નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

અઙ્ગુત્તરનિકાયો

તિકનિપાતપાળિ

૧. પઠમપણ્ણાસકં

૧. બાલવગ્ગો

૧. ભયસુત્તં

૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે [ભદ્દન્તે (ક॰)]’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘યાનિ કાનિચિ, ભિક્ખવે, ભયાનિ ઉપ્પજ્જન્તિ સબ્બાનિ તાનિ બાલતો ઉપ્પજ્જન્તિ, નો પણ્ડિતતો. યે કેચિ ઉપદ્દવા ઉપ્પજ્જન્તિ સબ્બે તે બાલતો ઉપ્પજ્જન્તિ, નો પણ્ડિતતો. યે કેચિ ઉપસગ્ગા ઉપ્પજ્જન્તિ સબ્બે તે બાલતો ઉપ્પજ્જન્તિ, નો પણ્ડિતતો. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, નળાગારા વા તિણાગારા વા [નળાગારં વા તિણાગારં વા (સી॰)] અગ્ગિ મુત્તો [અગ્ગિમુક્કો (સી॰), અગ્ગિ મુક્કો (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] કૂટાગારાનિપિ ડહતિ ઉલ્લિત્તાવલિત્તાનિ નિવાતાનિ ફુસિતગ્ગળાનિ પિહિતવાતપાનાનિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, યાનિ કાનિચિ ભયાનિ ઉપ્પજ્જન્તિ સબ્બાનિ તાનિ બાલતો ઉપ્પજ્જન્તિ, નો પણ્ડિતતો. યે કેચિ ઉપદ્દવા ઉપ્પજ્જન્તિ સબ્બે તે બાલતો ઉપ્પજ્જન્તિ, નો પણ્ડિતતો. યે કેચિ ઉપસગ્ગા ઉપ્પજ્જન્તિ સબ્બે તે બાલતો ઉપ્પજ્જન્તિ, નો પણ્ડિતતો.

‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, સપ્પટિભયો બાલો, અપ્પટિભયો પણ્ડિતો. સઉપદ્દવો બાલો, અનુપદ્દવો પણ્ડિતો. સઉપસગ્ગો બાલો, અનુપસગ્ગો પણ્ડિતો. નત્થિ, ભિક્ખવે, પણ્ડિતતો ભયં, નત્થિ પણ્ડિતતો ઉપદ્દવો, નત્થિ પણ્ડિતતો ઉપસગ્ગો.

‘‘તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘યેહિ તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો વેદિતબ્બો તે તયો ધમ્મે અભિનિવજ્જેત્વા, યેહિ તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વેદિતબ્બો તે તયો ધમ્મે સમાદાય વત્તિસ્સામા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. લક્ખણસુત્તં

૨. ‘‘કમ્મલક્ખણો , ભિક્ખવે, બાલો, કમ્મલક્ખણો પણ્ડિતો, અપદાનસોભની [અપદાને સોભતિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પઞ્ઞાતિ [પઞ્ઞત્તિ (?)]. તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો વેદિતબ્બો. કતમેહિ તીહિ?

કાયદુચ્ચરિતેન, વચીદુચ્ચરિતેન, મનોદુચ્ચરિતેન. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો વેદિતબ્બો.

''તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વેદિતબ્બો. કતમેહિ તીહિ? કાયસુચરિતેન, વચીસુચરિતેન, મનોસુચરિતેન. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વેદિતબ્બો.

''તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'યેહિ તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો વેદિતબ્બો તે તયો ધમ્મે અભિનિવજ્જેત્વા, યેહિ તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વેદિતબ્બો તે તયો ધમ્મે સમાદાય વત્તિસ્સામા'તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. દુતિયં.

૩. ચિન્તીસુત્તં

૩. ''તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, બાલસ્સ બાલલક્ખણાનિ બાલનિમિત્તાનિ બાલાપદાનાનિ . કતમાનિ તીણિ? ઇધ, ભિક્ખવે, બાલો દુચ્ચિન્તિતચિન્તી ચ હોતિ દુબ્ભાસિતભાસી ચ દુક્કટકમ્મકારી ચ. નો ચેદં [નો ચેતં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], ભિક્ખવે, બાલો દુચ્ચિન્તિતચિન્તી ચ અભવિસ્સ દુબ્ભાસિતભાસી ચ દુક્કટકમ્મકારી ચ, કેન નં પણ્ડિતા જાનેય્યું [તેન નં પણ્ડિતા ન જાનેય્યું (ક॰), ન નં પણ્ડિતા જાનેય્યું (?)] – 'બાલો અયં ભવં અસપ્પુરિસો'તિ? યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, બાલો દુચ્ચિન્તિતચિન્તી ચ હોતિ દુબ્ભાસિતભાસી ચ દુક્કટકમ્મકારી ચ તસ્મા નં પણ્ડિતા જાનન્તિ – 'બાલો અયં ભવં અસપ્પુરિસો'તિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ બાલસ્સ બાલલક્ખણાનિ બાલનિમિત્તાનિ બાલાપદાનાનિ.

''તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, પણ્ડિતસ્સ પણ્ડિતલક્ખણાનિ પણ્ડિતનિમિત્તાનિ પણ્ડિતાપદાનાનિ. કતમાનિ તીણિ? ઇધ, ભિક્ખવે, પણ્ડિતો સુચિન્તિતચિન્તી ચ હોતિ સુભાસિતભાસી ચ સુકતકમ્મકારી ચ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, પણ્ડિતો સુચિન્તિતચિન્તી ચ અભવિસ્સ સુભાસિતભાસી ચ સુકતકમ્મકારી ચ, કેન નં પણ્ડિતા જાનેય્યું – 'પણ્ડિતો અયં ભવં સપ્પુરિસો'તિ? યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, પણ્ડિતો સુચિન્તિતચિન્તી ચ હોતિ સુભાસિતભાસી ચ સુકતકમ્મકારી ચ તસ્મા નં પણ્ડિતા જાનન્તિ – 'પણ્ડિતો અયં ભવં સપ્પુરિસો'તિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ પણ્ડિતસ્સ પણ્ડિતલક્ખણાનિ પણ્ડિતનિમિત્તાનિ પણ્ડિતાપદાનાનિ. તસ્માતિહ.... તતિયં.

૪. અચ્ચયસુત્તં

૪. ''તીહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો વેદિતબ્બો. કતમેહિ તીહિ? અચ્ચયં અચ્ચયતો ન પસ્સતિ, અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં નપ્પટિકરોતિ, પરસ્સ ખો પન અચ્ચયં દેસેન્તસ્સ યથાધમ્મં નપ્પટિગ્ગણ્હાતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો વેદિતબ્બો.

''તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વેદિતબ્બો. કતમેહિ તીહિ? અચ્ચયં અચ્ચયતો પસ્સતિ, અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોતિ, પરસ્સ ખો પન અચ્ચયં દેસેન્તસ્સ યથાધમ્મં પટિગ્ગણ્હાતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વેદિતબ્બો. તસ્માતિહ.... ચતુત્થં.

૫. અયોનિસોસુત્તં

૫. ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો વેદિતબ્બો. કતમેહિ તીહિ? અયોનિસો પઞ્હં કત્તા હોતિ, અયોનિસો પઞ્હં વિસ્સજ્જેતા હોતિ, પરસ્સ ખો પન યોનિસો પઞ્હં વિસ્સજ્જિતં પરિમણ્ડલેહિ પદબ્યઞ્જનેહિ સિલિટ્ઠેહિ ઉપગતેહિ નાબ્ભનુમોદિતા હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો વેદિતબ્બો.

‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વેદિતબ્બો. કતમેહિ તીહિ? યોનિસો પઞ્હં કત્તા હોતિ, યોનિસો પઞ્હં વિસ્સજ્જેતા હોતિ, પરસ્સ ખો પન યોનિસો પઞ્હં વિસ્સજ્જિતં પરિમણ્ડલેહિ પદબ્યઞ્જનેહિ સિલિટ્ઠેહિ ઉપગતેહિ અબ્ભનુમોદિતા હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વેદિતબ્બો. તસ્માતિહ.... પઞ્ચમં.

૬. અકુસલસુત્તં

૬. ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો વેદિતબ્બો. કતમેહિ તીહિ? અકુસલેન કાયકમ્મેન, અકુસલેન વચીકમ્મેન, અકુસલેન મનોકમ્મેન. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો વેદિતબ્બો.

‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વેદિતબ્બો. કતમેહિ તીહિ? કુસલેન કાયકમ્મેન , કુસલેન વચીકમ્મેન, કુસલેન મનોકમ્મેન. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વેદિતબ્બો. તસ્માતિહ.... છટ્ઠં.

૭. સાવજ્જસુત્તં

૭. ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો વેદિતબ્બો. કતમેહિ તીહિ? સાવજ્જેન કાયકમ્મેન, સાવજ્જેન વચીકમ્મેન, સાવજ્જેન મનોકમ્મેન...પે॰... અનવજ્જેન કાયકમ્મેન, અનવજ્જેન વચીકમ્મેન, અનવજ્જેન મનોકમ્મેન...પે॰.... સત્તમં.

૮. સબ્યાબજ્ઝસુત્તં

૮. ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો વેદિતબ્બો. કતમેહિ તીહિ? સબ્યાબજ્ઝેન કાયકમ્મેન, સબ્યાબજ્ઝેન વચીકમ્મેન, સબ્યાબજ્ઝેન મનોકમ્મેન...પે॰... અબ્યાબજ્ઝેન કાયકમ્મેન, અબ્યાબજ્ઝેન વચીકમ્મેન , અબ્યાબજ્ઝેન મનોકમ્મેન. ઇમેહિ, ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વેદિતબ્બો.

‘‘તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘યેહિ તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો વેદિતબ્બો તે તયો ધમ્મે અભિનિવજ્જેત્વા, યેહિ તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વેદિતબ્બો તે તયો ધમ્મે સમાદાય વત્તિસ્સામા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. ખતસુત્તં

૯. ‘‘તીહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો અબ્યત્તો અસપ્પુરિસો ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ. કતમેહિ તીહિ? કાયદુચ્ચરિતેન,

વચીદુચ્ચરિતેન, મનોદુચ્ચરિતેન. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો અબ્યત્તો અસપ્પુરિસો ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ.

''તીહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વિયત્તો સપ્પુરિસો અક્ખતં અનુપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, અનવજ્જો ચ હોતિ અનનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ પુઞ્ઞં પસવતિ. કતમેહિ તીહિ? કાયસુચરિતેન, વચીસુચરિતેન, મનોસુચરિતેન. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વિયત્તો સપ્પુરિસો અક્ખતં અનુપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, અનવજ્જો ચ હોતિ અનનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ પુઞ્ઞં પસવતી''તિ. નવમં.

૧૦. મલસુત્તં

૧૦. ''તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો તયો મલે અપ્પહાય યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ તીહિ? દુસ્સીલો ચ હોતિ, દુસ્સીલ્યમલઞ્ચસ્સ અપ્પહીનં હોતિ; ઇસ્સુકી ચ હોતિ, ઇસ્સામલઞ્ચસ્સ અપ્પહીનં હોતિ; મચ્છરી ચ હોતિ, મચ્છેરમલઞ્ચસ્સ અપ્પહીનં હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ઇમે તયો મલે અપ્પહાય યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

''તીહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો તયો મલે પહાય યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ તીહિ? સીલવા ચ હોતિ, દુસ્સીલ્યમલઞ્ચસ્સ પહીનં હોતિ; અનિસ્સુકી ચ હોતિ, ઇસ્સામલઞ્ચસ્સ પહીનં હોતિ; અમચ્છરી ચ હોતિ, મચ્છેરમલઞ્ચસ્સ પહીનં હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ઇમે તયો મલે પહાય યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે''તિ. દસમં.

બાલવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

ભયં લક્ખણચિન્તી ચ, અચ્ચયઞ્ચ અયોનિસો;
અકુસલઞ્ચ સાવજ્જં, સબ્યાબજ્ઝખતં મલન્તિ.

૨. રથકારવગ્ગો

૧. ઞાતસુત્તં

૧૧. ‘‘તીહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ઞાતો ભિક્ખુ બહુજનઅહિતાય પટિપન્નો હોતિ બહુજનદુક્ખાય, બહુનો જનસ્સ અનત્થાય અહિતાય દુક્ખાય દેવમનુસ્સાનં. કતમેહિ તીહિ? અનનુલોમિકે કાયકમ્મે સમાદપેતિ, અનનુલોમિકે વચીકમ્મે સમાદપેતિ, અનનુલોમિકેસુ ધમ્મેસુ સમાદપેતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ઞાતો ભિક્ખુ બહુજનઅહિતાય પટિપન્નો હોતિ બહુજનદુક્ખાય, બહુનો જનસ્સ અનત્થાય અહિતાય દુક્ખાય દેવમનુસ્સાનં.

‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ઞાતો ભિક્ખુ બહુજનહિતાય પટિપન્નો હોતિ બહુજનસુખાય, બહુનો જનસ્સ અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં. કતમેહિ તીહિ? અનુલોમિકે કાયકમ્મે સમાદપેતિ, અનુલોમિકે વચીકમ્મે સમાદપેતિ, અનુલોમિકેસુ ધમ્મેસુ સમાદપેતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ઞાતો ભિક્ખુ બહુજનહિતાય પટિપન્નો હોતિ બહુજનસુખાય, બહુનો જનસ્સ અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાન’’ન્તિ. પઠમં.

૨. સારણીયસુત્તં

૧૨. ‘‘તીણિમાનિ , ભિક્ખવે, રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ યાવજીવં સારણીયાનિ [સરણીયાનિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભવન્તિ. કતમાનિ તીણિ? યસ્મિં, ભિક્ખવે, પદેસે રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાવસિત્તો જાતો હોતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, પઠમં રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ યાવજીવં સારણીયં હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, યસ્મિં પદેસે રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાવસિત્તો હોતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, દુતિયં રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ યાવજીવં સારણીયં હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, યસ્મિં પદેસે રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાવસિત્તો સઙ્ગામં અભિવિજિનિત્વા વિજિતસઙ્ગામો તમેવ સઙ્ગામસીસં અજ્ઝાવસતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, તતિયં રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ યાવજીવં સારણીયં હોતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ યાવજીવં સારણીયાનિ ભવન્તિ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તીણિમાનિ ભિક્ખુસ્સ યાવજીવં સારણીયાનિ ભવન્તિ. કતમાનિ તીણિ? યસ્મિં, ભિક્ખવે, પદેસે ભિક્ખુ કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, પઠમં ભિક્ખુસ્સ યાવજીવં સારણીયં હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, યસ્મિં પદેસે ભિક્ખુ ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખસમુદયો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, દુતિયં ભિક્ખુસ્સ યાવજીવં સારણીયં હોતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, યસ્મિં પદેસે ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, તતિયં ભિક્ખુસ્સ યાવજીવં સારણીયં હોતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ ભિક્ખુસ્સ યાવજીવં સારણીયાનિ ભવન્તી’’તિ. દુતિયં.

3. આસંસસુત્તં

૧૩. ‘‘તયોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? નિરાસો, આસંસો, વિગતાસો. કતમો ચ, ભિક્ખવે પુગ્ગલો નિરાસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો નીચે કુલે પચ્ચાજાતો હોતિ, ચણ્ડાલકુલે વા વેનકુલે [વેણકુલે (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વા નેસાદકુલે વા રથકારકુલે વા પુક્કુસકુલે વા દલિદ્દે અપ્પન્નપાનભોજને કસિરવુત્તિકે, યત્થ કસિરેન ઘાસચ્છાદો લબ્ભતિ. સો ચ હોતિ દુબ્બણ્ણો દુદ્દસિકો ઓકોટિમકો બવ્હાબાધો [બહ્વાબાધો (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] કાણો વા કુણી વા ખઞ્જો વા પક્ખહતો વા, ન લાભી અન્નસ્સ પાનસ્સ વત્થસ્સ યાનસ્સ માલાગન્ધવિલેપનસ્સ સેય્યાવસથપદીપેય્યસ્સ. સો સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામો કિર ખત્તિયો ખત્તિયેહિ ખત્તિયાભિસેકેન અભિસિત્તો’તિ. તસ્સ ન એવં હોતિ – ‘કુદાસ્સુ નામ મમ્પિ ખત્તિયા ખત્તિયાભિસેકેન અભિસિઞ્ચિસ્સન્તી’તિ! અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નિરાસો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો આસંસો? ઇધ , ભિક્ખવે, રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ જેટ્ઠો પુત્તો હોતિ આભિસેકો અનભિસિત્તો અચલપ્પત્તો [મચલપ્પત્તો (સી॰ પી॰)]. સો સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામો કિર ખત્તિયો ખત્તિયેહિ ખત્તિયાભિસેકેન અભિસિત્તો’તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘કુદાસ્સુ નામ મમ્પિ ખત્તિયા ખત્તિયાભિસેકેન અભિસિઞ્ચિસ્સન્તી’તિ! અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો આસંસો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વિગતાસો? ઇધ, ભિક્ખવે, રાજા હોતિ ખત્તિયો મુદ્ધાવસિત્તો. સો સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામો કિર ખત્તિયો ખત્તિયેહિ ખત્તિયાભિસેકેન અભિસિત્તો’તિ. તસ્સ ન એવં હોતિ – ‘કુદાસ્સુ નામ મમ્પિ ખત્તિયા ખત્તિયાભિસેકેન અભિસિઞ્ચિસ્સન્તી’તિ! તં કિસ્સ હેતુ? યા હિસ્સ, ભિક્ખવે, પુબ્બે અનભિસિત્તસ્સ અભિસેકાસા સા [સાસ્સ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પટિપ્પસ્સદ્ધા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વિગતાસો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના ભિક્ખૂસુ. કતમે તયો? નિરાસો, આસંસો, વિગતાસો. કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નિરાસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો દુસ્સીલો હોતિ પાપધમ્મો અસુચિ સઙ્કસ્સરસમાચારો પટિચ્છન્નકમ્મન્તો અસ્સમણો સમણપટિઞ્ઞો અબ્રહ્મચારી બ્રહ્મચારિપટિઞ્ઞો અન્તોપૂતિ અવસ્સુતો કસમ્બુજાતો. સો સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામો કિર ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી’તિ. તસ્સ ન એવં હોતિ – ‘કુદાસ્સુ નામ અહમ્પિ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સામી’તિ! અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નિરાસો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો આસંસો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ કલ્યાણધમ્મો. સો સુણાતિ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી’તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘કુદાસ્સુ નામ અહમ્પિ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સામી’તિ! અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો આસંસો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વિગતાસો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરહં હોતિ ખીણાસવો. સો સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામો કિર ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી’તિ. તસ્સ ન એવં હોતિ – ‘કુદાસ્સુ નામ અહમ્પિ આસવાનં ખયા…પે॰… સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સામી’તિ! તં કિસ્સ હેતુ? યા હિસ્સ, ભિક્ખવે, પુબ્બે અવિમુત્તસ્સ વિમુત્તાસા સા પટિપ્પસ્સદ્ધા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વિગતાસો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના ભિક્ખૂસૂ’’તિ. તતિયં.

૪. ચક્કવત્તિસુત્તં

૧૪. ‘‘યોપિ સો, ભિક્ખવે, રાજા ચક્કવત્તી ધમ્મિકો ધમ્મરાજા સોપિ ન અરાજકં ચક્કં વત્તેતી’’તિ. એવં વુત્તે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો પન, ભન્તે, રઞ્ઞો ચક્કવત્તિસ્સ ધમ્મિકસ્સ ધમ્મરઞ્ઞો રાજા’’તિ [ચક્કન્તિ (ક॰)]? ‘‘ધમ્મો, ભિક્ખૂ’’તિ ભગવા અવોચ – ‘‘ઇધ, ભિક્ખુ, રાજા ચક્કવત્તી ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ધમ્મંયેવ નિસ્સાય [ગરુકરોન્તો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ધમ્મં સક્કરોન્તો ધમ્મં ગરું કરોન્તો ધમ્મં અપચાયમાનો ધમ્મદ્ધજો ધમ્મકેતુ ધમ્માધિપતેય્યો ધમ્મિકં રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહતિ અન્તોજનસ્મિં’’.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખુ, રાજા ચક્કવત્તી ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ધમ્મંયેવ નિસ્સાય ધમ્મં સક્કરોન્તો ધમ્મં ગરું કરોન્તો ધમ્મં અપચાયમાનો ધમ્મદ્ધજો ધમ્મકેતુ ધમ્માધિપતેય્યો ધમ્મિકં રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહતિ ખત્તિયેસુ, અનુયન્તેસુ [અનુયુત્તેસુ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], બલકાયસ્મિં, બ્રાહ્મણગહપતિકેસુ , નેગમજાનપદેસુ, સમણબ્રાહ્મણેસુ, મિગપક્ખીસુ. સ ખો સો ભિક્ખુ રાજા ચક્કવત્તી ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ધમ્મંયેવ નિસ્સાય ધમ્મં સક્કરોન્તો ધમ્મં ગરું કરોન્તો ધમ્મં અપચાયમાનો ધમ્મદ્ધજો ધમ્મકેતુ ધમ્માધિપતેય્યો ધમ્મિકં રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહિત્વા અન્તોજનસ્મિં, ધમ્મિકં રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહિત્વા ખત્તિયેસુ, અનુયન્તેસુ, બલકાયસ્મિં, બ્રાહ્મણગહપતિકેસુ, નેગમજાનપદેસુ, સમણબ્રાહ્મણેસુ, મિગપક્ખીસુ, ધમ્મેનેવ ચક્કં વત્તેતિ. તં હોતિ ચક્કં અપ્પટિવત્તિયં કેનચિ મનુસ્સભૂતેન પચ્ચત્થિકેન પાણિના.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખુ [ભિક્ખવે (ક॰)], તથાગતો અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ધમ્મંયેવ નિસ્સાય ધમ્મં સક્કરોન્તો ધમ્મં ગરું કરોન્તો ધમ્મં અપચાયમાનો ધમ્મદ્ધજો ધમ્મકેતુ ધમ્માધિપતેય્યો ધમ્મિકં રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહતિ કાયકમ્મસ્મિં – ‘એવરૂપં કાયકમ્મં સેવિતબ્બં, એવરૂપં કાયકમ્મં ન સેવિતબ્બ’’’ન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખુ, તથાગતો અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ધમ્મંયેવ નિસ્સાય ધમ્મં સક્કરોન્તો ધમ્મં ગરું કરોન્તો ધમ્મં અપચાયમાનો ધમ્મદ્ધજો ધમ્મકેતુ ધમ્માધિપતેય્યો ધમ્મિકં રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહતિ વચીકમ્મસ્મિં – ‘એવરૂપં વચીકમ્મં સેવિતબ્બં, એવરૂપં વચીકમ્મં ન સેવિતબ્બ’ન્તિ…પે॰… મનોકમ્મસ્મિં – ‘એવરૂપં મનોકમ્મં સેવિતબ્બં, એવરૂપં મનોકમ્મં ન સેવિતબ્બ’’’ન્તિ.

‘‘સ ખો સો, ભિક્ખુ, તથાગતો અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ધમ્મિકો ધમ્મરાજા ધમ્મંયેવ નિસ્સાય ધમ્મં સક્કરોન્તો ધમ્મં ગરું કરોન્તો ધમ્મં અપચાયમાનો ધમ્મદ્ધજો ધમ્મકેતુ ધમ્માધિપતેય્યો ધમ્મિકં રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહિત્વા કાયકમ્મસ્મિં, ધમ્મિકં રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહિત્વા વચીકમ્મસ્મિં, ધમ્મિકં રક્ખાવરણગુત્તિં સંવિદહિત્વા મનોકમ્મસ્મિં, ધમ્મેનેવ અનુત્તરં ધમ્મચક્કં પવત્તેતિ. તં હોતિ ચક્કં અપ્પટિવત્તિયં સમણેન વા બ્રાહ્મણેન વા દેવેન વા મારેન વા બ્રહ્મુના વા કેનચિ વા લોકસ્મિ’’ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. સચેતનસુત્તં

૧૫. એકં સમયં ભગવા બારાણસિયં વિહરતિ ઇસિપતને મિગદાયે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, રાજા અહોસિ સચેતનો [પચેતનો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] નામ. અથ ખો, ભિક્ખવે, રાજા સચેતનો રથકારં આમન્તેસિ – ‘ઇતો મે, સમ્મ રથકાર, છન્નં માસાનં અચ્ચયેન સઙ્ગામો ભવિસ્સતિ. સક્ખિસ્સસિ [સક્ખસિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મે, સમ્મ રથકાર, નવં ચક્કયુગં કાતુ’ન્તિ? ‘સક્કોમિ દેવા’તિ ખો, ભિક્ખવે, રથકારો રઞ્ઞો સચેતનસ્સ પચ્ચસ્સોસિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, રથકારો છહિ માસેહિ છારત્તૂનેહિ એકં ચક્કં નિટ્ઠાપેસિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, રાજા સચેતનો રથકારં આમન્તેસિ – ‘ઇતો મે, સમ્મ રથકાર, છન્નં દિવસાનં અચ્ચયેન સઙ્ગામો ભવિસ્સતિ, નિટ્ઠિતં નવં ચક્કયુગ’ન્તિ? ‘ઇમેહિ ખો, દેવ, છહિ માસેહિ છારત્તૂનેહિ એકં ચક્કં નિટ્ઠિત’ન્તિ. ‘સક્ખિસ્સસિ પન મે, સમ્મ રથકાર, ઇમેહિ છહિ દિવસેહિ દુતિયં ચક્કં નિટ્ઠાપેતુ’ન્તિ? ‘સક્કોમિ દેવા’તિ ખો, ભિક્ખવે, રથકારો છહિ દિવસેહિ દુતિયં ચક્કં નિટ્ઠાપેત્વા નવં ચક્કયુગં આદાય યેન રાજા સચેતનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા રાજાનં સચેતનં એતદવોચ – ‘ઇદં તે, દેવ, નવં ચક્કયુગં નિટ્ઠિત’ન્તિ. ‘યઞ્ચ તે ઇદં, સમ્મ રથકાર, ચક્કં છહિ માસેહિ નિટ્ઠિતં છારત્તૂનેહિ યઞ્ચ તે ઇદં ચક્કં છહિ દિવસેહિ નિટ્ઠિતં, ઇમેસં કિં નાનાકરણં? નેસાહં કિઞ્ચિ નાનાકરણં પસ્સામી’તિ. ‘અત્થેસં, દેવ, નાનાકરણં. પસ્સતુ દેવો નાનાકરણ’’’ન્તિ.

‘‘અથ ખો, ભિક્ખવે, રથકારો યં તં ચક્કં છહિ દિવસેહિ નિટ્ઠિતં તં પવત્તેસિ. તં પવત્તિતં સમાનં યાવતિકા અભિસઙ્ખારસ્સ ગતિ તાવતિકં ગન્ત્વા ચિઙ્ગુલાયિત્વા ભૂમિયં પપતિ. યં પન તં ચક્કં છહિ માસેહિ નિટ્ઠિતં છારત્તૂનેહિ તં પવત્તેસિ. તં પવત્તિતં સમાનં યાવતિકા અભિસઙ્ખારસ્સ ગતિ તાવતિકં ગન્ત્વા અક્ખાહતં મઞ્ઞે અટ્ઠાસિ.

‘‘‘કો નુ ખો, સમ્મ રથકાર, હેતુ કો પચ્ચયો યમિદં [યદિદં (ક॰)] ચક્કં છહિ દિવસેહિ નિટ્ઠિતં તં પવત્તિતં સમાનં યાવતિકા અભિસઙ્ખારસ્સ ગતિ તાવતિકં ગન્ત્વા ચિઙ્ગુલાયિત્વા ભૂમિયં પપતિ? કો પન, સમ્મ રથકાર, હેતુ કો પચ્ચયો યમિદં ચક્કં છહિ માસેહિ નિટ્ઠિતં છારત્તૂનેહિ તં પવત્તિતં સમાનં યાવતિકા અભિસઙ્ખારસ્સ ગતિ તાવતિકં ગન્ત્વા અક્ખાહતં મઞ્ઞે અટ્ઠાસી’તિ? ‘યમિદં, દેવ, ચક્કં છહિ દિવસેહિ નિટ્ઠિતં તસ્સ નેમિપિ સવઙ્કા સદોસા સકસાવા, અરાપિ સવઙ્કા સદોસા સકસાવા, નાભિપિ સવઙ્કા સદોસા સકસાવા. તં નેમિયાપિ સવઙ્કત્તા સદોસત્તા સકસાવત્તા, અરાનમ્પિ સવઙ્કત્તા સદોસત્તા સકસાવત્તા, નાભિયાપિ સવઙ્કત્તા સદોસત્તા સકસાવત્તા પવત્તિતં સમાનં યાવતિકા અભિસઙ્ખારસ્સ ગતિ તાવતિકં ગન્ત્વા ચિઙ્ગુલાયિત્વા ભૂમિયં પપતિ. યં પન તં, દેવ, ચક્કં છહિ માસેહિ નિટ્ઠિતં છારત્તૂનેહિ તસ્સ નેમિપિ અવઙ્કા અદોસા અકસાવા, અરાપિ અવઙ્કા અદોસા અકસાવા, નાભિપિ અવઙ્કા અદોસા અકસાવા. તં નેમિયાપિ અવઙ્કત્તા અદોસત્તા અકસાવત્તા, અરાનમ્પિ અવઙ્કત્તા અદોસત્તા અકસાવત્તા, નાભિયાપિ અવઙ્કત્તા અદોસત્તા અકસાવત્તા પવત્તિતં સમાનં યાવતિકા અભિસઙ્ખારસ્સ ગતિ તાવતિકં ગન્ત્વા અક્ખાહતં મઞ્ઞે અટ્ઠાસી’’’તિ.

‘‘સિયા ખો પન, ભિક્ખવે, તુમ્હાકં એવમસ્સ – ‘અઞ્ઞો નૂન તેન સમયેન સો રથકારો અહોસી’તિ! ન ખો પનેતં, ભિક્ખવે, એવં દટ્ઠબ્બં. અહં તેન સમયેન સો રથકારો અહોસિં. તદાહં, ભિક્ખવે, કુસલો દારુવઙ્કાનં દારુદોસાનં દારુકસાવાનં. એતરહિ ખો પનાહં, ભિક્ખવે, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો કુસલો કાયવઙ્કાનં કાયદોસાનં કાયકસાવાનં, કુસલો વચીવઙ્કાનં વચીદોસાનં વચીકસાવાનં, કુસલો મનોવઙ્કાનં મનોદોસાનં મનોકસાવાનં. યસ્સ

કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા કાયવઙ્કો અપ્પહીનો કાયદોસો કાયકસાવો, વચીવઙ્કો અપ્પહીનો વચીદોસો વચીકસાવો, મનોવઙ્કો અપ્પહીનો મનોદોસો મનોકસાવો, એવં પપતિતા તે, ભિક્ખવે, ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા, સેય્યથાપિ તં ચક્કં છહિ દિવસેહિ નિટ્ઠિતં.

‘‘યસ્સ કસ્સચિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા કાયવઙ્કો પહીનો કાયદોસો કાયકસાવો, વચીવઙ્કો પહીનો વચીદોસો વચીકસાવો, મનોવઙ્કો પહીનો મનોદોસો મનોકસાવો , એવં પતિટ્ઠિતા તે, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે, સેય્યથાપિ તં ચક્કં છહિ માસેહિ નિટ્ઠિતં છારત્તૂનેહિ.

‘‘તસ્માતિહ , ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘કાયવઙ્કં પજહિસ્સામ કાયદોસં કાયકસાવં, વચીવઙ્કં પજહિસ્સામ વચીદોસં વચીકસાવં, મનોવઙ્કં પજહિસ્સામ મનોદોસં મનોકસાવ’ન્તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. અપણ્ણકસુત્તં

૧૬. ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અપણ્ણકપટિપદં [અપણ્ણકતં પટિપદં (સી॰ પી॰) ટીકાય પન સમેતિ] પટિપન્નો હોતિ, યોનિ ચસ્સ આરદ્ધા હોતિ આસવાનં ખયાય. કતમેહિ તીહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ, ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ, જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં [યત્વાધિકરણમેતં (સી॰)] ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા… ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા… જિવ્હાય રસં સાયિત્વા… કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો આહારં આહારેતિ – ‘નેવ દવાય ન મદાય ન મણ્ડનાય ન વિભૂસનાય, યાવદેવ ઇમસ્સ કાયસ્સ ઠિતિયા યાપનાય વિહિંસૂપરતિયા બ્રહ્મચરિયાનુગ્ગહાય, ઇતિ પુરાણઞ્ચ વેદનં પટિહઙ્ખામિ, નવઞ્ચ વેદનં ન ઉપ્પાદેસ્સામિ, યાત્રા ચ મે ભવિસ્સતિ અનવજ્જતા ચ ફાસુવિહારો ચા’તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ દિવસં ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેતિ, રત્તિયા પઠમં યામં ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેતિ, રત્તિયા મજ્ઝિમં યામં દક્ખિણેન પસ્સેન સીહસેય્યં કપ્પેતિ પાદે પાદં અચ્ચાધાય સતો સમ્પજાનો ઉટ્ઠાનસઞ્ઞં મનસિ કરિત્વા, રત્તિયા પચ્છિમં યામં પચ્ચુટ્ઠાય ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અપણ્ણકપટિપદં પટિપન્નો હોતિ, યોનિ ચસ્સ આરદ્ધા હોતિ આસવાનં ખયાયા’’તિ. છટ્ઠં.

૭. અત્તબ્યાબાધસુત્તં

૧૭. ‘‘તયોમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તન્તિ, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તન્તિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તન્તિ. કતમે તયો? કાયદુચ્ચરિતં, વચીદુચ્ચરિતં, મનોદુચ્ચરિતં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ધમ્મા અત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તન્તિ, પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તન્તિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તન્તિ.

‘‘તયોમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા નેવત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તન્તિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તન્તિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તન્તિ. કતમે તયો? કાયસુચરિતં, વચીસુચરિતં, મનોસુચરિતં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ધમ્મા નેવત્તબ્યાબાધાયપિ સંવત્તન્તિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ સંવત્તન્તિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ સંવત્તન્તી’’તિ. સત્તમં.

૮. દેવલોકસુત્તં

૧૮. ‘‘સચે વો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં પુચ્છેય્યું – ‘દેવલોકૂપપત્તિયા, આવુસો, સમણે ગોતમે બ્રહ્મચરિયં વુસ્સથા’તિ? નનુ તુમ્હે, ભિક્ખવે, એવં પુટ્ઠા અટ્ટીયેય્યાથ હરાયેય્યાથ જિગુચ્છેય્યાથા’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘ઇતિ કિર તુમ્હે, ભિક્ખવે, દિબ્બેન આયુના અટ્ટીયથ હરાયથ જિગુચ્છથ, દિબ્બેન વણ્ણેન દિબ્બેન સુખેન દિબ્બેન યસેન દિબ્બેનાધિપતેય્યેન અટ્ટીયથ હરાયથ જિગુચ્છથ; પગેવ ખો પન, ભિક્ખવે, તુમ્હેહિ કાયદુચ્ચરિતેન અટ્ટીયિતબ્બં હરાયિતબ્બં જિગુચ્છિતબ્બં, વચીદુચ્ચરિતેન... મનોદુચ્ચરિતેન અટ્ટીયિતબ્બં હરાયિતબ્બં જિગુચ્છિતબ્બ’’ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. પઠમપાપણિકસુત્તં

૧૯. ‘‘તીહિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો પાપણિકો અભબ્બો અનધિગતં વા ભોગં અધિગન્તું, અધિગતં વા ભોગં ફાતિં કાતું. કતમેહિ તીહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, પાપણિકો પુબ્બણ્હસમયં [મજ્ઝન્તિકસમયં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ન સક્કચ્ચં કમ્મન્તં અધિટ્ઠાતિ, મજ્ઝન્હિકસમયં ન સક્કચ્ચં કમ્મન્તં અધિટ્ઠાતિ, સાયન્હસમયં ન સક્કચ્ચં કમ્મન્તં અધિટ્ઠાતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો પાપણિકો અભબ્બો અનધિગતં વા ભોગં અધિગન્તું, અધિગતં વા ભોગં ફાતિં કાતું [ફાતિકત્તું (સી॰), ફાતિકાતું (સ્યા॰ કં॰ પી॰)].

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો અનધિગતં વા કુસલં ધમ્મં અધિગન્તું, અધિગતં વા કુસલં ધમ્મં ફાતિં કાતું. કતમેહિ તીહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પુબ્બણ્હસમયં ન સક્કચ્ચં સમાધિનિમિત્તં અધિટ્ઠાતિ, મજ્ઝન્હિકસમયં ન સક્કચ્ચં સમાધિનિમિત્તં અધિટ્ઠાતિ, સાયન્હસમયં ન સક્કચ્ચં સમાધિનિમિત્તં અધિટ્ઠાતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો અનધિગતં વા કુસલં ધમ્મં અધિગન્તું, અધિગતં વા કુસલં ધમ્મં ફાતિં કાતું.

‘‘તીહિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો પાપણિકો ભબ્બો અનધિગતં વા ભોગં અધિગન્તું, અધિગતં વા ભોગં ફાતિં કાતું. કતમેહિ તીહિ? ઇધ , ભિક્ખવે, પાપણિકો પુબ્બણ્હસમયં સક્કચ્ચં કમ્મન્તં અધિટ્ઠાતિ, મજ્ઝન્હિકસમયં...પે॰... સાયન્હસમયં સક્કચ્ચં કમ્મન્તં અધિટ્ઠાતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો પાપણિકો ભબ્બો અનધિગતં વા ભોગં અધિગન્તું, અધિગતં વા ભોગં ફાતિં કાતું.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો અનધિગતં વા કુસલં ધમ્મં અધિગન્તું, અધિગતં વા કુસલં ધમ્મં ફાતિં કાતું. કતમેહિ તીહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પુબ્બણ્હસમયં સક્કચ્ચં સમાધિનિમિત્તં અધિટ્ઠાતિ, મજ્ઝન્હિકસમયં...પે॰... સાયન્હસમયં સક્કચ્ચં સમાધિનિમિત્તં અધિટ્ઠાતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો અનધિગતં વા કુસલં ધમ્મં અધિગન્તું, અધિગતં વા કુસલં ધમ્મં ફાતિં કાતુ’’ન્તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયપાપણિકસુત્તં

૨૦. ‘‘તીહિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો પાપણિકો નચિરસ્સેવ મહત્તં વેપુલ્લત્તં [મહન્તત્તં વા વેપુલ્લત્તં વા (પી॰ ક॰)] પાપુણાતિ ભોગેસુ. કતમેહિ તીહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, પાપણિકો ચક્ખુમા ચ હોતિ વિધુરો ચ નિસ્સયસમ્પન્નો ચ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પાપણિકો ચક્ખુમા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, પાપણિકો પણિયં જાનાતિ – ‘ઇદં પણિયં એવં કીતં, એવં વિક્કયમાનં [વિક્કીયમાનં (?)], એત્તકં મૂલં ભવિસ્સતિ, એત્તકો ઉદયો’તિ [ઉદ્રયોતિ (સી॰)]. એવં ખો, ભિક્ખવે, પાપણિકો ચક્ખુમા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પાપણિકો વિધુરો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, પાપણિકો કુસલો હોતિ પણિયં કેતુઞ્ચ વિક્કેતુઞ્ચ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પાપણિકો વિધુરો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પાપણિકો નિસ્સયસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ ભિક્ખવે , પાપણિકં યે તે ગહપતી વા ગહપતિપુત્તા વા અડ્ઢા મહદ્ધના મહાભોગા તે એવં જાનન્તિ – ‘અયં ખો ભવં પાપણિકો ચક્ખુમા વિધુરો ચ પટિબલો પુત્તદારઞ્ચ પોસેતું, અમ્હાકઞ્ચ કાલેન કાલં અનુપ્પદાતુ’ન્તિ. તે નં ભોગેહિ નિપતન્તિ – ‘ઇતો, સમ્મ પાપણિક, ભોગે કરિત્વા [હરિત્વા (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] પુત્તદારઞ્ચ પોસેહિ, અમ્હાકઞ્ચ કાલેન કાલં અનુપ્પદેહી’તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પાપણિકો નિસ્સયસમ્પન્નો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો પાપણિકો નચિરસ્સેવ મહત્તં વેપુલ્લત્તં પાપુણાતિ ભોગેસુ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ નચિરસ્સેવ મહત્તં વેપુલ્લત્તં પાપુણાતિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ. કતમેહિ તીહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુમા ચ હોતિ વિધુરો ચ નિસ્સયસમ્પન્નો ચ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુમા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખસમુદયો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુમા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિધુરો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય, કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય, થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિધુરો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ નિસ્સયસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે ભિક્ખૂ બહુસ્સુતા આગતાગમા ધમ્મધરા વિનયધરા માતિકાધરા તે કાલેન કાલં ઉપસઙ્કમિત્વા પરિપુચ્છતિ પરિપઞ્હતિ – ‘ઇદં, ભન્તે, કથં, ઇમસ્સ કો અત્થો’તિ? તસ્સ તે આયસ્મન્તો અવિવટઞ્ચેવ વિવરન્તિ, અનુત્તાનીકતઞ્ચ ઉત્તાનીકરોન્તિ, અનેકવિહિતેસુ ચ કઙ્ખાઠાનિયેસુ ધમ્મેસુ કઙ્ખં પટિવિનોદેન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ નિસ્સયસમ્પન્નો હોતિ.

ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ નચિરસ્સેવ મહત્તં વેપુલ્લત્તં પાપુણાતિ કુસલેસુ ધમ્મેસૂ’’તિ. દસમં.

રથકારવગ્ગો દુતિયો.

પઠમભાણવારો નિટ્ઠિતો.

તસ્સુદ્દાનં –

ઞાતો [ઞાતકો (સ્યા॰ કં॰)] સારણીયો ભિક્ખુ, ચક્કવત્તી સચેતનો;
અપણ્ણકત્તા દેવો ચ, દુવે પાપણિકેન ચાતિ.

૩. પુગ્ગલવગ્ગો

૧. સમિદ્ધસુત્તં

૨૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મા ચ સમિદ્ધો [સવિટ્ઠો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] આયસ્મા ચ મહાકોટ્ઠિકો [મહાકોટ્ઠિતો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં સમિદ્ધં આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

''તયોમે, આવુસો સમિદ્ધ, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? કાયસક્ખી, દિટ્ઠિપ્પત્તો [દિટ્ઠપ્પત્તો (ક॰)], સદ્ધાવિમુત્તો. ઇમે ખો, આવુસો, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. ઇમેસં, આવુસો, તિણ્ણં પુગ્ગલાનં કતમો તે પુગ્ગલો ખમતિ અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ?

''તયોમે, આવુસો સારિપુત્ત, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? કાયસક્ખી, દિટ્ઠિપ્પત્તો, સદ્ધાવિમુત્તો. ઇમે ખો, આવુસો, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. ઇમેસં, આવુસો, તિણ્ણં પુગ્ગલાનં ય્વાયં [યોયં (ક॰)] પુગ્ગલો સદ્ધાવિમુત્તો, અયં મે પુગ્ગલો ખમતિ ઇમેસં તિણ્ણં પુગ્ગલાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચ. તં કિસ્સ હેતુ? ઇમસ્સ, આવુસો, પુગ્ગલસ્સ સદ્ધિન્દ્રિયં અધિમત્ત''ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં મહાકોટ્ઠિકં એતદવોચ – ''તયોમે, આવુસો કોટ્ઠિક, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં . કતમે તયો? કાયસક્ખી, દિટ્ઠિપ્પત્તો, સદ્ધાવિમુત્તો. ઇમે ખો, આવુસો, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. ઇમેસં , આવુસો, તિણ્ણં પુગ્ગલાનં કતમો તે પુગ્ગલો ખમતિ અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ?

''તયોમે , આવુસો સારિપુત્ત, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? કાયસક્ખી, દિટ્ઠિપ્પત્તો, સદ્ધાવિમુત્તો. ઇમે ખો, આવુસો, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. ઇમેસં, આવુસો, તિણ્ણં પુગ્ગલાનં ય્વાયં પુગ્ગલો કાયસક્ખી, અયં મે પુગ્ગલો ખમતિ ઇમેસં તિણ્ણં પુગ્ગલાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચ. તં કિસ્સ હેતુ? ઇમસ્સ, આવુસો, પુગ્ગલસ્સ સમાધિન્દ્રિયં અધિમત્ત''ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ''તયોમે, આવુસો સારિપુત્ત, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? કાયસક્ખી , દિટ્ઠિપ્પત્તો, સદ્ધાવિમુત્તો. ઇમે ખો, આવુસો, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. ઇમેસં, આવુસો, તિણ્ણં પુગ્ગલાનં કતમો તે પુગ્ગલો ખમતિ અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ?

''તયોમે, આવુસો કોટ્ઠિક, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? કાયસક્ખી, દિટ્ઠિપ્પત્તો, સદ્ધાવિમુત્તો. ઇમે ખો, આવુસો, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. ઇમેસં, આવુસો, તિણ્ણં પુગ્ગલાનં ય્વાયં પુગ્ગલો દિટ્ઠિપ્પત્તો, અયં મે પુગ્ગલો ખમતિ ઇમેસં તિણ્ણં પુગ્ગલાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચ. તં કિસ્સ હેતુ? ઇમસ્સ, આવુસો, પુગ્ગલસ્સ પઞ્ઞિન્દ્રિયં અધિમત્ત''ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તઞ્ચ સમિદ્ધં આયસ્મન્તઞ્ચ મહાકોટ્ઠિકં એતદવોચ – ‘‘બ્યાકતં ખો, આવુસો, અમ્હેહિ સબ્બેહેવ યથાસકં પટિભાનં. આયામાવુસો, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિસ્સામ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતો એતમત્થં આરોચેસ્સામ. યથા નો ભગવા બ્યાકરિસ્સતિ તથા નં ધારેસ્સામા’’તિ. ‘‘એવમાવુસો’’તિ ખો આયસ્મા ચ સમિદ્ધો આયસ્મા ચ મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. અથ ખો આયસ્મા ચ સારિપુત્તો આયસ્મા ચ સમિદ્ધો આયસ્મા ચ મહાકોટ્ઠિકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો યાવતકો અહોસિ આયસ્મતા ચ સમિદ્ધેન આયસ્મતા ચ મહાકોટ્ઠિકેન સદ્ધિં કથાસલ્લાપો તં સબ્બં ભગવતો આરોચેસિ.

‘‘ન ખ્વેત્થ, સારિપુત્ત, સુકરં એકંસેન બ્યાકાતું – ‘અયં ઇમેસં તિણ્ણં પુગ્ગલાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા’તિ. ઠાનઞ્હેતં, સારિપુત્ત, વિજ્જતિ ય્વાયં પુગ્ગલો સદ્ધાવિમુત્તો સ્વાસ્સ [સ્વાયં (સ્યા॰ કં॰ પી॰), સોયં (ક॰)] અરહત્તાય પટિપન્નો, ય્વાયં પુગ્ગલો કાયસક્ખી સ્વાસ્સ સકદાગામી વા અનાગામી વા, યો ચાયં પુગ્ગલો દિટ્ઠિપ્પત્તો સોપસ્સ [સોયં (ક॰)] સકદાગામી વા અનાગામી વા.

‘‘ન ખ્વેત્થ, સારિપુત્ત, સુકરં એકંસેન બ્યાકાતું – ‘અયં ઇમેસં તિણ્ણં પુગ્ગલાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા’તિ. ઠાનઞ્હેતં, સારિપુત્ત, વિજ્જતિ ય્વાયં પુગ્ગલો કાયસક્ખી સ્વાસ્સ અરહત્તાય પટિપન્નો, ય્વાયં પુગ્ગલો સદ્ધાવિમુત્તો સ્વાસ્સ સકદાગામી વા અનાગામી વા, યો ચાયં પુગ્ગલો દિટ્ઠિપ્પત્તો સોપસ્સ સકદાગામી વા અનાગામી વા.

‘‘ન ખ્વેત્થ, સારિપુત્ત, સુકરં એકંસેન બ્યાકાતું – ‘અયં ઇમેસં તિણ્ણં પુગ્ગલાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા’તિ. ઠાનઞ્હેતં, સારિપુત્ત, વિજ્જતિ ય્વાયં પુગ્ગલો દિટ્ઠિપ્પત્તો સ્વાસ્સ અરહત્તાય પટિપન્નો, ય્વાયં પુગ્ગલો સદ્ધાવિમુત્તો સ્વાસ્સ સકદાગામી વા અનાગામી વા, યો ચાયં પુગ્ગલો કાયસક્ખી સોપસ્સ સકદાગામી વા અનાગામી વા.

‘‘ન ખ્વેત્થ, સારિપુત્ત, સુકરં એકંસેન બ્યાકાતું – ‘અયં ઇમેસં તિણ્ણં પુગ્ગલાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા’’’તિ. પઠમં.

૨. ગિલાનસુત્તં

૨૨. [પુ॰ પ॰ ૯૪] ‘‘તયોમે, ભિક્ખવે, ગિલાના સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ગિલાનો લભન્તો વા સપ્પાયાનિ ભોજનાનિ અલભન્તો વા સપ્પાયાનિ ભોજનાનિ, લભન્તો વા સપ્પાયાનિ ભેસજ્જાનિ અલભન્તો વા સપ્પાયાનિ ભેસજ્જાનિ, લભન્તો વા પતિરૂપં ઉપટ્ઠાકં અલભન્તો વા પતિરૂપં ઉપટ્ઠાકં નેવ વુટ્ઠાતિ તમ્હા આબાધા.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ગિલાનો લભન્તો વા સપ્પાયાનિ ભોજનાનિ અલભન્તો વા સપ્પાયાનિ ભોજનાનિ, લભન્તો વા સપ્પાયાનિ ભેસજ્જાનિ અલભન્તો વા સપ્પાયાનિ ભેસજ્જાનિ , લભન્તો વા પતિરૂપં ઉપટ્ઠાકં અલભન્તો વા પતિરૂપં ઉપટ્ઠાકં વુટ્ઠાતિ તમ્હા આબાધા.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ગિલાનો લભન્તોવ સપ્પાયાનિ ભોજનાનિ નો અલભન્તો, લભન્તોવ સપ્પાયાનિ ભેસજ્જાનિ નો અલભન્તો, લભન્તોવ પતિરૂપં ઉપટ્ઠાકં નો અલભન્તો વુટ્ઠાતિ તમ્હા આબાધા.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં ગિલાનો લભન્તોવ સપ્પાયાનિ ભોજનાનિ નો અલભન્તો, લભન્તોવ સપ્પાયાનિ ભેસજ્જાનિ નો અલભન્તો, લભન્તોવ પતિરૂપં ઉપટ્ઠાકં નો અલભન્તો વુટ્ઠાતિ તમ્હા આબાધા, ઇમં ખો, ભિક્ખવે, ગિલાનં પટિચ્ચ ગિલાનભત્તં અનુઞ્ઞાતં ગિલાનભેસજ્જં અનુઞ્ઞાતં ગિલાનુપટ્ઠાકો અનુઞ્ઞાતો. ઇમઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, ગિલાનં પટિચ્ચ અઞ્ઞેપિ ગિલાના ઉપટ્ઠાતબ્બા. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ગિલાના સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તયોમે ગિલાનૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો લભન્તો વા તથાગતં દસ્સનાય અલભન્તો વા તથાગતં દસ્સનાય, લભન્તો વા તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં સવનાય અલભન્તો વા તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં સવનાય નેવ ઓક્કમતિ નિયામં કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્તં.

‘‘ઇધ, પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો લભન્તો વા તથાગતં દસ્સનાય અલભન્તો વા તથાગતં દસ્સનાય, લભન્તો વા તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં સવનાય અલભન્તો વા તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં સવનાય ઓક્કમતિ નિયામં કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્તં.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો લભન્તોવ તથાગતં દસ્સનાય નો અલભન્તો, લભન્તોવ તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં સવનાય નો અલભન્તો ઓક્કમતિ નિયામં કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્તં.

‘‘તત્ર , ભિક્ખવે, ય્વાયં પુગ્ગલો લભન્તોવ તથાગતં દસ્સનાય નો અલભન્તો, લભન્તોવ તથાગતપ્પવેદિતં ધમ્મવિનયં સવનાય નો અલભન્તો ઓક્કમતિ નિયામં કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્તં, ઇમં ખો ભિક્ખવે, પુગ્ગલં પટિચ્ચ ધમ્મદેસના અનુઞ્ઞાતા. ઇમઞ્ચ પન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલં પટિચ્ચ અઞ્ઞેસમ્પિ ધમ્મો દેસેતબ્બો. ‘‘ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ગિલાનૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. દુતિયં.

૩. સઙ્ખારસુત્તં

૨૩. ‘‘તયોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સબ્યાબજ્ઝં [સબ્યાપજ્ઝં (સબ્બત્થ) એવમુપરિપિ] કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ. સો સબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા સબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપજ્જતિ. તમેનં સબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપન્નં સમાનં સબ્યાબજ્ઝા ફસ્સા ફુસન્તિ. સો સબ્યાબજ્ઝેહિ ફસ્સેહિ ફુટ્ઠો સમાનો સબ્યાબજ્ઝં વેદનં વેદયતિ એકન્તદુક્ખં, સેય્યથાપિ સત્તા નેરયિકા.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, અબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, અબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ. સો અબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, અબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, અબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા અબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપજ્જતિ. તમેનં

અબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપન્નં સમાનં અબ્યાબજ્ઝા ફસ્સા ફુસન્તિ. સો અબ્યાબજ્ઝેહિ ફસ્સેહિ ફુટ્ઠો સમાનો અબ્યાબજ્ઝં વેદનં વેદયતિ એકન્તસુખં, સેય્યથાપિ દેવા સુભકિણ્હા.

''ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ. સો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ લોકં ઉપપજ્જતિ. તમેનં સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ લોકં ઉપપન્નં સમાનં સબ્યાબજ્ઝાપિ અબ્યાબજ્ઝાપિ ફસ્સા ફુસન્તિ. સો સબ્યાબજ્ઝેહિપિ અબ્યાબજ્ઝેહિપિ ફસ્સેહિ ફુટ્ઠો સમાનો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ વેદનં વેદયતિ વોકિણ્ણસુખદુક્ખં, સેય્યથાપિ મનુસ્સા એકચ્ચે ચ દેવા એકચ્ચે ચ વિનિપાતિકા. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. તતિયં.

૪. બહુકારસુત્તં

૨૪. ''તયોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા પુગ્ગલસ્સ બહુકારા. કતમે તયો? યં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલં આગમ્મ પુગ્ગલો બુદ્ધં સરણં ગતો હોતિ, ધમ્મં સરણં ગતો હોતિ, સઙ્ઘં સરણં ગતો હોતિ; અયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ઇમસ્સ પુગ્ગલસ્સ બહુકારો.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, યં પુગ્ગલં આગમ્મ પુગ્ગલો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખસમુદયો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખનિરોધો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; અયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ઇમસ્સ પુગ્ગલસ્સ બહુકારો.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, યં પુગ્ગલં આગમ્મ પુગ્ગલો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; અયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ઇમસ્સ પુગ્ગલસ્સ બહુકારો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુગ્ગલા પુગ્ગલસ્સ બહુકારા.

''ઇમેહિ ચ પન, ભિક્ખવે, તીહિ પુગ્ગલેહિ ઇમસ્સ પુગ્ગલસ્સ નત્થઞ્ઞો પુગ્ગલો બહુકારોતિ વદામિ. ઇમેસં પન, ભિક્ખવે, તિણ્ણં પુગ્ગલાનં ઇમિના પુગ્ગલેન ન સુપ્પતિકારં વદામિ, યદિદં અભિવાદનપચ્ચુટ્ઠાનઅઞ્જલિકમ્મસામીચિકમ્મચીવરપિણ્ડપાતસેનાસન-ગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનુપ્પદાનેના''તિ. ચતુત્થં.

૫. વજિરૂપમસુત્તં

૨૫. ''તયોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં . કતમે તયો? અરુકૂપમચિત્તો પુગ્ગલો, વિજ્જૂપમચિત્તો પુગ્ગલો, વજિરૂપમચિત્તો પુગ્ગલો. કતમો ચ, ભિક્ખવે, અરુકૂપમચિત્તો પુગ્ગલો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો કોધનો હોતિ ઉપાયાસબહુલો અપ્પમ્પિ વુત્તો સમાનો અભિસજ્જતિ કુપ્પતિ બ્યાપજ્જતિ પતિત્થીયતિ કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, દુટ્ઠારુકો [દુટ્ઠારુકા (સી॰)] કટ્ઠેન વા કઠલાય [કથલાય (સ્યા॰ કં॰ ક॰), કઠલેન-કથલેન (અટ્ઠકથા)] વા ઘટ્ટિતો [ઘટ્ટિતા (સી॰)] ભિય્યોસોમત્તાય

આસવં દેતિ [અસ્સવનોતિ (સી॰)]; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો કોધનો હોતિ ઉપાયાસબહુલો અપ્પમ્પિ વુત્તો સમાનો અભિસજ્જતિ કુપ્પતિ બ્યાપજ્જતિ પતિત્થીયતિ કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરુકૂપમચિત્તો પુગ્ગલો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, વિજ્જૂપમચિત્તો પુગ્ગલો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખસમુદયો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખનિરોધો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. સેય્યથાપિ ભિક્ખવે, ચક્ખુમા પુરિસો રત્તન્ધકારતિમિસાયં વિજ્જન્તરિકાય રૂપાનિ પસ્સેય્ય; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ... પે॰... 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, વિજ્જૂપમચિત્તો પુગ્ગલો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, વજિરૂપમચિત્તો પુગ્ગલો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, વજિરસ્સ નત્થિ કિઞ્ચિ અભેજ્જં મણિ વા પાસાણો વા; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો આસવાનં ખયા... પે॰... ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, વજિરૂપમચિત્તો પુગ્ગલો. 'ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ'''ન્તિ [પુ॰ પ॰ ૧૦૨]. પઞ્ચમં.

૬. સેવિતબ્બસુત્તં

૨૬. ''તયોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? અત્થિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ન સેવિતબ્બો ન ભજિતબ્બો ન પયિરુપાસિતબ્બો. અત્થિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સેવિતબ્બો ભજિતબ્બો પયિરુપાસિતબ્બો. અત્થિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સક્કત્વા ગરું કત્વા સેવિતબ્બો ભજિતબ્બો પયિરુપાસિતબ્બો. કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ન સેવિતબ્બો ન ભજિતબ્બો ન પયિરુપાસિતબ્બો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો હીનો હોતિ સીલેન સમાધિના પઞ્ઞાય. એવરૂપો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ન સેવિતબ્બો ન ભજિતબ્બો ન પયિરુપાસિતબ્બો અઞ્ઞત્ર અનુદ્દયા અઞ્ઞત્ર અનુકમ્પા.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સેવિતબ્બો ભજિતબ્બો પયિરુપાસિતબ્બો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સદિસો હોતિ સીલેન સમાધિના પઞ્ઞાય. એવરૂપો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સેવિતબ્બો ભજિતબ્બો પયિરુપાસિતબ્બો. તં કિસ્સ હેતુ? સીલસામઞ્ઞગતાનં સતં સીલકથા ચ નો ભવિસ્સતિ, સા ચ નો પવત્તિની [પવત્તની (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) પુ॰ પ॰ ૧૨૨ પસ્સિતબ્બં] ભવિસ્સતિ, સા ચ નો ફાસુ ભવિસ્સતિ. સમાધિસામઞ્ઞગતાનં સતં સમાધિકથા ચ નો ભવિસ્સતિ, સા ચ નો પવત્તિની ભવિસ્સતિ, સા ચ નો ફાસુ ભવિસ્સતિ. પઞ્ઞાસામઞ્ઞગતાનં સતં પઞ્ઞાકથા ચ નો ભવિસ્સતિ, સા ચ નો પવત્તિની ભવિસ્સતિ, સા ચ નો ફાસુ ભવિસ્સતીતિ. તસ્મા એવરૂપો પુગ્ગલો સેવિતબ્બો ભજિતબ્બો પયિરુપાસિતબ્બો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સક્કત્વા ગરું કત્વા સેવિતબ્બો ભજિતબ્બો પયિરુપાસિતબ્બો? ઇધ, ભિક્ખવે , એકચ્ચો પુગ્ગલો અધિકો હોતિ સીલેન સમાધિના પઞ્ઞાય. એવરૂપો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સક્કત્વા ગરું કત્વા સેવિતબ્બો ભજિતબ્બો પયિરુપાસિતબ્બો. તં કિસ્સ હેતુ? ઇતિ અપરિપૂરં વા સીલક્ખન્ધં પરિપૂરેસ્સામિ, પરિપૂરં વા સીલક્ખન્ધં તત્થ તત્થ પઞ્ઞાય અનુગ્ગહેસ્સામિ; અપરિપૂરં વા સમાધિક્ખન્ધં પરિપૂરેસ્સામિ, પરિપૂરં વા

સમાધિક્ખન્ધં તત્થ તત્થ પઞ્ઞાય અનુગ્ગહેસ્સામિ; અપરિપૂરં વા પઞ્ઞાક્ખન્ધં પરિપૂરેસ્સામિ, પરિપૂરં વા પઞ્ઞાક્ખન્ધં તત્થ તત્થ પઞ્ઞાય અનુગ્ગહેસ્સામીતિ. તસ્મા એવરૂપો પુગ્ગલો સક્કત્વા ગરું કત્વા સેવિતબ્બો ભજિતબ્બો પયિરુપાસિતબ્બો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ.

''નિહીયતિ પુરિસો નિહીનસેવી,
ન ચ હાયેથ કદાચિ તુલ્યસેવી;
સેટ્ઠમુપનમં ઉદેતિ ખિપ્પં,
તસ્મા અત્તનો ઉત્તરિં ભજેથા''તિ. છટ્ઠં;

૭. જિગુચ્છિતબ્બસુત્તં

૨૭. ''તયોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? અત્થિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો જિગુચ્છિતબ્બો ન સેવિતબ્બો ન ભજિતબ્બો ન પયિરુપાસિતબ્બો. અત્થિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અજ્ઝુપેક્ખિતબ્બો ન સેવિતબ્બો ન ભજિતબ્બો ન પયિરુપાસિતબ્બો. અત્થિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સેવિતબ્બો ભજિતબ્બો પયિરુપાસિતબ્બો. કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો જિગુચ્છિતબ્બો ન સેવિતબ્બો ન ભજિતબ્બો ન પયિરુપાસિતબ્બો? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો દુસ્સીલો હોતિ પાપધમ્મો અસુચિ સઙ્કસ્સરસમાચારો પટિચ્છન્નકમ્મન્તો, અસ્સમણો સમણપટિઞ્ઞો, અબ્રહ્મચારી બ્રહ્મચારિપટિઞ્ઞો, અન્તોપૂતિ અવસ્સુતો કસમ્બુજાતો. એવરૂપો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો જિગુચ્છિતબ્બો ન સેવિતબ્બો ન ભજિતબ્બો ન પયિરુપાસિતબ્બો. તં કિસ્સ હેતુ? કિઞ્ચાપિ, ભિક્ખવે, એવરૂપસ્સ પુગ્ગલસ્સ ન દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જતિ, અથ ખો નં પાપકો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગચ્છતિ – 'પાપમિત્તો પુરિસપુગ્ગલો પાપસહાયો પાપસમ્પવઙ્કો'તિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, અહિ ગૂથગતો કિઞ્ચાપિ ન દંસતિ [ડંસતિ (સી॰ સ્યા॰), ડસ્સતિ (પી॰)], અથ ખો નં મક્ખેતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, કિઞ્ચાપિ એવરૂપસ્સ પુગ્ગલસ્સ ન દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જતિ, અથ ખો નં પાપકો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગચ્છતિ – 'પાપમિત્તો પુરિસપુગ્ગલો પાપસહાયો પાપસમ્પવઙ્કો'તિ. તસ્મા એવરૂપો પુગ્ગલો જિગુચ્છિતબ્બો ન સેવિતબ્બો ન ભજિતબ્બો ન પયિરુપાસિતબ્બો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અજ્ઝુપેક્ખિતબ્બો ન સેવિતબ્બો ન ભજિતબ્બો ન પયિરુપાસિતબ્બો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો કોધનો હોતિ ઉપાયાસબહુલો , અપ્પમ્પિ વુત્તો સમાનો અભિસજ્જતિ કુપ્પતિ બ્યાપજ્જતિ પતિત્થીયતિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, દુટ્ઠારુકો કટ્ઠેન વા કઠલાય વા ઘટ્ટિતો ભિય્યોસોમત્તાય આસવં દેતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે...પે॰... સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, તિન્દુકાલાતં કટ્ઠેન વા કઠલાય વા ઘટ્ટિતં ભિય્યોસોમત્તાય ચિચ્ચિટાયતિ ચિટિચિટાયતિ; એવમેવં ખો ભિક્ખવે... પે॰... સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગૂથકૂપો કટ્ઠેન વા કઠલાય વા ઘટ્ટિતો ભિય્યોસોમત્તાય દુગ્ગન્ધો હોતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો કોધનો હોતિ ઉપાયાસબહુલો, અપ્પમ્પિ વુત્તો સમાનો અભિસજ્જતિ કુપ્પતિ બ્યાપજ્જતિ પતિત્થીયતિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ. એવરૂપો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અજ્ઝુપેક્ખિતબ્બો ન સેવિતબ્બો ન ભજિતબ્બો ન પયિરુપાસિતબ્બો. તં કિસ્સ હેતુ? અક્કોસેય્યપિ મં પરિભાસેય્યપિ મં અનત્થમ્પિ મં કરેય્યાતિ. તસ્મા એવરૂપો પુગ્ગલો અજ્ઝુપેક્ખિતબ્બો ન સેવિતબ્બો ન ભજિતબ્બો ન પયિરુપાસિતબ્બો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સેવિતબ્બો ભજિતબ્બો પયિરુપાસિતબ્બો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સીલવા હોતિ કલ્યાણધમ્મો. એવરૂપો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સેવિતબ્બો ભજિતબ્બો પયિરુપાસિતબ્બો. તં કિસ્સ હેતુ? કિઞ્ચાપિ, ભિક્ખવે, એવરૂપસ્સ પુગ્ગલસ્સ ન દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જતિ, અથ ખો નં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગચ્છતિ – ‘કલ્યાણમિત્તો પુરિસપુગ્ગલો કલ્યાણસહાયો કલ્યાણસમ્પવઙ્કો’તિ. તસ્મા એવરૂપો પુગ્ગલો સેવિતબ્બો ભજિતબ્બો પયિરુપાસિતબ્બો. ‘ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’’ન્તિ.

‘‘નિહીયતિ પુરિસો નિહીનસેવી,
ન ચ હાયેથ કદાચિ તુલ્યસેવી;
સેટ્ઠમુપનમં ઉદેતિ ખિપ્પં,
તસ્મા અત્તનો ઉત્તરિં ભજેથા’’તિ. સત્તમં;

૮. ગૂથભાણીસુત્તં

૨૮. ‘‘તયોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં . કતમે તયો? ગૂથભાણી, પુપ્ફભાણી, મધુભાણી. કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગૂથભાણી? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સભગ્ગતો વા પરિસગ્ગતો વા [સભાગતો વા પરિસાગતો વા (સ્યા॰ કં॰)] ઞાતિમજ્ઝગતો વા પૂગમજ્ઝગતો વા રાજકુલમજ્ઝગતો વા અભિનીતો સક્ખિપુટ્ઠો – ‘એહમ્ભો પુરિસ, યં જાનાસિ તં વદેહી’તિ. સો અજાનં વા આહ ‘જાનામી’તિ, જાનં વા આહ ‘ન જાનામી’તિ, અપસ્સં વા આહ ‘પસ્સામી’તિ, પસ્સં વા આહ ‘ન પસ્સામી’તિ [મ॰ નિ॰ ૧.૪૪૦; પુ॰ પ॰ ૯૧]; ઇતિ અત્તહેતુ વા પરહેતુ વા આમિસકિઞ્ચિક્ખહેતુ વા સમ્પજાનમુસા ભાસિતા હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગૂથભાણી.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પુપ્ફભાણી? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સભગ્ગતો વા પરિસગ્ગતો વા ઞાતિમજ્ઝગતો વા પૂગમજ્ઝગતો વા રાજકુલમજ્ઝગતો વા અભિનીતો સક્ખિપુટ્ઠો – ‘એહમ્ભો પુરિસ, યં પજાનાસિ તં વદેહી’તિ, સો અજાનં વા આહ ‘ન જાનામી’તિ, જાનં વા આહ ‘જાનામી’તિ, અપસ્સં વા આહ ‘ન પસ્સામી’તિ, પસ્સં વા આહ ‘પસ્સામી’તિ; ઇતિ અત્તહેતુ વા પરહેતુ વા આમિસકિઞ્ચિક્ખહેતુ વા ન સમ્પજાનમુસા ભાસિતા હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પુપ્ફભાણી.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો મધુભાણી? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ફરુસં વાચં પહાય ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ; યા સા વાચા નેલા કણ્ણસુખા પેમનીયા હદયઙ્ગમા પોરી બહુજનકન્તા બહુજનમનાપા તથારૂપિં વાચં ભાસિતા હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો મધુભાણી. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. અન્ધસુત્તં

૨૯. ‘‘તયોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? અન્ધો, એકચક્ખુ, દ્વિચક્ખુ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અન્ધો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ તથારૂપં ચક્ખુ ન હોતિ યથારૂપેન ચક્ખુના અનધિગતં વા ભોગં અધિગચ્છેય્ય અધિગતં વા ભોગં ફાતિં કરેય્ય [ફાતિકરેય્ય (સી॰)]; તથારૂપમ્પિસ્સ

ચક્ખુ ન હોતિ યથારૂપેન ચક્ખુના કુસલાકુસલે ધમ્મે જાનેય્ય, સાવજ્જાનવજ્જે ધમ્મે જાનેય્ય, હીનપ્પણીતે ધમ્મે જાનેય્ય, કણ્હસુક્કસપ્પટિભાગે ધમ્મે જાનેય્ય. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અન્ધો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો એકચક્ખુ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ તથારૂપં ચક્ખુ હોતિ યથારૂપેન ચક્ખુના અનધિગતં વા ભોગં અધિગચ્છેય્ય અધિગતં વા ભોગં ફાતિં કરેય્ય; તથારૂપં પનસ્સ [તથારૂપમ્પિસ્સ (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] ચક્ખુ ન હોતિ યથારૂપેન ચક્ખુના કુસલાકુસલે ધમ્મે જાનેય્ય, સાવજ્જાનવજ્જે ધમ્મે જાનેય્ય, હીનપ્પણીતે ધમ્મે જાનેય્ય, કણ્હસુક્કસપ્પટિભાગે ધમ્મે જાનેય્ય. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો એકચક્ખુ.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો દ્વિચક્ખુ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ તથારૂપં ચક્ખુ હોતિ યથારૂપેન ચક્ખુના અનધિગતં વા ભોગં અધિગચ્છેય્ય, અધિગતં વા ભોગં ફાતિં કરેય્ય; તથારૂપમ્પિસ્સ ચક્ખુ હોતિ યથારૂપેન ચક્ખુના કુસલાકુસલે ધમ્મે જાનેય્ય; સાવજ્જાનવજ્જે ધમ્મે જાનેય્ય, હીનપ્પણીતે ધમ્મે જાનેય્ય, કણ્હસુક્કસપ્પટિભાગે ધમ્મે જાનેય્ય. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો દ્વિચક્ખુ. ‘ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’’ન્તિ.

‘‘ન ચેવ ભોગા તથારૂપા, ન ચ પુઞ્ઞાનિ કુબ્બતિ;
ઉભયત્થ કલિગ્ગાહો, અન્ધસ્સ હતચક્ખુનો.

‘‘અથાપરાયં અક્ખાતો, એકચક્ખુ ચ પુગ્ગલો;
ધમ્માધમ્મેન સઠોસો [સંસટ્ઠો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), સઠોતિ (ક॰)], ભોગાનિ પરિયેસતિ.

‘‘થેય્યેન કૂટકમ્મેન, મુસાવાદેન ચૂભયં;
કુસલો હોતિ સઙ્ઘાતું [સંહાતું (સ્યા॰)], કામભોગી ચ માનવો;
ઇતો સો નિરયં ગન્ત્વા, એકચક્ખુ વિહઞ્ઞતિ.

‘‘દ્વિચક્ખુ પન અક્ખાતો, સેટ્ઠો પુરિસપુગ્ગલો;
ધમ્મલદ્ધેહિ ભોગેહિ, ઉટ્ઠાનાધિગતં ધનં.

‘‘દદાતિ સેટ્ઠસઙ્કપ્પો, અબ્યગ્ગમાનસો નરો;
ઉપેતિ ભદ્દકં ઠાનં, યત્થ ગન્ત્વા ન સોચતિ.

‘‘અન્ધઞ્ચ એકચક્ખુઞ્ચ, આરકા પરિવજ્જયે;
દ્વિચક્ખું પન સેવેથ, સેટ્ઠં પુરિસપુગ્ગલ’’ન્તિ. નવમં;

૧૦. અવકુજ્જસુત્તં

30. ‘‘તયોમે , ભિક્ખવે [પુ॰ પ॰ ૧૦૭-૧૦૮], પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? અવકુજ્જપઞ્ઞો પુગ્ગલો, ઉચ્છઙ્ગપઞ્ઞો પુગ્ગલો, પુથુપઞ્ઞો પુગ્ગલો. કતમો ચ, ભિક્ખવે, અવકુજ્જપઞ્ઞો પુગ્ગલો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો આરામં ગન્તા હોતિ અભિક્ખણં ભિક્ખૂનં સન્તિકે ધમ્મસ્સવનાય. તસ્સ

ભિક્ખૂ ધમ્મં દેસેન્તિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેન્તિ. સો તસ્મિં આસને નિસિન્નો તસ્સા કથાય નેવ આદિં મનસિ કરોતિ, ન મજ્ઝં મનસિ કરોતિ, ન પરિયોસાનં મનસિ કરોતિ; વુટ્ઠિતોપિ તમ્હા આસના તસ્સા કથાય નેવ આદિં મનસિ કરોતિ, ન મજ્ઝં મનસિ કરોતિ, ન પરિયોસાનં મનસિ કરોતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, કુમ્ભો નિક્કુજ્જો [નિક્કુજ્જો (સી॰ પી॰)] તત્ર ઉદકં આસિત્તં વિવટ્ટતિ, નો સણ્ઠાતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો આરામં ગન્તા હોતિ અભિક્ખણં ભિક્ખૂનં સન્તિકે ધમ્મસ્સવનાય. તસ્સ ભિક્ખૂ ધમ્મં દેસેન્તિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેન્તિ. સો તસ્મિં આસને નિસિન્નો તસ્સા કથાય નેવ આદિં મનસિ કરોતિ, ન મજ્ઝં મનસિ કરોતિ, ન પરિયોસાનં મનસિ કરોતિ; વુટ્ઠિતોપિ તમ્હા આસના તસ્સા કથાય નેવાદિં મનસિ કરોતિ, ન મજ્ઝં મનસિ કરોતિ, ન પરિયોસાનં મનસિ કરોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અવકુજ્જપઞ્ઞો પુગ્ગલો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, ઉચ્છઙ્ગપઞ્ઞો પુગ્ગલો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો આરામં ગન્તા હોતિ અભિક્ખણં ભિક્ખૂનં સન્તિકે ધમ્મસ્સવનાય. તસ્સ ભિક્ખૂ ધમ્મં દેસેન્તિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેન્તિ. સો તસ્મિં આસને નિસિન્નો તસ્સા કથાય આદિમ્પિ મનસિ કરોતિ, મજ્ઝમ્પિ મનસિ કરોતિ, પરિયોસાનમ્પિ મનસિ કરોતિ; વુટ્ઠિતો ચ ખો તમ્હા આસના તસ્સા કથાય નેવાદિં મનસિ કરોતિ, ન મજ્ઝં મનસિ કરોતિ, ન પરિયોસાનં મનસિ કરોતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસસ્સ ઉચ્છઙ્ગે નાનાખજ્જકાનિ આકિણ્ણાનિ – તિલા તણ્ડુલા મોદકા બદરા. સો તમ્હા આસના વુટ્ઠહન્તો સતિસમ્મોસા પકિરેય્ય . એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો આરામં ગન્તા હોતિ અભિક્ખણં ભિક્ખૂનં સન્તિકે ધમ્મસ્સવનાય. તસ્સ ભિક્ખૂ ધમ્મં દેસેન્તિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેન્તિ. સો તસ્મિં આસને નિસિન્નો તસ્સા કથાય આદિમ્પિ મનસિ કરોતિ, મજ્ઝમ્પિ મનસિ કરોતિ, પરિયોસાનમ્પિ મનસિ કરોતિ; વુટ્ઠિતો ચ ખો તમ્હા આસના તસ્સા કથાય નેવ આદિં મનસિ કરોતિ, ન મજ્ઝં મનસિ કરોતિ, ન પરિયોસાનં મનસિ કરોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ઉચ્છઙ્ગપઞ્ઞો પુગ્ગલો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુથુપઞ્ઞો પુગ્ગલો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો આરામં ગન્તા હોતિ અભિક્ખણં ભિક્ખૂનં સન્તિકે ધમ્મસ્સવનાય. તસ્સ ભિક્ખૂ ધમ્મં દેસેન્તિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેન્તિ. સો તસ્મિં આસને નિસિન્નો તસ્સા કથાય આદિમ્પિ મનસિ કરોતિ, મજ્ઝમ્પિ મનસિ કરોતિ, પરિયોસાનમ્પિ મનસિ કરોતિ; વુટ્ઠિતોપિ તમ્હા આસના તસ્સા કથાય આદિમ્પિ મનસિ કરોતિ, મજ્ઝમ્પિ મનસિ કરોતિ, પરિયોસાનમ્પિ મનસિ કરોતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, કુમ્ભો ઉક્કુજ્જો તત્ર ઉદકં આસિત્તં સણ્ઠાતિ નો વિવટ્ટતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો આરામં ગન્તા હોતિ અભિક્ખણં ભિક્ખૂનં સન્તિકે ધમ્મસ્સવનાય. તસ્સ ભિક્ખૂ ધમ્મં દેસેન્તિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેન્તિ. સો તસ્મિં આસને નિસિન્નો તસ્સા કથાય આદિમ્પિ મનસિ કરોતિ, મજ્ઝમ્પિ મનસિ કરોતિ, પરિયોસાનમ્પિ મનસિ કરોતિ; વુટ્ઠિતોપિ તમ્હા આસના તસ્સા કથાય આદિમ્પિ મનસિ કરોતિ, મજ્ઝમ્પિ મનસિ કરોતિ, પરિયોસાનમ્પિ મનસિ કરોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુથુપઞ્ઞો પુગ્ગલો. ‘ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’’ન્તિ.

‘‘અવકુજ્જપઞ્ઞો પુરિસો, દુમ્મેધો અવિચક્ખણો;

અભિક્ખણમ્પિ ચે હોતિ, ગન્તા ભિક્ખૂન સન્તિકે.

‘‘આદિં કથાય મજ્ઝઞ્ચ, પરિયોસાનઞ્ચ તાદિસો;
ઉગ્ગહેતું ન સક્કોતિ, પઞ્ઞા હિસ્સ ન વિજ્જતિ.

‘‘ઉચ્છઙ્ગપઞ્ઞો પુરિસો, સેય્યો એતેન વુચ્ચતિ;
અભિક્ખણમ્પિ ચે હોતિ, ગન્તા ભિક્ખૂન સન્તિકે.

‘‘આદિં કથાય મજ્ઝઞ્ચ, પરિયોસાનઞ્ચ તાદિસો;
નિસિન્નો આસને તસ્મિં, ઉગ્ગહેત્વાન બ્યઞ્જનં;
વુટ્ઠિતો નપ્પજાનાતિ, ગહિતં હિસ્સ [ગહિતમ્પિસ્સ (ક॰)] મુસ્સતિ.

‘‘પુથુપઞ્ઞો ચ પુરિસો, સેય્યો એતેહિ [એતેન (ક॰)] વુચ્ચતિ;
અભિક્ખણમ્પિ ચે હોતિ, ગન્તા ભિક્ખૂન સન્તિકે.

‘‘આદિં કથાય મજ્ઝઞ્ચ, પરિયોસાનઞ્ચ તાદિસો;
નિસિન્નો આસને તસ્મિં, ઉગ્ગહેત્વાન બ્યઞ્જનં.

‘‘ધારેતિ સેટ્ઠસઙ્કપ્પો, અબ્યગ્ગમાનસો નરો;
ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો, દુક્ખસ્સન્તકરો સિયા’’તિ. દસમં;

પુગ્ગલવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

સમિદ્ધ [કાયસક્ખિ (સી॰), સવિટ્ઠ (સ્યા॰ કં॰), સેટ્ઠ (ક॰)] -ગિલાન-સઙ્ખારા, બહુકારા વજિરેન ચ;
સેવિ-જિગુચ્છ-ગૂથભાણી, અન્ધો ચ અવકુજ્જતાતિ.

૪. દેવદૂતવગ્ગો

૧.સબ્રહ્મકસુત્તં

૩૧. ‘‘સબ્રહ્મકાનિ , ભિક્ખવે, તાનિ કુલાનિ યેસં પુત્તાનં માતાપિતરો અજ્ઝાગારે પૂજિતા હોન્તિ. સપુબ્બાચરિયકાનિ, ભિક્ખવે, તાનિ કુલાનિ યેસં પુત્તાનં માતાપિતરો અજ્ઝાગારે પૂજિતા હોન્તિ. સાહુનેય્યાનિ , ભિક્ખવે, તાનિ કુલાનિ યેસં પુત્તાનં માતાપિતરો અજ્ઝાગારે પૂજિતા હોન્તિ. ‘બ્રહ્મા’તિ, ભિક્ખવે, માતાપિતૂનં એતં અધિવચનં. ‘પુબ્બાચરિયા’તિ, ભિક્ખવે, માતાપિતૂનં એતં અધિવચનં. ‘આહુનેય્યા’તિ , ભિક્ખવે, માતાપિતૂનં એતં અધિવચનં. તં કિસ્સ હેતુ? બહુકારા, ભિક્ખવે, માતાપિતરો પુત્તાનં, આપાદકા પોસકા, ઇમસ્સ લોકસ્સ દસ્સેતારોતિ.

‘‘બ્રહ્માતિ માતાપિતરો, પુબ્બાચરિયાતિ વુચ્ચરે;
આહુનેય્યા ચ પુત્તાનં, પજાય અનુકમ્પકા.

‘‘તસ્મા હિ ને નમસ્સેય્ય, સક્કરેય્ય ચ પણ્ડિતો;
અન્નેન અથ પાનેન, વત્થેન સયનેન ચ;
ઉચ્છાદનેન ન્હાપનેન [નહાપનેન (સી॰)], પાદાનં ધોવનેન ચ.

‘‘તાય નં પારિચરિયાય, માતાપિતૂસુ પણ્ડિતા;
ઇધેવ [ઇધ ચેવ (સી॰)] નં પસંસન્તિ, પેચ્ચ સગ્ગે પમોદતી’’તિ [સગ્ગે ચ મોદતીતિ (સી॰) ઇતિવુ॰ ૧૦૬ ઇતિવુત્તકે]. પઠમં;

૨. આનન્દસુત્તં

૩૨. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘સિયા નુ ખો, ભન્તે, ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા નાસ્સુ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા નાસ્સુ; યઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતો અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તિ તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યા’’તિ? ‘‘સિયા, આનન્દ, ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા નાસ્સુ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા નાસ્સુ; યઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતો અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તિ તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યા’’તિ.

‘‘યથા કથં પન, ભન્તે, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા નાસ્સુ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા નાસ્સુ; યઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં

પઞ્ઞાવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતો અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તિ તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યા''તિ?

''ઇધાનન્દ , ભિક્ખુનો એવં હોતિ – 'એતં સન્તં એતં પણીતં યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાન'ન્તિ. એવં ખો, આનન્દ, સિયા ભિક્ખુનો તથારૂપો સમાધિપટિલાભો યથા ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા નાસ્સુ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા નાસ્સુ; યઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતો અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તિ તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યા''તિ.

''ઇદઞ્ચ પન મેતં, આનન્દ, સન્ધાય ભાસિતં પારાયને પુણ્ણકપઞ્હે –

''સઙ્ખાય લોકસ્મિં પરોપરાનિ [પરોવરાનિ (સી॰ પી॰) સુ॰ નિ॰ ૧૦૫૪; ચૂળનિ॰ પુણ્ણકમાણવપુચ્છા ૭૩],
યસ્સિઞ્જિતં નત્થિ કુહિઞ્ચિ લોકે;
સન્તો વિધૂમો અનીઘો [અનિઘો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), અનઘો (?)] નિરાસો,
અતારિ સો જાતિજરન્તિ બ્રૂમી''તિ. દુતિયં;

૩. સારિપુત્તસુત્તં

૩૩. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં ભગવા એતદવોચ – ''સંખિત્તેનપિ ખો અહં, સારિપુત્ત, ધમ્મં દેસેય્યં; વિત્થારેનપિ ખો અહં, સારિપુત્ત, ધમ્મં દેસેય્યં; સંખિત્તવિત્થારેનપિ ખો અહં, સારિપુત્ત, ધમ્મં દેસેય્યં; અઞ્ઞાતારો ચ દુલ્લભા''તિ. ''એતસ્સ, ભગવા, કાલો, એતસ્સ, સુગત, કાલો યં ભગવા સંખિત્તેનપિ ધમ્મં દેસેય્ય, વિત્થારેનપિ ધમ્મં દેસેય્ય, સંખિત્તવિત્થારેનપિ ધમ્મં દેસેય્ય. ભવિસ્સન્તિ ધમ્મસ્સ અઞ્ઞાતારો''તિ.

''તસ્માતિહ, સારિપુત્ત, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન ભવિસ્સન્તિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન ભવિસ્સન્તિ, યઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતો અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તિ તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સામા'તિ. એવઞ્હિ ખો, સારિપુત્ત, સિક્ખિતબ્બં.

''યતો ચ ખો, સારિપુત્ત, ભિક્ખુનો ઇમસ્મિઞ્ચ સવિઞ્ઞાણકે કાયે અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તિ, બહિદ્ધા ચ સબ્બનિમિત્તેસુ અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તિ, યઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતો અહઙ્કારમમઙ્કારમાનાનુસયા ન હોન્તિ તઞ્ચ ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; અયં વુચ્ચતિ, સારિપુત્ત – 'ભિક્ખુ અચ્છેચ્છિ [અચ્છેજ્જિ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] તણ્હં, વિવત્તયિ [વાવત્તયિ (સી॰ પી॰)] સંયોજનં, સમ્મા માનાભિસમયા અન્તમકાસિ દુક્ખસ્સ'. ઇદઞ્ચ પન મેતં, સારિપુત્ત, સન્ધાય ભાસિતં પારાયને [પારાયણે (સી॰)] ઉદયપઞ્હે –

''પહાનં કામસઞ્ઞાનં, દોમનસ્સાન ચૂભયં;

થિનસ્સ ચ પનૂદનં, કુક્કુચ્ચાનં નિવારણં.

‘‘ઉપેક્ખાસતિસંસુદ્ધં, ધમ્મતક્કપુરેજવં;
અઞ્ઞાવિમોક્ખં પબ્રૂમિ, અવિજ્જાય પભેદન’’ન્તિ [સુ॰ નિ॰ ૧૧૧૨; ચૂળનિ॰ ઉદયમાણવપુચ્છા ૧૩૧].
તતિયં;

૪. નિદાનસુત્તં

૩૪. ‘‘તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાય. કતમાનિ તીણિ? લોભો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય, દોસો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય, મોહો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય.

‘‘યં, ભિક્ખવે, લોભપકતં કમ્મં લોભજં લોભનિદાનં લોભસમુદયં, યત્થસ્સ અત્તભાવો નિબ્બત્તતિ તત્થ તં કમ્મં વિપચ્ચતિ. યત્થ તં કમ્મં વિપચ્ચતિ તત્થ તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકં પટિસંવેદેતિ, દિટ્ઠે વા ધમ્મે ઉપપજ્જ વા [ઉપપજ્જે વા (સી॰ સ્યા॰ કં॰) ઉપપજ્જિત્વાતિ મ॰ નિ॰ ૩.૩૦૩ પાળિયા સંવણ્ણના] અપરે વા [અપરાપરે વા (ક॰)] પરિયાયે.

‘‘યં, ભિક્ખવે, દોસપકતં કમ્મં દોસજં દોસનિદાનં દોસસમુદયં, યત્થસ્સ અત્તભાવો નિબ્બત્તતિ તત્થ તં કમ્મં વિપચ્ચતિ. યત્થ તં કમ્મં વિપચ્ચતિ તત્થ તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકં પટિસંવેદેતિ, દિટ્ઠે વા ધમ્મે ઉપપજ્જ વા અપરે વા પરિયાયે.

‘‘યં, ભિક્ખવે, મોહપકતં કમ્મં મોહજં મોહનિદાનં મોહસમુદયં, યત્થસ્સ અત્તભાવો નિબ્બત્તતિ તત્થ તં કમ્મં વિપચ્ચતિ. યત્થ તં કમ્મં વિપચ્ચતિ તત્થ તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકં પટિસંવેદેતિ, દિટ્ઠે વા ધમ્મે ઉપપજ્જ વા અપરે વા પરિયાયે.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, બીજાનિ અખણ્ડાનિ અપૂતીનિ અવાતાતપહતાનિ સારાદાનિ સુખસયિતાનિ સુખેત્તે સુપરિકમ્મકતાય ભૂમિયા નિક્ખિત્તાનિ. દેવો ચ સમ્માધારં અનુપ્પવેચ્છેય્ય. એવસ્સુ તાનિ, ભિક્ખવે, બીજાનિ વુદ્ધિં વિરુળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જેય્યું. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, યં લોભપકતં કમ્મં લોભજં લોભનિદાનં લોભસમુદયં, યત્થસ્સ અત્તભાવો નિબ્બત્તતિ તત્થ તં કમ્મં વિપચ્ચતિ. યત્થ તં કમ્મં વિપચ્ચતિ તત્થ તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકં પટિસંવેદેતિ, દિટ્ઠે વા ધમ્મે ઉપપજ્જ વા અપરે વા પરિયાયે.

‘‘યં દોસપકતં કમ્મં…પે॰… યં મોહપકતં કમ્મં મોહજં મોહનિદાનં મોહસમુદયં, યત્થસ્સ અત્તભાવો નિબ્બત્તતિ તત્થ તં કમ્મં વિપચ્ચતિ. યત્થ તં કમ્મં વિપચ્ચતિ તત્થ તસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકં પટિસંવેદેતિ, દિટ્ઠે વા ધમ્મે ઉપપજ્જ વા અપરે વા પરિયાયે. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાય.

‘‘તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાય. કતમાનિ તીણિ? અલોભો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય, અદોસો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય, અમોહો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય.

‘‘યં, ભિક્ખવે, અલોભપકતં કમ્મં અલોભજં અલોભનિદાનં અલોભસમુદયં, લોભે વિગતે એવં તં કમ્મં પહીનં હોતિ ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવઙ્કતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં.

‘‘યં, ભિક્ખવે, અદોસપકતં કમ્મં અદોસજં અદોસનિદાનં અદોસસમુદયં, દોસે વિગતે એવં તં કમ્મં પહીનં હોતિ ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવઙ્કતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં.

‘‘યં , ભિક્ખવે, અમોહપકતં કમ્મં અમોહજં અમોહનિદાનં અમોહસમુદયં, મોહે વિગતે એવં તં કમ્મં પહીનં હોતિ ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવઙ્કતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, બીજાનિ અખણ્ડાનિ અપૂતીનિ અવાતાતપહતાનિ સારાદાનિ સુખસયિતાનિ. તાનિ પુરિસો અગ્ગિના ડહેય્ય. અગ્ગિના ડહિત્વા મસિં કરેય્ય. મસિં કરિત્વા મહાવાતે વા ઓફુણેય્ય [ઓપુનેય્ય (સી॰ પી॰)] નદિયા વા સીઘસોતાય પવાહેય્ય. એવસ્સુ તાનિ, ભિક્ખવે, બીજાનિ ઉચ્છિન્નમૂલાનિ તાલાવત્થુકતાનિ અનભાવઙ્કતાનિ [અનભાવકતાનિ (સી॰ પી॰)] આયતિં અનુપ્પાદધમ્માનિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, યં અલોભપકતં કમ્મં અલોભજં અલોભનિદાનં અલોભસમુદયં, લોભે વિગતે એવં તં કમ્મં પહીનં હોતિ ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવઙ્કતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં.

‘‘યં અદોસપકતં કમ્મં…પે॰… યં અમોહપકતં કમ્મં અમોહજં અમોહનિદાનં અમોહસમુદયં, મોહે વિગતે એવં તં કમ્મં પહીનં હોતિ…પે॰… આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાયા’’તિ.

‘‘લોભજં દોસજઞ્ચેવ [દોસજં કમ્મં (ક॰)], મોહજઞ્ચાપવિદ્દસુ;
યં તેન પકતં કમ્મં, અપ્પં વા યદિ વા બહું;
ઇધેવ તં વેદનિયં, વત્થુ અઞ્ઞં ન વિજ્જતિ.

‘‘તસ્મા લોભઞ્ચ દોસઞ્ચ, મોહજઞ્ચાપિ વિદ્દસુ;
વિજ્જં ઉપ્પાદયં ભિક્ખુ, સબ્બા દુગ્ગતિયો જહે’’તિ. ચતુત્થં;

૫. હત્થકસુત્તં

૩૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા આળવિયં વિહરતિ ગોમગ્ગે સિંસપાવને પણ્ણસન્થરે. અથ ખો હત્થકો આળવકો જઙ્ઘાવિહારં અનુચઙ્કમમાનો અનુવિચરમાનો અદ્દસ ભગવન્તં ગોમગ્ગે સિંસપાવને પણ્ણસન્થરે નિસિન્નં. દિસ્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો હત્થકો આળવકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કચ્ચિ, ભન્તે, ભગવા સુખમસયિત્થા’’તિ? ‘‘એવં , કુમાર, સુખમસયિત્થં. યે ચ પન લોકે સુખં સેન્તિ, અહં તેસં અઞ્ઞતરો’’તિ.

‘‘સીતા, ભન્તે, હેમન્તિકા રત્તિ, અન્તરટ્ઠકો હિમપાતસમયો, ખરા ગોકણ્ટકહતા ભૂમિ, તનુકો પણ્ણસન્થરો, વિરળાનિ રુક્ખસ્સ પત્તાનિ, સીતાનિ કાસાયાનિ વત્થાનિ, સીતો ચ વેરમ્ભો વાતો વાયતિ. અથ ચ પન ભગવા એવમાહ – ‘એવં, કુમાર, સુખમસયિત્થં. યે ચ પન લોકે સુખં સેન્તિ, અહં તેસં અઞ્ઞતરો’’’તિ.

‘‘તેન હિ, કુમાર, તઞ્ઞેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ. યથા તે ખમેય્ય તથા નં બ્યાકરેય્યાસિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, કુમાર, ઇધસ્સ ગહપતિસ્સ વા ગહપતિપુત્તસ્સ વા કૂટાગારં ઉલ્લિત્તાવલિત્તં નિવાતં ફુસિતગ્ગળં પિહિતવાતપાનં. તત્રસ્સ પલ્લઙ્કો ગોનકત્થતો પટિકત્થતો પટલિકત્થતો કદલિમિગપવરપચ્ચત્થરણો

[કાદલિમિગપવરપચ્ચત્થરણો (સી॰)] સઉત્તરચ્છદો ઉભતો લોહિતકૂપધાનો; તેલપ્પદીપો ચેત્થ ઝાયેય્ય [જાલેય્ય (ક॰)]; ચતસ્સો ચ [તસ્સેવ (ક॰)] પજાપતિયો મનાપામનાપેન પચ્ચુપટ્ઠિતા અસ્સુ. તં કિં મઞ્ઞસિ, કુમાર, સુખં વા સો સયેય્ય નો વા? કથં વા તે એત્થ હોતી''તિ? ''સુખં સો, ભન્તે, સયેય્ય. યે ચ પન લોકે સુખં સેન્તિ, સો તેસં અઞ્ઞતરો''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, કુમાર, અપિ નુ તસ્સ ગહપતિસ્સ વા ગહપતિપુત્તસ્સ વા ઉપ્પજ્જેય્યું રાગજા પરિળાહા કાયિકા વા ચેતસિકા વા યેહિ સો રાગજેહિ પરિળાહેહિ પરિડય્હમાનો દુક્ખં સયેય્યા''તિ? ''એવં, ભન્તે''તિ.

''યેહિ ખો સો, કુમાર, ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા રાગજેહિ પરિળાહેહિ પરિડય્હમાનો દુક્ખં સયેય્ય, સો રાગો તથાગતસ્સ પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવઙ્કતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો. તસ્માહં સુખમસયિત્થં.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, કુમાર, અપિ નુ તસ્સ ગહપતિસ્સ વા ગહપતિપુત્તસ્સ વા ઉપ્પજ્જેય્યું દોસજા પરિળાહા... પે॰... મોહજા પરિળાહા કાયિકા વા ચેતસિકા વા યેહિ સો મોહજેહિ પરિળાહેહિ પરિડય્હમાનો દુક્ખં સયેય્યા''તિ? ''એવં, ભન્તે''તિ.

''યે હિ ખો સો, કુમાર, ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા મોહજેહિ પરિળાહેહિ પરિડય્હમાનો દુક્ખં સયેય્ય, સો મોહો તથાગતસ્સ પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવઙ્કતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો. તસ્માહં સુખમસયિત્થ''ન્તિ.

[ચૂળવ॰ ૩૦૫; સં॰ નિ॰ ૧.૨૪૨] ''સબ્બદા વે સુખં સેતિ, બ્રાહ્મણો પરિનિબ્બુતો;
યો ન લિમ્પતિ [લિપ્પતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ ક॰)] કામેસુ, સીતિભૂતો નિરૂપધિ.

''સબ્બા આસત્તિયો છેત્વા, વિનેય્ય હદયે દરં;
ઉપસન્તો સુખં સેતિ, સન્તિં પપ્પુય્ય ચેતસો''તિ. પઞ્ચમં;

૬. દેવદૂતસુત્તં

૩૬. ''તીણિમાનિ , ભિક્ખવે, દેવદૂતાનિ. કતમાનિ તીણિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ. સો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, મનસા દુચ્ચરિતં ચરિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. તમેનં, ભિક્ખવે, નિરયપાલા નાનાબાહાસુ ગહેત્વા યમસ્સ રઞ્ઞો દસ્સેન્તિ – 'અયં, દેવ, પુરિસો અમત્તેય્યો અપેત્તેય્યો અસામઞ્ઞો અબ્રહ્મઞ્ઞો, ન કુલે જેટ્ઠાપચાયી. ઇમસ્સ દેવો દણ્ડં પણેતૂ'''તિ.

''તમેનં, ભિક્ખવે, યમો રાજા પઠમં દેવદૂતં સમનુયુઞ્જતિ સમનુગાહતિ સમનુભાસતિ – 'અમ્ભો, પુરિસ, ન ત્વં અદ્દસ મનુસ્સેસુ પઠમં દેવદૂતં પાતુભૂત'ન્તિ? સો એવમાહ – 'નાદ્દસં, ભન્તે'''તિ.

''તમેનં, ભિક્ખવે, યમો રાજા એવમાહ – 'અમ્ભો પુરિસ, ન ત્વં અદ્દસ મનુસ્સેસુ ઇત્થિં વા પુરિસં વા આસીતિકં વા નાવુતિકં વા વસ્સસતિકં વા [પસ્સ મ॰ નિ॰ ૩.૨૬૩] જાતિયા જિણ્ણં ગોપાનસિવઙ્કં ભોગ્ગં

દણ્ડપરાયણં [દણ્ડપરાયનં (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પવેધમાનં ગચ્છન્તં આતુરં ગતયોબ્બનં ખણ્ડદન્તં પલિતકેસં વિલૂનં ખલ્લિતસિરં [ખલિતં સિરો (સી॰ પી॰), ખલિતસિરં (સ્યા॰ કં॰) મ॰ નિ॰ ૩.૨૬૩] વલિતં તિલકાહતગત્ત'ન્તિ? સો એવમાહ – 'અદ્દસં, ભન્તે'''તિ.

''તમેનં , ભિક્ખવે, યમો રાજા એવમાહ – 'અમ્ભો, પુરિસ, તસ્સ તે વિઞ્ઞુસ્સ સતો મહલ્લકસ્સ ન એતદહોસિ – અહમ્પિ ખોમ્હિ જરાધમ્મો જરં અનતીતો, હન્દાહં કલ્યાણં કરોમિ, કાયેન વાચાય મનસા'તિ? સો એવમાહ – 'નાસક્ખિસ્સં, ભન્તે. પમાદસ્સં, ભન્તે'''તિ.

''તમેનં, ભિક્ખવે, યમો રાજા એવમાહ – 'અમ્ભો, પુરિસ, પમાદતાય [પમાદવતાય (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) મ॰ નિ॰ ૩.૨૬૨] ન કલ્યાણમકાસિ કાયેન વાચાય મનસા. તગ્ઘ ત્વં [તં (ક॰)], અમ્ભો પુરિસ, તથા કરિસ્સન્તિ યથા તં [તે (ક॰)] પમત્તં. તં ખો પન તે એતં [તં ખો પનેતં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પાપકમ્મં [પાપં કમ્મં (સી॰)] નેવ માતરા કતં, ન પિતરા કતં, ન ભાતરા કતં, ન ભગિનિયા કતં, ન મિત્તામચ્ચેહિ કતં, ન ઞાતિસાલોહિતેહિ કતં, ન દેવતાહિ કતં , ન સમણબ્રાહ્મણેહિ કતં; અથ ખો તયાવેતં પાપકમ્મં કતં, ત્વઞ્ઞેવેતસ્સ વિપાકં પટિસંવેદિસ્સસી'''તિ.

''તમેનં, ભિક્ખવે, યમો રાજા પઠમં દેવદૂતં સમનુયુઞ્જિત્વા સમનુગાહિત્વા સમનુભાસિત્વા, દુતિયં દેવદૂતં સમનુયુઞ્જતિ સમનુગાહતિ સમનુભાસતિ – 'અમ્ભો પુરિસ, ન ત્વં અદ્દસ મનુસ્સેસુ દુતિયં દેવદૂતં પાતુભૂત'ન્તિ? સો એવમાહ – 'નાદ્દસં, ભન્તે'તિ. ''તમેનં, ભિક્ખવે, યમો રાજા એવમાહ – 'અમ્ભો પુરિસ, ન ત્વં અદ્દસ મનુસ્સેસુ ઇત્થિં વા પુરિસં વા આબાધિકં દુક્ખિતં બાળ્હગિલાનં, સકે મુત્તકરીસે પલિપન્નં સેમાનં, અઞ્ઞેહિ વુટ્ઠાપિયમાનં, અઞ્ઞેહિ સંવેસિયમાન'ન્તિ? સો એવમાહ – 'અદ્દસં, ભન્તે'''તિ.

''તમેનં, ભિક્ખવે, યમો રાજા એવમાહ – 'અમ્ભો પુરિસ, તસ્સ તે વિઞ્ઞુસ્સ સતો મહલ્લકસ્સ ન એતદહોસિ – અહમ્પિ ખોમ્હિ બ્યાધિધમ્મો બ્યાધિં અનતીતો, હન્દાહં કલ્યાણં કરોમિ કાયેન વાચાય મનસા'તિ? સો એવમાહ – 'નાસક્ખિસ્સં, ભન્તે. પમાદસ્સં, ભન્તે'''તિ.

''તમેનં, ભિક્ખવે, યમો રાજા એવમાહ – 'અમ્ભો પુરિસ , પમાદતાય ન કલ્યાણમકાસિ કાયેન વાચાય મનસા. તગ્ઘ ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, તથા કરિસ્સન્તિ યથા તં પમત્તં. તં ખો પન તે એતં પાપકમ્મં નેવ માતરા કતં, ન પિતરા કતં, ન ભાતરા કતં, ન ભગિનિયા કતં, ન મિત્તામચ્ચેહિ કતં, ન ઞાતિસાલોહિતેહિ કતં, ન દેવતાહિ કતં, ન સમણબ્રાહ્મણેહિ કતં; અથ ખો તયાવેતં પાપકમ્મં કતં. ત્વઞ્ઞેવેતસ્સ વિપાકં પટિસંવેદિસ્સસી'''તિ.

''તમેનં, ભિક્ખવે, યમો રાજા દુતિયં દેવદૂતં સમનુયુઞ્જિત્વા સમનુગાહિત્વા સમનુભાસિત્વા, તતિયં દેવદૂતં સમનુયુઞ્જતિ સમનુગાહતિ સમનુભાસતિ – 'અમ્ભો પુરિસ, ન ત્વં અદ્દસ મનુસ્સેસુ તતિયં દેવદૂતં પાતુભૂત'ન્તિ? સો એવમાહ – 'નાદ્દસં, ભન્તે'''તિ.

''તમેનં, ભિક્ખવે, યમો રાજા એવમાહ – 'અમ્ભો પુરિસ, ન ત્વં અદ્દસ મનુસ્સેસુ ઇત્થિં વા પુરિસં વા એકાહમતં વા દ્વીહમતં વા તીહમતં વા ઉદ્ધુમાતકં વિનીલકં વિપુબ્બકજાત'ન્તિ? સો એવમાહ – 'અદ્દસં, ભન્તે'''તિ.

‘‘તમેનં, ભિક્ખવે, યમો રાજા એવમાહ – ‘અમ્ભો પુરિસ, તસ્સ તે વિઞ્ઞુસ્સ સતો મહલ્લકસ્સ ન એતદહોસિ – અહમ્પિ ખોમ્હિ મરણધમ્મો મરણં અનતીતો, હન્દાહં કલ્યાણં કરોમિ કાયેન વાચાય મનસા’તિ? સો એવમાહ – ‘નાસક્ખિસ્સં, ભન્તે. પમાદસ્સં, ભન્તે’’’તિ.

‘‘તમેનં, ભિક્ખવે, યમો રાજા એવમાહ – ‘અમ્ભો પુરિસ, પમાદતાય ન કલ્યાણમકાસિ કાયેન વાચાય મનસા. તગ્ઘ ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, તથા કરિસ્સન્તિ યથા તં પમત્તં. તં ખો પન તે એતં પાપકમ્મં નેવ માતરા કતં, ન પિતરા કતં, ન ભાતરા કતં, ન ભગિનિયા કતં, ન મિત્તામચ્ચેહિ કતં, ન ઞાતિસાલોહિતેહિ કતં, ન દેવતાહિ કતં, ન સમણબ્રાહ્મણેહિ કતં; અથ ખો તયાવેતં પાપકમ્મં કતં. ત્વઞ્ઞેવેતસ્સ વિપાકં પટિસંવેદિસ્સસી’’’તિ.

‘‘તમેનં, ભિક્ખવે, યમો રાજા તતિયં દેવદૂતં સમનુયુઞ્જિત્વા સમનુગાહિત્વા સમનુભાસિત્વા તુણ્હી હોતિ. તમેનં , ભિક્ખવે, નિરયપાલા પઞ્ચવિધબન્ધનં નામ કારણં કરોન્તિ. તત્તં અયોખિલં હત્થે ગમેન્તિ. તત્તં અયોખિલં દુતિયસ્મિં હત્થે ગમેન્તિ. તત્તં અયોખિલં પાદે ગમેન્તિ. તત્તં અયોખિલં દુતિયસ્મિં પાદે ગમેન્તિ. તત્તં અયોખિલં મજ્ઝે ઉરસ્મિં ગમેન્તિ. સો તત્થ દુક્ખા તિબ્બા [તિપ્પા (સી॰)] ખરા કટુકા વેદના વેદિયતિ, ન ચ તાવ કાલઙ્કરોતિ યાવ ન તં પાપકમ્મં બ્યન્તીહોતિ.

‘‘તમેનં , ભિક્ખવે, નિરયપાલા સંવેસેત્વા [સંકટ્ઠિત્વા (ક॰)] કુધારીહિ તચ્છન્તિ. સો તત્થ દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદિયતિ, ન ચ તાવ કાલઙ્કરોતિ યાવ ન તં પાપકમ્મં બ્યન્તીહોતિ.

‘‘તમેનં, ભિક્ખવે, નિરયપાલા ઉદ્ધંપાદં અધોસિરં ગહેત્વા વાસીહિ તચ્છન્તિ...પે॰... તમેનં, ભિક્ખવે, નિરયપાલા રથે યોજેત્વા આદિત્તાય ભૂમિયા સમ્પજ્જલિતાય સજોતિભૂતાય [સઞ્જોતિભૂતાય (સ્યા॰ કં॰)] સારેન્તિપિ પચ્ચાસારેન્તિપિ...પે॰... તમેનં, ભિક્ખવે, નિરયપાલા મહન્તં અઙ્ગારપબ્બતં આદિત્તં સમ્પજ્જલિતં સજોતિભૂતં આરોપેન્તિપિ ઓરોપેન્તિપિ...પે॰... તમેનં, ભિક્ખવે, નિરયપાલા ઉદ્ધંપાદં અધોસિરં ગહેત્વા તત્તાય લોહકુમ્ભિયા પક્ખિપન્તિ, આદિત્તાય સમ્પજ્જલિતાય સજોતિભૂતાય. સો તત્થ ફેણુદ્દેહકં પચ્ચમાનો સકિમ્પિ ઉદ્ધં ગચ્છતિ, સકિમ્પિ અધો ગચ્છતિ, સકિમ્પિ તિરિયં ગચ્છતિ. સો તત્થ દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના વેદિયતિ, ન ચ તાવ કાલં કરોતિ યાવ ન તં પાપકમ્મં બ્યન્તીહોતિ. તમેનં, ભિક્ખવે, નિરયપાલા મહાનિરયે પક્ખિપન્તિ. સો ખો પન, ભિક્ખવે, મહાનિરયો –

‘‘ચતુક્કણ્ણો ચતુદ્વારો, વિભત્તો ભાગસો મિતો;
અયોપાકારપરિયન્તો, અયસા પટિકુજ્જિતો.

‘‘તસ્સ અયોમયા ભૂમિ, જલિતા તેજસા યુતા;
સમન્તા યોજનસતં, ફરિત્વા તિટ્ઠતિ સબ્બદા’’તિ [પે॰ વ॰ ૭૦-૭૧, ૨૪૦-૨૪૧].

‘‘ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, યમસ્સ રઞ્ઞો એતદહોસિ – ‘યે કિર, ભો, લોકે પાપકાનિ કમ્માનિ કરોન્તિ તે એવરૂપા વિવિધા કમ્મકારણા કરીયન્તિ. અહો વતાહં મનુસ્સત્તં લભેય્યં, તથાગતો ચ લોકે ઉપ્પજ્જેય્ય અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો, તઞ્ચાહં ભગવન્તં પયિરુપાસેય્યં. સો ચ મે ભગવા ધમ્મં દેસેય્ય, તસ્સ ચાહં ભગવતો ધમ્મં આજાનેય્ય’ન્તિ. તં ખો પનાહં, ભિક્ખવે, ન અઞ્ઞસ્સ સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા સુત્વા એવં વદામિ, અપિ ચ ખો, ભિક્ખવે, યદેવ મે સામં ઞાતં સામં દિટ્ઠં સામં વિદિતં તદેવાહં વદામી’’તિ.

‘‘ચોદિતા દેવદૂતેહિ, યે પમજ્જન્તિ માણવા;
તે દીઘરત્તં સોચન્તિ, હીનકાયૂપગા નરા.

‘‘યે ચ ખો દેવદૂતેહિ, સન્તો સપ્પુરિસા ઇધ;
ચોદિતા નપ્પમજ્જન્તિ, અરિયધમ્મે કુદાચનં.

‘‘ઉપાદાને ભયં દિસ્વા, જાતિમરણસમ્ભવે;
અનુપાદા વિમુચ્ચન્તિ, જાતિમરણસઙ્ખયે.

‘‘તે અપ્પમત્તા [તે ખોપ્પમત્તા (સી॰), તે ખેમપ્પત્તા (સ્યા॰ કં॰ પી॰) મ॰ નિ॰ ૩.૨૭૧] સુખિનો
[સુખિતા (સી॰ સ્યા॰)], દિટ્ઠધમ્માભિનિબ્બુતા;
સબ્બવેરભયાતીતા, સબ્બદુક્ખં ઉપચ્ચગુ’’ન્તિ. છટ્ઠં;

૭. ચતુમહારાજસુત્તં

૩૭. ‘‘અટ્ઠમિયં, ભિક્ખવે, પક્ખસ્સ ચતુન્નં મહારાજાનં અમચ્ચા પારિસજ્જા ઇમં લોકં અનુવિચરન્તિ – ‘કચ્ચિ બહૂ મનુસ્સા મનુસ્સેસુ મત્તેય્યા પેત્તેય્યા સામઞ્ઞા બ્રહ્મઞ્ઞા કુલે જેટ્ઠાપચાયિનો ઉપોસથં ઉપવસન્તિ પટિજાગરોન્તિ પુઞ્ઞાનિ કરોન્તી’તિ. ચાતુદ્દસિં, ભિક્ખવે, પક્ખસ્સ ચતુન્નં મહારાજાનં પુત્તા ઇમં લોકં અનુવિચરન્તિ – ‘કચ્ચિ બહૂ મનુસ્સા મનુસ્સેસુ મત્તેય્યા પેત્તેય્યા સામઞ્ઞા બ્રહ્મઞ્ઞા કુલે જેટ્ઠાપચાયિનો ઉપોસથં ઉપવસન્તિ પટિજાગરોન્તિ પુઞ્ઞાનિ કરોન્તી’તિ. તદહુ, ભિક્ખવે, ઉપોસથે પન્નરસે ચત્તારો મહારાજાનો સામઞ્ઞેવ ઇમં લોકં અનુવિચરન્તિ – ‘કચ્ચિ બહૂ મનુસ્સા મનુસ્સેસુ મત્તેય્યા પેત્તેય્યા સામઞ્ઞા બ્રહ્મઞ્ઞા કુલે જેટ્ઠાપચાયિનો ઉપોસથં ઉપવસન્તિ પટિજાગરોન્તિ પુઞ્ઞાનિ કરોન્તી’’’તિ.

‘‘સચે, ભિક્ખવે, અપ્પકા હોન્તિ મનુસ્સા મનુસ્સેસુ મત્તેય્યા પેત્તેય્યા સામઞ્ઞા બ્રહ્મઞ્ઞા કુલે જેટ્ઠાપચાયિનો ઉપોસથં ઉપવસન્તિ પટિજાગરોન્તિ પુઞ્ઞાનિ કરોન્તિ. તમેનં, ભિક્ખવે, ચત્તારો મહારાજાનો દેવાનં તાવતિંસાનં સુધમ્માય સભાય સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં આરોચેન્તિ – ‘અપ્પકા ખો, મારિસા, મનુસ્સા મનુસ્સેસુ મત્તેય્યા પેત્તેય્યા સામઞ્ઞા બ્રહ્મઞ્ઞા કુલે જેટ્ઠાપચાયિનો ઉપોસથં ઉપવસન્તિ પટિજાગરોન્તિ પુઞ્ઞાનિ કરોન્તી’તિ. તેન ખો, ભિક્ખવે , દેવા તાવતિંસા અનત્તમના હોન્તિ – ‘દિબ્બા વત, ભો, કાયા પરિહાયિસ્સન્તિ, પરિપૂરિસ્સન્તિ અસુરકાયા’’’તિ.

‘‘સચે પન, ભિક્ખવે, બહૂ હોન્તિ મનુસ્સા મનુસ્સેસુ મત્તેય્યા પેત્તેય્યા સામઞ્ઞા બ્રહ્મઞ્ઞા કુલે જેટ્ઠાપચાયિનો ઉપોસથં ઉપવસન્તિ પટિજાગરોન્તિ પુઞ્ઞાનિ કરોન્તિ. તમેનં, ભિક્ખવે , ચત્તારો મહારાજાનો દેવાનં તાવતિંસાનં સુધમ્માય સભાય સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં આરોચેન્તિ – ‘બહૂ ખો , મારિસા, મનુસ્સા મનુસ્સેસુ મત્તેય્યા પેત્તેય્યા સામઞ્ઞા બ્રહ્મઞ્ઞા કુલે જેટ્ઠાપચાયિનો ઉપોસથં ઉપવસન્તિ પટિજાગરોન્તિ પુઞ્ઞાનિ કરોન્તી’તિ. તેન, ભિક્ખવે, દેવા તાવતિંસા અત્તમના હોન્તિ – ‘દિબ્બા વત, ભો, કાયા પરિપૂરિસ્સન્તિ, પરિહાયિસ્સન્તિ અસુરકાયા’’’તિ.

‘‘ભૂતપુબ્બં, ભિક્ખવે, સક્કો દેવાનમિન્દો દેવે તાવતિંસે અનુનયમાનો તાયં વેલાયં ઇમં ગાથં અભાસિ –

‘‘ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં;
ઉપોસથં ઉપવસેય્ય, યોપિસ્સ [યોપસ્સ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] માદિસો નરો’’તિ.

‘‘સા ખો પનેસા, ભિક્ખવે, સક્કેન દેવાનમિન્દેન ગાથા દુગ્ગીતા ન સુગીતા દુબ્ભાસિતા ન સુભાસિતા. તં કિસ્સ હેતુ? સક્કો હિ, ભિક્ખવે, દેવાનમિન્દો અવીતરાગો અવીતદોસો અવીતમોહો.

‘‘યો ચ ખો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા બ્રહ્મચરિયો કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો, તસ્સ ખો એતં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો [તસ્સ ખો એતં ભિક્ખુનો (સી॰ સ્યા॰), તસ્સ ખો એવં ભિક્ખવે ભિક્ખુનો (ક॰)] કલ્લં વચનાય –

‘‘ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં;
ઉપોસથં ઉપવસેય્ય, યોપિસ્સ માદિસો નરો’’તિ.

‘‘તં કિસ્સ હેતુ? સો હિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વીતરાગો વીતદોસો વીતમોહો’’તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયચતુમહારાજસુત્તં

૩૮. ‘‘ભૂતપુબ્બં , ભિક્ખવે, સક્કો દેવાનમિન્દો દેવે તાવતિંસે અનુનયમાનો તાયં વેલાયં ઇમં ગાથં અભાસિ –

‘‘ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં;
ઉપોસથં ઉપવસેય્ય, યોપિસ્સ માદિસો નરો’’તિ.

‘‘સા ખો પનેસા, ભિક્ખવે, સક્કેન દેવાનમિન્દેન ગાથા દુગ્ગીતા ન સુગીતા દુબ્ભાસિતા ન સુભાસિતા. તં કિસ્સ હેતુ? સક્કો હિ, ભિક્ખવે, દેવાનમિન્દો અપરિમુત્તો જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, અપરિમુત્તો દુક્ખસ્માતિ વદામિ.

‘‘યો ચ ખો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો, તસ્સ ખો એતં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો કલ્લં વચનાય –

‘‘ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં;
ઉપોસથં ઉપવસેય્ય, યોપિસ્સ માદિસો નરો’’તિ.

‘‘તં કિસ્સ હેતુ? સો હિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પરિમુત્તો જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, પરિમુત્તો દુક્ખસ્માતિ વદામી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. સુખુમાલસુત્તં

૩૯. ‘‘સુખુમાલો અહં, ભિક્ખવે, પરમસુખુમાલો અચ્ચન્તસુખુમાલો. મમ સુદં, ભિક્ખવે, પિતુ નિવેસને પોક્ખરણિયો કારિતા હોન્તિ. એકત્થ સુદં, ભિક્ખવે, ઉપ્પલં વપ્પતિ [પુપ્ફતિ (સી॰ પી॰)], એકત્થ પદુમં, એકત્થ પુણ્ડરીકં, યાવદેવ મમત્થાય . ન ખો પનસ્સાહં, ભિક્ખવે, અકાસિકં ચન્દનં ધારેમિ [કાસિકં ચન્દનં ધારેમિ (સ્યા॰ કં॰ ક॰), અકાસિકં ધારેમિ (?)]. કાસિકં , ભિક્ખવે, સુ મે તં વેઠનં હોતિ, કાસિકા કઞ્ચુકા, કાસિકં નિવાસનં, કાસિકો ઉત્તરાસઙ્ગો. રત્તિન્દિવં [રત્તિદિવં (ક॰)] ખો પન મે સુ તં, ભિક્ખવે, સેતચ્છત્તં ધારીયતિ – ‘મા નં ફુસિ સીતં વા ઉણ્હં વા તિણં વા રજો વા ઉસ્સાવો વા’’’તિ.

‘‘તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, તયો પાસાદા અહેસું – એકો હેમન્તિકો, એકો ગિમ્હિકો, એકો વસ્સિકો. સો ખો અહં, ભિક્ખવે, વસ્સિકે પાસાદે વસ્સિકે ચત્તારો માસે નિપ્પુરિસેહિ તૂરિયેહિ પરિચારયમાનો [પરિચારિયમાનો (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] ન હેટ્ઠાપાસાદં ઓરોહામિ. યથા ખો પન, ભિક્ખવે, અઞ્ઞેસં નિવેસને દાસકમ્મકરપોરિસસ્સ કણાજકં ભોજનં દીયતિ બિલઙ્ગદુતિયં, એવમેવસ્સુ મે, ભિક્ખવે, પિતુ નિવેસને દાસકમ્મકરપોરિસસ્સ સાલિમંસોદનો દીયતિ.

‘‘તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એવરૂપાય ઇદ્ધિયા સમન્નાગતસ્સ એવરૂપેન ચ સુખુમાલેન એતદહોસિ – ‘અસ્સુતવા ખો પુથુજ્જનો અત્તના જરાધમ્મો સમાનો જરં અનતીતો પરં જિણ્ણં દિસ્વા અટ્ટીયતિ હરાયતિ જિગુચ્છતિ અત્તાનંયેવ અતિસિત્વા, અહમ્પિ ખોમ્હિ જરાધમ્મો જરં અનતીતો. અહઞ્ચેવ [અહઞ્ચે (?)] ખો પન જરાધમ્મો સમાનો જરં અનતીતો પરં જિણ્ણં દિસ્વા અટ્ટીયેય્યં હરાયેય્યં જિગુચ્છેય્યં ન મેતં અસ્સ પતિરૂપ’ન્તિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતો યો યોબ્બને યોબ્બનમદો સો સબ્બસો પહીયિ.

‘‘અસ્સુતવા ખો પુથુજ્જનો અત્તના બ્યાધિધમ્મો સમાનો બ્યાધિં અનતીતો પરં બ્યાધિતં દિસ્વા અટ્ટીયતિ હરાયતિ જિગુચ્છતિ અત્તાનંયેવ અતિસિત્વા – ‘અહમ્પિ ખોમ્હિ બ્યાધિધમ્મો બ્યાધિં અનતીતો, અહઞ્ચેવ ખો પન બ્યાધિધમ્મો સમાનો બ્યાધિં અનતીતો પરં બ્યાધિકં દિસ્વા અટ્ટીયેય્યં હરાયેય્યં જિગુચ્છેય્યં, ન મેતં અસ્સ પતિરૂપ’ન્તિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતો યો આરોગ્યે આરોગ્યમદો સો સબ્બસો પહીયિ.

‘‘અસ્સુતવા ખો પુથુજ્જનો અત્તના મરણધમ્મો સમાનો મરણં અનતીતો પરં મતં દિસ્વા અટ્ટીયતિ હરાયતિ જિગુચ્છતિ અત્તાનંયેવ અતિસિત્વા – ‘અહમ્પિ ખોમ્હિ મરણધમ્મો, મરણં અનતીતો, અહં ચેવ ખો પન મરણધમ્મો સમાનો મરણં અનતીતો પરં મતં દિસ્વા અટ્ટીયેય્યં હરાયેય્યં જિગુચ્છેય્યં, ન મેતં અસ્સ પતિરૂપ’ન્તિ. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતો યો જીવિતે જીવિતમદો સો સબ્બસો પહીયી’’તિ.

‘‘તયોમે, ભિક્ખવે, મદા. કતમે તયો? યોબ્બનમદો, આરોગ્યમદો, જીવિતમદો. યોબ્બનમદમત્તો વા, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ. સો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, મનસા દુચ્ચરિતં ચરિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. આરોગ્યમદમત્તો વા, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો…પે॰… જીવિતમદમત્તો વા, ભિક્ખવે, અસ્સુતવા પુથુજ્જનો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ. સો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરિત્વા , વાચાય દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, મનસા દુચ્ચરિતં ચરિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ.

‘‘યોબ્બનમદમત્તો વા, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ. આરોગ્યમદમત્તો વા, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ...પે॰... જીવિતમદમત્તો વા, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતી’’તિ.

‘‘બ્યાધિધમ્મા જરાધમ્મા, અથો મરણધમ્મિનો;
યથાધમ્મા [બ્યાધિધમ્મો જરાધમ્મો, અથો મરણધમ્મિકો; યથા ધમ્મો (ક॰)] તથાસન્તા, જિગુચ્છન્તિ પુથુજ્જના.

‘‘અહઞ્ચે તં જિગુચ્છેય્યં, એવંધમ્મેસુ પાણિસુ;
ન મેતં પતિરૂપસ્સ, મમ એવં વિહારિનો.

‘‘સોહં એવં વિહરન્તો, ઞત્વા ધમ્મં નિરૂપધિં;
આરોગ્યે યોબ્બનસ્મિઞ્ચ, જીવિતસ્મિઞ્ચ યે મદા.

‘‘સબ્બે મદે અભિભોસ્મિ [અતીતોસ્મિ (ક॰)], નેક્ખમ્મે દટ્ઠુ ખેમતં;
તસ્સ મે અહુ ઉસ્સાહો, નિબ્બાનં અભિપસ્સતો.

‘‘નાહં ભબ્બો એતરહિ, કામાનિ પટિસેવિતું;
અનિવત્તિ ભવિસ્સામિ, બ્રહ્મચરિયપરાયણો’’તિ. નવમં;

૧૦. આધિપતેય્યસુત્તં

૪૦. ‘‘તીણિમાનિ , ભિક્ખવે, આધિપતેય્યાનિ. કતમાનિ તીણિ? અત્તાધિપતેય્યં, લોકાધિપતેય્યં, ધમ્માધિપતેય્યં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અત્તાધિપતેય્યં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરઞ્ઞગતો વા રુક્ખમૂલગતો વા સુઞ્ઞાગારગતો વા ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘ન ખો પનાહં ચીવરહેતુ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. ન પિણ્ડપાતહેતુ, ન સેનાસનહેતુ, ન ઇતિભવાભવહેતુ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. અપિ ચ ખોમ્હિ ઓતિણ્ણો જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો. અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથાતિ. અહઞ્ચેવ ખો પન યાદિસકે [યાદિસકે વા (સી॰ પી॰ ક॰)] કામે ઓહાય અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો તાદિસકે વા [ચ (ક॰)] કામે પરિયેસેય્યં તતો વા [ચ (ક॰)] પાપિટ્ઠતરે, ન મેતં પતિરૂપ’ન્તિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘આરદ્ધં ખો પન મે વીરિયં ભવિસ્સતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગ’ન્તિ. સો અત્તાનંયેવ અધિપતિં કરિત્વા અકુસલં પજહતિ, કુસલં ભાવેતિ, સાવજ્જં પજહતિ, અનવજ્જં ભાવેતિ, સુદ્ધં અત્તાનં પરિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અત્તાધિપતેય્યં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, લોકાધિપતેય્યં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરઞ્ઞગતો વા રુક્ખમૂલગતો વા સુઞ્ઞાગારગતો વા ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘ન ખો પનાહં ચીવરહેતુ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. ન પિણ્ડપાતહેતુ, ન સેનાસનહેતુ, ન ઇતિભવાભવહેતુ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. અપિ ચ ખોમ્હિ ઓતિણ્ણો જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો. અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’તિ. અહઞ્ચેવ ખો પન એવં પબ્બજિતો સમાનો

કામવિતક્કં વા વિતક્કેય્યં, બ્યાપાદવિતક્કં વા વિતક્કેય્યં, વિહિંસાવિતક્કં વા વિતક્કેય્યં, મહા ખો પનાયં લોકસન્નિવાસો. મહન્તસ્મિં ખો પન લોકસન્નિવાસે સન્તિ સમણબ્રાહ્મણા ઇદ્ધિમન્તો દિબ્બચક્ખુકા પરચિત્તવિદુનો. તે દૂરતોપિ પસ્સન્તિ, આસન્નાપિ ન દિસ્સન્તિ, ચેતસાપિ ચિત્તં પજાનન્તિ [જાનન્તિ (ક॰)]. તેપિ મં એવં જાનેય્યું – 'પસ્સથ, ભો, ઇમં કુલપુત્તં સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સમાનો વોકિણ્ણો વિહરતિ પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહી'તિ. દેવતાપિ ખો સન્તિ ઇદ્ધિમન્તિનિયો દિબ્બચક્ખુકા પરચિત્તવિદુનિયો. તા દૂરતોપિ પસ્સન્તિ, આસન્નાપિ ન દિસ્સન્તિ, ચેતસાપિ ચિત્તં જાનન્તિ. તાપિ મં એવં જાનેય્યું – 'પસ્સથ, ભો, ઇમં કુલપુત્તં સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો સમાનો વોકિણ્ણો વિહરતિ પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહી'તિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'આરદ્ધં ખો પન મે વીરિયં ભવિસ્સતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગ'ન્તિ. સો લોકંયેવ અધિપતિં કરિત્વા અકુસલં પજહતિ, કુસલં ભાવેતિ, સાવજ્જં પજહતિ, અનવજ્જં ભાવેતિ, સુદ્ધં અત્તાનં પરિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, લોકાધિપતેય્યં.

''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધમ્માધિપતેય્યં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરઞ્ઞગતો વા રુક્ખમૂલગતો વા સુઞ્ઞાગારગતો વા ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'ન ખો પનાહં ચીવરહેતુ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. ન પિણ્ડપાતહેતુ, ન સેનાસનહેતુ, ન ઇતિભવાભવહેતુ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો. અપિ ચ ખોમ્હિ ઓતિણ્ણો જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો. અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથાતિ. સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહીતિ. સન્તિ ખો પન મે સબ્રહ્મચારી જાનં પસ્સં વિહરન્તિ. અહઞ્ચેવ ખો પન એવં સ્વાક્ખાતે ધમ્મવિનયે પબ્બજિતો સમાનો કુસીતો વિહરેય્યં પમત્તો, ન મેતં અસ્સ પતિરૂપ'ન્તિ. સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'આરદ્ધં ખો પન મે વીરિયં ભવિસ્સતિ અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગ'ન્તિ. સો ધમ્મંયેવ અધિપતિં કરિત્વા અકુસલં પજહતિ, કુસલં ભાવેતિ, સાવજ્જં પજહતિ, અનવજ્જં ભાવેતિ, સુદ્ધં અત્તાનં પરિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ધમ્માધિપતેય્યં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ આધિપતેય્યાની''તિ.

''નત્થિ લોકે રહો નામ, પાપકમ્મં પકુબ્બતો;
અત્તા તે પુરિસ જાનાતિ, સચ્ચં વા યદિ વા મુસા.

''કલ્યાણં વત ભો સક્ખિ, અત્તાનં અતિમઞ્ઞસિ;
યો સન્તં અત્તનિ પાપં, અત્તાનં પરિગૂહસિ.

''પસ્સન્તિ દેવા ચ તથાગતા ચ,
લોકસ્મિં બાલં વિસમં ચરન્તં;
તસ્મા હિ અત્તાધિપતેય્યકો ચ [અત્તાધિપકો સકો ચરે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)],
લોકાધિપો ચ નિપકો ચ ઝાયી.

''ધમ્માધિપો ચ અનુધમ્મચારી,
ન હીયતિ સચ્ચપરક્કમો મુનિ;
પસય્હ મારં અભિભુય્ય અન્તકં,

યો ચ કુસી જાતિક્ખયં પધાનવા;
સો તાદિસો લોકવિદૂ સુમેધો,
સબ્બેસુ ધમ્મેસુ અતમ્મયો મુની’’તિ. દસમં;

દેવદૂતવગ્ગો ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

બ્રહ્મ આનન્દ સારિપુત્તો, નિદાનં હત્થકેન ચ;
દૂતા દુવે ચ રાજાનો, સુખુમાલાધિપતેય્યેન ચાતિ.

૫. ચૂળવગ્ગો

૧. સમ્મુખીભાવસુત્તં

૪૧. ‘‘તિણ્ણં , ભિક્ખવે, સમ્મુખીભાવા સદ્ધો કુલપુત્તો બહું પુઞ્ઞં પસવતિ. કતમેસં તિણ્ણં? સદ્ધાય, ભિક્ખવે, સમ્મુખીભાવા સદ્ધો કુલપુત્તો બહું પુઞ્ઞં પસવતિ. દેય્યધમ્મસ્સ, ભિક્ખવે, સમ્મુખીભાવા સદ્ધો કુલપુત્તો બહું પુઞ્ઞં પસવતિ. દક્ખિણેય્યાનં, ભિક્ખવે, સમ્મુખીભાવા સદ્ધો કુલપુત્તો બહું પુઞ્ઞં પસવતિ. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં સમ્મુખીભાવા સદ્ધો કુલપુત્તો બહું પુઞ્ઞં પસવતી’’તિ. પઠમં.

૨. તિઠાનસુત્તં

૪૨. ‘‘તીહિ , ભિક્ખવે, ઠાનેહિ સદ્ધો પસન્નો વેદિતબ્બો. કતમેહિ તીહિ? સીલવન્તાનં દસ્સનકામો હોતિ, સદ્ધમ્મં સોતુકામો હોતિ , વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ મુત્તચાગો પયતપાણિ વોસ્સગ્ગરતો યાચયોગો દાનસંવિભાગરતો. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ઠાનેહિ સદ્ધો પસન્નો વેદિતબ્બો’’.

‘‘દસ્સનકામો સીલવતં, સદ્ધમ્મં સોતુમિચ્છતિ;
વિનયે મચ્છેરમલં, સ વે સદ્ધોતિ વુચ્ચતી’’તિ. દુતિયં;

૩. અત્થવસસુત્તં

૪૩. ‘‘તયો , ભિક્ખવે, અત્થવસે સમ્પસ્સમાનેન અલમેવ પરેસં ધમ્મં દેસેતું. કતમે તયો? યો ધમ્મં દેસેતિ સો અત્થપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ ધમ્મપ્પટિસંવેદી ચ. યો ધમ્મં સુણાતિ સો અત્થપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ ધમ્મપ્પટિસંવેદી ચ. યો ચેવ ધમ્મં દેસેતિ યો ચ ધમ્મં સુણાતિ ઉભો અત્થપ્પટિસંવેદિનો ચ હોન્તિ ધમ્મપ્પટિસંવેદિનો ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો અત્થવસે સમ્પસ્સમાનેન અલમેવ પરેસં ધમ્મં દેસેતુ’’ન્તિ. તતિયં.

૪. કથાપવત્તિસુત્તં

૪૪. ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ઠાનેહિ કથા પવત્તિની હોતિ. કતમેહિ તીહિ? યો ધમ્મં દેસેતિ સો અત્થપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ ધમ્મપ્પટિસંવેદી ચ. યો ધમ્મં સુણાતિ સો અત્થપ્પટિસંવેદી ચ હોતિ ધમ્મપ્પટિસંવેદી ચ. યો ચેવ ધમ્મં દેસેતિ યો ચ ધમ્મં સુણાતિ ઉભો અત્થપ્પટિસંવેદિનો ચ હોન્તિ ધમ્મપ્પટિસંવેદિનો ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ઠાનેહિ કથા પવત્તિની હોતી’’તિ. ચતુત્થં.

૫. પણ્ડિતસુત્તં

૪૫. ‘‘તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, પણ્ડિતપઞ્ઞત્તાનિ સપ્પુરિસપઞ્ઞત્તાનિ. કતમાનિ તીણિ? દાનં, ભિક્ખવે, પણ્ડિતપઞ્ઞત્તં સપ્પુરિસપઞ્ઞત્તં . પબ્બજ્જા, ભિક્ખવે , પણ્ડિતપઞ્ઞત્તા સપ્પુરિસપઞ્ઞત્તા. માતાપિતૂનં, ભિક્ખવે, ઉપટ્ઠાનં પણ્ડિતપઞ્ઞત્તં સપ્પુરિસપઞ્ઞત્તં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ પણ્ડિતપઞ્ઞત્તાનિ સપ્પુરિસપઞ્ઞત્તાની’’તિ.

‘‘સબ્ભિ દાનં ઉપઞ્ઞત્તં, અહિંસા સંયમો દમો;
માતાપિતુ ઉપટ્ઠાનં, સન્તાનં બ્રહ્મચારિનં.

‘‘સતં એતાનિ ઠાનાનિ, યાનિ સેવેથ પણ્ડિતો;
અરિયો દસ્સનસમ્પન્નો, સ લોકં ભજતે સિવ’’ન્તિ. પઞ્ચમં;

૬. સીલવન્તસુત્તં

૪૬. ‘‘યં, ભિક્ખવે, સીલવન્તો પબ્બજિતા ગામં વા નિગમં વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ. તત્થ મનુસ્સા તીહિ ઠાનેહિ બહું પુઞ્ઞં પસવન્તિ. કતમેહિ તીહિ? કાયેન , વાચાય , મનસા. યં, ભિક્ખવે, સીલવન્તો પબ્બજિતા ગામં વા નિગમં વા ઉપનિસ્સાય વિહરન્તિ. તત્થ મનુસ્સા ઇમેહિ તીહિ ઠાનેહિ બહું પુઞ્ઞં પસવન્તી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. સઙ્ખતલક્ખણસુત્તં

૪૭. ‘‘તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, સઙ્ખતસ્સ સઙ્ખતલક્ખણાનિ. કતમાનિ તીણિ? ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, વયો પઞ્ઞાયતિ, ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ સઙ્ખતસ્સ સઙ્ખતલક્ખણાની’’તિ. સત્તમં.

૮. અસઙ્ખતલક્ખણસુત્તં

૪૮. ‘‘તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, અસઙ્ખતસ્સ અસઙ્ખતલક્ખણાનિ. કતમાનિ તીણિ? ન ઉપ્પાદો પઞ્ઞાયતિ, ન વયો પઞ્ઞાયતિ, ન ઠિતસ્સ અઞ્ઞથત્તં પઞ્ઞાયતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ અસઙ્ખતસ્સ અસઙ્ખતલક્ખણાની’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. પબ્બતરાજસુત્તં

૪૯. ‘‘હિમવન્તં, ભિક્ખવે, પબ્બતરાજં નિસ્સાય મહાસાલા તીહિ વડ્ઢીહિ વડ્ઢન્તિ. કતમાહિ તીહિ? સાખાપત્તપલાસેન વડ્ઢન્તિ, તચપપટિકાય વડ્ઢન્તિ , ફેગ્ગુસારેન વડ્ઢન્તિ. હિમવન્તં, ભિક્ખવે, પબ્બતરાજં નિસ્સાય મહાસાલા ઇમાહિ તીહિ વડ્ઢીહિ વડ્ઢન્તિ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, સદ્ધં કુલપતિં નિસ્સાય અન્તો જનો તીહિ વડ્ઢીહિ વડ્ઢતિ. કતમાહિ તીહિ? સદ્ધાય વડ્ઢતિ, સીલેન વડ્ઢતિ, પઞ્ઞાય વડ્ઢતિ. સદ્ધં, ભિક્ખવે, કુલપતિં નિસ્સાય અન્તો જનો ઇમાહિ તીહિ વડ્ઢીહિ વડ્ઢતી’’તિ.

‘‘યથાપિ પબ્બતો સેલો, અરઞ્ઞસ્મિં બ્રહાવને;
તં રુક્ખા ઉપનિસ્સાય, વડ્ઢન્તે તે વનપ્પતી.

‘‘તથેવ સીલસમ્પન્નં, સદ્ધં કુલપતિં ઇધ;
ઉપનિસ્સાય વડ્ઢન્તિ, પુત્તદારા ચ બન્ધવા;
અમચ્ચા ઞાતિસઙ્ઘા ચ, યે ચસ્સ અનુજીવિનો.

‘‘ત્યાસ્સ સીલવતો સીલં, ચાગં સુચરિતાનિ ચ;
પસ્સમાનાનુકુબ્બન્તિ, અત્તમત્થં [થે ભવન્તિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વિચક્ખણા.

‘‘ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, મગ્ગં સુગતિગામિનં;
નન્દિનો દેવલોકસ્મિં, મોદન્તિ કામકામિનો’’તિ. નવમં;

૧૦. આતપ્પકરણીયસુત્તં

૫૦. ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ઠાનેહિ આતપ્પં કરણીયં. કતમેહિ તીહિ? અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય આતપ્પં કરણીયં , અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય આતપ્પં કરણીયં, ઉપ્પન્નાનં સારીરિકાનં વેદનાનં દુક્ખાનં તિબ્બાનં ખરાનં કટુકાનં અસાતાનં અમનાપાનં પાણહરાનં અધિવાસનાય આતપ્પં કરણીયં. ઇમેહિ તીહિ, ભિક્ખવે, ઠાનેહિ આતપ્પં કરણીયં.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય આતપ્પં કરોતિ, અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય આતપ્પં કરોતિ, ઉપ્પન્નાનં સારીરિકાનં વેદનાનં દુક્ખાનં તિબ્બાનં ખરાનં કટુકાનં અસાતાનં અમનાપાનં પાણહરાનં અધિવાસનાય આતપ્પં કરોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આતાપી નિપકો સતો સમ્મા દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયાયા’’તિ. દસમં.

૧૧. મહાચોરસુત્તં

૫૧. ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો મહાચોરો સન્ધિમ્પિ છિન્દતિ, નિલ્લોપમ્પિ હરતિ, એકાગારિકમ્પિ કરોતિ, પરિપન્થેપિ તિટ્ઠતિ. કતમેહિ તીહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, મહાચોરો વિસમનિસ્સિતો ચ હોતિ, ગહનનિસ્સિતો ચ હોતિ, બલવનિસ્સિતો ચ હોતિ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, મહાચોરો વિસમનિસ્સિતો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, મહાચોરો નદીવિદુગ્ગં વા નિસ્સિતો હોતિ પબ્બતવિસમં વા. એવં ખો, ભિક્ખવે, મહાચોરો વિસમનિસ્સિતો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, મહાચોરો ગહનનિસ્સિતો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, મહાચોરો તિણગહનં વા નિસ્સિતો હોતિ, રુક્ખગહનં વા રોધં [ગેધં (સી॰ પી॰)] વા મહાવનસણ્ડં વા. એવં ખો, ભિક્ખવે, મહાચોરો ગહનનિસ્સિતો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, મહાચોરો બલવનિસ્સિતો હોતિ? ઇધ , ભિક્ખવે, મહાચોરો રાજાનં વા રાજમહામત્તાનં વા નિસ્સિતો હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘સચે મં કોચિ કિઞ્ચિ વક્ખતિ, ઇમે મે રાજાનો વા રાજમહામત્તા વા પરિયોધાય અત્થં ભણિસ્સન્તી’તિ. સચે નં કોચિ કિઞ્ચિ આહ, ત્યાસ્સ રાજાનો વા રાજમહામત્તા વા પરિયોધાય અત્થં ભણન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, મહાચોરો બલવનિસ્સિતો હોતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તીહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો મહાચોરો સન્ધિમ્પિ છિન્દતિ, નિલ્લોપમ્પિ હરતિ, એકાગારિકમ્પિ કરોતિ, પરિપન્થેપિ તિટ્ઠતિ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તીહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો પાપભિક્ખુ ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ. કતમેહિ તીહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, પાપભિક્ખુ વિસમનિસ્સિતો ચ હોતિ ગહનનિસ્સિતો ચ બલવનિસ્સિતો ચ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પાપભિક્ખુ વિસમનિસ્સિતો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, પાપભિક્ખુ વિસમેન કાયકમ્મેન સમન્નાગતો હોતિ, વિસમેન વચીકમ્મેન સમન્નાગતો હોતિ, વિસમેન મનોકમ્મેન સમન્નાગતો હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પાપભિક્ખુ વિસમનિસ્સિતો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પાપભિક્ખુ ગહનનિસ્સિતો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, પાપભિક્ખુ મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા સમન્નાગતો હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પાપભિક્ખુ ગહનનિસ્સિતો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પાપભિક્ખુ બલવનિસ્સિતો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, પાપભિક્ખુ રાજાનં વા રાજમહામત્તાનં વા નિસ્સિતો હોતિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘સચે મં કોચિ કિઞ્ચિ વક્ખતિ, ઇમે મે રાજાનો વા રાજમહામત્તા વા પરિયોધાય અત્થં ભણિસ્સન્તી’તિ. સચે નં કોચિ કિઞ્ચિ આહ, ત્યાસ્સ રાજાનો વા રાજમહામત્તા વા પરિયોધાય અત્થં ભણન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પાપભિક્ખુ બલવનિસ્સિતો હોતિ. ઇમેહિ ખો , ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પાપભિક્ખુ ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતી’’તિ. એકાદસમં.

ચૂળવગ્ગો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

સમ્મુખી ઠાનત્થવસં, પવત્તિ પણ્ડિત સીલવં;
સઙ્ખતં પબ્બતાતપ્પં, મહાચોરેનેકાદસાતિ [મહાચોરેન તે દસાતિ (ક॰)].

પઠમો પણ્ણાસકો સમત્તો.

૨. દુતિયપણ્ણાસકં

(૬) ૧. બ્રાહ્મણવગ્ગો

૧. પઠમદ્વેબ્રાહ્મણસુત્તં

૫૨. અથ ખો દ્વે બ્રાહ્મણા જિણ્ણા વુદ્ધા મહલ્લકા અદ્ધગતા વયોઅનુપ્પત્તા વીસવસ્સસતિકા જાતિયા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે બ્રાહ્મણા ભગવન્તં એતદવોચું – ''મયમસ્સુ, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા જિણ્ણા વુદ્ધા મહલ્લકા અદ્ધગતા વયોઅનુપ્પત્તા વીસવસ્સસતિકા જાતિયા; તે ચમ્હા અકતકલ્યાણા અકતકુસલા અકતભીરુત્તાણા. ઓવદતુ નો ભવં ગોતમો, અનુસાસતુ નો ભવં ગોતમો યં અમ્હાકં અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ.

''તગ્ઘ તુમ્હે, બ્રાહ્મણા, જિણ્ણા વુદ્ધા મહલ્લકા અદ્ધગતા વયોઅનુપ્પત્તા વીસવસ્સસતિકા જાતિયા; તે ચત્થ અકતકલ્યાણા અકતકુસલા અકતભીરુત્તાણા. ઉપનીયતિ ખો અયં, બ્રાહ્મણા, લોકો જરાય બ્યાધિના મરણેન. એવં ઉપનીયમાને ખો, બ્રાહ્મણા, લોકે જરાય બ્યાધિના મરણેન, યો ઇધ કાયેન સંયમો વાચાય સંયમો મનસા સંયમો, તં તસ્સ પેતસ્સ તાણઞ્ચ લેણઞ્ચ દીપઞ્ચ સરણઞ્ચ પરાયણઞ્ચા''તિ.

''ઉપનીયતિ જીવિતમપ્પમાયુ,
જરૂપનીતસ્સ ન સન્તિ તાણા;
એતં ભયં મરણે પેક્ખમાનો,
પુઞ્ઞાનિ કયિરાથ સુખાવહાનિ.

''યોધ કાયેન સંયમો, વાચાય ઉદ ચેતસા;
તં તસ્સ પેતસ્સ સુખાય હોતિ,
યં જીવમાનો પકરોતિ પુઞ્ઞ''ન્તિ. [સં॰ નિ॰ ૧.૧૦૦] પઠમં;

૨. દુતિયદ્વેબ્રાહ્મણસુત્તં

૫૩. અથ ખો દ્વે બ્રાહ્મણા જિણ્ણા વુદ્ધા મહલ્લકા અદ્ધગતા વયોઅનુપ્પત્તા વીસવસ્સસતિકા જાતિયા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે બ્રાહ્મણા ભગવન્તં એતદવોચું – ''મયમસ્સુ, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા જિણ્ણા વુદ્ધા મહલ્લકા અદ્ધગતા વયોઅનુપ્પત્તા વીસવસ્સસતિકા જાતિયા; તે ચમ્હા અકતકલ્યાણા અકતકુસલા અકતભીરુત્તાણા. ઓવદતુ નો ભવં ગોતમો, અનુસાસતુ નો ભવં ગોતમો યં અમ્હાકં અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ.

''તગ્ઘ તુમ્હે, બ્રાહ્મણા, જિણ્ણા વુદ્ધા મહલ્લકા અદ્ધગતા વયોઅનુપ્પત્તા વીસવસ્સસતિકા જાતિયા; તે ચત્થ અકતકલ્યાણા અકતકુસલા અકતભીરુત્તાણા. આદિત્તો ખો અયં, બ્રાહ્મણા, લોકો જરાય બ્યાધિના મરણેન. એવં આદિત્તે ખો, બ્રાહ્મણા, લોકે જરાય બ્યાધિના મરણેન, યો ઇધ કાયેન સંયમો વાચાય સંયમો મનસા સંયમો, તં તસ્સ પેતસ્સ તાણઞ્ચ લેણઞ્ચ દીપઞ્ચ સરણઞ્ચ પરાયણઞ્ચા''તિ.

“આદિત્તસ્મિં અગારસ્મિં, યં નીહરતિ ભાજનં;
તં તસ્સ હોતિ અત્થાય, નો ચ યં તત્થ ડય્હતિ.

“એવં આદિત્તો ખો [એવં આદીવિતો (સી॰ પી॰), એવં આદિત્તકો (સ્યા॰ કં॰) સં॰ નિ॰ ૧.૪૧] લોકો,
જરાય મરણેન ચ;
નીહરેથેવ દાનેન, દિન્નં હોતિ સુનીહતં [સુનિબ્ભતં (ક॰)].

“યોધ કાયેન સંયમો, વાચાય ઉદ ચેતસા;
તં તસ્સ પેતસ્સ સુખાય હોતિ,
યં જીવમાનો પકરોતિ પુઞ્ઞ”ન્તિ. દુતિયં;

૩. અઞ્ઞતરબ્રાહ્મણસુત્તં

૫૪. અથ ખો અઞ્ઞતરો બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ…પે॰… એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – “‘સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો’તિ, ભો ગોતમ, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભો ગોતમ, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો [ઓપનયિકો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) પઞ્ચમસુત્તસ્સ ટીકા ઓલોકેતબ્બા] પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી”તિ?

“રત્તો ખો, બ્રાહ્મણ, રાગેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો અત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. રાગે પહીને નેવત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ચેતસિકં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. (રત્તો ખો…પે॰… કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ. રાગે પહીના નેવ કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, ન વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, ન મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ. રત્તો ખો…પે॰… અત્તત્થમ્પિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, પરત્થમ્પિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, ઉભયત્થમ્પિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. રાગે પહીને અત્તત્થમ્પિ યથાભૂતં પજાનાતિ, પરત્થમ્પિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ઉભયત્થમ્પિ યથાભૂતં પજાનાતિ.) [( ) એત્થન્તરે પાઠો સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ પોત્થકેસુ ન દિસ્સતિ, ઇધપિ દુટ્ઠમૂળ્હવારેસુ] એવમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ…પે॰….

“દુટ્ઠો ખો, બ્રાહ્મણ, દોસેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો અત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. દોસે પહીને નેવત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ચેતસિકમ્પિ [ન ચેતસિકં (સી॰ સ્યા॰ ક॰)] દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. એવમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ…પે॰….

“મૂળ્હો ખો, બ્રાહ્મણ, મોહેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો અત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. મોહે પહીને નેવત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ચેતસિકં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ . એવં ખો, બ્રાહ્મણ, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી”તિ.

‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ‘ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી’તિ; એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. તતિયં.

૪. પરિબ્બાજકસુત્તં

૫૫. અથ ખો અઞ્ઞતરો બ્રાહ્મણપરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો બ્રાહ્મણપરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘‘સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો’તિ, ભો ગોતમ, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભો ગોતમ, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’’તિ?

‘‘રત્તો ખો, બ્રાહ્મણ, રાગેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો અત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. રાગે પહીને નેવત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ.

‘‘રત્તો ખો, બ્રાહ્મણ, રાગેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ. રાગે પહીને નેવ કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, ન વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, ન મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ.

‘‘રત્તો ખો, બ્રાહ્મણ, રાગેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો અત્તત્થમ્પિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, પરત્થમ્પિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, ઉભયત્થમ્પિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. રાગે પહીને અત્તત્થમ્પિ યથાભૂતં પજાનાતિ , પરત્થમ્પિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ઉભયત્થમ્પિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ... પે॰....

‘‘દુટ્ઠો ખો, બ્રાહ્મણ, દોસેન...પે॰... મૂળ્હો ખો, બ્રાહ્મણ, મોહેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો અત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. મોહે પહીને નેવત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ચેતસિકં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ.

‘‘મૂળ્હો ખો, બ્રાહ્મણ, મોહેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો, કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ. મોહે પહીને નેવ કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, ન વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, ન મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ.

‘‘મૂળ્હો ખો, બ્રાહ્મણ, મોહેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો અત્તત્થમ્પિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, પરત્થમ્પિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ , ઉભયત્થમ્પિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. મોહે પહીને અત્તત્થમ્પિ યથાભૂતં પજાનાતિ, પરત્થમ્પિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ઉભયત્થમ્પિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, બ્રાહ્મણ, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’’તિ.

‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ...પે॰... ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. નિબ્બુતસુત્તં

૫૬. અથ ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘‘સન્દિટ્ઠિકં નિબ્બાનં સન્દિટ્ઠિકં નિબ્બાન’ન્તિ, ભો ગોતમ, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભો ગોતમ, સન્દિટ્ઠિકં નિબ્બાનં હોતિ અકાલિકં એહિપસ્સિકં ઓપનેય્યિકં પચ્ચત્તં વેદિતબ્બં વિઞ્ઞૂહી’’તિ?

‘‘રત્તો ખો, બ્રાહ્મણ, રાગેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો અત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. રાગે પહીને નેવત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. એવમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, સન્દિટ્ઠિકં નિબ્બાનં હોતિ.

‘‘દુટ્ઠો ખો, બ્રાહ્મણ...પે॰... મૂળ્હો ખો, બ્રાહ્મણ, મોહેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો અત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. મોહે પહીને નેવત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ચેતસિકં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. એવમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, સન્દિટ્ઠિકં નિબ્બાનં હોતિ.

‘‘યતો ખો અયં, બ્રાહ્મણ [યતો ચ ખો અયં બ્રાહ્મણ (સી॰), યતો ખો બ્રાહ્મણ અકાલિકં એહિપસ્સિકં ઓપનેય્યિકં પચ્ચત્તં વેદિતબ્બં (ક॰)], અનવસેસં રાગક્ખયં પટિસંવેદેતિ, અનવસેસં દોસક્ખયં પટિસંવેદેતિ, અનવસેસં મોહક્ખયં પટિસંવેદેતિ; એવં ખો, બ્રાહ્મણ, સન્દિટ્ઠિકં નિબ્બાનં હોતિ અકાલિકં એહિપસ્સિકં ઓપનેય્યિકં પચ્ચત્તં વેદિતબ્બં વિઞ્ઞૂહી’’તિ. ‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ...પે॰... ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. પલોકસુત્તં

૫૭. અથ ખો અઞ્ઞતરો બ્રાહ્મણમહાસાલો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો બ્રાહ્મણમહાસાલો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સુતં મેતં, ભો ગોતમ, પુબ્બકાનં બ્રાહ્મણાનં વુદ્ધાનં મહલ્લકાનં આચરિયપાચરિયાનં ભાસમાનાનં – ‘પુબ્બે સુદં [પુબ્બસ્સુદં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અયં લોકો અવીચિ મઞ્ઞે ફુટો અહોસિ મનુસ્સેહિ, કુક્કુટસંપાતિકા ગામનિગમરાજધાનિયો’તિ. કો નુ ખો, ભો ગોતમ, હેતુ કો પચ્ચયો યેનેતરહિ મનુસ્સાનં ખયો હોતિ, તનુત્તં પઞ્ઞાયતિ, ગામાપિ અગામા હોન્તિ , નિગમાપિ અનિગમા હોન્તિ, નગરાપિ અનગરા હોન્તિ, જનપદાપિ અજનપદા હોન્તી’’તિ?

‘‘એતરહિ, બ્રાહ્મણ, મનુસ્સા અધમ્મરાગરત્તા વિસમલોભાભિભૂતા મિચ્છાધમ્મપરેતા. તે અધમ્મરાગરત્તા વિસમલોભાભિભૂતા મિચ્છાધમ્મપરેતા તિણ્હાનિ સત્થાનિ ગહેત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં [અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ (સબ્બત્થ)] જીવિતા વોરોપેન્તિ, તેન બહૂ મનુસ્સા કાલં કરોન્તિ. અયમ્પિ ખો , બ્રાહ્મણ, હેતુ અયં પચ્ચયો યેનેતરહિ

મનુસ્સાનં ખયો હોતિ, તનુત્તં પઞ્ઞાયતિ, ગામાપિ અગામા હોન્તિ, નિગમાપિ અનિગમા હોન્તિ, નગરાપિ અનગરા હોન્તિ, જનપદાપિ અજનપદા હોન્તિ.

''પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, એતરહિ મનુસ્સા અધમ્મરાગરત્તા વિસમલોભાભિભૂતા મિચ્છાધમ્મપરેતા. તેસં અધમ્મરાગરત્તાનં વિસમલોભાભિભૂતાનં મિચ્છાધમ્મપરેતાનં દેવો ન સમ્માધારં અનુપ્પવેચ્છતિ. તેન દુબ્ભિક્ખં હોતિ દુસ્સસ્સં સેતટ્ઠિકં સલાકાવુત્તં. તેન બહૂ મનુસ્સા કાલં કરોન્તિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, હેતુ અયં પચ્ચયો યેનેતરહિ મનુસ્સાનં ખયો હોતિ, તનુત્તં પઞ્ઞાયતિ, ગામાપિ અગામા હોન્તિ, નિગમાપિ અનિગમા હોન્તિ, નગરાપિ અનગરા હોન્તિ, જનપદાપિ અજનપદા હોન્તિ.

''પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, એતરહિ મનુસ્સા અધમ્મરાગરત્તા વિસમલોભાભિભૂતા મિચ્છાધમ્મપરેતા. તેસં અધમ્મરાગરત્તાનં વિસમલોભાભિભૂતાનં મિચ્છાધમ્મપરેતાનં યક્ખા વાળે અમનુસ્સે ઓસ્સજ્જન્તિ [ઓસ્સજન્તિ (સી॰)], તેન બહૂ મનુસ્સા કાલં કરોન્તિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, હેતુ અયં પચ્ચયો યેનેતરહિ મનુસ્સાનં ખયો હોતિ, તનુત્તં પઞ્ઞાયતિ, ગામાપિ અગામા હોન્તિ, નિગમાપિ અનિગમા હોન્તિ, નગરાપિ અનગરા હોન્તિ, જનપદાપિ અજનપદા હોન્તી''તિ.

''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ…પે॰… ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. વચ્છગોત્તસુત્તં

૫૮. અથ ખો વચ્છગોત્તો [વચ્છપુત્તો (ક॰)] પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વચ્છગોત્તો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – ''સુતં મેતં, ભો ગોતમ, સમણો ગોતમો એવમાહ – 'મય્હમેવ દાનં દાતબ્બં , નાઞ્ઞેસં દાનં દાતબ્બં; મય્હમેવ સાવકાનં દાનં દાતબ્બં, નાઞ્ઞેસં સાવકાનં દાનં દાતબ્બં; મય્હમેવ દિન્નં મહપ્ફલં, નાઞ્ઞેસં દિન્નં મહપ્ફલં; મય્હમેવ સાવકાનં દિન્નં મહપ્ફલં, નાઞ્ઞેસં સાવકાનં દિન્નં મહપ્ફલ'ન્તિ. યે તે, ભો ગોતમ, એવમાહંસુ 'સમણો ગોતમો એવમાહ મય્હમેવ દાનં દાતબ્બં, નાઞ્ઞેસં દાનં દાતબ્બં. મય્હમેવ સાવકાનં દાનં દાતબ્બં, નાઞ્ઞેસં સાવકાનં દાનં દાતબ્બં. મય્હમેવ દિન્નં મહપ્ફલં, નાઞ્ઞેસં દિન્નં મહપ્ફલં. મય્હમેવ સાવકાનં દિન્નં મહપ્ફલં, નાઞ્ઞેસં સાવકાનં દિન્નં મહપ્ફલ'ન્તિ. કચ્ચિ તે ભોતો ગોતમસ્સ વુત્તવાદિનો ચ ભવન્તં ગોતમં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખન્તિ, ધમ્મસ્સ ચાનુધમ્મં બ્યાકરોન્તિ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુપાતો [વાદાનુવાદો (ક॰)] ગારય્હં ઠાનં આગચ્છતિ? અનબ્ભક્ખાતુકામા હિ મયં ભવન્તં ગોતમ''ન્તિ.

''યે તે, વચ્છ, એવમાહંસુ – 'સમણો ગોતમો એવમાહ – મય્હમેવ દાનં દાતબ્બં…પે॰… નાઞ્ઞેસં સાવકાનં દિન્નં મહપ્ફલ'ન્તિ ન મે તે વુત્તવાદિનો. અબ્ભાચિક્ખન્તિ ચ પન મં [ચ પન મં તે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અસતા અભૂતેન. યો ખો, વચ્છ, પરં દાનં દદન્તં વારેતિ સો તિણ્ણં અન્તરાયકરો હોતિ, તિણ્ણં પારિપન્થિકો. કતમેસં તિણ્ણં? દાયકસ્સ પુઞ્ઞન્તરાયકરો હોતિ, પટિગ્ગાહકાનં લાભન્તરાયકરો હોતિ, પુબ્બેવ ખો પનસ્સ અત્તા ખતો ચ હોતિ ઉપહતો ચ. યો ખો, વચ્છ, પરં દાનં દદન્તં વારેતિ સો ઇમેસં તિણ્ણં અન્તરાયકરો હોતિ, તિણ્ણં પારિપન્થિકો.

“અહં ખો પન, વચ્છ, એવં વદામિ – યે હિ તે ચન્દનિકાય વા ઓલિગલ્લે વા પાણા, તત્રપિ યો થાલિધોવનં [થાલકધોવનં (ક॰)] વા સરાવધોવનં વા છડ્ડેતિ – યે તત્થ પાણા તે તેન યાપેન્તૂતિ, તતો નિદાનમ્પાહં, વચ્છ, પુઞ્ઞસ્સ આગમં વદામિ. કો પન વાદો મનુસ્સભૂતે! અપિ ચાહં, વચ્છ, સીલવતો દિન્નં મહપ્ફલં વદામિ, નો તથા દુસ્સીલસ્સ, સો ચ હોતિ પઞ્ચઙ્ગવિપ્પહીનો પઞ્ચઙ્ગસમન્નાગતો.

“કતમાનિ પઞ્ચઙ્ગાનિ પહીનાનિ હોન્તિ? કામચ્છન્દો પહીનો હોતિ, બ્યાપાદો પહીનો હોતિ , થિનમિદ્ધં પહીનં હોતિ, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં પહીનં હોતિ, વિચિકિચ્છા પહીના હોતિ. ઇમાનિ પઞ્ચઙ્ગાનિ વિપ્પહીનાનિ હોન્તિ.

“કતમેહિ પઞ્ચહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ? અસેક્ખેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો હોતિ, અસેક્ખેન સમાધિક્ખન્ધેન સમન્નાગતો હોતિ, અસેક્ખેન પઞ્ઞાક્ખન્ધેન સમન્નાગતો હોતિ, અસેક્ખેન વિમુત્તિક્ખન્ધેન સમન્નાગતો હોતિ, અસેક્ખેન વિમુત્તિઞાણદસ્સનક્ખન્ધેન સમન્નાગતો હોતિ; ઇમેહિ પઞ્ચહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો હોતિ. ઇતિ પઞ્ચઙ્ગવિપ્પહીને પઞ્ચઙ્ગસમન્નાગતે દિન્નં મહપ્ફલન્તિ વદામી’’તિ.

“ઇતિ કણ્હાસુ સેતાસુ, રોહિણીસુ હરીસુ વા;
કમ્માસાસુ સરૂપાસુ, ગોસુ પારેવતાસુ વા.

“યાસુ કાસુચિ એતાસુ, દન્તો જાયતિ પુઙ્ગવો;
ધોરય્હો બલસમ્પન્નો, કલ્યાણજવનિક્કમો;
તમેવ ભારે યુઞ્જન્તિ, નાસ્સ વણ્ણં પરિક્ખરે.

“એવમેવં મનુસ્સેસુ, યસ્મિં કસ્મિઞ્ચિ જાતિયે;
ખત્તિયે બ્રાહ્મણે વેસ્સે, સુદ્દે ચણ્ડાલપુક્કુસે.

“યાસુ કાસુચિ એતાસુ, દન્તો જાયતિ સુબ્બતો;
ધમ્મટ્ઠો સીલસમ્પન્નો, સચ્ચવાદી હિરીમનો.

“પહીનજાતિમરણો, બ્રહ્મચરિયસ્સ કેવલી;
પન્નભારો વિસંયુત્તો, કતકિચ્ચો અનાસવો.

“પારગૂ સબ્બધમ્માનં, અનુપાદાય નિબ્બુતો;
તસ્મિંયેવ [તસ્મિં વે (સ્યા॰ કં॰)] વિરજે ખેત્તે, વિપુલા હોતિ દક્ખિણા.

“બાલા ચ અવિજાનન્તા, દુમ્મેધા અસ્સુતાવિનો;
બહિદ્ધા દેન્તિ દાનાનિ, ન હિ સન્તે ઉપાસરે.

“યે ચ સન્તે ઉપાસન્તિ, સપ્પઞ્ઞે ધીરસમ્મતે;
સદ્ધા ચ નેસં સુગતે, મૂલજાતા પતિટ્ઠિતા.

“દેવલોકઞ્ચ તે યન્તિ, કુલે વા ઇધ જાયરે;

અનુપુબ્બેન નિબ્બાનં, અધિગચ્છન્તિ પણ્ડિતા''તિ. સત્તમં;

૮. તિકણ્ણસુત્તં

૫૯. અથ ખો તિકણ્ણો બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો તિકણ્ણો બ્રાહ્મણો ભગવતો સમ્મુખા તેવિજ્જાનં સુદં બ્રાહ્મણાનં વણ્ણં ભાસતિ – ''એવમ્પિ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા, ઇતિપિ તેવિજ્જા બ્રાહ્મણા''તિ.

''યથા કથં પન, બ્રાહ્મણ, બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં તેવિજ્જં પઞ્ઞાપેન્તી''તિ? ''ઇધ, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણો ઉભતો સુજાતો હોતિ માતિતો ચ પિતિતો ચ, સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા, અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન, અજ્ઝાયકો, મન્તધરો, તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં, પદકો, વેય્યાકરણો, લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયોતિ. એવં ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા તેવિજ્જં પઞ્ઞાપેન્તી''તિ.

''અઞ્ઞથા ખો, બ્રાહ્મણ, બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં તેવિજ્જં પઞ્ઞપેન્તિ, અઞ્ઞથા ચ પન અરિયસ્સ વિનયે તેવિજ્જો હોતી''તિ. ''યથા કથં પન, ભો ગોતમ, અરિયસ્સ વિનયે તેવિજ્જો હોતિ? સાધુ મે ભવં ગોતમો તથા ધમ્મં દેસેતુ યથા અરિયસ્સ વિનયે તેવિજ્જો હોતી''તિ. ''તેન હિ, બ્રાહ્મણ, સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભો''તિ ખો તિકણ્ણો બ્રાહ્મણો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

''ઇધ , બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – 'ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી'તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના, પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તારીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ, અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે – 'અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં. તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નો'તિ. ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. અયમસ્સ પઠમા વિજ્જા અધિગતા હોતિ; અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો, આલોકો ઉપ્પન્નો યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો.

‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ – ‘ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા…પે॰… મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના. ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા, વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા, મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના’તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ. અયમસ્સ દુતિયા વિજ્જા અધિગતા હોતિ; અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો, આલોકો ઉપ્પન્નો યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો.

‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખસમુદયો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; ‘ઇમે આસવા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં આસવસમુદયો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં આસવનિરોધો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ. અયમસ્સ તતિયા વિજ્જા અધિગતા હોતિ; અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો, આલોકો ઉપ્પન્નો યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો’’તિ.

‘‘અનુચ્ચાવચસીલસ્સ, નિપકસ્સ ચ ઝાયિનો;
ચિત્તં યસ્સ વસીભૂતં, એકગ્ગં સુસમાહિતં.

‘‘તં વે તમોનુદં ધીરં, તેવિજ્જં મચ્ચુહાયિનં;
હિતં દેવમનુસ્સાનં, આહુ સબ્બપ્પહાયિનં.

‘‘તીહિ વિજ્જાહિ સમ્પન્નં, અસમ્મૂળ્હવિહારિનં;
બુદ્ધં અન્તિમદેહિનં [અન્તિમસારીરં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], તં નમસ્સન્તિ ગોતમં.

[ધ॰ પ॰ ૪૨૩; ઇતિવુ॰ ૯૯] ‘‘પુબ્બેનિવાસં યો વેદી, સગ્ગાપાયઞ્ચ પસ્સતિ;
અથો જાતિક્ખયં પત્તો, અભિઞ્ઞાવોસિતો મુનિ.

‘‘એતાહિ તીહિ વિજ્જાહિ, તેવિજ્જો હોતિ બ્રાહ્મણો;
તમહં વદામિ તેવિજ્જં, નાઞ્ઞં લપિતલાપન’’ન્તિ.

‘‘એવં ખો, બ્રાહ્મણ, અરિયસ્સ વિનયે તેવિજ્જો હોતી’’તિ. ‘‘અઞ્ઞથા, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણાનં તેવિજ્જો, અઞ્ઞથા ચ પન અરિયસ્સ વિનયે તેવિજ્જો હોતિ. ઇમસ્સ ચ પન, ભો ગોતમ, અરિયસ્સ વિનયે તેવિજ્જસ્સ

બ્રાહ્મણાનં તેવિજ્જો કલં નાગ્ઘતિ સોળસિં''.

''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ...પે॰... ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. જાણુસ્સોણિસુત્તં

૬૦. અથ ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં...પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ''યસ્સસ્સુ, ભો ગોતમ, યઞ્ઞો વા સદ્ધં વા થાલિપાકો વા દેય્યધમ્મં વા, તેવિજ્જેસુ બ્રાહ્મણેસુ દાનં દદેય્યા''તિ. ''યથા કથં પન, બ્રાહ્મણ, બ્રાહ્મણા તેવિજ્જં પઞ્ઞપેન્તી''તિ? ''ઇધ ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણો ઉભતો સુજાતો હોતિ માતિતો ચ પિતિતો ચ સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા પિતામહયુગા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન, અજ્ઝાયકો મન્તધરો, તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સનિઘણ્ડુકેટુભાનં સાક્ખરપ્પભેદાનં ઇતિહાસપઞ્ચમાનં, પદકો, વેય્યાકરણો, લોકાયતમહાપુરિસલક્ખણેસુ અનવયોતિ. એવં ખો, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા તેવિજ્જં પઞ્ઞપેન્તી''તિ.

''અઞ્ઞથા ખો, બ્રાહ્મણ, બ્રાહ્મણા બ્રાહ્મણં તેવિજ્જં પઞ્ઞપેન્તિ, અઞ્ઞથા ચ પન અરિયસ્સ વિનયે તેવિજ્જો હોતી''તિ. ''યથા કથં પન, ભો ગોતમ, અરિયસ્સ વિનયે તેવિજ્જો હોતિ? સાધુ મે ભવં ગોતમો તથા ધમ્મં દેસેતુ યથા અરિયસ્સ વિનયે તેવિજ્જો હોતી''તિ . ''તેન હિ, બ્રાહ્મણ, સુણાહિ , સાધુકં મનસિ કરોહિ; ભાસિસ્સામી''તિ . ''એવં, ભો''તિ ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

''ઇધ પન, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. અયમસ્સ પઠમા વિજ્જા અધિગતા હોતિ; અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો, આલોકો ઉપ્પન્નો યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન...પે॰... યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ. અયમસ્સ દુતિયા વિજ્જા અધિગતા હોતિ; અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો, આલોકો ઉપ્પન્નો યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો.

''સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; 'ઇમે આસવા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... 'અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ.

‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ. અયમસ્સ તતિયા વિજ્જા અધિગતા હોતિ; અવિજ્જા વિહતા, વિજ્જા ઉપ્પન્ના; તમો વિહતો , આલોકો ઉપ્પન્નો યથા તં અપ્પમત્તસ્સ આતાપિનો પહિતત્તસ્સ વિહરતો’’તિ.

‘‘યો સીલબ્બતસમ્પન્નો, પહિતત્તો સમાહિતો;
ચિત્તં યસ્સ વસીભૂતં, એકગ્ગં સુસમાહિતં.

[ધ॰ પ॰ ૪૨૩; ઇતિવુ॰ ૯૯] ‘‘પુબ્બેનિવાસં યો વેદી, સગ્ગાપાયઞ્ચ પસ્સતિ;
અથો જાતિક્ખયં પત્તો, અભિઞ્ઞાવોસિતો મુનિ.

‘‘એતાહિ તીહિ વિજ્જાહિ, તેવિજ્જો હોતિ બ્રાહ્મણો;
તમહં વદામિ તેવિજ્જં, નાઞ્ઞં લપિતલાપન’’ન્તિ.

‘‘એવં ખો, બ્રાહ્મણ, અરિયસ્સ વિનયે તેવિજ્જો હોતી’’તિ. ‘‘અઞ્ઞથા, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણાનં તેવિજ્જો, અઞ્ઞથા ચ પન અરિયસ્સ વિનયે તેવિજ્જો હોતિ. ઇમસ્સ ચ, ભો ગોતમ, અરિયસ્સ વિનયે તેવિજ્જસ્સ બ્રાહ્મણાનં તેવિજ્જો કલં નાગ્ઘતિ સોળસિં’’.

‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ...પે॰... ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. નવમં.

૧૦. સઙ્ગારવસુત્તં

૬૧. અથ ખો સઙ્ગારવો બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સઙ્ગારવો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘મયમસ્સુ, ભો ગોતમ, બ્રાહ્મણા નામ. યઞ્ઞં યજામપિ યજાપેમપિ. તત્ર, ભો ગોતમ, યો ચેવ યજતિ [યો ચેવ યઞ્ઞં યજતિ (સ્યા॰ કં॰)] યો ચ યજાપેતિ સબ્બે તે અનેકસારીરિકં પુઞ્ઞપ્પટિપદં પટિપન્ના હોન્તિ, યદિદં યઞ્ઞાધિકરણં. યો પનાયં, ભો ગોતમ, યસ્સ વા તસ્સ વા કુલા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો એકમત્તાનં દમેતિ, એકમત્તાનં સમેતિ, એકમત્તાનં પરિનિબ્બાપેતિ, એવમસ્સાયં એકસારીરિકં પુઞ્ઞપ્પટિપદં પટિપન્નો હોતિ, યદિદં પબ્બજ્જાધિકરણ’’ન્તિ.

‘‘તેન હિ, બ્રાહ્મણ, તઞ્ઞેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ. યથા તે ખમેય્ય તથા નં બ્યાકરેય્યાસિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, બ્રાહ્મણ, ઇધ તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. સો એવમાહ – ‘એથાયં મગ્ગો અયં પટિપદા યથાપટિપન્નો અહં અનુત્તરં બ્રહ્મચરિયોગધં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેમિ; એથ [એતં (ક॰)], તુમ્હેપિ તથા પટિપજ્જથ, યથાપટિપન્ના તુમ્હેપિ અનુત્તરં બ્રહ્મચરિયોગધં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સથા’તિ. ઇતિ અયઞ્ચેવ [સયં ચેવ (ક॰)] સત્થા ધમ્મં દેસેતિ, પરે ચ તથત્થાય પટિપજ્જન્તિ, તાનિ ખો પન હોન્તિ અનેકાનિપિ સતાનિ અનેકાનિપિ સહસ્સાનિ અનેકાનિપિ સતસહસ્સાનિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, બ્રાહ્મણ, ઇચ્ચાયં એવં સન્તે એકસારીરિકા વા પુઞ્ઞપ્પટિપદા હોતિ અનેકસારીરિકા વા, યદિદં પબ્બજ્જાધિકરણ’’ન્તિ? ‘‘ઇચ્ચાયમ્પિ [ઇચ્ચાયન્તે (ક॰)], ભો ગોતમ, એવં સન્તે અનેકસારીરિકા પુઞ્ઞપ્પટિપદા હોતિ, યદિદં પબ્બજ્જાધિકરણ’’ન્તિ.

એવં વુત્તે આયસ્મા આનન્દો સઙ્ગારવં બ્રાહ્મણં એતદવોચ – ‘‘ઇમાસં તે, બ્રાહ્મણ, દ્વિન્નં પટિપદાનં કતમા પટિપદા ખમતિ અપ્પત્થતરા ચ અપ્પસમારમ્ભતરા ચ મહપ્ફલતરા ચ મહાનિસંસતરા ચા’’તિ? એવં વુત્તે સઙ્ગારવો બ્રાહ્મણો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ‘‘સેય્યથાપિ ભવં ગોતમો ભવં ચાનન્દો. એતે મે પુજ્જા, એતે મે પાસંસા’’તિ.

દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા આનન્દો સઙ્ગારવં બ્રાહ્મણં એતદવોચ – ‘‘ન ખો ત્યાહં, બ્રાહ્મણ, એવં પુચ્છામિ – ‘કે વા તે પુજ્જા કે વા તે પાસંસા’તિ? એવં ખો ત્યાહં, બ્રાહ્મણ, પુચ્છામિ – ‘ઇમાસં તે, બ્રાહ્મણ, દ્વિન્નં પટિપદાનં કતમા પટિપદા ખમતિ અપ્પત્થતરા ચ અપ્પસમારમ્ભતરા ચ મહપ્ફલતરા ચ મહાનિસંસતરા ચા’’’તિ? દુતિયમ્પિ ખો સઙ્ગારવો બ્રાહ્મણો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ‘‘સેય્યથાપિ ભવં ગોતમો ભવં ચાનન્દો. એતે મે પુજ્જા, એતે મે પાસંસા’’તિ.

તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા આનન્દો સઙ્ગારવં બ્રાહ્મણં એતદવોચ – ‘‘ન ખો ત્યાહં, બ્રાહ્મણ, એવં પુચ્છામિ – ‘કે વા તે પુજ્જા કે વા તે પાસંસા’તિ? એવં ખો ત્યાહં, બ્રાહ્મણ, પુચ્છામિ – ‘ઇમાસં તે, બ્રાહ્મણ, દ્વિન્નં પટિપદાનં કતમા પટિપદા ખમતિ અપ્પત્થતરા ચ અપ્પસમારમ્ભતરા ચ મહપ્ફલતરા ચ મહાનિસંસતરા ચા’’’તિ? તતિયમ્પિ ખો સઙ્ગારવો બ્રાહ્મણો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ‘‘સેય્યથાપિ ભવં ગોતમો ભવં ચાનન્દો. એતે મે પુજ્જા, એતે મે પાસંસા’’તિ.

અથ ખો ભગવતો એતદહોસિ – ‘‘યાવ તતિયમ્પિ ખો સઙ્ગારવો બ્રાહ્મણો આનન્દેન સહધમ્મિકં પઞ્હં પુટ્ઠો સંસાદેતિ [મ॰ નિ॰ ૧.૩૩૭] નો વિસ્સજ્જેતિ. યંનૂનાહં પરિમોચેય્ય’’ન્તિ. અથ ખો ભગવા સઙ્ગારવં બ્રાહ્મણં એતદવોચ – ‘‘કા ન્વજ્જ, બ્રાહ્મણ, રાજન્તેપુરે રાજપુરિસાનં [રાજપરિસાયં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અન્તરાકથા ઉદપાદી’’તિ? ‘‘અયં ખ્વજ્જ, ભો ગોતમ, રાજન્તેપુરે રાજપુરિસાનં સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અન્તરાકથા ઉદપાદિ – ‘પુબ્બે સુદં અપ્પતરા ચેવ ભિક્ખૂ અહેસું બહુતરા ચ ઉત્તરિ મનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં દસ્સેસું; એતરહિ પન બહુતરા ચેવ ભિક્ખૂ અપ્પતરા ચ ઉત્તરિ મનુસ્સધમ્મા ઇદ્ધિપાટિહારિયં દસ્સેન્તી’તિ. અયં ખ્વજ્જ, ભો ગોતમ, રાજન્તેપુરે રાજપુરિસાનં સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અન્તરાકથા ઉદપાદી’’તિ.

[પટિ॰ મ॰ ૩.૩૦; દી॰ નિ॰ ૧.૪૮૩] ‘‘તીણિ ખો ઇમાનિ, બ્રાહ્મણ, પાટિહારિયાનિ. કતમાનિ તીણિ? ઇદ્ધિપાટિહારિયં, આદેસનાપાટિહારિયં , અનુસાસનીપાટિહારિયં. કતમઞ્ચ, બ્રાહ્મણ, ઇદ્ધિપાટિહારિયં? ઇધ, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ – ‘એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ; આવિભાવં, તિરોભાવં; તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છતિ, સેય્યથાપિ આકાસે; પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોતિ, સેય્યથાપિ ઉદકે; ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છતિ, સેય્યથાપિ પથવિયં; આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમતિ, સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો; ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરિમસતિ

[પરામસતિ (દી॰ નિ॰ ૧.૪૮૪; પટિ॰ મ॰ ૧.૧૦૨] પરિમજ્જતિ, યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતિ'. ઇદં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, ઇદ્ધિપાટિહારિયં .

''કતમઞ્ચ, બ્રાહ્મણ, આદેસનાપાટિહારિયં? ઇધ, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો નિમિત્તેન આદિસતિ – 'એવમ્પિ તે મનો, ઇત્થમ્પિ તે મનો, ઇતિપિ તે ચિત્ત'ન્તિ. સો બહું ચેપિ આદિસતિ તથેવ તં હોતિ, નો અઞ્ઞથા.

''ઇધ પન, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો ન હેવ ખો નિમિત્તેન આદિસતિ , અપિ ચ ખો મનુસ્સાનં વા અમનુસ્સાનં વા દેવતાનં વા સદ્દં સુત્વા આદિસતિ – 'એવમ્પિ તે મનો, ઇત્થમ્પિ તે મનો, ઇતિપિ તે ચિત્ત'ન્તિ. સો બહું ચેપિ આદિસતિ તથેવ તં હોતિ, નો અઞ્ઞથા.

''ઇધ પન, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો ન હેવ ખો નિમિત્તેન આદિસતિ નપિ મનુસ્સાનં વા અમનુસ્સાનં વા દેવતાનં વા સદ્દં સુત્વા આદિસતિ, અપિ ચ ખો વિતક્કયતો વિચારયતો વિતક્કવિપ્ફારસદ્દં સુત્વા આદિસતિ – 'એવમ્પિ તે મનો, ઇત્થમ્પિ તે મનો, ઇતિપિ તે ચિત્ત'ન્તિ. સો બહું ચેપિ આદિસતિ તથેવ તં હોતિ, નો અઞ્ઞથા.

''ઇધ પન, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો ન હેવ ખો નિમિત્તેન આદિસતિ, નપિ મનુસ્સાનં વા અમનુસ્સાનં વા દેવતાનં વા સદ્દં સુત્વા આદિસતિ, નપિ વિતક્કયતો વિચારયતો વિતક્કવિપ્ફારસદ્દં સુત્વા આદિસતિ, અપિ ચ ખો અવિતક્કં અવિચારં સમાધિં સમાપન્નસ્સ ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાતિ – 'યથા ઇમસ્સ ભોતો મનોસઙ્ખારા પણિહિતા ઇમસ્સ ચિત્તસ્સ અનન્તરા અમું નામ વિતક્કં વિતક્કેસ્સતી'તિ. સો બહું ચેપિ આદિસતિ તથેવ તં હોતિ, નો અઞ્ઞથા. ઇદં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, આદેસનાપાટિહારિયં.

''કતમઞ્ચ, બ્રાહ્મણ, અનુસાસનીપાટિહારિયં? ઇધ, બ્રાહ્મણ , એકચ્ચો એવમનુસાસતિ – 'એવં વિતક્કેથ, મા એવં વિતક્કયિત્થ; એવં મનસિ કરોથ, મા એવં મનસાકત્થ; ઇદં પજહથ, ઇદં ઉપસમ્પજ્જ વિહરથા'તિ. ઇદં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, અનુસાસનીપાટિહારિયં. ઇમાનિ ખો, બ્રાહ્મણ, તીણિ પાટિહારિયાનિ. ઇમેસં તે, બ્રાહ્મણ, તિણ્ણં પાટિહારિયાનં કતમં પાટિહારિયં ખમતિ અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચા''તિ?

''તત્ર, ભો ગોતમ, યદિદં [યમિદં (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પાટિહારિયં ઇધેકચ્ચો અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ...પે॰... યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતિ, ઇદં, ભો ગોતમ, પાટિહારિયં યોવ [યો ચ (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] નં કરોતિ સોવ [સોચ ચ (સ્યા॰ કં પી॰ ક॰)] નં પટિસંવેદેતિ, યોવ [યો ચ (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] નં કરોતિ તસ્સેવ [તસ્સમેવ (સી॰ ક॰), તસ્સ ચેવ (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] તં હોતિ. ઇદં મે, ભો ગોતમ, પાટિહારિયં માયાસહધમ્મરૂપં વિય ખાયતિ.

''યમ્પિદં , ભો ગોતમ, પાટિહારિયં ઇધેકચ્ચો નિમિત્તેન આદિસતિ – 'એવમ્પિ તે મનો, ઇત્થમ્પિ તે મનો, ઇતિપિ તે ચિત્ત'ન્તિ, સો બહું ચેપિ આદિસતિ તથેવ તં હોતિ, નો અઞ્ઞથા. ઇધ પન, ભો ગોતમ, એકચ્ચો ન હેવ ખો નિમિત્તેન આદિસતિ, અપિ ચ ખો મનુસ્સાનં વા અમનુસ્સાનં વા દેવતાનં વા સદ્દં સુત્વા આદિસતિ...પે॰... નપિ મનુસ્સાનં વા અમનુસ્સાનં વા દેવતાનં વા સદ્દં સુત્વા આદિસતિ, અપિ ચ ખો વિતક્કયતો વિચારયતો વિતક્કવિપ્ફારસદ્દં સુત્વા આદિસતિ...પે॰... નપિ વિતક્કયતો વિચારયતો વિતક્કવિપ્ફારસદ્દં સુત્વા આદિસતિ, અપિ ચ ખો અવિતક્કં અવિચારં સમાધિં સમાપન્નસ્સ ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાતિ – 'યથા ઇમસ્સ ભોતો મનોસઙ્ખારા પણિહિતા ઇમસ્સ ચિત્તસ્સ અનન્તરા અમ્હં નામ વિતક્કં વિતક્કેસ્સતી'તિ, સો બહું ચેપિ આદિસતિ

તથેવ તં હોતિ, નો અઞ્ઞથા. ઇદમ્પિ, ભો ગોતમ, પાટિહારિયં યોવ નં કરોતિ સોવ નં પટિસંવેદેતિ, યોવ નં કરોતિ તસ્સેવ તં હોતિ. ઇદમ્પિ મે, ભો ગોતમ, પાટિહારિયં માયાસહધમ્મરૂપં વિય ખાયતિ.

''યઞ્ચ ખો ઇદં, ભો ગોતમ, પાટિહારિયં ઇધેકચ્ચો એવં અનુસાસતિ – 'એવં વિતક્કેથ , મા એવં વિતક્કયિત્થ; એવં મનસિ કરોથ, મા એવં મનસાકત્થ; ઇદં પજહથ, ઇદં ઉપસમ્પજ્જ વિહરથા'તિ. ઇદમેવ, ભો ગોતમ, પાટિહારિયં ખમતિ ઇમેસં તિણ્ણં પાટિહારિયાનં અભિક્કન્તતરઞ્ચ પણીતતરઞ્ચ.

''અચ્છરિયં, ભો ગોતમ, અબ્ભુતં, ભો ગોતમ! યાવસુભાસિતમિદં ભોતા ગોતમેન ઇમેહિ ચ મયં તીહિ પાટિહારિયેહિ સમન્નાગતં ભવન્તં ગોતમં ધારેમ. ભવઞ્હિ ગોતમો અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ…પે॰… યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતિ, ભવઞ્હિ ગોતમો અવિતક્કં અવિચારં સમાધિં સમાપન્નસ્સ ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાતિ – 'યથા ઇમસ્સ ભોતો મનોસઙ્ખારા પણિહિતા ઇમસ્સ ચિત્તસ્સ અનન્તરા અમું નામ વિતક્કં વિતક્કેસ્સતી'તિ. ભવઞ્હિ ગોતમો એવમનુસાસતિ – 'એવં વિતક્કેથ, મા એવં વિતક્કયિત્થ; એવં મનસિ કરોથ, મા એવં મનસાકત્થ; ઇદં પજહથ, ઇદં ઉપસમ્પજ્જ વિહરથા'''તિ.

''અદ્ધા ખો ત્યાહં, બ્રાહ્મણ, આસજ્જ ઉપનીય વાચા ભાસિતા; અપિ ચ ત્યાહં બ્યાકરિસ્સામિ. અહઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોમિ…પે॰… યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેમિ. અહઞ્હિ , બ્રાહ્મણ, અવિતક્કં અવિચારં સમાધિં સમાપન્નસ્સ ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – 'યથા ઇમસ્સ ભોતો મનોસઙ્ખારા પણિહિતા, ઇમસ્સ ચિત્તસ્સ અનન્તરા અમું નામ વિતક્કં વિતક્કેસ્સતી'તિ. અહઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, એવમનુસાસામિ – 'એવં વિતક્કેથ, મા એવં વિતક્કયિત્થ; એવં મનસિ કરોથ, મા એવં મનસાકત્થ; ઇદં પજહથ, ઇદં ઉપસમ્પજ્જ વિહરથા'''તિ.

''અત્થિ પન, ભો ગોતમ, અઞ્ઞો એકભિક્ખુપિ યો ઇમેહિ તીહિ પાટિહારિયેહિ સમન્નાગતો, અઞ્ઞત્ર ભોતા ગોતમેના''તિ? ''ન ખો, બ્રાહ્મણ, એકંયેવ સતં ન દ્વે સતાનિ ન તીણિ સતાનિ ન ચત્તારિ સતાનિ ન પઞ્ચ સતાનિ, અથ ખો ભિય્યોવ, યે [તે (ક॰) પસ્સ મ॰ નિ॰ ૨.૧૯૫] ભિક્ખૂ ઇમેહિ તીહિ પાટિહારિયેહિ સમન્નાગતા''તિ. ''કહં પન, ભો ગોતમ, એતરહિ તે ભિક્ખૂ વિહરન્તી''તિ? ''ઇમસ્મિંયેવ ખો, બ્રાહ્મણ, ભિક્ખુસઙ્ઘે''તિ.

''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – 'ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી'તિ, એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ, ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. દસમં.

બ્રાહ્મણવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

દ્વે બ્રાહ્મણા ચઞ્ઞતરો, પરિબ્બાજકેન નિબ્બુતં;
પલોકવચ્છો તિકણ્ણો, સોણિ સઙ્ગારવેન ચાતિ.

(૭) ૨. મહાવગ્ગો

૧. તિત્થાયતનાદિસુત્તં

૬૨. ‘‘તીણિમાનિ , ભિક્ખવે, તિત્થાયતનાનિ યાનિ પણ્ડિતેહિ સમનુયુઞ્જિયમાનાનિ [સમનુગ્ગાહિયમાનાનિ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] સમનુગાહિયમાનાનિ સમનુભાસિયમાનાનિ પરમ્પિ ગન્ત્વા અકિરિયાય સણ્ઠહન્તિ. કતમાનિ તીણિ? સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘યં કિઞ્ચાયં પુરિસપુગ્ગલો પટિસંવેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા સબ્બં તં પુબ્બેકતહેતૂ’તિ. સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘યં કિઞ્ચાયં પુરિસપુગ્ગલો પટિસંવેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા સબ્બં તં ઇસ્સરનિમ્માનહેતૂ’તિ. સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘યં કિઞ્ચાયં પુરિસપુગ્ગલો પટિસંવેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા સબ્બં તં અહેતુઅપ્પચ્ચયા’’’તિ.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘યં કિઞ્ચાયં પુરિસપુગ્ગલો પટિસંવેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા સબ્બં તં પુબ્બેકતહેતૂ’તિ, ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – ‘સચ્ચં કિર તુમ્હે આયસ્મન્તો એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – યં કિઞ્ચાયં પુરિસપુગ્ગલો પટિસંવેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા સબ્બં તં પુબ્બેકતહેતૂ’તિ ? તે ચ મે [તે ચે મે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] એવં પુટ્ઠા ‘આમા’તિ [આમોતિ (સી॰)] પટિજાનન્તિ. ત્યાહં એવં વદામિ – ‘તેનહાયસ્મન્તો પાણાતિપાતિનો ભવિસ્સન્તિ પુબ્બેકતહેતુ, અદિન્નાદાયિનો ભવિસ્સન્તિ પુબ્બેકતહેતુ, અબ્રહ્મચારિનો ભવિસ્સન્તિ પુબ્બેકતહેતુ, મુસાવાદિનો ભવિસ્સન્તિ પુબ્બેકતહેતુ, પિસુણવાચા ભવિસ્સન્તિ પુબ્બેકતહેતુ, ફરુસવાચા ભવિસ્સન્તિ પુબ્બેકતહેતુ, સમ્ફપ્પલાપિનો ભવિસ્સન્તિ પુબ્બેકતહેતુ, અભિજ્ઝાલુનો ભવિસ્સન્તિ પુબ્બેકતહેતુ, બ્યાપન્નચિત્તા ભવિસ્સન્તિ પુબ્બેકતહેતુ, મિચ્છાદિટ્ઠિકા ભવિસ્સન્તિ પુબ્બેકતહેતુ’’’.

‘‘પુબ્બેકતં ખો પન, ભિક્ખવે, સારતો પચ્ચાગચ્છતં ન હોતિ છન્દો વા વાયામો વા ઇદં વા કરણીયં ઇદં વા અકરણીયન્તિ. ઇતિ કરણીયાકરણીયે ખો પન સચ્ચતો થેતતો અનુપલબ્ભિયમાને મુટ્ઠસ્સતીનં અનારક્ખાનં વિહરતં ન હોતિ પચ્ચત્તં સહધમ્મિકો સમણવાદો . અયં ખો મે, ભિક્ખવે, તેસુ સમણબ્રાહ્મણેસુ એવંવાદીસુ એવંદિટ્ઠીસુ પઠમો સહધમ્મિકો નિગ્ગહો હોતિ.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘યં કિઞ્ચાયં પુરિસપુગ્ગલો પટિસંવેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા સબ્બં તં ઇસ્સરનિમ્માનહેતૂ’તિ, ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – ‘સચ્ચં કિર તુમ્હે આયસ્મન્તો એવંવાદિનો એવદિટ્ઠિનો – યં કિઞ્ચાયં પુરિસપુગ્ગલો પટિસંવેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા સબ્બં તં ઇસ્સરનિમ્માનહેતૂ’તિ? તે ચ મે એવં પુટ્ઠા ‘આમા’તિ પટિજાનન્તિ. ત્યાહં એવં વદામિ – ‘તેનહાયસ્મન્તો પાણાતિપાતિનો ભવિસ્સન્તિ ઇસ્સરનિમ્માનહેતુ, અદિન્નાદાયિનો ભવિસ્સન્તિ ઇસ્સરનિમ્માનહેતુ, અબ્રહ્મચારિનો ભવિસ્સન્તિ ઇસ્સરનિમ્માનહેતુ, મુસાવાદિનો ભવિસ્સન્તિ ઇસ્સરનિમ્માનહેતુ, પિસુણવાચા ભવિસ્સન્તિ ઇસ્સરનિમ્માનહેતુ, ફરુસવાચા ભવિસ્સન્તિ ઇસ્સરનિમ્માનહેતુ, સમ્ફપ્પલાપિનો ભવિસ્સન્તિ ઇસ્સરનિમ્માનહેતુ, અભિજ્ઝાલુનો ભવિસ્સન્તિ ઇસ્સરનિમ્માનહેતુ, બ્યાપન્નચિત્તા ભવિસ્સન્તિ ઇસ્સરનિમ્માનહેતુ, મિચ્છાદિટ્ઠિકા ભવિસ્સન્તિ ઇસ્સરનિમ્માનહેતુ’’’.

‘‘ઇસ્સરનિમ્માનં ખો પન, ભિક્ખવે, સારતો પચ્ચાગચ્છતં ન હોતિ છન્દો વા વાયામો વા ઇદં વા કરણીયં ઇદં વા અકરણીયન્તિ. ઇતિ કરણીયાકરણીયે ખો પન સચ્ચતો થેતતો અનુપલબ્ભિયમાને મુટ્ઠસ્સતીનં અનારક્ખાનં વિહરતં ન હોતિ પચ્ચત્તં સહધમ્મિકો સમણવાદો. અયં ખો મે, ભિક્ખવે, તેસુ સમણબ્રાહ્મણેસુ એવંવાદીસુ એવંદિટ્ઠીસુ દુતિયો સહધમ્મિકો નિગ્ગહો હોતિ.

‘‘તત્ર , ભિક્ખવે, યે તે સમણબ્રાહ્મણા એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – ‘યં કિં ચાયં પુરિસપુગ્ગલો પટિસંવેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા સબ્બં તં અહેતુઅપ્પચ્ચયા’તિ, ત્યાહં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદામિ – ‘સચ્ચં કિર તુમ્હે આયસ્મન્તો એવંવાદિનો એવંદિટ્ઠિનો – યં કિં ચાયં પુરિસપુગ્ગલો પટિસંવેદેતિ સુખં વા દુક્ખં વા અદુક્ખમસુખં વા સબ્બં તં અહેતુઅપ્પચ્ચયા’તિ? તે ચ મે એવં પુટ્ઠા ‘આમા’તિ પટિજાનન્તિ . ત્યાહં એવં વદામિ – ‘તેનહાયસ્મન્તો પાણાતિપાતિનો ભવિસ્સન્તિ અહેતુઅપ્પચ્ચયા...પે॰... મિચ્છાદિટ્ઠિકા ભવિસ્સન્તિ અહેતુઅપ્પચ્ચયા’’’.

‘‘અહેતુઅપ્પચ્ચયં [અહેતું (સી॰), અહેતુ (સ્યા॰ કં॰), અહેતુઅપ્પચ્ચયા (પી॰), અહેતું અપ્પચ્ચયં (ક॰)] ખો પન, ભિક્ખવે, સારતો પચ્ચાગચ્છતં ન હોતિ છન્દો વા વાયામો વા ઇદં વા કરણીયં ઇદં વા અકરણીયન્તિ. ઇતિ કરણીયાકરણીયે ખો પન સચ્ચતો થેતતો અનુપલબ્ભિયમાને મુટ્ઠસ્સતીનં અનારક્ખાનં વિહરતં ન હોતિ પચ્ચત્તં સહધમ્મિકો સમણવાદો. અયં ખો મે, ભિક્ખવે, તેસુ સમણબ્રાહ્મણેસુ એવંવાદીસુ એવંદિટ્ઠીસુ તતિયો સહધમ્મિકો નિગ્ગહો હોતિ.

‘‘ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ તિત્થાયતનાનિ યાનિ પણ્ડિતેહિ સમનુયુઞ્જિયમાનાનિ સમનુગાહિયમાનાનિ સમનુભાસિયમાનાનિ પરમ્પિ ગન્ત્વા અકિરિયાય સણ્ઠહન્તિ.

‘‘અયં ખો પન, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો દેસિતો અનિગ્ગહિતો અસંકિલિટ્ઠો અનુપવજ્જો અપ્પટિકુટ્ઠો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો દેસિતો અનિગ્ગહિતો અસંકિલિટ્ઠો અનુપવજ્જો અપ્પટિકુટ્ઠો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ? ઇમા છ ધાતુયોતિ, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો દેસિતો અનિગ્ગહિતો અસંકિલિટ્ઠો અનુપવજ્જો અપ્પટિકુટ્ઠો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ. ઇમાનિ છ ફસ્સાયતનાનીતિ, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો દેસિતો અનિગ્ગહિતો અસંકિલિટ્ઠો અનુપવજ્જો અપ્પટિકુટ્ઠો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ. ઇમે અટ્ઠારસ મનોપવિચારાતિ, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો દેસિતો અનિગ્ગહિતો અસંકિલિટ્ઠો અનુપવજ્જો અપ્પટિકુટ્ઠો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ. ઇમાનિ ચત્તારિ અરિયસચ્ચાનીતિ, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો દેસિતો અનિગ્ગહિતો અસંકિલિટ્ઠો અનુપવજ્જો અપ્પટિકુટ્ઠો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ.

‘‘ઇમા છ ધાતુયોતિ, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો દેસિતો અનિગ્ગહિતો અસંકિલિટ્ઠો અનુપવજ્જો અપ્પટિકુટ્ઠો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહીતિ. ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? છયિમા, ભિક્ખવે , ધાતુયો – પથવીધાતુ, આપોધાતુ, તેજોધાતુ, વાયોધાતુ, આકાસધાતુ, વિઞ્ઞાણધાતુ. ઇમા છ ધાતુયોતિ, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો દેસિતો અનિગ્ગહિતો અસંકિલિટ્ઠો અનુપવજ્જો અપ્પટિકુટ્ઠો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહીતિ. ઇતિ યં તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘ઇમાનિ છ ફસ્સાયતનાનીતિ, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો દેસિતો અનિગ્ગહિતો અસંકિલિટ્ઠો અનુપવજ્જો અપ્પટિકુટ્ઠો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહીતિ. ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? છયિમાનિ, ભિક્ખવે,

ફસ્સાયતનાનિ – ચક્ખુ ફસ્સાયતનં, સોતં ફસ્સાયતનં, ઘાનં ફસ્સાયતનં, જિવ્હા ફસ્સાયતનં, કાયો ફસ્સાયતનં, મનો ફસ્સાયતનં. ઇમાનિ છ ફસ્સાયતનાનીતિ, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો દેસિતો અનિગ્ગહિતો અસંકિલિટ્ઠો અનુપવજ્જો અપ્પટિકુટ્ઠો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહીતિ. ઇતિ યં તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

''ઇમે અટ્ઠારસ મનોપવિચારાતિ, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો દેસિતો અનિગ્ગહિતો અસંકિલિટ્ઠો અનુપવજ્જો અપ્પટિકુટ્ઠો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહીતિ. ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા સોમનસ્સટ્ઠાનિયં રૂપં ઉપવિચરતિ દોમનસ્સટ્ઠાનિયં રૂપં ઉપવિચરતિ ઉપેક્ખાટ્ઠાનિયં રૂપં ઉપવિચરતિ, સોતેન સદ્દં સુત્વા... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય સોમનસ્સટ્ઠાનિયં ધમ્મં ઉપવિચરતિ દોમનસ્સટ્ઠાનિયં ધમ્મં ઉપવિચરતિ ઉપેક્ખાટ્ઠાનિયં ધમ્મં ઉપવિચરતિ. ઇમે અટ્ઠારસ મનોપવિચારાતિ, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો દેસિતો અનિગ્ગહિતો અસંકિલિટ્ઠો અનુપવજ્જો અપ્પટિકુટ્ઠો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહીતિ. ઇતિ યં તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

''ઇમાનિ ચત્તારિ અરિયસચ્ચાનીતિ, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો દેસિતો અનિગ્ગહિતો અસંકિલિટ્ઠો અનુપવજ્જો અપ્પટિકુટ્ઠો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહીતિ. ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? છન્નં, ભિક્ખવે, ધાતૂનં ઉપાદાય ગબ્ભસ્સાવક્કન્તિ હોતિ; ઓક્કન્તિયા સતિ નામરૂપં, નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનં, સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો, ફસ્સપચ્ચયા વેદના. વેદિયમાનસ્સ ખો પનાહં, ભિક્ખવે, ઇદં દુક્ખન્તિ પઞ્ઞપેમિ, અયં દુક્ખસમુદયોતિ પઞ્ઞપેમિ, અયં દુક્ખનિરોધોતિ પઞ્ઞપેમિ, અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદાતિ પઞ્ઞપેમિ.

''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખં અરિયસચ્ચં? જાતિપિ દુક્ખા, જરાપિ દુક્ખા , ( ) [(બ્યાધિપિ દુક્ખો) (સી॰ પી॰ ક॰) અટ્ઠકથાય સંસન્દેતબ્બં વિસુદ્ધિ॰ ૨.૫૩૭] મરણમ્પિ દુક્ખં , સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસાપિ દુક્ખા, (અપ્પિયેહિ સમ્પયોગો દુક્ખો, પિયેહિ વિપ્પયોગો દુક્ખો,) [(નત્થિ કત્થચિ)] યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં. સંખિત્તેન પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા દુક્ખા. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખં અરિયસચ્ચં.

''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખસમુદયં [દુક્ખસમુદયો (સ્યા॰ કં॰)] અરિયસચ્ચં? અવિજ્જાપચ્ચયા સઙ્ખારા, સઙ્ખારપચ્ચયા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણપચ્ચયા નામરૂપં, નામરૂપપચ્ચયા સળાયતનં, સળાયતનપચ્ચયા ફસ્સો, ફસ્સપચ્ચયા વેદના, વેદનાપચ્ચયા તણ્હા, તણ્હાપચ્ચયા ઉપાદાનં, ઉપાદાનપચ્ચયા ભવો, ભવપચ્ચયા જાતિ, જાતિપચ્ચયા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા સમ્ભવન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ સમુદયો હોતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખસમુદયં અરિયસચ્ચં.

''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધં [દુક્ખનિરોધો (સ્યા॰ કં॰)] અરિયસચ્ચં? અવિજ્જાય ત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સઙ્ખારનિરોધો, સઙ્ખારનિરોધા વિઞ્ઞાણનિરોધો, વિઞ્ઞાણનિરોધા નામરૂપનિરોધો, નામરૂપનિરોધા સળાયતનનિરોધો, સળાયતનનિરોધા ફસ્સનિરોધો, ફસ્સનિરોધા વેદનાનિરોધો, વેદનાનિરોધા તણ્હાનિરોધો, તણ્હાનિરોધા ઉપાદાનનિરોધો, ઉપાદાનનિરોધા ભવનિરોધો, ભવનિરોધા જાતિનિરોધો, જાતિનિરોધા જરામરણં સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસા નિરુજ્ઝન્તિ. એવમેતસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ નિરોધો હોતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધં અરિયસચ્ચં.

''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અરિયસચ્ચં? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ, સમ્માસઙ્કપ્પો, સમ્માવાચા, સમ્માકમ્મન્તો, સમ્માઆજીવો, સમ્માવાયામો, સમ્માસતિ, સમ્માસમાધિ.

ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા અરિયસચ્ચં. 'ઇમાનિ ચત્તારિ અરિયસચ્ચાની'તિ, ભિક્ખવે, મયા ધમ્મો દેસિતો અનિગ્ગહિતો અસંકિલિટ્ઠો અનુપવજ્જો અપ્પટિકુટ્ઠો સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહીતિ. ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્ત''ન્તિ. પઠમં.

૬૩. ''તીણિમાનિ , ભિક્ખવે, અમાતાપુત્તિકાનિ ભયાનીતિ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ભાસતિ. કતમાનિ તીણિ? હોતિ સો, ભિક્ખવે, સમયો યં મહાઅગ્ગિડાહો વુટ્ઠાતિ. મહાઅગ્ગિડાહે ખો પન, ભિક્ખવે, વુટ્ઠિતે તેન ગામાપિ ડય્હન્તિ નિગમાપિ ડય્હન્તિ નગરાપિ ડય્હન્તિ. ગામેસુપિ ડય્હમાનેસુ નિગમેસુપિ ડય્હમાનેસુ નગરેસુપિ ડય્હમાનેસુ તત્થ માતાપિ પુત્તં નપ્પટિલભતિ, પુત્તોપિ માતરં નપ્પટિલભતિ . ઇદં, ભિક્ખવે, પઠમં અમાતાપુત્તિકં ભયન્તિ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ભાસતિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, હોતિ સો સમયો યં મહામેઘો વુટ્ઠાતિ. મહામેઘે ખો પન, ભિક્ખવે, વુટ્ઠિતે મહાઉદકવાહકો સઞ્જાયતિ. મહાઉદકવાહકે ખો પન, ભિક્ખવે, સઞ્જાયન્તે તેન ગામાપિ વુય્હન્તિ નિગમાપિ વુય્હન્તિ નગરાપિ વુય્હન્તિ. ગામેસુપિ વુય્હમાનેસુ નિગમેસુપિ વુય્હમાનેસુ નગરેસુપિ વુય્હમાનેસુ તત્થ માતાપિ પુત્તં નપ્પટિલભતિ, પુત્તોપિ માતરં નપ્પટિલભતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, દુતિયં અમાતાપુત્તિકં ભયન્તિ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ભાસતિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, હોતિ સો સમયો યં ભયં હોતિ અટવિસઙ્કોપો, ચક્કસમારુળ્હા જાનપદા પરિયાયન્તિ. ભયે ખો પન, ભિક્ખવે, સતિ અટવિસઙ્કોપે ચક્કસમારુળ્હેસુ જાનપદેસુ પરિયાયન્તેસુ તત્થ માતાપિ પુત્તં નપ્પટિલભતિ, પુત્તોપિ માતરં નપ્પટિલભતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, તતિયં અમાતાપુત્તિકં ભયન્તિ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ભાસતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ અમાતાપુત્તિકાનિ ભયાનીતિ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ભાસતિ.

''તાનિ ખો પનિમાનિ [ઇમાનિ ખો (સી॰), ઇમાનિ ખો પન (ક॰)], ભિક્ખવે, તીણિ સમાતાપુત્તિકાનિયેવ ભયાનિ અમાતાપુત્તિકાનિ ભયાનીતિ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ભાસતિ. કતમાનિ તીણિ? હોતિ સો, ભિક્ખવે, સમયો યં મહાઅગ્ગિડાહો વુટ્ઠાતિ. મહાઅગ્ગિડાહે ખો પન, ભિક્ખવે, વુટ્ઠિતે તેન ગામાપિ ડય્હન્તિ નિગમાપિ ડય્હન્તિ નગરાપિ ડય્હન્તિ. ગામેસુપિ ડય્હમાનેસુ નિગમેસુપિ ડય્હમાનેસુ નગરેસુપિ ડય્હમાનેસુ હોતિ સો સમયો યં કદાચિ કરહચિ માતાપિ પુત્તં પટિલભતિ, પુત્તોપિ માતરં પટિલભતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, પઠમં સમાતાપુત્તિકંયેવ ભયં અમાતાપુત્તિકં ભયન્તિ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ભાસતિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, હોતિ સો સમયો યં મહામેઘો વુટ્ઠાતિ. મહામેઘે ખો પન, ભિક્ખવે, વુટ્ઠિતે મહાઉદકવાહકો સઞ્જાયતિ. મહાઉદકવાહકે ખો પન, ભિક્ખવે, સઞ્જાતે તેન ગામાપિ વુય્હન્તિ નિગમાપિ વુય્હન્તિ નગરાપિ વુય્હન્તિ. ગામેસુપિ વુય્હમાનેસુ નિગમેસુપિ વુય્હમાનેસુ નગરેસુપિ વુય્હમાનેસુ હોતિ સો સમયો યં કદાચિ કરહચિ માતાપિ પુત્તં પટિલભતિ, પુત્તોપિ માતરં પટિલભતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, દુતિયં સમાતાપુત્તિકંયેવ ભયં અમાતાપુત્તિકં ભયન્તિ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ભાસતિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, હોતિ સો સમયો યં ભયં હોતિ અટવિસઙ્કોપો, ચક્કસમારુળ્હા જાનપદા પરિયાયન્તિ. ભયે ખો પન, ભિક્ખવે, સતિ અટવિસઙ્કોપે ચક્કસમારુળ્હેસુ જાનપદેસુ પરિયાયન્તેસુ હોતિ સો સમયો યં કદાચિ કરહચિ માતાપિ પુત્તં પટિલભતિ, પુત્તોપિ માતરં પટિલભતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, તતિયં સમાતાપુત્તિકંયેવ ભયં

અમાતાપુત્તિકં ભયન્તિ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ભાસતિ. ‘‘ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ સમાતાપુત્તિકાનિયેવ ભયાનિ અમાતાપુત્તિકાનિ ભયાનીતિ અસ્સુતવા પુથુજ્જનો ભાસતિ’’.

‘‘તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, અમાતાપુત્તિકાનિ ભયાનિ. કતમાનિ તીણિ? જરાભયં, બ્યાધિભયં, મરણભયન્તિ. ન, ભિક્ખવે, માતા પુત્તં જીરમાનં એવં લભતિ – ‘અહં જીરામિ, મા મે પુત્તો જીરી’તિ; પુત્તો વા પન માતરં જીરમાનં ન એવં લભતિ – ‘અહં જીરામિ, મા મે માતા જીરી’’’તિ.

‘‘ન, ભિક્ખવે, માતા પુત્તં બ્યાધિયમાનં એવં લભતિ – ‘અહં બ્યાધિયામિ, મા મે પુત્તો બ્યાધિયી’તિ; પુત્તો વા પન માતરં બ્યાધિયમાનં ન એવં લભતિ – ‘અહં બ્યાધિયામિ, મા મે માતા બ્યાધિયી’’’તિ.

‘‘ન, ભિક્ખવે, માતા પુત્તં મીયમાનં એવં લભતિ – ‘અહં મીયામિ, મા મે પુત્તો મીયી’તિ; પુત્તો વા પન માતરં મીયમાનં ન એવં લભતિ – ‘અહં મીયામિ, મા મે માતા મીયી’તિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ અમાતાપુત્તિકાનિ ભયાની’’તિ.

‘‘અત્થિ , ભિક્ખવે, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા ઇમેસઞ્ચ તિણ્ણં સમાતાપુત્તિકાનં ભયાનં ઇમેસઞ્ચ તિણ્ણં અમાતાપુત્તિકાનં ભયાનં પહાનાય સમતિક્કમાય સંવત્તતિ. કતમો ચ, ભિક્ખવે, મગ્ગો કતમા ચ પટિપદા ઇમેસઞ્ચ તિણ્ણં સમાતાપુત્તિકાનં ભયાનં ઇમેસઞ્ચ તિણ્ણં અમાતાપુત્તિકાનં ભયાનં પહાનાય સમતિક્કમાય સંવત્તતિ? અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ, સમ્માસઙ્કપ્પો, સમ્માવાચા, સમ્માકમ્મન્તો, સમ્માઆજીવો, સમ્માવાયામો, સમ્માસતિ, સમ્માસમાધિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, મગ્ગો અયં પટિપદા ઇમેસઞ્ચ તિણ્ણં સમાતાપુત્તિકાનં ભયાનં ઇમેસઞ્ચ તિણ્ણં અમાતાપુત્તિકાનં ભયાનં પહાનાય સમતિક્કમાય સંવત્તતી’’તિ. દુતિયં.

૩. વેનાગપુરસુત્તં

૬૪. એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં યેન વેનાગપુરં નામ કોસલાનં બ્રાહ્મણગામો તદવસરિ. અસ્સોસું ખો વેનાગપુરિકા બ્રાહ્મણગહપતિકા – ‘‘સમણો ખલુ , ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો વેનાગપુરં અનુપ્પત્તો. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ [ભગવા (સી॰ સ્યા કં॰ પી॰) ઇદં સુત્તવણ્ણનાય અટ્ઠકથાય સંસન્દેતબ્બં પારા॰ ૧; દી॰ નિ॰ ૧.૨૫૫ પસ્સિતબ્બં]. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી’’તિ.

અથ ખો વેનાગપુરિકા બ્રાહ્મણગહપતિકા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા અપ્પેકચ્ચે ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ, સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે નામગોત્તં સાવેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે તુણ્હીભૂતા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વેનાગપુરિકો વચ્છગોત્તો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘અચ્છરિયં , ભો ગોતમ, અબ્ભુતં, ભો ગોતમ! યાવઞ્ચિદં ભોતો ગોતમસ્સ વિપ્પસન્નાનિ ઇન્દ્રિયાનિ, પરિસુદ્ધો છવિવણ્ણો પરિયોદાતો. સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, સારદં બદરપણ્ડું [મણ્ડં (ક॰)] પરિસુદ્ધં હોતિ પરિયોદાતં; એવમેવં ભોતો ગોતમસ્સ વિપ્પસન્નાનિ ઇન્દ્રિયાનિ પરિસુદ્ધો છવિવણ્ણો પરિયોદાતો. સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, તાલપક્કં સમ્પતિ બન્ધના પમુત્તં [મુત્તં (સી॰ પી॰ ક॰)] પરિસુદ્ધં હોતિ પરિયોદાતં; એવમેવં ભોતો ગોતમસ્સ વિપ્પસન્નાનિ ઇન્દ્રિયાનિ પરિસુદ્ધો છવિવણ્ણો પરિયોદાતો. સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નેક્ખં [નિક્ખં-ઇતિપિ (મ॰ નિ॰ ૩.૧૬૮)] જમ્બોનદં દક્ખકમ્મારપુત્તસુપરિકમ્મકતં ઉક્કામુખે સુકુસલસમ્પહટ્ઠં પણ્ડુકમ્બલે નિક્ખિત્તં ભાસતે ચ તપતે ચ વિરોચતિ ચ; એવમેવં ભોતો ગોતમસ્સ વિપ્પસન્નાનિ ઇન્દ્રિયાનિ પરિસુદ્ધો છવિવણ્ણો પરિયોદાતો. યાનિ તાનિ, ભો ગોતમ, ઉચ્ચાસયનમહાસયનાનિ, સેય્યથિદં – આસન્દિ પલ્લઙ્કો ગોનકો ચિત્તકો પટિકા પટલિકા તૂલિકા વિકતિકા ઉદ્દલોમી એકન્તલોમી કટ્ટિસ્સં કોસેય્યં કુત્તકં હત્થત્થરં અસ્સત્થરં રથત્થરં અજિનપ્પવેણી કદલિમિગપવરપચ્ચત્થરણં [કાદલિમિગપવરપચ્ચત્થરણં (સી॰)] સઉત્તરચ્છદં ઉભતોલોહિતકૂપધાનં, એવરૂપાનં નૂન ભવં ગોતમો ઉચ્ચાસયનમહાસયનાનં નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી’’તિ.

‘‘યાનિ ખો પન તાનિ, બ્રાહ્મણ, ઉચ્ચાસયનમહાસયનાનિ, સેય્યથિદં – આસન્દિ પલ્લઙ્કો ગોનકો ચિત્તકો પટિકા પટલિકા તૂલિકા વિકતિકા ઉદ્દલોમી એકન્તલોમી કટ્ટિસ્સં કોસેય્યં કુત્તકં હત્થત્થરં અસ્સત્થરં રથત્થરં અજિનપ્પવેણી કદલિમિગપવરપચ્ચત્થરણં સઉત્તરચ્છદં ઉભતોલોહિતકૂપધાનં. દુલ્લભાનિ તાનિ પબ્બજિતાનં લદ્ધા ચ પન [લદ્ધાનિ ચ (સી॰ સ્યા॰ કં॰), લદ્ધા ચ (પી॰)] ન કપ્પન્તિ.

‘‘તીણિ ખો, ઇમાનિ, બ્રાહ્મણ, ઉચ્ચાસયનમહાસયનાનિ, યેસાહં એતરહિ નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી. કતમાનિ તીણિ? દિબ્બં ઉચ્ચાસયનમહાસયનં, બ્રહ્મં ઉચ્ચાસયનમહાસયનં, અરિયં ઉચ્ચાસયનમહાસયનં. ઇમાનિ ખો, બ્રાહ્મણ, તીણિ ઉચ્ચાસયનમહાસયનાનિ, યેસાહં એતરહિ નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી’’તિ.

‘‘કતમં પન તં, ભો ગોતમ, દિબ્બં ઉચ્ચાસયનમહાસયનં, યસ્સ ભવં ગોતમો એતરહિ નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી’’તિ? ‘‘ઇધાહં, બ્રાહ્મણ, યં ગામં વા નિગમં વા ઉપનિસ્સાય વિહરામિ, સો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય તમેવ ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય પવિસામિ. સો પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો વનન્તઞ્ઞેવ પવિસામિ [પચારયામિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)]. સો યદેવ તત્થ હોન્તિ તિણાનિ વા પણ્ણાનિ વા તાનિ એકજ્ઝં સઙ્ઘરિત્વા નિસીદામિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. સો વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ; વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ; પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરામિ સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેમિ, યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – ‘ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી’તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ; સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ. સો ચે અહં, બ્રાહ્મણ, એવંભૂતો ચઙ્કમામિ, દિબ્બો મે એસો તસ્મિં સમયે ચઙ્કમો હોતિ. સો ચે અહં, બ્રાહ્મણ, એવંભૂતો તિટ્ઠામિ, દિબ્બં મે એતં તસ્મિં સમયે ઠાનં હોતિ. સો ચે અહં, બ્રાહ્મણ, એવંભૂતો નિસીદામિ, દિબ્બં મે એતં તસ્મિં સમયે આસનં હોતિ. સો ચે અહં, બ્રાહ્મણ, એવંભૂતો સેય્યં કપ્પેમિ, દિબ્બં મે એતં તસ્મિં સમયે ઉચ્ચાસયનમહાસયનં હોતિ. ઇદં ખો, બ્રાહ્મણ, દિબ્બં ઉચ્ચાસયનમહાસયનં, યસ્સાહં એતરહિ નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી’’તિ.

“અચ્છરિયં, ભો ગોતમ, અબ્ભુતં, ભો ગોતમ! કો ચઞ્ઞો એવરૂપસ્સ દિબ્બસ્સ ઉચ્ચાસયનમહાસયનસ્સ નિકામલાભી ભવિસ્સતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી, અઞ્ઞત્ર ભોતા ગોતમેન!

“કતમં પન તં, ભો ગોતમ, બ્રહ્મં ઉચ્ચાસયનમહાસયનં, યસ્સ ભવં ગોતમો એતરહિ નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી”તિ? “ઇધાહં, બ્રાહ્મણ, યં ગામં વા નિગમં વા ઉપનિસ્સાય વિહરામિ, સો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય તમેવ ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય પવિસામિ. સો પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો વનન્તઞ્ઞેવ પવિસામિ. સો યદેવ તત્થ હોન્તિ તિણાનિ વા પણ્ણાનિ વા તાનિ એકજ્ઝં સઙ્ઘરિત્વા નિસીદામિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. સો મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરામિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં, ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્ઝેન [અબ્યાપજ્ઝેન (સબ્બત્થ)] ફરિત્વા વિહરામિ. કરુણાસહગતેન ચેતસા…પે॰… મુદિતાસહગતેન ચેતસા…પે॰… ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરામિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં , તથા ચતુત્થં [ચતુત્થિં (સી॰)], ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરામિ. સો ચે અહં, બ્રાહ્મણ, એવંભૂતો ચઙ્કમામિ, બ્રહ્મા મે એસો તસ્મિં સમયે ચઙ્કમો હોતિ. સો ચે અહં, બ્રાહ્મણ, એવંભૂતો તિટ્ઠામિ…પે॰… નિસીદામિ…પે॰… સેય્યં કપ્પેમિ, બ્રહ્મં મે એતં તસ્મિં સમયે ઉચ્ચાસયનમહાસયનં હોતિ. ઇદં ખો, બ્રાહ્મણ, બ્રહ્મં ઉચ્ચાસયનમહાસયનં, યસ્સાહં એતરહિ નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી”તિ.

“અચ્છરિયં , ભો ગોતમ, અબ્ભુતં, ભો ગોતમ! કો ચઞ્ઞો એવરૂપસ્સ બ્રહ્મસ્સ ઉચ્ચાસયનમહાસયનસ્સ નિકામલાભી ભવિસ્સતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી, અઞ્ઞત્ર ભોતા ગોતમેન!

“કતમં પન તં, ભો ગોતમ, અરિયં ઉચ્ચાસયનમહાસયનં, યસ્સ ભવં ગોતમો એતરહિ નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી”તિ? “ઇધાહં, બ્રાહ્મણ, યં ગામં વા નિગમં વા ઉપનિસ્સાય વિહરામિ, સો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય તમેવ ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય પવિસામિ. સો પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો વનન્તઞ્ઞેવ પવિસામિ. સો યદેવ તત્થ હોન્તિ તિણાનિ વા પણ્ણાનિ વા તાનિ એકજ્ઝં સઙ્ઘરિત્વા નિસીદામિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. સો એવં જાનામિ – ‘રાગો મે પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો; દોસો મે પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવઙ્કતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો; મોહો મે પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવઙ્કતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો’. સો ચે અહં, બ્રાહ્મણ, એવંભૂતો ચઙ્કમામિ, અરિયો મે એસો તસ્મિં સમયે ચઙ્કમો હોતિ. સો ચે અહં, બ્રાહ્મણ, એવંભૂતો તિટ્ઠામિ…પે॰… નિસીદામિ…પે॰… સેય્યં કપ્પેમિ, અરિયં મે એતં તસ્મિં સમયે ઉચ્ચાસયનમહાસયનં હોતિ. ઇદં ખો, બ્રાહ્મણ, અરિયં ઉચ્ચાસયનમહાસયનં, યસ્સાહં એતરહિ નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી”તિ.

“અચ્છરિયં, ભો ગોતમ, અબ્ભુતં, ભો ગોતમ! કો ચઞ્ઞો એવરૂપસ્સ અરિયસ્સ ઉચ્ચાસયનમહાસયનસ્સ નિકામલામી ભવિસ્સતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી, અઞ્ઞત્ર ભોતા ગોતમેન!

‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ‘ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તી’તિ; એવમેવં ખો ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો. એતે મયં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકે નો ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતે સરણં ગતે’’તિ. તતિયં.

૪. સરભસુત્તં

૬૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. તેન ખો પન સમયેન સરભો નામ પરિબ્બાજકો અચિરપક્કન્તો હોતિ ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા. સો રાજગહે પરિસતિ [પરિસતિં (સી॰ પી॰)] એવં વાચં ભાસતિ – ‘‘અઞ્ઞાતો મયા સમણાનં સક્યપુત્તિકાનં ધમ્મો. અઞ્ઞાય ચ પનાહં સમણાનં સક્યપુત્તિકાનં ધમ્મં એવાહં તસ્મા ધમ્મવિનયા અપક્કન્તો’’તિ. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહં પિણ્ડાય પવિસિંસુ. અસ્સોસું ખો તે ભિક્ખૂ સરભસ્સ પરિબ્બાજકસ્સ રાજગહે પરિસતિ એવં વાચં ભાસમાનસ્સ – ‘‘અઞ્ઞાતો મયા સમણાનં સક્યપુત્તિકાનં ધમ્મો. અઞ્ઞાય ચ પનાહં સમણાનં સક્યપુત્તિકાનં ધમ્મં એવાહં તસ્મા ધમ્મવિનયા અપક્કન્તો’’તિ.

અથ ખો તે ભિક્ખૂ રાજગહે પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ‘‘સરભો નામ, ભન્તે, પરિબ્બાજકો અચિરપક્કન્તો ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા. સો રાજગહે પરિસતિ એવં વાચં ભાસતિ – ‘અઞ્ઞાતો મયા સમણાનં સક્યપુત્તિકાનં ધમ્મો. અઞ્ઞાય ચ પનાહં સમણાનં સક્યપુત્તિકાનં ધમ્મં એવાહં તસ્મા ધમ્મવિનયા અપક્કન્તો’તિ. સાધુ ભન્તે, ભગવા યેન સિપ્પિનિકાતીરં [સપ્પિનિકાતીરં (સી॰ પી॰), સપ્પિનિયા તીરં (સ્યા॰ કં॰)] પરિબ્બાજકારામો યેન સરભો પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા’’તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન સિપ્પિનિકાતીરં પરિબ્બાજકારામો યેન સરભો પરિબ્બાજકો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ . નિસજ્જ ખો ભગવા સરભં પરિબ્બાજકં એતદવોચ – ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં, સરભ, એવં વદેસિ – ‘અઞ્ઞાતો મયા સમણાનં સક્યપુત્તિકાનં ધમ્મો. અઞ્ઞાય ચ પનાહં સમણાનં સક્યપુત્તિકાનં ધમ્મં એવાહં તસ્મા ધમ્મવિનયા અપક્કન્તો’’’તિ? એવં વુત્તે સરભો પરિબ્બાજકો તુણ્હી અહોસિ.

દુતિયમ્પિ ખો, ભગવા સરભં પરિબ્બાજકં એતદવોચ – ‘‘વદેહિ, સરભ, કિન્તિ તે અઞ્ઞાતો સમણાનં સક્યપુત્તિકાનં ધમ્મો? સચે તે અપરિપૂરં ભવિસ્સતિ, અહં પરિપૂરેસ્સામિ. સચે પન તે પરિપૂરં ભવિસ્સતિ, અહં અનુમોદિસ્સામી’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો સરભો પરિબ્બાજકો તુણ્હી અહોસિ.

તતિયમ્પિ ખો ભગવા સરભં પરિબ્બાજકં એતદવોચ – (‘‘યો [મયા (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ખો સરભ પઞ્ઞાયતિ સમણાનં સક્યપુત્તિકાનં ધમ્મો) [( ) સી॰ પોત્થકે નત્થિ] ‘‘વદેહિ, સરભ, કિન્તિ તે અઞ્ઞાતો સમણાનં સક્યપુત્તિકાનં ધમ્મો? સચે તે અપરિપૂરં ભવિસ્સતિ, અહં પરિપૂરેસ્સામિ. સચે પન તે પરિપૂરં ભવિસ્સતિ, અહં અનુમોદિસ્સામી’’તિ. તતિયમ્પિ ખો સરભો પરિબ્બાજકો તુણ્હી અહોસિ.

અથ ખો તે પરિબ્બાજકા સરભં પરિબ્બાજકં એતદવોચું – ‘‘યદેવ ખો ત્વં, આવુસો સરભ, સમણં ગોતમં યાચેય્યાસિ તદેવ તે સમણો ગોતમો પવારેતિ. વદેહાવુસો સરભ, કિન્તિ તે અઞ્ઞાતો સમણાનં સક્યપુત્તિકાનં ધમ્મો? સચે તે અપરિપૂરં ભવિસ્સતિ, સમણો ગોતમો પરિપૂરેસ્સતિ. સચે પન તે પરિપૂરં ભવિસ્સતિ, સમણો ગોતમો અનુમોદિસ્સતી’’તિ. એવં વુત્તે સરભો પરિબ્બાજકો તુણ્હીભૂતો મઙ્કુભૂતો પત્તક્ખન્ધો અધોમુખો પજ્ઝાયન્તો અપ્પટિભાનો નિસીદિ.

અથ ખો ભગવા સરભં પરિબ્બાજકં તુણ્હીભૂતં મઙ્કુભૂતં પત્તક્ખન્ધં અધોમુખં પજ્ઝાયન્તં અપ્પટિભાનં વિદિત્વા તે પરિબ્બાજકે એતદવોચ –

‘‘યો ખો મં, પરિબ્બાજકા [પરિબ્બાજકો (પી॰ ક॰)], એવં વદેય્ય – ‘સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ તે પટિજાનતો ઇમે ધમ્મા અનભિસમ્બુદ્ધા’તિ, તમહં તત્થ સાધુકં સમનુયુઞ્જેય્યં સમનુગાહેય્યં સમનુભાસેય્યં. સો વત મયા સાધુકં સમનુયુઞ્જિયમાનો સમનુગાહિયમાનો સમનુભાસિયમાનો અટ્ઠાનમેતં અનવકાસો યં સો તિણ્ણં ઠાનાનં નાઞ્ઞતરં [અઞ્ઞતરં (ક॰)] ઠાનં નિગચ્છેય્ય, અઞ્ઞેન વા અઞ્ઞં પટિચરિસ્સતિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેસ્સતિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરિસ્સતિ, તુણ્હીભૂતો મઙ્કુભૂતો [તુણ્હીભૂતો વા મઙ્કુભૂતો (સી॰ સ્યા॰ કં॰), તુણ્હીભૂતો વા મઙ્કુભૂતો વા (પી॰)] પત્તક્ખન્ધો અધોમુખો પજ્ઝાયન્તો અપ્પટિભાનો નિસીદિસ્સતિ, સેય્યથાપિ સરભો પરિબ્બાજકો.

‘‘યો ખો મં, પરિબ્બાજકા, એવં વદેય્ય – ‘ખીણાસવસ્સ તે પટિજાનતો ઇમે આસવા અપરિક્ખીણા’તિ, તમહં તત્થ સાધુકં સમનુયુઞ્જેય્યં સમનુગાહેય્યં સમનુભાસેય્યં. સો વત મયા સાધુકં સમનુયુઞ્જિયમાનો સમનુગાહિયમાનો સમનુભાસિયમાનો અટ્ઠાનમેતં અનવકાસો યં સો તિણ્ણં ઠાનાનં નાઞ્ઞતરં ઠાનં નિગચ્છેય્ય, અઞ્ઞેન વા અઞ્ઞં પટિચરિસ્સતિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેસ્સતિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરિસ્સતિ, તુણ્હીભૂતો મઙ્કુભૂતો પત્તક્ખન્ધો અધોમુખો પજ્ઝાયન્તો અપ્પટિભાનો નિસીદિસ્સતિ, સેય્યથાપિ સરભો પરિબ્બાજકો.

‘‘યો ખો મં, પરિબ્બાજકા, એવં વદેય્ય – ‘યસ્સ ખો પન તે અત્થાય ધમ્મો દેસિતો, સો ન નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાયા’તિ, તમહં તત્થ સાધુકં સમનુયુઞ્જેય્યં સમનુગાહેય્યં સમનુભાસેય્યં. સો વત મયા સાધુકં સમનુયુઞ્જિયમાનો સમનુગાહિયમાનો સમનુભાસિયમાનો અટ્ઠાનમેતં અનવકાસો યં સો તિણ્ણં ઠાનાનં નાઞ્ઞતરં ઠાનં નિગચ્છેય્ય, અઞ્ઞેન વા અઞ્ઞં પટિચરિસ્સતિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેસ્સતિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરિસ્સતિ, તુણ્હીભૂતો મઙ્કુભૂતો પત્તક્ખન્ધો અધોમુખો પજ્ઝાયન્તો અપ્પટિભાનો નિસીદિસ્સતિ, સેય્યથાપિ સરભો પરિબ્બાજકો’’તિ. અથ ખો ભગવા સિપ્પિનિકાતીરે પરિબ્બાજકારામે તિક્ખત્તું સીહનાદં નદિત્વા વેહાસં પક્કામિ.

અથ ખો તે પરિબ્બાજકા અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો સરભં પરિબ્બાજકં સમન્તતો વાચાયસન્નિતોદકેન [વાચાસત્તિતોદકેન (સી॰)] સઞ્જમ્ભરિમકંસુ [સઞ્ચુમ્ભરિમકંસુ (પી॰, દી॰ નિ॰ ૧.૪૨૧) સં॰ નિ॰ ૨.૨૪૩ ઉપરિપાઠો વિય] – ‘‘સેય્યથાપિ, આવુસો સરભ, બ્રહારઞ્ઞે જરસિઙ્ગાલો ‘સીહનાદં નદિસ્સામી’તિ સિઙ્ગાલકંયેવ [સેગાલકંયેવ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] નદતિ, ભેરણ્ડકંયેવ નદતિ [ભેદણ્ડકં (ક॰)]; એવમેવં ખો ત્વં, આવુસો સરભ, અઞ્ઞત્રેવ સમણેન ગોતમેન ‘સીહનાદં નદિસ્સામી’તિ સિઙ્ગાલકંયેવ નદસિ ભેરણ્ડકંયેવ નદસિ. સેય્યથાપિ, આવુસો સરભ, અમ્બુકસઞ્ચરી [અમ્બકમદ્દરી (સી॰)] ‘પુરિસકરવિતં [કુસ્સકરવિતં (સી॰), પુસ્સકરવિતં (સ્યા॰ કં॰ પી॰)]

રવિસ્સામી’તિ અમ્બુકસઞ્ચરિરવિતંયેવ રવતિ; એવમેવં ખો ત્વં, આવુસો સરભ, અઞ્ઞત્રેવ સમણેન ગોતમેન ‘પુરિસકરવિતં રવિસ્સામી’તિ, અમ્બુકસઞ્ચરિરવિતંયેવ રવસિ. સેય્યથાપિ, આવુસો સરભ, ઉસભો સુઞ્ઞાય ગોસાલાય ગમ્ભીરં નદિતબ્બં મઞ્ઞતિ; એવમેવં ખો ત્વં, આવુસો સરભ, અઞ્ઞત્રેવ સમણેન ગોતમેન ગમ્ભીરં નદિતબ્બં મઞ્ઞસી’’તિ. અથ ખો તે પરિબ્બાજકા સરભં પરિબ્બાજકં સમન્તતો વાચાયસન્નિતોદકેન સઞ્ઞમ્ભરિમકંસૂતિ. ચતુત્થં.

૫. કેસમુત્તિસુત્તં

૬૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં યેન કેસમુત્તં [કેસપુત્તં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] નામ કાલામાનં નિગમો તદવસરિ. અસ્સોસું ખો કેસમુત્તિયા કાલામા – ‘‘સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો કેસમુત્તં અનુપ્પત્તો. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – ‘ઇતિપિ સો ભગવા…પે॰… સાધુ ખો પન તથારૂપાનં અરહતં દસ્સનં હોતી’’’તિ.

અથ ખો કેસમુત્તિયા કાલામા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા અપ્પેકચ્ચે ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ, સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે યેન ભગવા તેનઞ્જલિં પણામેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે નામગોત્તં સાવેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે તુણ્હીભૂતા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે કેસમુત્તિયા કાલામા ભગવન્તં એતદવોચું –

‘‘સન્તિ, ભન્તે, એકે સમણબ્રાહ્મણા કેસમુત્તં આગચ્છન્તિ. તે સકંયેવ વાદં દીપેન્તિ જોતેન્તિ, પરપ્પવાદં પન ખુંસેન્તિ વમ્ભેન્તિ પરિભવન્તિ ઓમક્ખિં [ઓપપક્ખિં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), ઓમક્ખિકં (ક॰)] કરોન્તિ. અપરેપિ, ભન્તે, એકે સમણબ્રાહ્મણા કેસમુત્તં આગચ્છન્તિ . તેપિ સકંયેવ વાદં દીપેન્તિ જોતેન્તિ, પરપ્પવાદં પન ખુંસેન્તિ વમ્ભેન્તિ પરિભવન્તિ ઓમક્ખિં કરોન્તિ. તેસં નો, ભન્તે , અમ્હાકં હોતેવ કઙ્ખા હોતિ વિચિકિચ્છા – ‘કો સુ નામ ઇમેસં ભવતં સમણબ્રાહ્મણાનં સચ્ચં આહ, કો મુસા’’’તિ? ‘‘અલઞ્હિ વો, કાલામા, કઙ્ખિતું અલં વિચિકિચ્છિતું. કઙ્ખનીયેવ પન [કઙ્ખનીયેવ ચ પન (સંયુત્તનિકાયે)] વો ઠાને વિચિકિચ્છા ઉપ્પન્ના’’.

‘‘એથ તુમ્હે, કાલામા, મા અનુસ્સવેન, મા પરમ્પરાય, મા ઇતિકિરાય, મા પિટકસમ્પદાનેન, મા તક્કહેતુ, મા નયહેતુ, મા આકારપરિવિતક્કેન , મા દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા, મા ભબ્બરૂપતાય, મા સમણો નો ગરૂતિ. યદા તુમ્હે, કાલામા, અત્તનાવ જાનેય્યાથ – ‘ઇમે ધમ્મા અકુસલા, ઇમે ધમ્મા સાવજ્જા, ઇમે ધમ્મા વિઞ્ઞુગરહિતા, ઇમે ધમ્મા સમત્તા સમાદિન્ના [સમાદિણ્ણા (ક॰)] અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તી’’’તિ, અથ તુમ્હે, કાલામા, પજહેય્યાથ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, કાલામા, લોભો પુરિસસ્સ અજ્ઝત્તં ઉપ્પજ્જમાનો ઉપ્પજ્જતિ હિતાય વા અહિતાય વા’’તિ?

‘‘અહિતાય, ભન્તે’’.

‘‘લુદ્ધો પનાયં, કાલામા, પુરિસપુગ્ગલો લોભેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો પાણમ્પિ હનતિ, અદિન્નમ્પિ આદિયતિ, પરદારમ્પિ ગચ્છતિ, મુસાપિ ભણતિ, પરમ્પિ તથત્તાય [તદત્થાય (ક॰)] સમાદપેતિ, યં સ [યં તસ્સ

(ક॰) અનન્તરસુત્તે પન ''યં' સ'' ઇત્વેવ સબ્બત્થપિ દિસ્સતિ] હોતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા''તિ.

''એવં, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞથ, કાલામા, દોસો પુરિસસ્સ અજ્ઝત્તં ઉપ્પજ્જમાનો ઉપ્પજ્જતિ હિતાય વા અહિતાય વા''તિ?

''અહિતાય, ભન્તે''.

''દુટ્ઠો પનાયં, કાલામા, પુરિસપુગ્ગલો દોસેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો પાણમ્પિ હનતિ [હન્તિ (સી॰ પી॰)], અદિન્નમ્પિ આદિયતિ, પરદારમ્પિ ગચ્છતિ, મુસાપિ ભણતિ, પરમ્પિ તથત્તાય સમાદપેતિ, યં સ હોતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા''તિ.

''એવં, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞથ, કાલામા, મોહો પુરિસસ્સ અજ્ઝત્તં ઉપ્પજ્જમાનો ઉપ્પજ્જતિ હિતાય વા અહિતાય વા''તિ?

''અહિતાય, ભન્તે''.

''મૂળ્હો પનાયં, કાલામા, પુરિસપુગ્ગલો મોહેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો પાણમ્પિ હનતિ, અદિન્નમ્પિ આદિયતિ, પરદારમ્પિ ગચ્છતિ, મુસાપિ ભણતિ, પરમ્પિ તથત્તાય સમાદપેતિ, યં સ હોતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા''તિ.

''એવં, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞથ, કાલામા, ઇમે ધમ્મા કુસલા વા અકુસલા વા''તિ?

''અકુસલા, ભન્તે''.

''સાવજ્જા વા અનવજ્જા વા''તિ?

''સાવજ્જા, ભન્તે''.

''વિઞ્ઞુગરહિતા વા વિઞ્ઞુપ્પસત્થા વા''તિ?

''વિઞ્ઞુગરહિતા, ભન્તે''.

''સમત્તા સમાદિન્ના અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તિ, નો વા? કથં વા [કથં વા વો (?)] એત્થ હોતી''તિ ?

''સમત્તા, ભન્તે, સમાદિન્ના અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તીતિ. એવં નો એત્થ હોતી''તિ.

''ઇતિ ખો, કાલામા, યં તં અવોચુમ્હા [અવોચુમ્હ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) અ॰ નિ॰ ૪.૧૯૩] – 'એથ તુમ્હે, કાલામા! મા અનુસ્સવેન, મા પરમ્પરાય, મા ઇતિકિરાય, મા પિટકસમ્પદાનેન, મા તક્કહેતુ, મા નયહેતુ, મા

આકારપરિવિતક્કેન, મા દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા, મા ભબ્બરૂપતાય, મા સમણો નો ગરૂતિ. યદા તુમ્હે કાલામા અત્તનાવ જાનેય્યાથ – ‘ઇમે ધમ્મા અકુસલા, ઇમે ધમ્મા સાવજ્જા, ઇમે ધમ્મા વિઞ્ઞુગરહિતા, ઇમે ધમ્મા સમત્તા સમાદિન્ના અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તીતિ, અથ તુમ્હે, કાલામા, પજહેય્યાથા’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘એથ તુમ્હે, કાલામા, મા અનુસ્સવેન, મા પરમ્પરાય, મા ઇતિકિરાય, મા પિટકસમ્પદાનેન, મા તક્કહેતુ, મા નયહેતુ, મા આકારપરિવિતક્કેન, મા દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા, મા ભબ્બરૂપતાય, મા સમણો નો ગરૂતિ. યદા તુમ્હે, કાલામા, અત્તનાવ જાનેય્યાથ – ‘ઇમે ધમ્મા કુસલા, ઇમે ધમ્મા અનવજ્જા, ઇમે ધમ્મા વિઞ્ઞુપ્પસત્થા, ઇમે ધમ્મા સમત્તા સમાદિન્ના હિતાય સુખાય સંવત્તન્તી’તિ, અથ તુમ્હે, કાલામા, ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યાથ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, કાલામા, અલોભો પુરિસસ્સ અજ્ઝત્તં ઉપ્પજ્જમાનો ઉપ્પજ્જતિ હિતાય વા અહિતાય વા’’તિ?

‘‘હિતાય, ભન્તે’’.

‘‘અલુદ્ધો પનાયં, કાલામા, પુરિસપુગ્ગલો લોભેન અનભિભૂતો અપરિયાદિન્નચિત્તો નેવ પાણં હનતિ, ન અદિન્નં આદિયતિ, ન પરદારં ગચ્છતિ, ન મુસા ભણતિ, ન પરમ્પિ તથત્તાય સમાદપેતિ , યં સ હોતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા’’તિ.

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, કાલામા, અદોસો પુરિસસ્સ અજ્ઝત્તં ઉપ્પજ્જમાનો ઉપ્પજ્જતિ…પે॰… અમોહો પુરિસસ્સ અજ્ઝત્તં ઉપ્પજ્જમાનો ઉપ્પજ્જતિ…પે॰… હિતાય સુખાયા’’તિ.

‘‘એવં ભન્તે’’ .

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, કાલામા, ઇમે ધમ્મા કુસલા વા અકુસલા વા’’તિ?

‘‘કુસલા , ભન્તે’’.

‘‘સાવજ્જા વા અનવજ્જા વા’’તિ?

‘‘અનવજ્જા, ભન્તે’’.

‘‘વિઞ્ઞુગરહિતા વા વિઞ્ઞુપ્પસત્થા વા’’તિ?

‘‘વિઞ્ઞુપ્પસત્થા, ભન્તે’’.

‘‘સમત્તા સમાદિન્ના હિતાય સુખાય સંવત્તન્તિ નો વા? કથં વા એત્થ હોતી’’તિ?

‘‘સમત્તા, ભન્તે, સમાદિન્ના હિતાય સુખાય સંવત્તન્તિ. એવં નો એત્થ હોતી’’તિ.

“ઇતિ ખો, કાલામા, યં તં અવોચુમ્હા – ‘એથ તુમ્હે, કાલામા! મા અનુસ્સવેન, મા પરમ્પરાય, મા ઇતિકિરાય, મા પિટકસમ્પદાનેન, મા તક્કહેતુ, મા નયહેતુ, મા આકારપરિવિતક્કેન, મા દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા, મા ભબ્બરૂપતાય, મા સમણો નો ગરૂતિ. યદા તુમ્હે, કાલામા, અત્તનાવ જાનેય્યાથ – ઇમે ધમ્મા કુસલા, ઇમે ધમ્મા અનવજ્જા, ઇમે ધમ્મા વિઞ્ઞુપ્પસત્થા, ઇમે ધમ્મા સમત્તા સમાદિન્ના હિતાય સુખાય સંવત્તન્તીતિ, અથ તુમ્હે, કાલામા, ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યાથા’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

“સ ખો સો [યો ખો (ક॰)], કાલામા, અરિયસાવકો એવં વિગતાભિજ્ઝો વિગતબ્યાપાદો અસમ્મૂળ્હો સમ્પજાનો પતિસ્સતો [સતો (ક॰)] મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં, ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરતિ. કરુણાસહગતેન ચેતસા...પે॰... મુદિતાસહગતેન ચેતસા...પે॰... ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં , તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં, ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરતિ.

“સ [સચે (ક॰)] ખો સો, કાલામા, અરિયસાવકો એવં અવેરચિત્તો એવં અબ્યાપજ્ઝચિત્તો એવં અસંકિલિટ્ઠચિત્તો એવં વિસુદ્ધચિત્તો. તસ્સ દિટ્ઠેવ ધમ્મે ચત્તારો અસ્સાસા અધિગતા હોન્તિ. ‘સચે ખો પન અત્થિ પરો લોકો, અત્થિ સુકતદુક્કટાનં [સુકટદુક્કટાનં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] કમ્માનં ફલં વિપાકો, અથાહં [ઠાનમહં (સી॰ પી॰), ઠાનમેતં યેનાહં (સ્યા॰ કં॰)] કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સામી’તિ, અયમસ્સ પઠમો અસ્સાસો અધિગતો હોતિ.

“‘સચે ખો પન નત્થિ પરો લોકો, નત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો, અથાહં [ઇધાહં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] દિટ્ઠેવ ધમ્મે અવેરં અબ્યાપજ્ઝં અનીઘં સુખિં [સુખં (સી॰), સુખી (સ્યા॰ કં॰)] અત્તાનં પરિહરામી’તિ, અયમસ્સ દુતિયો અસ્સાસો અધિગતો હોતિ.

“‘સચે ખો પન કરોતો કરીયતિ પાપં, ન ખો પનાહં કસ્સચિ પાપં ચેતેમિ. અકરોન્તં ખો પન મં પાપકમ્મં કુતો દુક્ખં ફુસિસ્સતી’તિ, અયમસ્સ તતિયો અસ્સાસો અધિગતો હોતિ.

“‘સચે ખો પન કરોતો ન કરીયતિ પાપં, અથાહં ઉભયેનેવ વિસુદ્ધં અત્તાનં સમનુપસ્સામી’તિ, અયમસ્સ ચતુત્થો અસ્સાસો અધિગતો હોતિ.

“સ ખો સો, કાલામા, અરિયસાવકો એવં અવેરચિત્તો એવં અબ્યાપજ્ઝચિત્તો એવં અસંકિલિટ્ઠચિત્તો એવં વિસુદ્ધચિત્તો. તસ્સ દિટ્ઠેવ ધમ્મે ઇમે ચત્તારો અસ્સાસા અધિગતા હોન્તી”તિ.

“એવમેતં, ભગવા, એવમેતં, સુગત! સ ખો સો, ભન્તે, અરિયસાવકો એવં અવેરચિત્તો એવં અબ્યાપજ્ઝચિત્તો એવં અસંકિલિટ્ઠચિત્તો એવં વિસુદ્ધચિત્તો. તસ્સ દિટ્ઠેવ ધમ્મે ચત્તારો અસ્સાસા અધિગતા હોન્તિ. ‘સચે ખો પન અત્થિ પરો લોકો, અત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો, અથાહં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સામી’તિ, અયમસ્સ પઠમો અસ્સાસો અધિગતો હોતિ.

‘‘‘સચે ખો પન નત્થિ પરો લોકો, નત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો, અથાહં દિટ્ઠેવ ધમ્મે અવેરં અબ્યાપજ્ઝં અનીઘં સુખિં અત્તાનં પરિહરામી’તિ, અયમસ્સ દુતિયો અસ્સાસો અધિગતો હોતિ.

‘‘સચે ખો પન કરોતો કરીયતિ પાપં, ન ખો પનાહં – કસ્સચિ પાપં ચેતેમિ, અકરોન્તં ખો પન મં પાપકમ્મં કુતો દુક્ખં ફુસિસ્સતી’તિ, અયમસ્સ તતિયો અસ્સાસો અધિગતો હોતિ.

‘‘‘સચે ખો પન કરોતો ન કરીયતિ પાપં, અથાહં ઉભયેનેવ વિસુદ્ધં અત્તાનં સમનુપસ્સામી’તિ, અયમસ્સ ચતુત્થો અસ્સાસો અધિગતો હોતિ.

‘‘સ ખો સો, ભન્તે, અરિયસાવકો એવં અવેરચિત્તો એવં અબ્યાપજ્ઝચિત્તો એવં અસંકિલિટ્ઠચિત્તો એવં વિસુદ્ધચિત્તો. તસ્સ દિટ્ઠેવ ધમ્મે ઇમે ચત્તારો અસ્સાસા અધિગતા હોન્તિ.

‘‘અભિક્કન્તં, ભન્તે...પે॰... એતે મયં, ભન્તે, ભગવન્તં સરણં ગચ્છામ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકે નો, ભન્તે, ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતે સરણં ગતે’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. સાળ્હસુત્તં

૬૭. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા નન્દકો સાવત્થિયં વિહરતિ પુબ્બારામે મિગારમાતુપાસાદે. અથ ખો સાળ્હો ચ મિગારનત્તા સાણો ચ સેખુનિયનત્તા [રોહણો ચ પેખુણિયનત્તા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] યેનાયસ્મા નન્દકો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં નન્દકં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો સાળ્હં મિગારનત્તારં આયસ્મા નન્દકો એતદવોચ –

‘‘એથ તુમ્હે, સાળ્હા, મા અનુસ્સવેન, મા પરમ્પરાય, મા ઇતિકિરાય, મા પિટકસમ્પદાનેન, મા તક્કહેતુ, મા નયહેતુ, મા આકારપરિવિતક્કેન, મા દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા, મા ભબ્બરૂપતાય, મા સમણો નો ગરૂતિ. યદા તુમ્હે, સાળ્હા , અત્તનાવ જાનેય્યાથ ‘ઇમે ધમ્મા અકુસલા, ઇમે ધમ્મા સાવજ્જા, ઇમે ધમ્મા વિઞ્ઞુગરહિતા, ઇમે ધમ્મા સમત્તા સમાદિન્ના અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તી’તિ, અથ તુમ્હે સાળ્હા પજહેય્યાથ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, સાળ્હા, અત્થિ લોભો’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘અભિજ્ઝાતિ ખો અહં, સાળ્હા, એતમત્થં વદામિ. લુદ્ધો ખો અયં, સાળ્હા, અભિજ્ઝાલુ પાણમ્પિ હનતિ, અદિન્નમ્પિ આદિયતિ, પરદારમ્પિ ગચ્છતિ, મુસાપિ ભણતિ, પરમ્પિ તથત્તાય સમાદપેતિ, યં સ હોતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા’’તિ.

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, સાળ્હા, અત્થિ દોસો’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘બ્યાપાદોતિ ખો અહં, સાળ્હા, એતમત્થં વદામિ. દુટ્ઠો ખો અયં, સાળ્હા, બ્યાપન્નચિત્તો પાણમ્પિ હનતિ, અદિન્નમ્પિ આદિયતિ, પરદારમ્પિ ગચ્છતિ, મુસાપિ ભણતિ, પરમ્પિ તથત્તાય સમાદપેતિ, યં સ હોતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા’’તિ.

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, સાળ્હા, અત્થિ મોહો’’તિ?

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘અવિજ્જાતિ ખો અહં, સાળ્હા, એતમત્થં વદામિ. મૂળ્હો ખો અયં, સાળ્હા , અવિજ્જાગતો પાણમ્પિ હનતિ, અદિન્નમ્પિ આદિયતિ, પરદારમ્પિ ગચ્છતિ, મુસાપિ ભણતિ, પરમ્પિ તથત્તાય સમાદપેતિ, યં સ હોતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા’’તિ.

‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, સાળ્હા, ઇમે ધમ્મા કુસલા વા અકુસલા વા’’તિ?

‘‘અકુસલા, ભન્તે’’.

‘‘સાવજ્જા વા અનવજ્જા વા’’તિ?

‘‘સાવજ્જા, ભન્તે’’.

‘‘વિઞ્ઞુગરહિતા વા વિઞ્ઞુપ્પસત્થા વા’’તિ?

‘‘વિઞ્ઞુગરહિતા, ભન્તે’’.

‘‘સમત્તા સમાદિન્ના અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તિ, નો વા? કથં વા એત્થ હોતી’’તિ?

‘‘સમત્તા , ભન્તે, સમાદિન્ના અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તીતિ. એવં નો એત્થ હોતી’’તિ.

‘‘ઇતિ ખો, સાળ્હા, યં તં અવોચુમ્હા – ‘એથ તુમ્હે, સાળ્હા, મા અનુસ્સવેન, મા પરમ્પરાય, મા ઇતિકિરાય, મા પિટકસમ્પદાનેન, મા તક્કહેતુ, મા નયહેતુ, મા આકારપરિવિતક્કેન, મા દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા, મા ભબ્બરૂપતાય, મા સમણો નો ગરૂતિ. યદા તુમ્હે, સાળ્હા, અત્તનાવ જાનેય્યાથ – ઇમે ધમ્મા અકુસલા, ઇમે ધમ્મા સાવજ્જા, ઇમે ધમ્મા વિઞ્ઞુગરહિતા, ઇમે ધમ્મા સમત્તા સમાદિન્ના અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તીતિ, અથ તુમ્હે, સાળ્હા, પજહેય્યાથા’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘એથ તુમ્હે, સાળ્હા, મા અનુસ્સવેન, મા પરમ્પરાય, મા ઇતિકિરાય, મા પિટકસમ્પદાનેન, મા તક્કહેતુ, મા નયહેતુ, મા આકારપરિવિતક્કેન, મા દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા, મા ભબ્બરૂપતાય, મા સમણો નો ગરૂતિ. યદા તુમ્હે,

સાળ્હા, અત્તનાવ જાનેય્યાથ – 'ઇમે ધમ્મા કુસલા, ઇમે ધમ્મા અનવજ્જા, ઇમે ધમ્મા વિઞ્ઞુપ્પસત્થા, ઇમે ધમ્મા સમત્તા સમાદિન્ના હિતાય સુખાય સંવત્તન્તી'તિ, અથ તુમ્હે, સાળ્હા, ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યાથ.

''તં કિં મઞ્ઞથ, સાળ્હા, અત્થિ અલોભો''તિ?

''એવં, ભન્તે''.

''અનભિજ્ઝાતિ ખો અહં, સાળ્હા, એતમત્થં વદામિ. અલુદ્ધો ખો અયં, સાળ્હા, અનભિજ્ઝાલુ નેવ પાણં હનતિ, ન અદિન્નં આદિયતિ, ન પરદારં ગચ્છતિ, ન મુસા ભણતિ, પરમ્પિ ન તથત્તાય સમાદપેતિ, યં સ હોતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ.

''એવં, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞથ, સાળ્હા, અત્થિ અદોસો''તિ?

''એવં, ભન્તે''.

''અબ્યાપાદોતિ ખો અહં, સાળ્હા, એતમત્થં વદામિ. અદુટ્ઠો ખો અયં, સાળ્હા, અબ્યાપન્નચિત્તો નેવ પાણં હનતિ, ન અદિન્નં આદિયતિ, ન પરદારં ગચ્છતિ, ન મુસા ભણતિ, પરમ્પિ ન તથત્તાય સમાદપેતિ, યં સ હોતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ.

''એવં, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞથ, સાળ્હા, અત્થિ અમોહો''તિ?

''એવં, ભન્તે''.

''વિજ્જાતિ ખો અહં, સાળ્હા, એતમત્થં વદામિ. અમૂળ્હો ખો અયં, સાળ્હા, વિજ્જાગતો નેવ પાણં હનતિ, ન અદિન્નં આદિયતિ, ન પરદારં ગચ્છતિ, ન મુસા ભણતિ, પરમ્પિ ન તથત્તાય સમાદપેતિ, યં સ હોતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ.

''એવં, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞથ, સાળ્હા, ઇમે ધમ્મા કુસલા વા અકુસલા વા''તિ?

''કુસલા, ભન્તે''.

''સાવજ્જા વા અનવજ્જા વા''તિ?

''અનવજ્જા, ભન્તે''.

‘‘વિઞ્ઞુગરહિતા વા વિઞ્ઞુપ્પસત્થા વા’’તિ?

‘‘વિઞ્ઞુપ્પસત્થા , ભન્તે’’.

‘‘સમત્તા સમાદિન્ના હિતાય સુખાય સંવત્તન્તિ, નો વા? કથં વા એત્થ હોતી’’તિ?

‘‘સમત્તા, ભન્તે, સમાદિન્ના હિતાય સુખાય સંવત્તન્તીતિ. એવં નો એત્થ હોતી’’તિ.

‘‘ઇતિ ખો, સાળ્હા, યં તં અવોચુમ્હા – ‘એથ તુમ્હે, સાળ્હા, મા અનુસ્સવેન, મા પરમ્પરાય, મા ઇતિકિરાય, મા પિટકસમ્પદાનેન, મા તક્કહેતુ, મા નયહેતુ, મા આકારપરિવિતક્કેન, મા દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા, મા ભબ્બરૂપતાય, મા સમણો નો ગરૂતિ. યદા તુમ્હે, સાળ્હા, અત્તનાવ જાનેય્યાથ – ઇમે ધમ્મા કુસલા, ઇમે ધમ્મા અનવજ્જા, ઇમે ધમ્મા વિઞ્ઞુપ્પસત્થા, ઇમે ધમ્મા સમત્તા સમાદિન્ના દીઘરત્તં હિતાય સુખાય સંવત્તન્તીતિ, અથ તુમ્હે, સાળ્હા, ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યાથા’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘સ ખો સો, સાળ્હા, અરિયસાવકો એવં વિગતાભિજ્ઝો વિગતબ્યાપાદો અસમ્મૂળ્હો સમ્પજાનો પતિસ્સતો મેત્તાસહગતેન ચેતસા…પે॰… કરુણા…પે॰… મુદિતા…પે॰… ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં, તથા તતિયં, તથા ચતુત્થં, ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્ઝેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો એવં પજાનાતિ – ‘અત્થિ ઇદં, અત્થિ હીનં, અત્થિ પણીતં, અત્થિ ઇમસ્સ સઞ્ઞાગતસ્સ ઉત્તરિ [ઉત્તરિં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] નિસ્સરણ’ન્તિ. તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ.

‘‘સો એવં પજાનાતિ – ‘અહુ પુબ્બે લોભો, તદહુ અકુસલં, સો એતરહિ નત્થિ, ઇચ્ચેતં કુસલં; અહુ પુબ્બે દોસો…પે॰… અહુ પુબ્બે મોહો, તદહુ અકુસલં, સો એતરહિ નત્થિ, ઇચ્ચેતં કુસલ’ન્તિ. સો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતિભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. કથાવત્થુસુત્તં

૬૮. ‘‘તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, કથાવત્થૂનિ. કતમાનિ તીણિ? અતીતં વા, ભિક્ખવે, અદ્ધાનં આરબ્ભ કથં કથેય્ય – ‘એવં અહોસિ અતીતમદ્ધાન’ન્તિ. અનાગતં વા, ભિક્ખવે, અદ્ધાનં આરબ્ભ કથં કથેય્ય – ‘એવં ભવિસ્સતિ અનાગતમદ્ધાન’ન્તિ. એતરહિ વા, ભિક્ખવે, પચ્ચુપ્પન્નં અદ્ધાનં આરબ્ભ કથં કથેય્ય – ‘એવં હોતિ એતરહિ પચ્ચુપ્પન્નમદ્ધાન’’’ન્તિ [એવં એતરહિ પચ્ચુપ્પન્નન્તિ (સી॰ પી॰ ક॰), એવં હોતિ એતરહિ પચ્ચુપ્પન્નન્તિ (સ્યા॰ કં॰)].

‘‘કથાસમ્પયોગેન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વેદિતબ્બો યદિ વા કચ્છો યદિ વા અકચ્છોતિ. સચાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો એકંસબ્યાકરણીયં પઞ્હં ન એકંસેન બ્યાકરોતિ, વિભજ્જબ્યાકરણીયં પઞ્હં ન વિભજ્જ બ્યાકરોતિ, પટિપુચ્છાબ્યાકરણીયં પઞ્હં ન પટિપુચ્છા બ્યાકરોતિ, ઠપનીયં પઞ્હં ન ઠપેતિ [થપનીયં પઞ્હં ન થપેતિ (ક॰)], એવં સન્તાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અકચ્છો હોતિ. સચે પનાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો

એકંસબ્યાકરણીયં પઞ્હં એકંસેન બ્યાકરોતિ, વિભજ્જબ્યાકરણીયં પઞ્હં વિભજ્જ બ્યાકરોતિ, પટિપુચ્છાબ્યાકરણીયં પઞ્હં પટિપુચ્છા બ્યાકરોતિ , ઠપનીયં પઞ્હં ઠપેતિ, એવં સન્તાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો કચ્છો હોતિ.

‘‘કથાસમ્પયોગેન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વેદિતબ્બો યદિ વા કચ્છો યદિ વા અકચ્છોતિ. સચાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો ઠાનાઠાને ન સણ્ઠાતિ પરિકપ્પે ન સણ્ઠાતિ અઞ્ઞાતવાદે [અઞ્ઞવાદે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), અઞ્ઞાતવારે (ક॰)] ન સણ્ઠાતિ પટિપદાય ન સણ્ઠાતિ, એવં સન્તાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અકચ્છો હોતિ. સચે પનાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો ઠાનાઠાને સણ્ઠાતિ પરિકપ્પે સણ્ઠાતિ અઞ્ઞાતવાદે સણ્ઠાતિ પટિપદાય સણ્ઠાતિ, એવં સન્તાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો કચ્છો હોતિ.

‘‘કથાસમ્પયોગેન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વેદિતબ્બો યદિ વા કચ્છો યદિ વા અકચ્છોતિ. સચાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ, બહિદ્ધા કથં અપનામેતિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ, એવં સન્તાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અકચ્છો હોતિ. સચે પનાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો ન અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ ન બહિદ્ધા કથં અપનામેતિ, ન કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ, એવં સન્તાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો કચ્છો હોતિ.

‘‘કથાસમ્પયોગેન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વેદિતબ્બો યદિ વા કચ્છો યદિ વા અકચ્છોતિ. સચાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો અભિહરતિ અભિમદ્દતિ અનુપજગ્ઘતિ [અનુસંજગ્ઘતિ (ક॰)] ખલિતં ગણ્હાતિ, એવં સન્તાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અકચ્છો હોતિ. સચે પનાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પઞ્હં પુટ્ઠો સમાનો નાભિહરતિ નાભિમદ્દતિ ન અનુપજગ્ઘતિ ન ખલિતં ગણ્હાતિ, એવં સન્તાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો કચ્છો હોતિ.

‘‘કથાસમ્પયોગેન , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વેદિતબ્બો યદિ વા સઉપનિસો યદિ વા અનુપનિસોતિ. અનોહિતસોતો, ભિક્ખવે, અનુપનિસો હોતિ, ઓહિતસોતો સઉપનિસો હોતિ. સો સઉપનિસો સમાનો અભિજાનાતિ એકં ધમ્મં, પરિજાનાતિ એકં ધમ્મં, પજહતિ એકં ધમ્મં, સચ્છિકરોતિ એકં ધમ્મં. સો અભિજાનન્તો એકં ધમ્મં, પરિજાનન્તો એકં ધમ્મં, પજહન્તો એકં ધમ્મં, સચ્છિકરોન્તો એકં ધમ્મં સમ્માવિમુત્તિં ફુસતિ. એતદત્થા, ભિક્ખવે, કથા; એતદત્થા મન્તના; એતદત્થા ઉપનિસા; એતદત્થં સોતાવધાનં, યદિદં અનુપાદા ચિત્તસ્સ વિમોક્ખોતિ.

‘‘યે વિરુદ્ધા સલ્લપન્તિ, વિનિવિટ્ઠા સમુસ્સિતા;
અનરિયગુણમાસજ્જ, અઞ્ઞોઞ્ઞવિવરેસિનો.

‘‘દુબ્ભાસિતં વિક્ખલિતં, સમ્પમોહં [સસમ્મોહં (ક॰)] પરાજયં;
અઞ્ઞોઞ્ઞસ્સાભિનન્દન્તિ, તદરિયો કથનાચરે [તદરિયો ન કથં વદે (ક॰)].

‘‘સચે ચસ્સ કથાકામો, કાલમઞ્ઞાય પણ્ડિતો;
ધમ્મટ્ઠપટિસંયુત્તા, યા અરિયચરિતા [અરિયચરિતા (સી॰), અરિયાદિકા (ક॰)] કથા.

‘‘તં કથં કથયે ધીરો, અવિરુદ્ધો અનુસ્સિતો;
અનુન્નતેન મનસા, અપળાસો અસાહસો.

‘‘અનુસૂયાયમાનો સો, સમ્મદઞ્ઞાય ભાસતિ;
સુભાસિતં અનુમોદેય્ય, દુબ્ભટ્ઠે નાપસાદયે [નાવસાદયે (સી॰ પી॰)].

‘‘ઉપારમ્ભં ન સિક્ખેય્ય, ખલિતઞ્ચ ન ગાહયે [ન ભાસયે (ક॰)];
નાભિહરે નાભિમદ્દે, ન વાચં પયુતં ભણે.

‘‘અઞ્ઞાતત્થં પસાદત્થં, સતં વે હોતિ મન્તના;
એવં ખો અરિયા મન્તેન્તિ, એસા અરિયાન મન્તના;
એતદઞ્ઞાય મેધાવી, ન સમુસ્સેય્ય મન્તયે’’તિ. સત્તમં;

૮. અઞ્ઞતિત્થિયસુત્તં

૬૯. ‘‘સચે, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં પુચ્છેય્યું – ‘તયોમે, આવુસો, ધમ્મા. કતમે તયો? રાગો, દોસો, મોહો – ઇમે ખો, આવુસો, તયો ધમ્મા. ઇમેસં, આવુસો, તિણ્ણં ધમ્માનં કો વિસેસો કો અધિપ્પયાસો [અધિપ્પાયો (સી॰) અધિપ્પાયાસો (સ્યા॰ કં॰ પી॰) અધિ + પ + યસુ + ણ = અધિપ્પયાસો] કિં નાનાકરણ’ન્તિ? એવં પુટ્ઠા તુમ્હે, ભિક્ખવે, તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં કિન્તિ બ્યાકરેય્યાથા’’તિ? ‘‘ભગવંમૂલકા નો, ભન્તે, ધમ્મા ભગવંનેત્તિકા ભગવંપટિસરણા. સાધુ વત, ભન્તે, ભગવન્તંયેવ પટિભાતુ એતસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો. ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી’’તિ. ‘‘તેન હિ, ભિક્ખવે, સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘સચે , ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા એવં પુચ્છેય્યું – ‘તયોમે, આવુસો, ધમ્મા. કતમે તયો? રાગો, દોસો, મોહો – ઇમે ખો, આવુસો, તયો ધમ્મા; ઇમેસં, આવુસો, તિણ્ણં ધમ્માનં કો વિસેસો કો અધિપ્પયાસો કિં નાનાકરણ’ન્તિ? એવં પુટ્ઠા તુમ્હે, ભિક્ખવે, તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં એવં બ્યાકરેય્યાથ – ‘રાગો ખો, આવુસો, અપ્પસાવજ્જો દન્ધવિરાગી, દોસો મહાસાવજ્જો ખિપ્પવિરાગી, મોહો મહાસાવજ્જો દન્ધવિરાગી’’’ તિ.

‘‘‘કો પનાવુસો, હેતુ કો પચ્ચયો યેન અનુપ્પન્નો વા રાગો ઉપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો વા રાગો ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય સંવત્તતી’તિ? ‘સુભનિમિત્તન્તિસ્સ વચનીયં. તસ્સ સુભનિમિત્તં અયોનિસો મનસિ કરોતો અનુપ્પન્નો વા રાગો ઉપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો વા રાગો ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય સંવત્તતિ. અયં ખો, આવુસો, હેતુ અયં પચ્ચયો યેન અનુપ્પન્નો વા રાગો ઉપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો વા રાગો ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય સંવત્તતી’’’તિ.

‘‘‘કો પનાવુસો, હેતુ કો પચ્ચયો યેન અનુપ્પન્નો વા દોસો ઉપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો વા દોસો ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય સંવત્તતી’તિ? ‘પટિઘનિમિત્તં તિસ્સ વચનીયં. તસ્સ પટિઘનિમિત્તં અયોનિસો મનસિ કરોતો અનુપ્પન્નો વા દોસો ઉપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો વા દોસો ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય સંવત્તતિ. અયં ખો, આવુસો, હેતુ અયં પચ્ચયો યેન અનુપ્પન્નો વા દોસો ઉપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો વા દોસો ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય સંવત્તતી’’’તિ.

‘‘‘કો પનાવુસો, હેતુ કો પચ્ચયો યેન અનુપ્પન્નો વા મોહો ઉપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો વા મોહો ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય સંવત્તતી’તિ? ‘અયોનિસો મનસિકારો તિસ્સ વચનીયં. તસ્સ અયોનિસો મનસિ કરોતો અનુપ્પન્નો વા

મોહો ઉપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો વા મોહો ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય સંવત્તતિ. અયં ખો, આવુસો, હેતુ અયં પચ્ચયો યેન અનુપ્પન્નો વા મોહો ઉપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો વા મોહો ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય સંવત્તતી'''તિ.

'''કો પનાવુસો, હેતુ કો પચ્ચયો યેન અનુપ્પન્નો ચેવ રાગો નુપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો ચ રાગો પહીયતી'તિ? 'અસુભનિમિત્તન્તિસ્સ વચનીયં. તસ્સ અસુભનિમિત્તં યોનિસો મનસિ કરોતો અનુપ્પન્નો ચેવ રાગો નુપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો ચ રાગો પહીયતિ. અયં ખો, આવુસો , હેતુ અયં પચ્ચયો યેન અનુપ્પન્નો ચેવ રાગો નુપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો ચ રાગો પહીયતી'''તિ.

'''કો પનાવુસો, હેતુ કો પચ્ચયો યેન અનુપ્પન્નો ચેવ દોસો નુપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો ચ દોસો પહીયતી'તિ? 'મેત્તા ચેતોવિમુત્તી તિસ્સ વચનીયં. તસ્સ મેત્તં ચેતોવિમુત્તિં યોનિસો મનસિ કરોતો અનુપ્પન્નો ચેવ દોસો નુપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો ચ દોસો પહીયતિ. અયં ખો, આવુસો, હેતુ અયં પચ્ચયો યેન અનુપ્પન્નો ચેવ દોસો નુપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો ચ દોસો પહીયતી'''તિ.

'''કો પનાવુસો, હેતુ કો પચ્ચયો યેન અનુપ્પન્નો ચેવ મોહો નુપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો ચ મોહો પહીયતી'તિ? 'યોનિસોમનસિકારો તિસ્સ વચનીયં. તસ્સ યોનિસો મનસિ કરોતો અનુપ્પન્નો ચેવ મોહો નુપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો ચ મોહો પહીયતિ. અયં ખો, આવુસો, હેતુ અયં પચ્ચયો યેન અનુપ્પન્નો વા મોહો નુપ્પજ્જતિ ઉપ્પન્નો ચ મોહો પહીયતી'''તિ. અટ્ઠમં.

૯. અકુસલમૂલસુત્તં

૭૦. ''તીણિમાનિ , ભિક્ખવે, અકુસલમૂલાનિ. કતમાનિ તીણિ? લોભો અકુસલમૂલં, દોસો અકુસલમૂલં, મોહો અકુસલમૂલં.

''યદપિ, ભિક્ખવે, લોભો તદપિ અકુસલમૂલં [અકુસલં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]; યદપિ લુદ્ધો અભિસઙ્ખરોતિ કાયેન વાચાય મનસા તદપિ અકુસલં [અકુસલમૂલં (ક॰)]; યદપિ લુદ્ધો લોભેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો પરસ્સ અસતા દુક્ખં ઉપ્પાદયતિ [ઉપદહતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વધેન વા બન્ધનેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા પબ્બાજનાય વા બલવમ્હિ બલત્થો ઇતિપિ તદપિ અકુસલં [ઇદં પન સબ્બત્થપિ એવમેવ દિસ્સતિ]. ઇતિસ્સમે લોભજા લોભનિદાના લોભસમુદયા લોભપચ્ચયા અનેકે પાપકા અકુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ.

''યદપિ, ભિક્ખવે, દોસો તદપિ અકુસલમૂલં; યદપિ દુટ્ઠો અભિસઙ્ખરોતિ કાયેન વાચાય મનસા તદપિ અકુસલં; યદપિ દુટ્ઠો દોસેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો પરસ્સ અસતા દુક્ખં ઉપ્પાદયતિ વધેન વા બન્ધનેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા પબ્બાજનાય વા બલવમ્હિ બલત્થો ઇતિપિ તદપિ અકુસલં. ઇતિસ્સમે દોસજા દોસનિદાના દોસસમુદયા દોસપચ્ચયા અનેકે પાપકા અકુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ.

''યદપિ, ભિક્ખવે, મોહો તદપિ અકુસલમૂલં; યદપિ મૂળ્હો અભિસઙ્ખરોતિ કાયેન વાચાય મનસા તદપિ અકુસલં; યદપિ મૂળ્હો મોહેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો પરસ્સ અસતા દુક્ખં ઉપ્પાદયતિ વધેન વા બન્ધનેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા પબ્બાજનાય વા બલવમ્હિ બલત્થો ઇતિપિ તદપિ અકુસલં. ઇતિસ્સમે મોહજા

મોહનિદાના મોહસમુદયા મોહપચ્ચયા અનેકે પાપકા અકુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ. એવરૂપો ચાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વુચ્ચતિ અકાલવાદીતિપિ, અભૂતવાદીતિપિ, અનત્થવાદીતિપિ, અધમ્મવાદીતિપિ, અવિનયવાદીતિપિ.

‘‘કસ્મા ચાયં, ભિક્ખવે, એવરૂપો પુગ્ગલો વુચ્ચતિ અકાલવાદીતિપિ, અભૂતવાદીતિપિ, અનત્થવાદીતિપિ, અધમ્મવાદીતિપિ, અવિનયવાદીતિપિ? તથાહાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પરસ્સ અસતા દુક્ખં ઉપ્પાદયતિ વધેન વા બન્ધનેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા પબ્બાજનાય વા બલવમ્હિ બલત્થો ઇતિપિ. ભૂતેન ખો પન વુચ્ચમાનો અવજાનાતિ, નો પટિજાનાતિ; અભૂતેન વુચ્ચમાનો ન આતપ્પં કરોતિ, તસ્સ નિબ્બેઠનાય ઇતિપેતં અતચ્છં ઇતિપેતં અભૂતન્તિ. તસ્મા એવરૂપો પુગ્ગલો વુચ્ચતિ અકાલવાદીતિપિ, અભૂતવાદીતિપિ, અનત્થવાદીતિપિ, અધમ્મવાદીતિપિ, અવિનયવાદીતિપિ.

‘‘એવરૂપો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો લોભજેહિ પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે દુક્ખં વિહરતિ, સવિઘાતં સઉપાયાસં સપરિળાહં. કાયસ્સ ચ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા.

‘‘દોસજેહિ…પે॰… મોહજેહિ પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે દુક્ખં વિહરતિ, સવિઘાતં સઉપાયાસં સપરિળાહં. કાયસ્સ ચ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, સાલો વા ધવો વા ફન્દનો વા તીહિ માલુવાલતાહિ ઉદ્ધસ્તો પરિયોનદ્ધો અનયં આપજ્જતિ, બ્યસનં આપજ્જતિ, અનયબ્યસનં આપજ્જતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, એવરૂપો પુગ્ગલો લોભજેહિ પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે દુક્ખં વિહરતિ, સવિઘાતં સઉપાયાસં સપરિળાહં. કાયસ્સ ચ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા.

‘‘દોસજેહિ…પે॰… મોહજેહિ પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે દુક્ખં વિહરતિ સવિઘાતં સઉપાયાસં સપરિળાહં. કાયસ્સ ચ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ અકુસલમૂલાનીતિ.

‘‘તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, કુસલમૂલાનિ. કતમાનિ તીણિ? અલોભો કુસલમૂલં, અદોસો કુસલમૂલં, અમોહો કુસલમૂલં.

‘‘યદપિ , ભિક્ખવે, અલોભો તદપિ કુસલમૂલં [કુસલં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]; યદપિ અલુદ્ધો અભિસઙ્ખરોતિ કાયેન વાચાય મનસા તદપિ કુસલં [કુસલમૂલં (ક॰)]; યદપિ અલુદ્ધો લોભેન અનભિભૂતો અપરિયાદિન્નચિત્તો ન પરસ્સ અસતા દુક્ખં ઉપ્પાદયતિ વધેન વા બન્ધનેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા પબ્બાજનાય વા બલવમ્હિ બલત્થો ઇતિપિ તદપિ કુસલં. ઇતિસ્સમે અલોભજા અલોભનિદાના અલોભસમુદયા અલોભપચ્ચયા અનેકે કુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ.

‘‘યદપિ, ભિક્ખવે, અદોસો તદપિ કુસલમૂલં; યદપિ અદુટ્ઠો અભિસઙ્ખરોતિ કાયેન વાચાય મનસા તદપિ કુસલં; યદપિ અદુટ્ઠો દોસેન અનભિભૂતો અપરિયાદિન્નચિત્તો ન પરસ્સ અસતા દુક્ખં ઉપ્પાદયતિ વધેન વા બન્ધનેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા પબ્બાજનાય વા બલવમ્હિ બલત્થો ઇતિપિ તદપિ કુસલં. ઇતિસ્સમે અદોસજા અદોસનિદાના અદોસસમુદયા અદોસપચ્ચયા અનેકે કુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ.

‘‘યદપિ, ભિક્ખવે, અમોહો તદપિ કુસલમૂલં; યદપિ અમૂળ્હો અભિસઙ્ખરોતિ કાયેન વાચાય મનસા તદપિ કુસલં; યદપિ અમૂળ્હો મોહેન અનભિભૂતો અપરિયાદિન્નચિત્તો ન પરસ્સ અસતા દુક્ખં ઉપ્પાદયતિ વધેન વા બન્ધનેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા પબ્બાજનાય વા બલવમ્હિ બલત્થો ઇતિપિ તદપિ કુસલં. ઇતિસ્સમે અમોહજા અમોહનિદાના અમોહસમુદયા અમોહપચ્ચયા અનેકે કુસલા ધમ્મા સમ્ભવન્તિ. એવરૂપો ચાયં , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વુચ્ચતિ કાલવાદીતિપિ, ભૂતવાદીતિપિ, અત્થવાદીતિપિ, ધમ્મવાદીતિપિ, વિનયવાદીતિપિ.

‘‘કસ્મા ચાયં, ભિક્ખવે, એવરૂપો પુગ્ગલો વુચ્ચતિ કાલવાદીતિપિ, ભૂતવાદીતિપિ, અત્થવાદીતિપિ, ધમ્મવાદીતિપિ, વિનયવાદીતિપિ? તથાહાયં, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ન પરસ્સ અસતા દુક્ખં ઉપ્પાદયતિ વધેન વા બન્ધનેન વા જાનિયા વા ગરહાય વા પબ્બાજનાય વા બલવમ્હિ બલત્થો ઇતિપિ. ભૂતેન ખો પન વુચ્ચમાનો પટિજાનાતિ નો અવજાનાતિ; અભૂતેન વુચ્ચમાનો આતપ્પં કરોતિ તસ્સ નિબ્બેઠનાય – ‘ઇતિપેતં અતચ્છં, ઇતિપેતં અભૂત’ન્તિ . તસ્મા એવરૂપો પુગ્ગલો વુચ્ચતિ કાલવાદીતિપિ, અત્થવાદીતિપિ, ધમ્મવાદીતિપિ, વિનયવાદીતિપિ.

‘‘એવરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ લોભજા પાપકા અકુસલા ધમ્મા પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. દિટ્ઠેવ ધમ્મે સુખં વિહરતિ અવિઘાતં અનુપાયાસં અપરિળાહં. દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયતિ.

‘‘દોસજા...પે॰... પરિનિબ્બાયતિ. મોહજા...પે॰... પરિનિબ્બાયતિ. સેય્યથાપિ ભિક્ખવે, સાલો વા ધવો વા ફન્દનો વા તીહિ માલુવાલતાહિ ઉદ્ધસ્તો પરિયોનદ્ધો. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય કુદ્દાલ-પિટકં [કુદ્દાલપિટકં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] આદાય. સો તં માલુવાલતં મૂલે છિન્દેય્ય, મૂલે છેત્વા પલિખણેય્ય, પલિખણિત્વા મૂલાનિ ઉદ્ધરેય્ય, અન્તમસો ઉસીરનાળિમત્તાનિપિ [ઉસીરનાળમત્તાનિપિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. સો તં માલુવાલતં ખણ્ડાખણ્ડિકં છિન્દેય્ય, ખણ્ડાખણ્ડિકં છેત્વા ફાલેય્ય, ફાલેત્વા સકલિકં સકલિકં કરેય્ય, સકલિકં સકલિકં કરિત્વા વાતાતપે વિસોસેય્ય, વાતાતપે વિસોસેત્વા અગ્ગિના ડહેય્ય, અગ્ગિના ડહિત્વા મસિં કરેય્ય, મસિં કરિત્વા મહાવાતે વા ઓફુણેય્ય નદિયા વા સીઘસોતાય પવાહેય્ય. એવમસ્સ [એવમસ્સુ (સી॰), એવસ્સુ (ક॰)] તા, ભિક્ખવે, માલુવાલતા ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, એવરૂપસ્સ પુગ્ગલસ્સ લોભજા પાપકા અકુસલા ધમ્મા પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. દિટ્ઠેવ ધમ્મે સુખં વિહરતિ અવિઘાતં અનુપાયાસં અપરિળાહં. દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયતિ.

‘‘દોસજા ...પે॰... મોહજા પાપકા અકુસલા ધમ્મા પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. દિટ્ઠેવ ધમ્મે સુખં વિહરતિ અવિઘાતં અનુપાયાસં અપરિળાહં. દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ કુસલમૂલાની’’તિ. નવમં.

૧૦. ઉપોસથસુત્તં

૭૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ પુબ્બારામે મિગારમાતુપાસાદે. અથ ખો વિસાખા મિગારમાતા તદહુપોસથે યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો વિસાખં મિગારમાતરં ભગવા એતદવોચ – ‘‘હન્દ કુતો નુ ત્વં, વિસાખે, આગચ્છસિ દિવા દિવસ્સા’’તિ? ‘‘ઉપોસથાહં, ભન્તે, અજ્જ ઉપવસામી’’તિ.

‘‘તયો ખોમે, વિસાખે, ઉપોસથા. કતમે તયો? ગોપાલકુપોસથો, નિગણ્ઠુપોસથો, અરિયુપોસથો. કથઞ્ચ, વિસાખે, ગોપાલકુપોસથો હોતિ? સેય્યથાપિ, વિસાખે, ગોપાલકો સાયન્હસમયે સામિકાનં ગાવો નિય્યાતેત્વા ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અજ્જ ખો ગાવો અમુકસ્મિઞ્ચ અમુકસ્મિઞ્ચ પદેસે ચરિંસુ, અમુકસ્મિઞ્ચ અમુકસ્મિઞ્ચ પદેસે પાનીયાનિ પિવિંસુ; સ્વે દાનિ ગાવો અમુકસ્મિઞ્ચ અમુકસ્મિઞ્ચ પદેસે ચરિસ્સન્તિ, અમુકસ્મિઞ્ચ અમુકસ્મિઞ્ચ પદેસે પાનીયાનિ પિવિસ્સન્તી’તિ; એવમેવં ખો, વિસાખે, ઇધેકચ્ચો ઉપોસથિકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અહં ખ્વજ્જ ઇદઞ્ચિદઞ્ચ ખાદનીયં ખાદિં, ઇદઞ્ચિદઞ્ચ ભોજનીયં ભુઞ્જિં ; સ્વે દાનાહં ઇદઞ્ચિદઞ્ચ ખાદનીયં ખાદિસ્સામિ, ઇદં ચિદઞ્ચ ભોજનીયં ભુઞ્જિસ્સામી’તિ. સો તેન અભિજ્ઝાસહગતેન ચેતસા દિવસં અતિનામેતિ. એવં ખો વિસાખે, ગોપાલકુપોસથો હોતિ. એવં ઉપવુત્થો ખો, વિસાખે, ગોપાલકુપોસથો ન મહપ્ફલો હોતિ ન મહાનિસંસો ન મહાજુતિકો ન મહાવિપ્ફારો.

‘‘કથઞ્ચ, વિસાખે, નિગણ્ઠુપોસથો હોતિ? અત્થિ, વિસાખે, નિગણ્ઠા નામ સમણજાતિકા. તે સાવકં એવં સમાદપેન્તિ – ‘એહિ ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, યે પુરત્થિમાય દિસાય પાણા પરં યોજનસતં તેસુ દણ્ડં નિક્ખિપાહિ; યે પચ્છિમાય દિસાય પાણા પરં યોજનસતં તેસુ દણ્ડં નિક્ખિપાહિ; યે ઉત્તરાય દિસાય પાણા પરં યોજનસતં તેસુ દણ્ડં નિક્ખિપાહિ; યે દક્ખિણાય દિસાય પાણા પરં યોજનસતં તેસુ દણ્ડં નિક્ખિપાહી’તિ. ઇતિ એકચ્ચાનં પાણાનં અનુદ્દયાય અનુકમ્પાય સમાદપેન્તિ, એકચ્ચાનં પાણાનં નાનુદ્દયાય નાનુકમ્પાય સમાદપેન્તિ. તે તદહુપોસથે સાવકં એવં સમાદપેન્તિ – ‘એહિ ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, સબ્બચેલાનિ [સબ્બવેરાનિ (ક॰)] નિક્ખિપિત્વા એવં વદેહિ – નાહં ક્વચનિ કસ્સચિ કિઞ્ચનતસ્મિં [કિઞ્ચનતસ્મિ (?) કિરિયાપદમેતં યથા કિઞ્ચનતત્થીતિ], ન ચ મમ ક્વચનિ કત્થચિ કિઞ્ચનતત્થી’તિ. જાનન્તિ ખો પનસ્સ માતાપિતરો – ‘અયં અમ્હાકં પુત્તો’તિ; સોપિ જાનાતિ – ‘ઇમે મય્હં માતાપિતરો’તિ. જાનાતિ ખો પનસ્સ પુત્તદારો – ‘અયં મય્હં ભત્તા’તિ; સોપિ જાનાતિ – ‘અયં મય્હં પુત્તદારો’તિ. જાનન્તિ ખો પનસ્સ દાસકમ્મકરપોરિસા – ‘અયં અમ્હાકં અય્યો’તિ; સોપિ જાનાતિ – ‘ઇમે મય્હં દાસકમ્મકરપોરિસા’તિ. ઇતિ યસ્મિં સમયે સચ્ચે સમાદપેતબ્બા મુસાવાદે તસ્મિં સમયે સમાદપેન્તિ. ઇદં તસ્સ મુસાવાદસ્મિં વદામિ. સો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન ભોગે અદિન્નંયેવ પરિભુઞ્જતિ. ઇદં તસ્સ અદિન્નાદાનસ્મિં વદામિ. એવં ખો, વિસાખે, નિગણ્ઠુપોસથો હોતિ. એવં ઉપવુત્થો ખો, વિસાખે, નિગણ્ઠુપોસથો ન મહપ્ફલો હોતિ ન મહાનિસંસો ન મહાજુતિકો ન મહાવિપ્ફારો.

‘‘કથઞ્ચ, વિસાખે, અરિયુપોસથો હોતિ? ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ , વિસાખે, ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ. કથઞ્ચ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના [પરિયોદાપના (?)] હોતિ? ઇધ, વિસાખે, અરિયસાવકો તથાગતં અનુસ્સરતિ – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. તસ્સ તથાગતં અનુસ્સરતો ચિત્તં પસીદતિ, પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ. યે ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા તે પહીયન્તિ, સેય્યથાપિ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ સીસસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ સીસસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ? કક્કઞ્ચ પટિચ્ચ મત્તિકઞ્ચ પટિચ્ચ ઉદકઞ્ચ પટિચ્ચ પુરિસસ્સ ચ તજ્જં વાયામં પટિચ્ચ, એવં ખો, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ સીસસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ. એવમેવં ખો , વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ? ઇધ, વિસાખે, અરિયસાવકો તથાગતં અનુસ્સરતિ – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. તસ્સ તથાગતં અનુસ્સરતો ચિત્તં પસીદતિ, પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, યે ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા તે પહીયન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, વિસાખે – ‘અરિયસાવકો બ્રહ્મુપોસથં ઉપવસતિ, બ્રહ્મુના સદ્ધિં સંવસતિ, બ્રહ્મઞ્ચસ્સ [બ્રહ્મઞ્ચ (ક॰)] આરબ્ભ ચિત્તં પસીદતિ, પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, યે ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા તે પહીયન્તિ’. એવં ખો, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ.

‘‘ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ, વિસાખે, ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ. કથઞ્ચ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ? ઇધ, વિસાખે, અરિયસાવકો ધમ્મં અનુસ્સરતિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ. તસ્સ ધમ્મં અનુસ્સરતો ચિત્તં પસીદતિ, પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, યે ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા તે પહીયન્તિ, સેય્યથાપિ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ કાયસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ કાયસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ? સોત્તિઞ્ચ પટિચ્ચ, ચુણ્ણઞ્ચ પટિચ્ચ, ઉદકઞ્ચ પટિચ્ચ, પુરિસસ્સ ચ તજ્જં વાયામં પટિચ્ચ. એવં ખો, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ કાયસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ. એવમેવં ખો, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ? ઇધ, વિસાખે, અરિયસાવકો ધમ્મં અનુસ્સરતિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ. તસ્સ ધમ્મં અનુસ્સરતો ચિત્તં પસીદતિ, પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, યે ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા તે પહીયન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, વિસાખે, ‘અરિયસાવકો ધમ્મુપોસથં ઉપવસતિ, ધમ્મેન સદ્ધિં સંવસતિ, ધમ્મઞ્ચસ્સ આરબ્ભ ચિત્તં પસીદતિ, પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, યે ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા તે પહીયન્તિ’. એવં ખો, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ.

‘‘ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ , વિસાખે, ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ. કથઞ્ચ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ? ઇધ, વિસાખે, અરિયસાવકો સઙ્ઘં અનુસ્સરતિ – ‘સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઉજુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઞાયપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, સામીચિપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, યદિદં ચત્તારિ પુરિસયુગાનિ અટ્ઠ પુરિસપુગ્ગલા એસ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો આહુનેય્યો પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’તિ. તસ્સ સઙ્ઘં અનુસ્સરતો ચિત્તં પસીદતિ, પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, યે ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા તે પહીયન્તિ, સેય્યથાપિ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ વત્થસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ વત્થસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ? ઉસ્મઞ્ચ [ઊસઞ્ચ (સ્યા॰ કં॰ અટ્ઠકથાયમ્પિ પાઠન્તરં, સં॰ નિ॰ ૩.૮૯ ખેમકસુત્તપાળિયાપિ સમેતિ.) ઉસુમઞ્ચ (સી॰)] પટિચ્ચ, ખારઞ્ચ પટિચ્ચ, ગોમયઞ્ચ પટિચ્ચ, ઉદકઞ્ચ પટિચ્ચ, પુરિસસ્સ ચ તજ્જં વાયામં પટિચ્ચ. એવં ખો, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ વત્થસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ. એવમેવં ખો, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ? ઇધ, વિસાખે, અરિયસાવકો સઙ્ઘં અનુસ્સરતિ – ‘સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો…પે॰… અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’તિ. તસ્સ સઙ્ઘં અનુસ્સરતો ચિત્તં પસીદતિ, પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, યે ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા તે પહીયન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, વિસાખે, ‘અરિયસાવકો સઙ્ઘુપોસથં ઉપવસતિ, સઙ્ઘેન સદ્ધિં સંવસતિ, સઙ્ઘઞ્ચસ્સ આરબ્ભ ચિત્તં પસીદતિ, પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, યે ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા તે પહીયન્તિ’. એવં ખો, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ.

‘‘ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ, વિસાખે, ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ. કથઞ્ચ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ? ઇધ, વિસાખે, અરિયસાવકો અત્તનો સીલાનિ અનુસ્સરતિ અખણ્ડાનિ અચ્છિદ્દાનિ અસબલાનિ અકમ્માસાનિ ભુજિસ્સાનિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થાનિ અપરામટ્ઠાનિ સમાધિસંવત્તનિકાનિ. તસ્સ સીલં અનુસ્સરતો ચિત્તં પસીદતિ, પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, યે ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા તે પહીયન્તિ, સેય્યથાપિ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ આદાસસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ આદાસસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ? તેલઞ્ચ પટિચ્ચ , છારિકઞ્ચ પટિચ્ચ, વાલણ્ડુપકઞ્ચ પટિચ્ચ, પુરિસસ્સ ચ તજ્જં વાયામં પટિચ્ચ. એવં ખો, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ આદાસસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ. એવમેવં ખો, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ? ઇધ , વિસાખે, અરિયસાવકો અત્તનો સીલાનિ અનુસ્સરતિ અખણ્ડાનિ…પે॰… સમાધિસંવત્તનિકાનિ. તસ્સ સીલં અનુસ્સરતો ચિત્તં પસીદતિ, પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, યે ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા તે પહીયન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, વિસાખે, ‘અરિયસાવકો સીલુપોસથં ઉપવસતિ, સીલેન સદ્ધિં સંવસતિ, સીલઞ્ચસ્સ આરબ્ભ ચિત્તં પસીદતિ, પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, યે ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા તે પહીયન્તિ’. એવં ખો, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ.

‘‘ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ, વિસાખે, ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ. કથઞ્ચ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ? ઇધ વિસાખે, અરિયસાવકો દેવતા અનુસ્સરતિ – ‘સન્તિ દેવા ચાતુમહારાજિકા [ચાતુમ્મહારાજિકા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], સન્તિ દેવા તાવતિંસા, સન્તિ દેવા યામા, સન્તિ દેવા તુસિતા, સન્તિ દેવા નિમ્માનરતિનો, સન્તિ દેવા પરનિમ્મિતવસવત્તિનો, સન્તિ દેવા બ્રહ્મકાયિકા, સન્તિ દેવા તતુત્તરિ [તતુત્તરિં (સી॰ પી॰)]. યથારૂપાય સદ્ધાય સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થુપપન્ના [તત્થુપ્પન્ના (સી॰ પી॰)], મય્હમ્પિ તથારૂપા સદ્ધા સંવિજ્જતિ. યથારૂપેન સીલેન સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થુપપન્ના, મય્હમ્પિ તથારૂપં સીલં સંવિજ્જતિ. યથારૂપેન સુતેન સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થુપપન્ના, મય્હમ્પિ તથારૂપં સુતં સંવિજ્જતિ. યથારૂપેન ચાગેન સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થુપપન્ના, મય્હમ્પિ તથારૂપો ચાગો સંવિજ્જતિ. યથારૂપાય પઞ્ઞાય સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થુપપન્ના, મય્હમ્પિ તથારૂપા પઞ્ઞા સંવિજ્જતી’તિ. તસ્સ અત્તનો ચ તાસઞ્ચ દેવતાનં સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરતો ચિત્તં પસીદતિ, પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, યે ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા તે પહીયન્તિ, સેય્યથાપિ, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ જાતરૂપસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ જાતરૂપસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ? ઉક્કઞ્ચ પટિચ્ચ, લોણઞ્ચ પટિચ્ચ, ગેરુકઞ્ચ પટિચ્ચ, નાળિકસણ્ડાસઞ્ચ [નાળિકઞ્ચ પટિચ્ચ સણ્ડાસઞ્ચ (પી॰ ક॰)] પટિચ્ચ, પુરિસસ્સ ચ તજ્જં વાયામં પટિચ્ચ. એવં ખો, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ જાતરૂપસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ. એવમેવં ખો, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ? ઇધ, વિસાખે, અરિયસાવકો દેવતા અનુસ્સરતિ – ‘સન્તિ દેવા ચાતુમહારાજિકા, સન્તિ દેવા તાવતિંસા...પે॰... સન્તિ દેવા તતુત્તરિ. યથારૂપાય સદ્ધાય સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થુપપન્ના, મય્હમ્પિ તથારૂપા સદ્ધા સંવિજ્જતિ. યથારૂપેન સીલેન...પે॰... સુતેન...પે॰... ચાગેન...પે॰... પઞ્ઞાય સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થુપપન્ના, મય્હમ્પિ તથારૂપા પઞ્ઞા સંવિજ્જતી’તિ. તસ્સ અત્તનો ચ તાસઞ્ચ દેવતાનં સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરતો ચિત્તં પસીદતિ, પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, યે ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા તે પહીયન્તિ. અયં વુચ્ચતિ, વિસાખે, ‘અરિયસાવકો દેવતુપોસથં ઉપવસતિ, દેવતાહિ સદ્ધિં સંવસતિ, દેવતા આરબ્ભ ચિત્તં પસીદતિ, પામોજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, યે ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસા તે પહીયન્તિ’. એવં ખો, વિસાખે, ઉપક્કિલિટ્ઠસ્સ ચિત્તસ્સ ઉપક્કમેન પરિયોદપના હોતિ.

‘‘સ ખો સો, વિસાખે, અરિયસાવકો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘યાવજીવં અરહન્તો પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતા નિહિતદણ્ડા નિહિતસત્થા લજ્જી દયાપન્ના સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરન્તિ; અહમ્પજ્જ ઇમઞ્ચ રત્તિં ઇમઞ્ચ દિવસં પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો નિહિતદણ્ડો નિહિતસત્થો લજ્જી દયાપન્નો સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરામિ. ઇમિનાપિ [ઇમિનાપહં (સી॰) અ॰ નિ॰ ૮.૪૧] અઙ્ગેન અરહતં અનુકરોમિ, ઉપોસથો ચ મે ઉપવુત્થો ભવિસ્સતિ.

‘‘યાવજીવં અરહન્તો અદિન્નાદાનં પહાય અદિન્નાદાના પટિવિરતા દિન્નાદાયી દિન્નપાટિકઙ્ખી, અથેનેન સુચિભૂતેન અત્તના વિહરન્તિ; અહમ્પજ્જ ઇમઞ્ચ રત્તિં ઇમઞ્ચ દિવસં અદિન્નાદાનં પહાય અદિન્નાદાના પટિવિરતો દિન્નાદાયી દિન્નપાટિકઙ્ખી, અથેનેન સુચિભૂતેન અત્તના વિહરામિ. ઇમિનાપિ અઙ્ગેન અરહતં અનુકરોમિ, ઉપોસથો ચ મે ઉપવુત્થો ભવિસ્સતિ.

‘‘યાવજીવં અરહન્તો અબ્રહ્મચરિયં પહાય બ્રહ્મચારી આરાચારી [અનાચારી (પી॰)] વિરતા મેથુના ગામધમ્મા; અહમ્પજ્જ ઇમઞ્ચ રત્તિં ઇમઞ્ચ દિવસં અબ્રહ્મચરિયં પહાય બ્રહ્મચારી આરાચારી વિરતો મેથુના ગામધમ્મા. ઇમિનાપિ અઙ્ગેન અરહતં અનુકરોમિ, ઉપોસથો ચ મે ઉપવુત્થો ભવિસ્સતિ.

‘‘યાવજીવં અરહન્તો મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતા સચ્ચવાદી સચ્ચસન્ધા થેતા પચ્ચયિકા અવિસંવાદકા લોકસ્સ; અહમ્પજ્જ ઇમઞ્ચ રત્તિં ઇમઞ્ચ દિવસં મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતો સચ્ચવાદી સચ્ચસન્ધો થેતો પચ્ચયિકો અવિસંવાદકો લોકસ્સ. ઇમિનાપિ અઙ્ગેન અરહતં અનુકરોમિ, ઉપોસથો ચ મે ઉપવુત્થો ભવિસ્સતિ.

‘‘યાવજીવં અરહન્તો સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાનં પહાય સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતા; અહમ્પજ્જ ઇમઞ્ચ રત્તિં ઇમઞ્ચ દિવસં સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાનં પહાય સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતો. ઇમિનાપિ અઙ્ગેન અરહતં અનુકરોમિ, ઉપોસથો ચ મે ઉપવુત્થો ભવિસ્સતિ.

“યાવજીવં અરહન્તો એકભત્તિકા રત્તૂપરતા વિરતા વિકાલભોજના; અહમ્પજ્જ ઇમઞ્ચ રત્તિં ઇમઞ્ચ દિવસં એકભત્તિકો રત્તૂપરતો વિરતો વિકાલભોજના. ઇમિનાપિ અઙ્ગેન અરહતં અનુકરોમિ, ઉપોસથો ચ મે ઉપવુત્થો ભવિસ્સતિ.

“યાવજીવં અરહન્તો નચ્ચગીતવાદિતવિસૂકદસ્સનમાલાગન્ધવિલેપનધારણમણ્ડનવિભૂસનટ્ઠાના પટિવિરતા; અહમ્પજ્જ ઇમઞ્ચ રત્તિં ઇમઞ્ચ દિવસં નચ્ચગીતવાદિતવિસૂકદસ્સનમાલાગન્ધવિલેપનધારણમણ્ડનવિભૂસનટ્ઠાના પટિવિરતો . ઇમિનાપિ અઙ્ગેન અરહતં અનુકરોમિ, ઉપોસથો ચ મે ઉપવુત્થો ભવિસ્સતિ.

“યાવજીવં અરહન્તો ઉચ્ચાસયનમહાસયનં પહાય ઉચ્ચાસયનમહાસયના પટિવિરતા નીચસેય્યં કપ્પેન્તિ મઞ્ચકે વા તિણસન્થારકે વા; અહમ્પજ્જ ઇમઞ્ચ રત્તિં ઇમઞ્ચ દિવસં ઉચ્ચાસયનમહાસયનં પહાય ઉચ્ચાસયનમહાસયના પટિવિરતો નીચસેય્યં કપ્પેમિ મઞ્ચકે વા તિણસન્થારકે વા. ઇમિનાપિ અઙ્ગેન અરહતં અનુકરોમિ, ઉપોસથો ચ મે ઉપવુત્થો ભવિસ્સતી”તિ.

“એવં ખો, વિસાખે, અરિયુપોસથો હોતિ. એવં ઉપવુત્થો ખો, વિસાખે, અરિયુપોસથો મહપ્ફલો હોતિ મહાનિસંસો મહાજુતિકો મહાવિપ્ફારો”.

“કીવમહપ્ફલો હોતિ કીવમહાનિસંસો કીવમહાજુતિકો કીવમહાવિપ્ફારો”? “સેય્યથાપિ, વિસાખે, યો ઇમેસં સોળસન્નં મહાજનપદાનં પહૂતરત્તરતનાનં [પહૂતસત્તરતનાનં (ક॰ સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) ટીકાયં દસ્સિતપાળિયેવ. અ॰ નિ॰ ૮.૪૨] ઇસ્સરિયાધિપચ્ચં રજ્જં કારેય્ય , સેય્યથિદં – અઙ્ગાનં, મગધાનં, કાસીનં, કોસલાનં, વજ્જીનં, મલ્લાનં, ચેતીનં, વઙ્ગાનં, કુરૂનં, પઞ્ચાલાનં, મચ્છાનં [મચ્ચાનં (ક॰)], સૂરસેનાનં, અસ્સકાનં, અવન્તીનં, ગન્ધારાનં, કમ્બોજાનં, અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતસ્સ ઉપોસથસ્સ એતં [એકં (ક॰)] કલં નાગ્ઘતિ સોળસિં. તં કિસ્સ હેતુ? કપણં, વિસાખે, માનુસકં રજ્જં દિબ્બં સુખં ઉપનિધાય”.

“યાનિ, વિસાખે, માનુસકાનિ પઞ્ઞાસ વસ્સાનિ, ચાતુમહારાજિકાનં દેવાનં એસો એકો રત્તિન્દિવો [રત્તિદિવો (ક॰)]. તાય રત્તિયા તિંસરત્તિયો માસો. તેન માસેન દ્વાદસમાસિયો સંવચ્છરો. તેન સંવચ્છરેન દિબ્બાનિ પઞ્ચ વસ્સસતાનિ ચાતુમહારાજિકાનં દેવાનં આયુપ્પમાણં. ઠાનં ખો પનેતં, વિસાખે, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો ઇત્થી વા પુરિસો વા અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતં ઉપોસથં ઉપવસિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા ચાતુમહારાજિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. ઇદં ખો પનેતં, વિસાખે, સન્ધાય ભાસિતં – ‘કપણં માનુસકં રજ્જં દિબ્બં સુખં ઉપનિધાય’”.

“યં , વિસાખે, માનુસકં વસ્સસતં, તાવતિંસાનં દેવાનં એસો એકો રત્તિન્દિવો. તાય રત્તિયા તિંસરત્તિયો માસો. તેન માસેન દ્વાદસમાસિયો સંવચ્છરો. તેન સંવચ્છરેન દિબ્બં વસ્સસહસ્સં તાવતિંસાનં દેવાનં આયુપ્પમાણં. ઠાનં ખો પનેતં, વિસાખે, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો ઇત્થી વા પુરિસો વા અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતં ઉપોસથં ઉપવસિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા તાવતિંસાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. ઇદં ખો પનેતં, વિસાખે, સન્ધાય ભાસિતં – ‘કપણં માનુસકં રજ્જં દિબ્બં સુખં ઉપનિધાય’”.

“યાનિ, વિસાખે, માનુસકાનિ દ્વે વસ્સસતાનિ, યામાનં દેવાનં એસો એકો રત્તિન્દિવો. તાય રત્તિયા તિંસરત્તિયો માસો. તેન માસેન દ્વાદસમાસિયો સંવચ્છરો. તેન સંવચ્છરેન દિબ્બાનિ દ્વે વસ્સસહસ્સાનિ યામાનં દેવાનં આયુપ્પમાણં. ઠાનં ખો પનેતં, વિસાખે, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો ઇત્થી વા પુરિસો વા અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતં

ઉપોસથં ઉપવસિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા યામાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. ઇદં ખો પનેતં, વિસાખે, સન્ધાય ભાસિતં – 'કપણં માનુસકં રજ્જં દિબ્બં સુખં ઉપનિધાય'''.

''યાનિ, વિસાખે, માનુસકાનિ ચત્તારિ વસ્સસતાનિ, તુસિતાનં દેવાનં એસો એકો રત્તિન્દિવો. તાય રત્તિયા તિંસરત્તિયો માસો. તેન માસેન દ્વાદસમાસિયો સંવચ્છરો. તેન સંવચ્છરેન દિબ્બાનિ ચત્તારિ વસ્સસહસ્સાનિ તુસિતાનં દેવાનં આયુપ્પમાણં. ઠાનં ખો પનેતં, વિસાખે, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો ઇત્થી વા પુરિસો વા અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતં ઉપોસથં ઉપવસિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા તુસિતાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. ઇદં ખો પનેતં, વિસાખે, સન્ધાય ભાસિતં – 'કપણં માનુસકં રજ્જં દિબ્બં સુખં ઉપનિધાય'''.

''યાનિ, વિસાખે, માનુસકાનિ અટ્ઠ વસ્સસતાનિ, નિમ્માનરતીનં દેવાનં એસો એકો રત્તિન્દિવો. તાય રત્તિયા તિંસરત્તિયો માસો. તેન માસેન દ્વાદસમાસિયો સંવચ્છરો. તેન સંવચ્છરેન દિબ્બાનિ અટ્ઠ વસ્સસહસ્સાનિ નિમ્માનરતીનં દેવાનં આયુપ્પમાણં. ઠાનં ખો પનેતં, વિસાખે, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો ઇત્થી વા પુરિસો વા અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતં ઉપોસથં ઉપવસિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા નિમ્માનરતીનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. ઇદં ખો પનેતં, વિસાખે, સન્ધાય ભાસિતં – 'કપણં માનુસકં રજ્જં દિબ્બં સુખં ઉપનિધાય'''.

''યાનિ, વિસાખે, માનુસકાનિ સોળસ વસ્સસતાનિ, પરનિમ્મિતવસવત્તીનં દેવાનં એસો એકો રત્તિન્દિવો. તાય રત્તિયા તિંસરત્તિયો માસો. તેન માસેન દ્વાદસમાસિયો સંવચ્છરો. તેન સંવચ્છરેન દિબ્બાનિ સોળસ વસ્સસહસ્સાનિ પરનિમ્મિતવસવત્તીનં દેવાનં આયુપ્પમાણં. ઠાનં ખો પનેતં, વિસાખે, વિજ્જતિ યં ઇધેકચ્ચો ઇત્થી વા પુરિસો વા અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતં ઉપોસથં ઉપવસિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા પરનિમ્મિતવસવત્તીનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જેય્ય. ઇદં ખો પનેતં, વિસાખે, સન્ધાય ભાસિતં – 'કપણં માનુસકં રજ્જં દિબ્બં સુખં ઉપનિધાયા'''તિ.

''પાણં ન હઞ્ઞે [ન હાને (સી॰ પી॰), ન હને (ક॰)] ન ચદિન્નમાદિયે,
મુસા ન ભાસે ન ચ મજ્જપો સિયા;
અબ્રહ્મચરિયા વિરમેય્ય મેથુના,
રત્તિં ન ભુઞ્જેય્ય વિકાલભોજનં.

''માલં ન ધારે ન ચ ગન્ધમાચરે,
મઞ્ચે છમાયં વ સયેથ સન્થતે;
એતઞ્હિ અટ્ઠઙ્ગિકમાહુપોસથં,
બુદ્ધેન દુક્ખન્તગુના પકાસિતં.

''ચન્દો ચ સૂરિયો ચ ઉભો સુદસ્સના,
ઓભાસયં અનુપરિયન્તિ યાવતા;
તમોનુદા તે પન અન્તલિક્ખગા,
નભે પભાસન્તિ દિસાવિરોચના.

''એતસ્મિં યં વિજ્જતિ અન્તરે ધનં,

મુત્તા મણિ વેળુરિયઞ્ચ ભદ્દકં;
સિઙ્ગી સુવણ્ણં અથ વાપિ કઞ્ચનં,
યં જાતરૂપં હટકન્તિ વુચ્ચતિ.

‘‘અટ્ઠઙ્ગુપેતસ્સ ઉપોસથસ્સ,
કલમ્પિ તે નાનુભવન્તિ સોળસિં;
ચન્દપ્પભા તારગણા ચ સબ્બે.
‘‘તસ્મા હિ નારી ચ નરો ચ સીલવા,
અટ્ઠઙ્ગુપેતં ઉપવસ્સુપોસથં;
પુઞ્ઞાનિ કત્વાન સુખુદ્રયાનિ,
અનિન્દિતા સગ્ગમુપેન્તિ ઠાન’’ન્તિ. દસમં;

મહાવગ્ગો સત્તમો.

તસ્સુદ્દાનં –

તિત્થભયઞ્ચ વેનાગો, સરભો કેસમુત્તિયા;
સાળ્હો ચાપિ કથાવત્થુ, તિત્થિયમૂલુપોસથોતિ.

(૮) ૩. આનન્દવગ્ગો

૧. છન્નસુત્તં

૭૨. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો છન્નો પરિબ્બાજકો યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા આનન્દેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો છન્નો પરિબ્બાજકો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ‘‘તુમ્હેપિ, આવુસો આનન્દ, રાગસ્સ પહાનં પઞ્ઞાપેથ, દોસસ્સ પહાનં પઞ્ઞાપેથ, મોહસ્સ પહાનં પઞ્ઞાપેથાતિ. મયં ખો, આવુસો, રાગસ્સ પહાનં પઞ્ઞાપેમ, દોસસ્સ પહાનં પઞ્ઞાપેમ, મોહસ્સ પહાનં પઞ્ઞપેમા’’તિ.

‘‘કિં પન તુમ્હે, આવુસો, રાગે આદીનવં દિસ્વા રાગસ્સ પહાનં પઞ્ઞાપેથ, કિં દોસે આદીનવં દિસ્વા દોસસ્સ પહાનં પઞ્ઞાપેથ, કિં મોહે આદીનવં દિસ્વા મોહસ્સ પહાનં પઞ્ઞાપેથા’’તિ?

‘‘રત્તો ખો, આવુસો, રાગેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો અત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; રાગે પહીને નેવત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ચેતસિકં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. રત્તો ખો, આવુસો, રાગેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ; રાગે પહીને નેવ કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, ન વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, ન મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ. રત્તો ખો, આવુસો, રાગેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો અત્તત્થમ્પિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, પરત્થમ્પિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, ઉભયત્થમ્પિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ; રાગે પહીને અત્તત્થમ્પિ યથાભૂતં પજાનાતિ, પરત્થમ્પિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ઉભયત્થમ્પિ યથાભૂતં પજાનાતિ. રાગો ખો, આવુસો, અન્ધકરણો અચક્ખુકરણો અઞ્ઞાણકરણો પઞ્ઞાનિરોધિકો વિઘાતપક્ખિકો અનિબ્બાનસંવત્તનિકો.

‘‘દુટ્ઠો ખો, આવુસો, દોસેન…પે॰… મૂળ્હો ખો, આવુસો, મોહેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો અત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ચેતસિકમ્પિ દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ; મોહે પહીને નેવત્તબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન પરબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ઉભયબ્યાબાધાયપિ ચેતેતિ, ન ચેતસિકં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. મૂળ્હો ખો, આવુસો, મોહેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ; મોહે પહીને નેવ કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, ન વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, ન મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ. મૂળ્હો ખો, આવુસો, મોહેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો અત્તત્થમ્પિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, પરત્થમ્પિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, ઉભયત્થમ્પિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ; મોહે પહીને અત્તત્થમ્પિ યથાભૂતં પજાનાતિ, પરત્થમ્પિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ઉભયત્થમ્પિ યથાભૂતં પજાનાતિ. મોહો ખો, આવુસો, અન્ધકરણો અચક્ખુકરણો અઞ્ઞાણકરણો પઞ્ઞાનિરોધિકો વિઘાતપક્ખિકો અનિબ્બાનસંવત્તનિકો. ઇદં ખો મયં, આવુસો, રાગે આદીનવં દિસ્વા રાગસ્સ પહાનં પઞ્ઞાપેમ. ઇદં દોસે આદીનવં દિસ્વા દોસસ્સ પહાનં પઞ્ઞાપેમ. ઇદં મોહે આદીનવં દિસ્વા મોહસ્સ પહાનં પઞ્ઞાપેમા’’તિ.

‘‘અત્થિ પનાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા એતસ્સ રાગસ્સ દોસસ્સ મોહસ્સ પહાનાયા’’તિ? ‘‘અત્થાવુસો, મગ્ગો અત્થિ પટિપદા એતસ્સ રાગસ્સ દોસસ્સ મોહસ્સ પહાનાયા’’તિ. ‘‘કતમો પનાવુસો, મગ્ગો કતમા પટિપદા

એતસ્સ રાગસ્સ દોસસ્સ મોહસ્સ પહાનાયા''તિ? ''અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ... પે॰... સમ્માસમાધિ. અયં ખો, આવુસો, મગ્ગો અયં પટિપદા એતસ્સ રાગસ્સ દોસસ્સ મોહસ્સ પહાનાયા''તિ. ''ભદ્દકો ખો, આવુસો, મગ્ગો ભદ્દિકા પટિપદા એતસ્સ રાગસ્સ દોસસ્સ મોહસ્સ પહાનાય. અલઞ્ચ પનાવુસો આનન્દ, અપ્પમાદાયા''તિ. પઠમં.

૨. આજીવકસુત્તં

૭૩. એકં સમયં આયસ્મા આનન્દો કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે. અથ ખો અઞ્ઞતરો આજીવકસાવકો ગહપતિ યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો આજીવકસાવકો ગહપતિ આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ –

''કેસં નો, ભન્તે આનન્દ, ધમ્મો સ્વાક્ખાતો? કે લોકે સુપ્પટિપન્ના? કે લોકે સુકતા''તિ [સુગતાતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]? ''તેન હિ, ગહપતિ, તઞ્ઞેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ, યથા તે ખમેય્ય તથા નં બ્યાકરેય્યાસિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, યે રાગસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેન્તિ, દોસસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેન્તિ, મોહસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેન્તિ, તેસં ધમ્મો સ્વાક્ખાતો નો વા? કથં વા તે એત્થ હોતી''તિ? ''યે , ભન્તે, રાગસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેન્તિ, દોસસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેન્તિ, મોહસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેન્તિ, તેસં ધમ્મો સ્વાક્ખાતો. એવં મે એત્થ હોતી''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, યે રાગસ્સ પહાનાય પટિપન્ના, દોસસ્સ પહાનાય પટિપન્ના, મોહસ્સ પહાનાય પટિપન્ના, તે લોકે સુપ્પટિપન્ના નો વા? કથં વા તે એત્થ હોતી''તિ? ''યે, ભન્તે, રાગસ્સ પહાનાય પટિપન્ના, દોસસ્સ પહાનાય પટિપન્ના, મોહસ્સ પહાનાય પટિપન્ના, તે લોકે સુપ્પટિપન્ના. એવં મે એત્થ હોતી''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, ગહપતિ, યેસં રાગો પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો, યેસં દોસો પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવઙ્કતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો, યેસં મોહો પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો, તે લોકે સુકતા નો વા? કથં વા તે એત્થ હોતી''તિ? ''યેસં, ભન્તે, રાગો પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો, યેસં દોસો પહીનો...પે॰... યેસં મોહો પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો, તે લોકે સુકતા. એવં મે એત્થ હોતી''તિ.

''ઇતિ ખો, ગહપતિ, તયાવેતં [તયા ચેતં (સી॰ પી॰ ક॰)] બ્યાકતં – 'યે, ભન્તે, રાગસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેન્તિ, દોસસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેન્તિ, મોહસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેન્તિ, તેસં ધમ્મો સ્વાક્ખાતો'તિ. તયાવેતં બ્યાકતં – 'યે, ભન્તે, રાગસ્સ પહાનાય પટિપન્ના, દોસસ્સ પહાનાય પટિપન્ના, મોહસ્સ પહાનાય પટિપન્ના, તે લોકે સુપ્પટિપન્ના'તિ. તયાવેતં બ્યાકતં – 'યેસં, ભન્તે, રાગો પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવઙ્કતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો, યેસં દોસો પહીનો...પે॰... યેસં મોહો પહીનો ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવઙ્કતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો, તે લોકે સુકતા'''તિ.

''અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! ન ચેવ નામ સધમ્મુક્કંસના ભવિસ્સતિ, ન ચ પરધમ્માપસાદના [ન પરધમ્માપસાદના (સી॰ પી॰), ન પરધમ્મવમ્ભના (મ॰ નિ॰ ૨.૨૩૬)]. આયતનેવ [આયતને ચ (મ॰ નિ॰

२.२३६)] धम्मदेसना, अत्थो च वुत्तो, अत्ता च अनुपनीतो. तुम्हे, भन्ते आनन्द, रागस्स पहानाय धम्मं देसेथ, दोसस्स...पे॰... मोहस्स पहनाय धम्मं देसेथ. तुम्हाकं, भन्ते आनन्द, धम्मो स्वाक्खातो. तुम्हे, भन्ते आनन्द, रागस्स पहानाय पटिपन्ना, दोसस्स...पे॰... मोहस्स पहानाय पटिपन्ना. तुम्हे, भन्ते, लोके सुप्पटिपन्ना. तुम्हाकं, भन्ते आनन्द, रागो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मो, तुम्हाकं दोसो पहीनो...पे॰... तुम्हाकं मोहो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मो. तुम्हे लोके सुकता.

''अभिक्कन्तं, भन्ते, अभिक्कन्तं, भन्ते! सेय्यथापि, भन्ते, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळ्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य – 'चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती'ति; एवमेवं अय्येन आनन्देन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो. एसाहं, भन्ते आनन्द, तं भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च. उपासकं मं अय्यो आनन्दो धारेतु, अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गत''न्ति. दुतियं.

३. महानामसक्कसुत्तं

७४. एवं मे सुतं – एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निग्रोधारामे. तेन खो पन समयेन भगवा गिलानावुट्ठितो [गिलानवुट्ठितो (सद्दनीति)] होति अचिरवुट्ठितो गेलञ्ञा. अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि. एकमन्तं निसिन्नो खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच – ''दीघरत्ताहं, भन्ते, भगवता एवं धम्मं देसितं आजानामि – 'समाहितस्स ञाणं, नो असमाहितस्सा'ति. समाधि नु खो, भन्ते, पुब्बे, पच्छा ञाणं; उदाहु ञाणं पुब्बे, पच्छा समाधी''ति? अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि – ''भगवा खो गिलानवुट्ठितो अचिरवुट्ठितो गेलञ्ञा . अयञ्च महानामो सक्को भगवन्तं अतिगम्भीरं पञ्हं पुच्छति. यंनूनाहं महानामं सक्कं एकमन्तं अपनेत्वा धम्मं देसेय्य''न्ति.

अथ खो आयस्मा आनन्दो महानामं सक्कं बाहायं गहेत्वा एकमन्तं अपनेत्वा महानामं सक्कं एतदवोच – ''सेखम्पि खो, महानाम, सीलं वुत्तं भगवता, असेखम्पि सीलं वुत्तं भगवता; सेखोपि समाधि वुत्तो भगवता , असेखोपि समाधि वुत्तो भगवता; सेखापि पञ्ञा वुत्ता भगवता, असेखापि पञ्ञा वुत्ता भगवता. कतमञ्च, महानाम , सेखं सीलं? इध, महानाम, भिक्खु सीलवा होति पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति...पे॰... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु. इदं वुच्चति, महानाम, सेखं सीलं''.

''कतमो च, महानाम, सेखो समाधि? इध, महानाम, भिक्खु विविच्चेव कामेहि...पे॰... चतुत्थं झानं उपसम्पज्ज विहरति. अयं वुच्चति, महानाम, सेखो समाधि.

''कतमा च, महानाम, सेखा पञ्ञा? इध, महानाम, भिक्खु इदं दुक्खन्ति यथाभूतं पजानाति...पे॰... अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदाति यथाभूतं पजानाति. अयं वुच्चति, महानाम, सेखा पञ्ञा.

''स खो सो, महानाम, अरियसावको एवं सीलसम्पन्नो एवं समाधिसम्पन्नो एवं पञ्ञासम्पन्नो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति. एवं खो, महानाम, सेखम्पि सीलं वुत्तं भगवता, असेखम्पि सीलं वुत्तं भगवता; सेखोपि समाधि वुत्तो भगवता, असेखोपि समाधि वुत्तो भगवता; सेखापि पञ्ञा वुत्ता भगवता, असेखापि पञ्ञा वुत्ता भगवता''ति. ततियं.

૪. નિગણ્ઠસુત્તં

૭૫. એકં સમયં આયસ્મા આનન્દો વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. અથ ખો અભયો ચ લિચ્છવિ પણ્ડિતકુમારકો ચ લિચ્છવિ યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો અભયો લિચ્છવિ આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ''નિગણ્ઠો, ભન્તે, નાટપુત્તો [નાથપુત્તો (સી॰ પી॰)] સબ્બઞ્ઞૂ સબ્બદસ્સાવી અપરિસેસં ઞાણદસ્સનં પટિજાનાતિ – 'ચરતો ચ મે તિટ્ઠતો ચ સુત્તસ્સ ચ જાગરસ્સ ચ સતતં સમિતં ઞાણદસ્સનં પચ્ચુપટ્ઠિત'ન્તિ. સો પુરાણાનં કમ્માનં તપસા બ્યન્તીભાવં પઞ્ઞપેતિ નવાનં કમ્માનં અકરણા સેતુઘાતં . ઇતિ કમ્મક્ખયા દુક્ખક્ખયો, દુક્ખક્ખયા વેદનાક્ખયો, વેદનાક્ખયા સબ્બં દુક્ખં નિજ્જિણ્ણં ભવિસ્સતિ – એવમેતિસ્સા સન્દિટ્ઠિકાય નિજ્જરાય વિસુદ્ધિયા સમતિક્કમો હોતિ. ઇધ, ભન્તે, ભગવા કિમાહા''તિ?

''તિસ્સો ખો ઇમા, અભય, નિજ્જરા વિસુદ્ધિયો તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સમ્મદક્ખાતા સત્તાનં વિસુદ્ધિયા સોકપરિદેવાનં સમતિક્કમાય દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય ઞાયસ્સ અધિગમાય નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય. કતમા તિસ્સો? ઇધ, અભય, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ…પે॰… સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. સો નવઞ્ચ કમ્મં ન કરોતિ, પુરાણઞ્ચ કમ્મં ફુસ્સ ફુસ્સ બ્યન્તીકરોતિ. સન્દિટ્ઠિકા નિજ્જરા અકાલિકા એહિપસ્સિકા ઓપનેય્યિકા પચ્ચત્તં વેદિતબ્બા વિઞ્ઞૂહીતિ.

''સ ખો સો, અભય, ભિક્ખુ એવં સીલસમ્પન્નો વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો ચ સમ્પજાનો, સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – 'ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી'તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના, પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો નવઞ્ચ કમ્મં ન કરોતિ, પુરાણઞ્ચ કમ્મં ફુસ્સ ફુસ્સ બ્યન્તીકરોતિ. સન્દિટ્ઠિકા નિજ્જરા અકાલિકા એહિપસ્સિકા ઓપનેય્યિકા પચ્ચત્તં વેદિતબ્બા વિઞ્ઞૂહીતિ.

''સ ખો સો, અભય, ભિક્ખુ એવં સમાધિસમ્પન્નો [એવં સીલસમ્પન્નો એવં સમાધિસમ્પન્નો (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો નવઞ્ચ કમ્મં ન કરોતિ, પુરાણઞ્ચ કમ્મં ફુસ્સ ફુસ્સ બ્યન્તીકરોતિ. સન્દિટ્ઠિકા નિજ્જરા અકાલિકા એહિપસ્સિકા ઓપનેય્યિકા પચ્ચત્તં વેદિતબ્બા વિઞ્ઞૂહીતિ. ઇમા ખો, અભય, તિસ્સો નિજ્જરા વિસુદ્ધિયો તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સમ્મદક્ખાતા સત્તાનં વિસુદ્ધિયા સોકપરિદેવાનં સમતિક્કમાય દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય ઞાયસ્સ અધિગમાય નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાયા''તિ.

એવં વુત્તે પણ્ડિતકુમારકો લિચ્છવિ અભયં લિચ્છવિં એતદવોચ – ''કિં પન ત્વં, સમ્મ અભય, આયસ્મતો આનન્દસ્સ સુભાસિતં સુભાસિતતો નાબ્ભનુમોદસી''તિ? ''ક્યાહં, સમ્મ પણ્ડિતકુમારક, આયસ્મતો આનન્દસ્સ સુભાસિતં સુભાસિતતો નાબ્ભનુમોદિસ્સામિ! મુદ્ધાપિ તસ્સ વિપતેય્ય યો આયસ્મતો આનન્દસ્સ સુભાસિતં સુભાસિતતો નાબ્ભનુમોદેય્યા''તિ. ચતુત્થં.

૫. નિવેસકસુત્તં

૭૬. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં આનન્દં ભગવા એતદવોચ –

''યે, આનન્દ, અનુકમ્પેય્યાથ યે ચ સોતબ્બં મઞ્ઞેય્યું મિત્તા વા અમચ્ચા વા ઞાતી વા સાલોહિતા વા તે વો, આનન્દ, તીસુ ઠાનેસુ સમાદપેતબ્બા [સમાદાપેતબ્બા (?)] નિવેસેતબ્બા પતિટ્ઠાપેતબ્બા. કતમેસુ તીસુ? બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદે સમાદપેતબ્બા નિવેસેતબ્બા પતિટ્ઠાપેતબ્બા – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ; સત્થા દેવમનુસ્સાનં, બુદ્ધો ભગવા'તિ, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદે સમાદપેતબ્બા નિવેસેતબ્બા પતિટ્ઠાપેતબ્બા – 'સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી'તિ, સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદે સમાદપેતબ્બા નિવેસેતબ્બા પતિટ્ઠાપેતબ્બા – 'સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો ઉજુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો ઞાયપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો સામીચિપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, યદિદં ચત્તારિ પુરિસયુગાનિ અટ્ઠ પુરિસપુગ્ગલા એસ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો આહુનેય્યો પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા'''તિ.

''સિયા, આનન્દ, ચતુન્નં મહાભૂતાનં અઞ્ઞથત્તં – પથવીધાતુયા આપોધાતુયા તેજોધાતુયા વાયોધાતુયા, ન ત્વેવ બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતસ્સ અરિયસાવકસ્સ સિયા અઞ્ઞથત્તં તત્રિદં અઞ્ઞથત્તં. સો વતાનન્દ, બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો અરિયસાવકો નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા પેત્તિવિસયં વા ઉપપજ્જિસ્સતીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

''સિયા , આનન્દ, ચતુન્નં મહાભૂતાનં અઞ્ઞથત્તં – પથવીધાતુયા આપોધાતુયા તેજોધાતુયા વાયોધાતુયા, ન ત્વેવ ધમ્મે...પે॰... ન ત્વેવ સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતસ્સ અરિયસાવકસ્સ સિયા અઞ્ઞથત્તં તત્રિદં અઞ્ઞથત્તં. સો વતાનન્દ, સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો અરિયસાવકો નિરયં વા તિરચ્છાનયોનિં વા પેત્તિવિસયં વા ઉપપજ્જિસ્સતીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

''યે, આનન્દ, અનુકમ્પેય્યાથ યે ચ સોતબ્બં મઞ્ઞેય્યું મિત્તા વા અમચ્ચા વા ઞાતી વા સાલોહિતા વા તે વો, આનન્દ, ઇમેસુ તીસુ ઠાનેસુ સમાદપેતબ્બા નિવેસેતબ્બા પતિટ્ઠાપેતબ્બા''તિ. પઞ્ચમં.

૬. પઠમભવસુત્તં

૭૭. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ભવો, ભવોતિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ભવો હોતી''તિ?

''કામધાતુવેપક્કઞ્ચ, આનન્દ, કમ્મં નાભવિસ્સ, અપિ નુ ખો કામભવો પઞ્ઞાયેથા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''ઇતિ ખો, આનન્દ, કમ્મં ખેત્તં, વિઞ્ઞાણં બીજં, તણ્હા સ્નેહો [સિનેહો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં હીનાય ધાતુયા વિઞ્ઞાણં પતિટ્ઠિતં એવં આયતિં [આયતિ (સી॰)] પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ હોતિ. ( ) [(એવં ખો આનન્દ ભવો હોતીતિ) (ક॰) દુતિયસુત્તે પન ઇદં પાઠનાનત્તં નત્થિ]

‘‘રૂપધાતુવેપક્કઞ્ચ, આનન્દ, કમ્મં નાભવિસ્સ, અપિ નુ ખો રૂપભવો પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘ઇતિ ખો આનન્દ, કમ્મં ખેત્તં, વિઞ્ઞાણં બીજં, તણ્હા સ્નેહો. અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં મજ્ઝિમાય ધાતુયા વિઞ્ઞાણં પતિટ્ઠિતં એવં આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ હોતિ. ( ) [(એવં ખો આનન્દ ભવો હોતીતિ) (ક॰) દુતિયસુત્તે પન ઇદં પાઠનાનત્તં નત્થિ]

‘‘અરૂપધાતુવેપક્કઞ્ચ, આનન્દ, કમ્મં નાભવિસ્સ, અપિ નુ ખો અરૂપભવો પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘ઇતિ ખો, આનન્દ, કમ્મં ખેત્તં, વિઞ્ઞાણં બીજં, તણ્હા સ્નેહો. અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં પણીતાય ધાતુયા વિઞ્ઞાણં પતિટ્ઠિતં એવં આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ હોતિ. એવં ખો, આનન્દ, ભવો હોતી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. દુતિયભવસુત્તં

૭૮. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ...પે॰... આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ભવો, ભવોતિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, ભવો હોતી’’તિ?

‘‘કામધાતુવેપક્કઞ્ચ, આનન્દ, કમ્મં નાભવિસ્સ, અપિ નુ ખો કામભવો પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં ભન્તે’’. ‘‘ઇતિ ખો, આનન્દ, કમ્મં ખેત્તં, વિઞ્ઞાણં બીજં, તણ્હા સ્નેહો. અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં હીનાય ધાતુયા ચેતના પતિટ્ઠિતા પત્થના પતિટ્ઠિતા એવં આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ હોતિ’’.

‘‘રૂપધાતુવેપક્કઞ્ચ, આનન્દ, કમ્મં નાભવિસ્સ, અપિ નુ ખો રૂપભવો પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘ઇતિ ખો, આનન્દ, કમ્મં ખેત્તં, વિઞ્ઞાણં બીજં, તણ્હા સ્નેહો. અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં મજ્ઝિમાય ધાતુયા ચેતના પતિટ્ઠિતા પત્થના પતિટ્ઠિતા એવં આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ હોતિ’’.

‘‘અરૂપધાતુવેપક્કઞ્ચ, આનન્દ, કમ્મં નાભવિસ્સ, અપિ નુ ખો અરૂપભવો પઞ્ઞાયેથા’’તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’. ‘‘ઇતિ ખો, આનન્દ, કમ્મં ખેત્તં, વિઞ્ઞાણં બીજં, તણ્હા સ્નેહો. અવિજ્જાનીવરણાનં સત્તાનં તણ્હાસંયોજનાનં પણીતાય ધાતુયા ચેતના પતિટ્ઠિતા પત્થના પતિટ્ઠિતા એવં આયતિં પુનબ્ભવાભિનિબ્બત્તિ હોતિ. એવં ખો, આનન્દ, ભવો હોતી’’તિ. સત્તમં.

૮. સીલબ્બતસુત્તં

૭૯. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં આનન્દં ભગવા એતદવોચ – ‘‘સબ્બં નુ ખો, આનન્દ, સીલબ્બતં જીવિતં બ્રહ્મચરિયં ઉપટ્ઠાનસારં સફલ’’ન્તિ? ‘‘ન ખ્વેત્થ, ભન્તે, એકંસેના’’તિ. ‘‘તેન હાનન્દ, વિભજસ્સૂ’’તિ.

‘‘યઞ્હિસ્સ [યથારૂપં હિસ્સ (?) સેવિતબ્બાસેવિતબ્બસુત્તાનુરૂપં], ભન્તે, સીલબ્બતં જીવિતં બ્રહ્મચરિયં ઉપટ્ઠાનસારં સેવતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, એવરૂપં સીલબ્બતં જીવિતં બ્રહ્મચરિયં ઉપટ્ઠાનસારં અફલં. યઞ્ચ ખ્વાસ્સ [યઞ્હિસ્સ (ક॰), યથારૂપઞ્ચ ખ્વાસ્સ (?)], ભન્તે, સીલબ્બતં જીવિતં બ્રહ્મચરિયં ઉપટ્ઠાનસારં સેવતો અકુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, કુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, એવરૂપં સીલબ્બતં જીવિતં બ્રહ્મચરિયં ઉપટ્ઠાનસારં સફલ’’ન્તિ. ઇદમવોચ આયસ્મા આનન્દો; સમનુઞ્ઞો સત્થા અહોસિ.

અથ ખો આયસ્મા આનન્દો ''સમનુઞ્ઞો મે સત્થા''તિ, ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો ભગવા અચિરપક્કન્તે આયસ્મન્તે આનન્દે ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''સેખો, ભિક્ખવે, આનન્દો; ન ચ પનસ્સ સુલભરૂપો સમસમો પઞ્ઞાયા''તિ. અટ્ઠમં.

૯. ગન્ધજાતસુત્તં

૮૦. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ –

''તીણિમાનિ, ભન્તે, ગન્ધજાતાનિ, યેસં અનુવાતંયેવ ગન્ધો ગચ્છતિ, નો પટિવાતં. કતમાનિ તીણિ? મૂલગન્ધો, સારગન્ધો, પુપ્ફગન્ધો – ઇમાનિ ખો, ભન્તે, તીણિ ગન્ધજાતાનિ, યેસં અનુવાતંયેવ ગન્ધો ગચ્છતિ, નો પટિવાતં. અત્થિ નુ ખો, ભન્તે, કિઞ્ચિ ગન્ધજાતં યસ્સ અનુવાતમ્પિ ગન્ધો ગચ્છતિ, પટિવાતમ્પિ ગન્ધો ગચ્છતિ, અનુવાતપટિવાતમ્પિ ગન્ધો ગચ્છતી''તિ?

''અત્થાનન્દ, કિઞ્ચિ ગન્ધજાતં [અત્થાનન્દ ગન્ધજાતં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] યસ્સ અનુવાતમ્પિ ગન્ધો ગચ્છતિ , પટિવાતમ્પિ ગન્ધો ગચ્છતિ, અનુવાતપટિવાતમ્પિ ગન્ધો ગચ્છતી''તિ. ''કતમઞ્ચ પન, ભન્તે, ગન્ધજાતં યસ્સ અનુવાતમ્પિ ગન્ધો ગચ્છતિ, પટિવાતમ્પિ ગન્ધો ગચ્છતિ, અનુવાતપટિવાતમ્પિ ગન્ધો ગચ્છતી''તિ?

''ઇધાનન્દ , યસ્મિં ગામે વા નિગમે વા ઇત્થી વા પુરિસો વા બુદ્ધં સરણં ગતો હોતિ, ધમ્મં સરણં ગતો હોતિ, સઙ્ઘં સરણં ગતો હોતિ, પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતો હોતિ , સીલવા હોતિ કલ્યાણધમ્મો, વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ મુત્તચાગો પયતપાણિ વોસ્સગ્ગરતો યાચયોગો દાનસંવિભાગરતો.

''તસ્સ દિસાસુ સમણબ્રાહ્મણા વણ્ણં ભાસન્તિ – 'અમુકસ્મિં [અસુકસ્મિં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] નામ ગામે વા નિગમે વા ઇત્થી વા પુરિસો વા બુદ્ધં સરણં ગતો હોતિ, ધમ્મં સરણં ગતો હોતિ, સઙ્ઘં સરણં ગતો હોતિ, પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતો હોતિ, સીલવા હોતિ કલ્યાણધમ્મો, વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ મુત્તચાગો પયતપાણિ વોસ્સગ્ગરતો યાચયોગો દાનસંવિભાગરતો'''તિ.

''દેવતાપિસ્સ [દેવતાપિસ્સ અમનુસ્સા (સી॰ પી॰), દેવતાપિસ્સ અમનુસ્સાપિ (ક॰), દેવતાપિસ્સ...પે॰... મનુસ્સાપિસ્સ (?)] વણ્ણં ભાસન્તિ – 'અમુકસ્મિં નામ ગામે વા નિગમે વા ઇત્થી વા પુરિસો વા બુદ્ધં સરણં ગતો હોતિ, ધમ્મં સરણં ગતો હોતિ, સઙ્ઘં સરણં ગતો હોતિ, પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ...પે॰... સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતો હોતિ, સીલવા હોતિ કલ્યાણધમ્મો, વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ મુત્તચાગો પયતપાણિ વોસ્સગ્ગરતો યાચયોગો દાનસંવિભાગરતો'તિ. ઇદં ખો તં, આનન્દ, ગન્ધજાતં યસ્સ અનુવાતમ્પિ ગન્ધો ગચ્છતિ, પટિવાતમ્પિ ગન્ધો ગચ્છતિ, અનુવાતપટિવાતમ્પિ ગન્ધો ગચ્છતી''તિ.

“ન પુપ્ફગન્ધો પટિવાતમેતિ,
ન ચન્દનં તગરમલ્લિકા [તગ્ગરમલ્લિકા (પી॰)] વા;
સતઞ્ચ ગન્ધો પટિવાતમેતિ,
સબ્બા દિસા સપ્પુરિસો પવાયતી”તિ. નવમં;

૧૦. ચૂળનિકાસુત્તં

૮૧. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ . એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – “સમ્મુખામેતં, ભન્તે, ભગવતો સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – ‘ભગવતો, આનન્દ, સિખિસ્સ અભિભૂ નામ સાવકો બ્રહ્મલોકે ઠિતો સહસ્સિલોકધાતું [સહસ્સીલોકધાતું (પી॰) સં॰ નિ॰ ૧.૧૮૫ વિત્થારો] સરેન વિઞ્ઞાપેસી’તિ. ભગવા પન, ભન્તે, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો કીવતકં પહોતિ સરેન વિઞ્ઞાપેતુ”ન્તિ? “સાવકો સો, આનન્દ, અપ્પમેય્યા તથાગતા”તિ.

દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – “સમ્મુખા મેતં, ભન્તે, ભગવતો સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – ‘ભગવતો, આનન્દ, સિખિસ્સ અભિભૂ નામ સાવકો બ્રહ્મલોકે ઠિતો સહસ્સિલોકધાતું સરેન વિઞ્ઞાપેસી’તિ. ભગવા પન, ભન્તે, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો કીવતકં પહોતિ સરેન વિઞ્ઞાપેતુ”ન્તિ? “સાવકો સો, આનન્દ, અપ્પમેય્યા તથાગતા”તિ.

તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – “સમ્મુખામેતં, ભન્તે, ભગવતો સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – ‘ભગવતો, આનન્દ, સિખિસ્સ અભિભૂ નામ સાવકો બ્રહ્મલોકે ઠિતો સહસ્સિલોકધાતું સરેન વિઞ્ઞાપેસી’તિ. ભગવા પન, ભન્તે, અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો કીવતકં પહોતિ સરેન વિઞ્ઞાપેતુ”ન્તિ? “સુતા તે, આનન્દ, સહસ્સી ચૂળનિકા લોકધાતૂ”તિ? “એતસ્સ, ભગવા, કાલો; એતસ્સ, સુગત, કાલો! યં ભગવા ભાસેય્ય. ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી”તિ. “તેનહાનન્દ, સુણાહિ સાધુકં મનસિ કરોહિ, ભાસિસ્સામી”તિ. “એવં, ભન્તે”તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

“યાવતા, આનન્દ, ચન્દિમસૂરિયા [ચન્દિમસુરિયા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પરિહરન્તિ, દિસા ભન્તિ વિરોચના, તાવ સહસ્સધા લોકો. તસ્મિં સહસ્સધા લોકે સહસ્સં [તસ્મિં સહસ્સં (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ચન્દાનં, સહસ્સં સૂરિયાનં, સહસ્સં સિનેરુપબ્બતરાજાનં, સહસ્સં જમ્બુદીપાનં, સહસ્સં અપરગોયાનાનં, સહસ્સં ઉત્તરકુરૂનં, સહસ્સં પુબ્બવિદેહાનં, ચત્તારિ મહાસમુદ્દસહસ્સાનિ, ચત્તારિ મહારાજસહસ્સાનિ, સહસ્સં ચાતુમહારાજિકાનં, સહસ્સં તાવતિંસાનં , સહસ્સં યામાનં , સહસ્સં તુસિતાનં, સહસ્સં નિમ્માનરતીનં, સહસ્સં પરનિમ્મિતવસવત્તીનં, સહસ્સં બ્રહ્મલોકાનં – અયં વુચ્ચતાનન્દ, સહસ્સી ચૂળનિકા લોકધાતુ.

“યાવતાનન્દ , સહસ્સી ચૂળનિકા લોકધાતુ તાવ સહસ્સધા લોકો. અયં વુચ્ચતાનન્દ, દ્વિસહસ્સી મજ્ઝિમિકા લોકધાતુ.

“યાવતાનન્દ, દ્વિસહસ્સી મજ્ઝિમિકા લોકધાતુ તાવ સહસ્સધા લોકો. અયં વુચ્ચતાનન્દ, તિસહસ્સી મહાસહસ્સી લોકધાતુ.

‘‘આકઙ્ખમાનો, આનન્દ, તથાગતો તિસહસ્સિમહાસહસ્સિલોકધાતું [તિસહસ્સિ મહાસહસ્સિં લોકધાતું (સ્યા॰ કં॰), તિસહસ્સીમહાસહસ્સીલોકધાતું (પી॰)] સરેન વિઞ્ઞાપેય્ય, યાવતા પન આકઙ્ખેય્યા’’તિ.

‘‘યથા કથં પન, ભન્તે, ભગવા તિસહસ્સિમહાસહસ્સિલોકધાતું સરેન વિઞ્ઞાપેય્ય, યાવતા પન આકઙ્ખેય્યા’’તિ? ‘‘ઇધાનન્દ, તથાગતો તિસહસ્સિમહાસહસ્સિલોકધાતું ઓભાસેન ફરેય્ય. યદા તે સત્તા તં આલોકં સઞ્જાનેય્યું, અથ તથાગતો ઘોસં કરેય્ય સદ્દમનુસ્સાવેય્ય. એવં ખો, આનન્દ, તથાગતો તિસહસ્સિમહાસહસ્સિલોકધાતું સરેન વિઞ્ઞાપેય્ય, યાવતા પન આકઙ્ખેય્યા’’તિ.

એવં વુત્તે આયસ્મા આનન્દો (આયસ્મન્તં ઉદાયિં) [(ભગવન્તં) (સી॰), ( ) નત્થિ સ્યા॰ કં॰ પોત્થકેસુ. અટ્ઠકથાય સમેતિ] એતદવોચ – ‘‘લાભા વત મે, સુલદ્ધં વત મે, યસ્સ મે સત્થા એવંમહિદ્ધિકો એવંમહાનુભાવો’’તિ. એવં વુત્તે આયસ્મા ઉદાયી આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ‘‘કિં તુય્હેત્થ, આવુસો આનન્દ, યદિ તે સત્થા એવંમહિદ્ધિકો એવંમહાનુભાવો’’તિ? એવં વુત્તે ભગવા આયસ્મન્તં ઉદાયિં એતદવોચ – ‘‘મા હેવં, ઉદાયિ, મા હેવં, ઉદાયિ. સચે, ઉદાયિ, આનન્દો અવીતરાગો કાલં કરેય્ય, તેન ચિત્તપ્પસાદેન સત્તક્ખત્તું દેવેસુ દેવરજ્જં કારેય્ય, સત્તક્ખત્તું ઇમસ્મિંયેવ જમ્બુદીપે મહારજ્જં કારેય્ય. અપિ ચ, ઉદાયિ, આનન્દો દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયિસ્સતી’’તિ. દસમં.

આનન્દવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

છન્નો આજીવકો સક્કો, નિગણ્ઠો ચ નિવેસકો;
દુવે ભવા સીલબ્બતં, ગન્ધજાતઞ્ચ ચૂળનીતિ.

(૯) ૪. સમણવગ્ગો

૧. સમણસુત્તં

૮૨. ''તીણિમાનિ , ભિક્ખવે, સમણસ્સ સમણિયાનિ સમણકરણીયાનિ. કતમાનિ તીણિ? અધિસીલસિક્ખાસમાદાનં, અધિચિત્તસિક્ખાસમાદાનં, અધિપઞ્ઞાસિક્ખાસમાદાનં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ સમણસ્સ સમણિયાનિ સમણકરણીયાનિ.

''તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'તિબ્બો નો છન્દો ભવિસ્સતિ અધિસીલસિક્ખાસમાદાને, તિબ્બો નો છન્દો ભવિસ્સતિ અધિચિત્તસિક્ખાસમાદાને, તિબ્બો નો છન્દો ભવિસ્સતિ અધિપઞ્ઞાસિક્ખાસમાદાને'તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. પઠમં.

૨. ગદ્રભસુત્તં

૮૩. ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગદ્રભો ગોગણં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધો હોતિ – 'અહમ્પિ દમ્મો, અહમ્પિ દમ્મો'તિ [અહમ્પિ ગો અમ્હા અહમ્પિ ગો અમ્હાતિ (સી॰), અહમ્પિ અમ્હા અહમ્પિ અમ્હાતિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰), અહમ્પિ ગો અહમ્પિ ગોતિ (?)]. તસ્સ ન તાદિસો વણ્ણો હોતિ સેય્યથાપિ ગુન્નં, ન તાદિસો સરો હોતિ સેય્યથાપિ ગુન્નં, ન તાદિસં પદં હોતિ સેય્યથાપિ ગુન્નં. સો ગોગણંયેવ પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધો હોતિ – 'અહમ્પિ દમ્મો, અહમ્પિ દમ્મો'''તિ.

''એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ ભિક્ખુસઙ્ઘં પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધો હોતિ – 'અહમ્પિ ભિક્ખુ, અહમ્પિ ભિક્ખૂ'તિ. તસ્સ ન તાદિસો છન્દો હોતિ અધિસીલસિક્ખાસમાદાને સેય્યથાપિ અઞ્ઞેસં ભિક્ખૂનં, ન તાદિસો છન્દો હોતિ અધિચિત્તસિક્ખાસમાદાને સેય્યથાપિ અઞ્ઞેસં ભિક્ખૂનં, ન તાદિસો છન્દો હોતિ અધિપઞ્ઞાસિક્ખાસમાદાને સેય્યથાપિ અઞ્ઞેસં ભિક્ખૂનં. સો ભિક્ખુસઙ્ઘંયેવ પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધો હોતિ – 'અહમ્પિ ભિક્ખુ, અહમ્પિ ભિક્ખૂ'''તિ.

''તસ્માતિહ , ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'તિબ્બો નો છન્દો ભવિસ્સતિ અધિસીલસિક્ખાસમાદાને, તિબ્બો નો છન્દો ભવિસ્સતિ અધિચિત્તસિક્ખાસમાદાને, તિબ્બો નો છન્દો ભવિસ્સતિ અધિપઞ્ઞાસિક્ખાસમાદાને'તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. દુતિયં.

૩. ખેત્તસુત્તં

૮૪. ''તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, કસ્સકસ્સ ગહપતિસ્સ પુબ્બે કરણીયાનિ. કતમાનિ તીણિ? ઇધ, ભિક્ખવે, કસ્સકો ગહપતિ પટિકચ્ચેવ [પટિગચ્ચેવ (સી॰ પી॰)] ખેત્તં સુકટ્ઠં કરોતિ સુમતિકતં [સુમત્તિકતં (ક॰), એત્થ મતિસદ્દો કટ્ઠખેત્તસ્સ સમીકરણસાધને દારુભણ્ડે વત્તતીતિ સક્કતઅભિધાનેસુ આગતં. તં ''મતિયા સુટ્ઠુ સમીકત''ન્તિ અટ્ઠકથાય સમેતિ]. પટિકચ્ચેવ ખેત્તં સુકટ્ઠં કરિત્વા સુમતિકતં કાલેન બીજાનિ પતિટ્ઠાપેતિ. કાલેન બીજાનિ પતિટ્ઠાપેત્વા સમયેન ઉદકં અભિનેતિપિ અપનેતિપિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ કસ્સકસ્સ ગહપતિસ્સ પુબ્બે કરણીયાનિ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તીણિમાનિ ભિક્ખુસ્સ પુબ્બે કરણીયાનિ. કતમાનિ તીણિ? અધિસીલસિક્ખાસમાદાનં, અધિચિત્તસિક્ખાસમાદાનં, અધિપઞ્ઞાસિક્ખાસમાદાનં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ ભિક્ખુસ્સ પુબ્બે કરણીયાનિ.

‘‘તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘તિબ્બો નો છન્દો ભવિસ્સતિ અધિસીલસિક્ખાસમાદાને, તિબ્બો નો છન્દો ભવિસ્સતિ અધિચિત્તસિક્ખાસમાદાને, તિબ્બો નો છન્દો ભવિસ્સતિ અધિપઞ્ઞાસિક્ખાસમાદાને’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. તતિયં.

૪. વજ્જિપુત્તસુત્તં

૮૫. એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. અથ ખો અઞ્ઞતરો વજ્જિપુત્તકો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો વજ્જિપુત્તકો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સાધિકમિદં, ભન્તે, દિયડ્ઢસિક્ખાપદસતં [દિયડ્ઢં સિક્ખાપદસતં (સી॰)] અન્વદ્ધમાસં ઉદ્દેસં આગચ્છતિ. નાહં , ભન્તે, એત્થ સક્કોમિ સિક્ખિતુ’’ન્તિ. ‘‘સક્ખિસ્સસિ પન ત્વં, ભિક્ખુ, તીસુ સિક્ખાસુ સિક્ખિતું – અધિસીલસિક્ખાય, અધિચિત્તસિક્ખાય અધિપઞ્ઞાસિક્ખાયા’’તિ? ‘‘સક્કોમહં, ભન્તે, તીસુ સિક્ખાસુ સિક્ખિતું – અધિસીલસિક્ખાય, અધિચિત્તસિક્ખાય, અધિપઞ્ઞાસિક્ખાયા’’તિ. ‘‘તસ્માતિહ ત્વં, ભિક્ખુ, તીસુ સિક્ખાસુ સિક્ખસ્સુ – અધિસીલસિક્ખાય, અધિચિત્તસિક્ખાય, અધિપઞ્ઞાસિક્ખાય’’.

‘‘યતો ખો ત્વં, ભિક્ખુ, અધિસીલમ્પિ સિક્ખિસ્સસિ, અધિચિત્તમ્પિ સિક્ખિસ્સસિ, અધિપઞ્ઞમ્પિ સિક્ખિસ્સસિ, તસ્સ તુય્હં ભિક્ખુ અધિસીલમ્પિ સિક્ખતો અધિચિત્તમ્પિ સિક્ખતો અધિપઞ્ઞમ્પિ સિક્ખતો રાગો પહીયિસ્સતિ, દોસો પહીયિસ્સતિ, મોહો પહીયિસ્સતિ. સો ત્વં રાગસ્સ પહાના દોસસ્સ પહાના મોહસ્સ પહાના યં અકુસલં ન તં કરિસ્સસિ, યં પાપં ન તં સેવિસ્સસી’’તિ.

અથ ખો સો ભિક્ખુ અપરેન સમયેન અધિસીલમ્પિ સિક્ખિ, અધિચિત્તમ્પિ સિક્ખિ, અધિપઞ્ઞમ્પિ સિક્ખિ. તસ્સ અધિસીલમ્પિ સિક્ખતો અધિચિત્તમ્પિ સિક્ખતો અધિપઞ્ઞમ્પિ સિક્ખતો રાગો પહીયિ, દોસો પહીયિ, મોહો પહીયિ. સો રાગસ્સ પહાના દોસસ્સ પહાના મોહસ્સ પહાના યં અકુસલં તં નાકાસિ, યં પાપં તં ન સેવીતિ. ચતુત્થં.

૫. સેક્ખસુત્તં

૮૬. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘‘સેખો, સેખો’તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, સેખો હોતી’’તિ? ‘‘સિક્ખતીતિ ખો, ભિક્ખુ, તસ્મા સેખોતિ વુચ્ચતિ. કિઞ્ચ સિક્ખતિ? અધિસીલમ્પિ સિક્ખતિ, અધિચિત્તમ્પિ સિક્ખતિ, અધિપઞ્ઞમ્પિ સિક્ખતિ. સિક્ખતીતિ ખો, ભિક્ખુ, તસ્મા સેખોતિ વુચ્ચતી’’તિ.

‘‘સેખસ્સ સિક્ખમાનસ્સ, ઉજુમગ્ગાનુસારિનો;
ખયસ્મિં પઠમં ઞાણં, તતો અઞ્ઞા અનન્તરા.

‘‘તતો અઞ્ઞાવિમુત્તસ્સ [અઞ્ઞાવિમુત્તિયા (ક॰)], ઞાણં વે [ઞાણઞ્ચ (ક॰)] હોતિ તાદિનો;
અકુપ્પા મે વિમુત્તીતિ, ભવસંયોજનક્ખયે’’તિ. પઞ્ચમં; ( ) [(અટ્ઠમં ભાણવારં નિટ્ઠિતં) (ક॰)]

૬. પઠમસિક્ખાસુત્તં

૮૭. ‘‘સાધિકમિદં , ભિક્ખવે, દિયડ્ઢસિક્ખાપદસતં અન્વદ્ધમાસં ઉદ્દેસં આગચ્છતિ, યત્થ અત્તકામા કુલપુત્તા સિક્ખન્તિ. તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, સિક્ખા યત્થેતં સબ્બં સમોધાનં ગચ્છતિ. કતમા તિસ્સો? અધિસીલસિક્ખા, અધિચિત્તસિક્ખા અધિપઞ્ઞાસિક્ખા – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો સિક્ખા, યત્થેતં સબ્બં સમોધાનં ગચ્છતિ.

‘‘ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ સમાધિસ્મિં મત્તસો કારી પઞ્ઞાય મત્તસો કારી. સો યાનિ તાનિ ખુદ્દાનુખુદ્દકાનિ સિક્ખાપદાનિ તાનિ આપજ્જતિપિ વુટ્ઠાતિપિ. તં કિસ્સ હેતુ? ન હિ મેત્થ, ભિક્ખવે, અભબ્બતા વુત્તા. યાનિ ચ ખો તાનિ સિક્ખાપદાનિ આદિબ્રહ્મચરિયકાનિ બ્રહ્મચરિયસારુપ્પાનિ, તત્થ ધુવસીલો [ધુવસીલી (સી॰) પુ॰ પ॰ ૧૨૭-૧૨૯ (થોકં વિસદિસં)] ચ હોતિ ઠિતસીલો [ઠિતસીલી (સી॰)] ચ, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. સો તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સોતાપન્નો હોતિ અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ સમાધિસ્મિં મત્તસો કારી પઞ્ઞાય મત્તસો કારી. સો યાનિ તાનિ ખુદ્દાનુખુદ્દકાનિ સિક્ખાપદાનિ તાનિ આપજ્જતિપિ વુટ્ઠાતિપિ. તં કિસ્સ હેતુ? ન હિ મેત્થ, ભિક્ખવે, અભબ્બતા વુત્તા. યાનિ ચ ખો તાનિ સિક્ખાપદાનિ આદિબ્રહ્મચરિયકાનિ બ્રહ્મચરિયસારુપ્પાનિ તત્થ ધુવસીલો ચ હોતિ ઠિતસીલો ચ, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. સો તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામી હોતિ, સકિદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ સમાધિસ્મિં પરિપૂરકારી પઞ્ઞાય મત્તસો કારી. સો યાનિ તાનિ ખુદ્દાનુખુદ્દકાનિ સિક્ખાપદાનિ તાનિ આપજ્જતિપિ વુટ્ઠાતિપિ. તં કિસ્સ હેતુ? ન હિ મેત્થ, ભિક્ખવે, અભબ્બતા વુત્તા. યાનિ ચ ખો તાનિ સિક્ખાપદાનિ આદિબ્રહ્મચરિયકાનિ બ્રહ્મચરિયસારુપ્પાનિ તત્થ ધુવસીલો ચ હોતિ ઠિતસીલો ચ, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. સો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ સમાધિસ્મિં પરિપૂરકારી પઞ્ઞાય પરિપૂરકારી. સો યાનિ તાનિ ખુદ્દાનુખુદ્દકાનિ સિક્ખાપદાનિ તાનિ આપજ્જતિપિ વુટ્ઠાતિપિ. તં કિસ્સ હેતુ? ન હિ મેત્થ, ભિક્ખવે, અભબ્બતા વુત્તા. યાનિ ચ ખો તાનિ સિક્ખાપદાનિ આદિબ્રહ્મચરિયકાનિ બ્રહ્મચરિયસારુપ્પાનિ તત્થ ધુવસીલો ચ હોતિ ઠિતસીલો ચ, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. સો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, પદેસં પદેસકારી આરાધેતિ પરિપૂરં પરિપૂરકારી. અવઞ્ઝાનિ ત્વેવાહં [અવઞ્ચુવનેવાહં (ક॰)], ભિક્ખવે, સિક્ખાપદાનિ વદામી’’તિ. છટ્ઠં.

૭. દુતિયસિક્ખાસુત્તં

૮૮. ‘‘સાધિકમિદં, ભિક્ખવે, દિયડ્ઢસિક્ખાપદસતં અન્વદ્ધમાસં ઉદ્દેસં આગચ્છતિ યત્થ અત્તકામા કુલપુત્તા સિક્ખન્તિ. તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, સિક્ખા યત્થેતં સબ્બં સમોધાનં ગચ્છતિ. કતમા તિસ્સો? અધિસીલસિક્ખા, અધિચિત્તસિક્ખા, અધિપઞ્ઞાસિક્ખા – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો સિક્ખા યત્થેતં સબ્બં સમોધાનં ગચ્છતિ.

‘‘ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ સમાધિસ્મિં મત્તસો કારી પઞ્ઞાય મત્તસો કારી. સો યાનિ તાનિ ખુદ્દાનુખુદ્દકાનિ સિક્ખાપદાનિ તાનિ આપજ્જતિપિ વુટ્ઠાતિપિ. તં કિસ્સ હેતુ? ન હિ મેત્થ, ભિક્ખવે, અભબ્બતા વુત્તા. યાનિ ચ ખો તાનિ સિક્ખાપદાનિ આદિબ્રહ્મચરિયકાનિ બ્રહ્મચરિયસારુપ્પાનિ તત્થ ધુવસીલો ચ હોતિ ઠિતસીલો ચ, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. સો તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સત્તક્ખત્તુપરમો હોતિ . સત્તક્ખત્તુપરમં દેવે ચ મનુસ્સે ચ સન્ધાવિત્વા સંસરિત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ. સો તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા કોલંકોલો હોતિ, દ્વે વા તીણિ વા કુલાનિ સન્ધાવિત્વા સંસરિત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ. સો તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા એકબીજી હોતિ, એકંયેવ માનુસકં ભવં નિબ્બત્તેત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ. સો તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામી હોતિ, સકિદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ સમાધિસ્મિં પરિપૂરકારી પઞ્ઞાય મત્તસો કારી. સો યાનિ તાનિ ખુદ્દાનુખુદ્દકાનિ સિક્ખાપદાનિ તાનિ આપજ્જતિપિ વુટ્ઠાતિપિ. તં કિસ્સ હેતુ? ન હિ મેત્થ, ભિક્ખવે, અભબ્બતા વુત્તા. યાનિ ચ ખો તાનિ સિક્ખાપદાનિ આદિબ્રહ્મચરિયકાનિ બ્રહ્મચરિયસારુપ્પાનિ તત્થ ધુવસીલો ચ હોતિ ઠિતસીલો ચ, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. સો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઉદ્ધંસોતો અકનિટ્ઠગામી. સો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ. સો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા અસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ. સો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઉપહચ્ચપરિનિબ્બાયી હોતિ. સો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા અન્તરાપરિનિબ્બાયી હોતિ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ સમાધિસ્મિં પરિપૂરકારી પઞ્ઞાય પરિપૂરકારી. સો યાનિ તાનિ ધુવસીલો ચ હોતિ ઠિતસીલો ચ, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. સો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, પદેસં પદેસકારી આરાધેતિ, પરિપૂરં પરિપૂરકારી, અવઞ્ઝાનિ ત્વેવાહં, ભિક્ખવે, સિક્ખાપદાનિ વદામી’’તિ. સત્તમં.

૮. તતિયસિક્ખાસુત્તં

૮૯. ‘‘સાધિકમિદં , ભિક્ખવે, દિયડ્ઢસિક્ખાપદસતં અન્વદ્ધમાસં ઉદ્દેસં આગચ્છતિ યત્થ અત્તકામા કુલપુત્તા સિક્ખન્તિ. તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, સિક્ખા યત્થેતં સબ્બં સમોધાનં ગચ્છતિ. કતમા તિસ્સો? અધિસીલસિક્ખા, અધિચિત્તસિક્ખા, અધિપઞ્ઞાસિક્ખા – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો સિક્ખા યત્થેતં સબ્બં સમોધાનં ગચ્છતિ.

‘‘ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ સમાધિસ્મિં પરિપૂરકારી પઞ્ઞાય પરિપૂરકારી. સો યાનિ તાનિ ખુદ્દાનુખુદ્દકાનિ સિક્ખાપદાનિ તાનિ આપજ્જતિપિ વુટ્ઠાતિપિ. તં કિસ્સ હેતુ? ન હિ મેત્થ, ભિક્ખવે, અભબ્બતા વુત્તા. યાનિ ચ ખો તાનિ સિક્ખાપદાનિ આદિબ્રહ્મચરિયકાનિ બ્રહ્મચરિયસારુપ્પાનિ તત્થ ધુવસીલો ચ

હોતિ ઠિતસીલો ચ, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. સો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તં વા પન અનભિસમ્ભવં અપ્પટિવિજ્ઝં પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા અન્તરાપરિનિબ્બાયી હોતિ. તં વા પન અનભિસમ્ભવં અપ્પટિવિજ્ઝં પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઉપહચ્ચપરિનિબ્બાયી હોતિ. તં વા પન અનભિસમ્ભવં અપ્પટિવિજ્ઝં પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા અસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ. તં વા પન અનભિસમ્ભવં અપ્પટિવિજ્ઝં પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ. તં વા પન અનભિસમ્ભવં અપ્પટિવિજ્ઝં પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઉદ્ધંસોતો હોતિ અકનિટ્ઠગામી તં વા પન અનભિસમ્ભવં અપ્પટિવિજ્ઝં તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા, રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામી હોતિ, સકિદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ. તં વા પન અનભિસમ્ભવં અપ્પટિવિજ્ઝં તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા એકબીજી હોતિ, એકંયેવ માનુસકં ભવં નિબ્બત્તેત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ. તં વા પન અનભિસમ્ભવં અપ્પટિવિજ્ઝં તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા કોલંકોલો હોતિ, દ્વે વા તીણિ વા કુલાનિ સન્ધાવિત્વા સંસરિત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ. તં વા પન અનભિસમ્ભવં અપ્પટિવિજ્ઝં તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સત્તક્ખત્તુપરમો હોતિ, સત્તક્ખત્તુપરમં દેવે ચ મનુસ્સે ચ સન્ધાવિત્વા સંસરિત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ.

‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, પરિપૂરં પરિપૂરકારી આરાધેતિ પદેસં પદેસકારી. અવઞ્ઝાનિત્વેવાહં , ભિક્ખવે, સિક્ખાપદાનિ વદામી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. પઠમસિક્ખત્તયસુત્તં

૯૦. ‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, સિક્ખા. કતમા તિસ્સો? અધિસીલસિક્ખા, અધિચિત્તસિક્ખા, અધિપઞ્ઞાસિક્ખા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, અધિસીલસિક્ખા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ…પે॰… સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અધિસીલસિક્ખા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, અધિચિત્તસિક્ખા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ…પે॰… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અધિચિત્તસિક્ખા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, અધિપઞ્ઞાસિક્ખા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ…પે॰… ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અધિપઞ્ઞાસિક્ખા. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો સિક્ખા’’તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયસિક્ખત્તયસુત્તં

૯૧. ‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, સિક્ખા. કતમા તિસ્સો? અધિસીલસિક્ખા, અધિચિત્તસિક્ખા, અધિપઞ્ઞાસિક્ખા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, અધિસીલસિક્ખા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ…પે॰… સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અધિસીલસિક્ખા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, અધિચિત્તસિક્ખા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અધિચિત્તસિક્ખા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, અધિપઞ્ઞાસિક્ખા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અધિપઞ્ઞા સિક્ખા. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો સિક્ખા’’તિ.

‘‘અધિસીલં અધિચિત્તં, અધિપઞ્ઞઞ્ચ વીરિયવા;
થામવા ધિતિમા ઝાયી, સતો ગુત્તિન્દ્રિયો [ઉપ્પત્તિન્દ્રિયો (ક॰)] ચરે.

‘‘યથા પુરે તથા પચ્છા, યથા પચ્છા તથા પુરે;
યથા અધો તથા ઉદ્ધં, યથા ઉદ્ધં તથા અધો.

‘‘યથા દિવા તથા રત્તિં, યથા રત્તિં તથા દિવા;
અભિભુય્ય દિસા સબ્બા, અપ્પમાણસમાધિના.

‘‘તમાહુ સેખં પટિપદં [પાટિપદં (?) મ॰ નિ॰ ૨.૨૭ પસ્સિતબ્બં], અથો સંસુદ્ધચારિયં [સંસુદ્ધચારણં (સી॰ પી॰), સંસુદ્ધચારિનં (સ્યા॰ કં॰)];
તમાહુ લોકે સમ્બુદ્ધં, ધીરં પટિપદન્તગું.

‘‘વિઞ્ઞાણસ્સ નિરોધેન, તણ્હાક્ખયવિમુત્તિનો;
પજ્જોતસ્સેવ નિબ્બાનં, વિમોક્ખો હોતિ ચેતસો’’તિ. દસમં;

૧૧. સઙ્કવાસુત્તં

૯૨. એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં યેન સઙ્કવા [પઙ્કધા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] નામ કોસલાનં નિગમો તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા સઙ્કવાયં વિહરતિ. તેન ખો પન સમયેન કસ્સપગોત્તો નામ ભિક્ખુ સઙ્કવાયં આવાસિકો હોતિ. તત્ર સુદં ભગવા સિક્ખાપદપટિસંયુત્તાય ધમ્મિયા કથાય ભિક્ખૂ સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ. અથ ખો કસ્સપગોત્તસ્સ ભિક્ખુનો ભગવતિ સિક્ખાપદપટિસંયુત્તાય ધમ્મિયા કથાય ભિક્ખૂ સન્દસ્સેન્તે સમાદપેન્તે સમુત્તેજેન્તે સમ્પહંસેન્તે અહુદેવ અક્ખન્તિ અહુ અપ્પચ્ચયો – ‘‘અધિસલ્લિખતેવાયં [અધિસલ્લેખતેવાયં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] સમણો’’તિ. અથ ખો ભગવા સઙ્કવાયં યથાભિરન્તં વિહરિત્વા યેન રાજગહં તેન ચારિકં પક્કામિ. અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન રાજગહં તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા રાજગહે વિહરતિ.

અથ ખો કસ્સપગોત્તસ્સ ભિક્ખુનો અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો અહુદેવ કુક્કુચ્ચં અહુ વિપ્પટિસારો – ‘‘અલાભા વત મે, ન વત મે લાભા ; દુલ્લદ્ધં વત મે, ન વત મે સુલદ્ધં; યસ્સ મે ભગવતિ સિક્ખાપદપટિસંયુત્તાય ધમ્મિયા કથાય ભિક્ખૂ સન્દસ્સેન્તે સમાદપેન્તે સમુત્તેજેન્તે સમ્પહંસેન્તે અહુદેવ અક્ખન્તિ અહુ અપ્પચ્ચયો – ‘અધિસલ્લિખતેવાયં સમણો’તિ. યંનૂનાહં યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમેય્યં; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતો સન્તિકે અચ્ચયં અચ્ચયતો દેસેય્ય’’ન્તિ. અથ ખો કસ્સપગોત્તો ભિક્ખુ સેનાસનં સંસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન

રાજગહં તેન પક્કામિ. અનુપુબ્બેન યેન રાજગહં યેન ગિજ્ઝકૂટો પબ્બતો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો કસ્સપગોત્તો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘એકમિદં, ભન્તે, સમયં ભગવા સઙ્કવાયં વિહરતિ, સઙ્કવા નામ કોસલાનં નિગમો. તત્ર, ભન્તે, ભગવા સિક્ખાપદપટિસંયુત્તાય ધમ્મિયા કથાય ભિક્ખૂ સન્દસ્સેસિ સમાદપેસિ સમુત્તેજેસિ સમ્પહંસેસિ. તસ્સ મય્હં ભગવતિ સિક્ખાપદપટિસંયુત્તાય ધમ્મિયા કથાય ભિક્ખૂ સન્દસ્સેન્તે સમાદપેન્તે સમુત્તેજેન્તે સમ્પહંસેન્તે અહુદેવ અક્ખન્તિ અહુ અપ્પચ્ચયો – ‘અધિસલ્લિખતેવાયં સમણો’તિ. અથ ખો ભગવા સઙ્કવાયં યથાભિરન્તં વિહરિત્વા યેન રાજગહં તેન ચારિકં પક્કામિ. ( ) [(અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો યેન રાજગહં તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા રાજગહે વિહરતિ. અથ ખો (ક॰)] તસ્સ મય્હં, ભન્તે, અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો અહુદેવ કુક્કુચ્ચં અહુ વિપ્પટિસારો – અલાભા વત મે, ન વત મે લાભા; દુલ્લદ્ધં વત મે, ન વત મે સુલદ્ધં; યસ્સ મે ભગવતિ સિક્ખાપદપટિસંયુત્તાય ધમ્મિયા કથાય ભિક્ખૂ સન્દસ્સેન્તે સમાદપેન્તે સમુત્તેજેન્તે સમ્પહંસેન્તે અહુદેવ અક્ખન્તિ અહુ અપ્પચ્ચયો – ‘અધિસલ્લિખતેવાયં સમણો’તિ. યંનૂનાહં યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમેય્યં; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતો સન્તિકે અચ્ચયં અચ્ચયતો દેસેય્યન્તિ. અચ્ચયો મં, ભન્તે , અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં યસ્સ મે ભગવતિ સિક્ખાપદપટિસંયુત્તાય ધમ્મિયા કથાય ભિક્ખૂ સન્દસ્સેન્તે સમાદપેન્તે સમુત્તેજેન્તે સમ્પહંસેન્તે અહુદેવ અક્ખન્તિ અહુ અપ્પચ્ચયો – ‘અધિસલ્લિખતેવાયં સમણો’તિ. તસ્સ મે, ભન્તે, ભગવા અચ્ચયં અચ્ચયતો પટિગ્ગણ્હાતુ, આયતિં સંવરાયા’’તિ.

‘‘તગ્ઘ તં [તગ્ઘ ત્વં (સી॰ પી॰)], કસ્સપ, અચ્ચયો અચ્ચગમા યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, યસ્સ તે મયિ સિક્ખાપદપટિસંયુત્તાય ધમ્મિયા કથાય ભિક્ખૂ સન્દસ્સેન્તે સમાદપેન્તે સમુત્તેજેન્તે સમ્પહંસેન્તે અહુદેવ અક્ખન્તિ અહુ અપ્પચ્ચયો – ‘અધિસલ્લિખતેવાયં સમણો’તિ. યતો ચ ખો ત્વં, કસ્સપ, અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોસિ, તં તે મયં પટિગ્ગણ્હામ. વુદ્ધિહેસા, કસ્સપ, અરિયસ્સ વિનયે યો અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોતિ, આયતિં સંવરં આપજ્જતિ.

‘‘થેરો ચેપિ , કસ્સપ, ભિક્ખુ હોતિ ન સિક્ખાકામો ન સિક્ખાસમાદાનસ્સ વણ્ણવાદી, યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ ન સિક્ખાકામા તે ચ ન સિક્ખાય સમાદપેતિ, યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ સિક્ખાકામા તેસઞ્ચ ન વણ્ણં ભણતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન, એવરૂપસ્સાહં, કસ્સપ, થેરસ્સ ભિક્ખુનો ન વણ્ણં ભણામિ. તં કિસ્સ હેતુ? સત્થા હિસ્સ વણ્ણં ભણતીતિ અઞ્ઞે નં [તં (સી॰ પી॰)] ભિક્ખૂ ભજેય્યું, યે નં ભજેય્યું ત્યાસ્સ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જેય્યું, ય્યાસ્સ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જેય્યું તેસં તં અસ્સ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયાતિ. તસ્માહં, કસ્સપ, એવરૂપસ્સ થેરસ્સ ભિક્ખુનો ન વણ્ણં ભણામિ.

‘‘મજ્ઝિમો ચેપિ, કસ્સપ, ભિક્ખુ હોતિ…પે॰… નવો ચેપિ, કસ્સપ, ભિક્ખુ હોતિ ન સિક્ખાકામો ન સિક્ખાસમાદાનસ્સ વણ્ણવાદી, યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ ન સિક્ખાકામા તે ચ ન સિક્ખાય સમાદપેતિ, યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ સિક્ખાકામા તેસઞ્ચ ન વણ્ણં ભણતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન, એવરૂપસ્સાહં, કસ્સપ, નવસ્સ ભિક્ખુનો ન વણ્ણં ભણામિ. તં કિસ્સ હેતુ? સત્થા હિસ્સ વણ્ણં ભણતીતિ અઞ્ઞે નં ભિક્ખૂ ભજેય્યું, યે નં ભજેય્યું ત્યાસ્સ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જેય્યું, ય્યાસ્સ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જેય્યું તેસં તં અસ્સ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયાતિ. તસ્માહં, કસ્સપ, એવરૂપસ્સ નવસ્સ ભિક્ખુનો ન વણ્ણં ભણામિ.

‘‘થેરો ચેપિ, કસ્સપ, ભિક્ખુ હોતિ સિક્ખાકામો સિક્ખાસમાદાનસ્સ વણ્ણવાદી, યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ ન સિક્ખાકામા તે ચ સિક્ખાય સમાદપેતિ, યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ સિક્ખાકામા તેસઞ્ચ વણ્ણં ભણતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન, એવરૂપસ્સાહં, કસ્સપ, થેરસ્સ ભિક્ખુનો વણ્ણં ભણામિ. તં કિસ્સ હેતુ? સત્થા હિસ્સ વણ્ણં ભણતીતિ અઞ્ઞે નં ભિક્ખૂ ભજેય્યું, યે નં ભજેય્યું ત્યાસ્સ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જેય્યું, ય્યાસ્સ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જેય્યું તેસં તં અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયાતિ. તસ્માહં, કસ્સપ, એવરૂપસ્સ થેરસ્સ ભિક્ખુનો વણ્ણં ભણામિ.

‘‘મજ્ઝિમો ચેપિ, કસ્સપ, ભિક્ખુ હોતિ સિક્ખાકામો…પે॰… નવો ચેપિ, કસ્સપ, ભિક્ખુ હોતિ સિક્ખાકામો સિક્ખાસમાદાનસ્સ વણ્ણવાદી, યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ ન સિક્ખાકામા તે ચ સિક્ખાય સમાદપેતિ, યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ સિક્ખાકામા તેસઞ્ચ વણ્ણં ભણતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન, એવરૂપસ્સાહં, કસ્સપ, નવસ્સ ભિક્ખુનો વણ્ણં ભણામિ. તં કિસ્સ હેતુ? સત્થા હિસ્સ વણ્ણં ભણતીતિ અઞ્ઞે નં ભિક્ખૂ ભજેય્યું, યે નં ભજેય્યું ત્યાસ્સ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જેય્યું, ય્યાસ્સ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જેય્યું તેસં તં અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયાતિ. તસ્માહં, કસ્સપ, એવરૂપસ્સ નવસ્સ ભિક્ખુનો વણ્ણં ભણામી’’તિ. એકાદસમં.

સમણવગ્ગો નવમો.

તસ્સુદ્દાનં –

સમણો ગદ્રભો ખેત્તં, વજ્જિપુત્તો ચ સેક્ખકં;
તયો ચ સિક્ખના વુત્તા, દ્વે સિક્ખા સઙ્કવાય ચાતિ.

(૧૦) ૫. લોણકપલ્લવગ્ગો

૧. અચ્ચાયિકસુત્તં

૯૩. ‘‘તીણિમાનિ , ભિક્ખવે, કસ્સકસ્સ ગહપતિસ્સ અચ્ચાયિકાનિ કરણીયાનિ. કતમાનિ તીણિ? ઇધ, ભિક્ખવે, કસ્સકો ગહપતિ સીઘં સીઘં ખેત્તં સુકટ્ઠં કરોતિ સુમતિકતં. સીઘં સીઘં ખેત્તં સુકટ્ઠં કરિત્વા સુમતિકતં સીઘં સીઘં બીજાનિ પતિટ્ઠાપેતિ. સીઘં સીઘં બીજાનિ પતિટ્ઠાપેત્વા સીઘં સીઘં ઉદકં અભિનેતિપિ અપનેતિપિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ કસ્સકસ્સ ગહપતિસ્સ અચ્ચાયિકાનિ કરણીયાનિ. તસ્સ ખો તં, ભિક્ખવે, કસ્સકસ્સ ગહપતિસ્સ નત્થિ સા ઇદ્ધિ વા આનુભાવો વા – ‘અજ્જેવ મે ધઞ્ઞાનિ જાયન્તુ, સ્વેવ ગબ્ભીનિ હોન્તુ, ઉત્તરસ્વેવ પચ્ચન્તૂ’તિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, હોતિ સો સમયો યં તસ્સ કસ્સકસ્સ ગહપતિસ્સ તાનિ ધઞ્ઞાનિ ઉતુપરિણામીનિ જાયન્તિપિ ગબ્ભીનિપિ હોન્તિ પચ્ચન્તિપિ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તીણિમાનિ ભિક્ખુસ્સ અચ્ચાયિકાનિ કરણીયાનિ. કતમાનિ તીણિ? અધિસીલસિક્ખાસમાદાનં, અધિચિત્તસિક્ખાસમાદાનં, અધિપઞ્ઞાસિક્ખાસમાદાનં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ ભિક્ખુસ્સ અચ્ચાયિકાનિ કરણીયાનિ. તસ્સ ખો તં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો નત્થિ સા ઇદ્ધિ વા અનુભાવો વા – ‘અજ્જેવ મે અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચતુ સ્વે વા ઉત્તરસ્વે વા’તિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, હોતિ સો સમયો યં તસ્સ ભિક્ખુનો અધિસીલમ્પિ સિક્ખતો અધિચિત્તમ્પિ સિક્ખતો અધિપઞ્ઞમ્પિ સિક્ખતો અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ.

‘‘તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘તિબ્બો નો છન્દો ભવિસ્સતિ અધિસીલસિક્ખાસમાદાને, તિબ્બો છન્દો ભવિસ્સતિ અધિચિત્તસિક્ખાસમાદાને , તિબ્બો છન્દો ભવિસ્સતિ અધિપઞ્ઞાસિક્ખાસમાદાને’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. પવિવેકસુત્તં

૯૪. ‘‘તીણિમાનિ , ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા પવિવેકાનિ પઞ્ઞાપેન્તિ. કતમાનિ તીણિ? ચીવરપવિવેકં, પિણ્ડપાતપવિવેકં, સેનાસનપવિવેકં.

‘‘તત્રિદં, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા ચીવરપવિવેકસ્મિં પઞ્ઞાપેન્તિ, સાણાનિપિ ધારેન્તિ, મસાણાનિપિ ધારેન્તિ, છવદુસ્સાનિપિ ધારેન્તિ, પંસુકૂલાનિપિ ધારેન્તિ, તિરીટાનિપિ ધારેન્તિ, અજિનમ્પિ ધારેન્તિ, અજિનક્ખિપમ્પિ ધારેન્તિ, કુસચીરમ્પિ ધારેન્તિ, વાકચીરમ્પિ ધારેન્તિ, ફલકચીરમ્પિ ધારેન્તિ, કેસકમ્બલમ્પિ ધારેન્તિ, વાલકમ્બલમ્પિ ધારેન્તિ , ઉલૂકપક્ખિકમ્પિ ધારેન્તિ. ઇદં ખો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા ચીવરપવિવેકસ્મિં પઞ્ઞાપેન્તિ.

‘‘તત્રિદં, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા પિણ્ડપાતપવિવેકસ્મિં પઞ્ઞાપેન્તિ. સાકભક્ખાપિ હોન્તિ, સામાકભક્ખાપિ હોન્તિ, નીવારભક્ખાપિ હોન્તિ, દદ્દુલભક્ખાપિ હોન્તિ, હટભક્ખાપિ હોન્તિ, કણભક્ખાપિ હોન્તિ, આચામભક્ખાપિ હોન્તિ, પિઞ્ઞાકભક્ખાપિ હોન્તિ, તિણભક્ખાપિ હોન્તિ, ગોમયભક્ખાપિ હોન્તિ, વનમૂલફલાહારા યાપેન્તિ પવત્તફલભોજી. ઇદં ખો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા પિણ્ડપાતપવિવેકસ્મિં પઞ્ઞાપેન્તિ.

‘‘તત્રિદં, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા સેનાસનપવિવેકસ્મિં પઞ્ઞાપેન્તિ અરઞ્ઞં રુક્ખમૂલં સુસાનં [રુક્ખમૂલં ભુસાગારં સુસાનં (ક॰)] વનપત્થં અબ્ભોકાસં પલાલપુઞ્જં ભુસાગારં [સુઞ્ઞાગારં (ક॰)]. ઇદં ખો, ભિક્ખવે, અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા સેનાસનપવિવેકસ્મિં પઞ્ઞાપેન્તિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ અઞ્ઞતિત્થિયા પરિબ્બાજકા પવિવેકાનિ પઞ્ઞાપેન્તિ.

‘‘તીણિ ખો પનિમાનિ, ભિક્ખવે, ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ભિક્ખુનો પવિવેકાનિ. કતમાનિ તીણિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલવા ચ હોતિ, દુસ્સીલ્યઞ્ચસ્સ પહીનં હોતિ, તેન ચ વિવિત્તો હોતિ; સમ્માદિટ્ઠિકો ચ હોતિ, મિચ્છાદિટ્ઠિ ચસ્સ પહીના હોતિ, તાય ચ વિવિત્તો હોતિ; ખીણાસવો ચ હોતિ, આસવા ચસ્સ પહીના હોન્તિ, તેહિ ચ વિવિત્તો હોતિ . યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ, દુસ્સીલ્યઞ્ચસ્સ પહીનં હોતિ, તેન ચ વિવિત્તો હોતિ; સમ્માદિટ્ઠિકો ચ હોતિ, મિચ્છાદિટ્ઠિ ચસ્સ પહીના હોતિ, તાય ચ વિવિત્તો હોતિ; ખીણાસવો ચ હોતિ, આસવા ચસ્સ પહીના હોન્તિ, તેહિ ચ વિવિત્તો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ‘ભિક્ખુ અગ્ગપ્પત્તો સારપ્પત્તો સુદ્ધો સારે પતિટ્ઠિતો’’’.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, કસ્સકસ્સ ગહપતિસ્સ સમ્પન્નં સાલિક્ખેત્તં. તમેનં કસ્સકો ગહપતિ સીઘં સીઘં [સીઘસીઘં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] લવાપેય્ય. સીઘં સીઘં લવાપેત્વા સીઘં સીઘં સઙ્ઘરાપેય્ય. સીઘં સીઘં સઙ્ઘરાપેત્વા સીઘં સીઘં ઉબ્બહાપેય્ય [ઉબ્બાહાપેય્ય (સ્યા॰ કં॰)]. સીઘં સીઘં ઉબ્બહાપેત્વા સીઘં સીઘં પુઞ્જં કારાપેય્ય. સીઘં સીઘં પુઞ્જં કારાપેત્વા સીઘં સીઘં મદ્દાપેય્ય. સીઘં સીઘં મદ્દાપેત્વા સીઘં સીઘં પલાલાનિ ઉદ્ધરાપેય્ય. સીઘં સીઘં પલાલાનિ ઉદ્ધરાપેત્વા સીઘં સીઘં ભુસિકં ઉદ્ધરાપેય્ય. સીઘં સીઘં ભુસિકં ઉદ્ધરાપેત્વા સીઘં સીઘં ઓપુનાપેય્ય. સીઘં સીઘં ઓપુનાપેત્વા સીઘં સીઘં અતિહરાપેય્ય. સીઘં સીઘં અતિહરાપેત્વા સીઘં સીઘં કોટ્ટાપેય્ય. સીઘં સીઘં કોટ્ટાપેત્વા સીઘં સીઘં થુસાનિ ઉદ્ધરાપેય્ય. એવમસ્સુ [એવસ્સુ (ક॰)] તાનિ, ભિક્ખવે, કસ્સકસ્સ ગહપતિસ્સ ધઞ્ઞાનિ અગ્ગપ્પત્તાનિ સારપ્પત્તાનિ સુદ્ધાનિ સારે પતિટ્ઠિતાનિ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, યતો ભિક્ખુ સીલવા ચ હોતિ, દુસ્સીલ્યઞ્ચસ્સ પહીનં હોતિ, તેન ચ વિવિત્તો હોતિ; સમ્માદિટ્ઠિકો ચ હોતિ, મિચ્છાદિટ્ઠિ ચસ્સ પહીના હોતિ, તાય ચ વિવિત્તો હોતિ; ખીણાસવો ચ હોતિ, આસવા ચસ્સ પહીના હોન્તિ, તેહિ ચ વિવિત્તો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ‘ભિક્ખુ અગ્ગપ્પત્તો સારપ્પત્તો સુદ્ધો સારે પતિટ્ઠિતો’’’તિ. દુતિયં.

૩. સરદસુત્તં

૯૫. ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, સરદસમયે વિદ્ધે વિગતવલાહકે દેવે આદિચ્ચો નભં અબ્ભુસ્સક્કમાનો [અબ્ભુસ્સુક્કમાનો (સી॰ પી॰)] સબ્બં આકાસગતં તમગતં અભિવિહચ્ચ ભાસતે ચ તપતે ચ વિરોચતિ ચ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, યતો અરિયસાવકસ્સ વિરજં વીતમલં ધમ્મચક્ખું ઉપ્પજ્જતિ [ઉદપાદિ (સબ્બત્થ)], સહ દસ્સનુપ્પાદા, ભિક્ખવે, અરિયસાવકસ્સ તીણિ સંયોજનાનિ પહીયન્તિ – સક્કાયદિટ્ઠિ, વિચિકિચ્છા, સીલબ્બતપરામાસો.

‘‘અથાપરં દ્વીહિ ધમ્મેહિ નિય્યાતિ અભિજ્ઝાય ચ બ્યાપાદેન ચ. સો વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. તસ્મિં ચે, ભિક્ખવે, સમયે

અરિયસાવકો કાલં કરેય્ય, નત્થિ તં [તસ્સ (ક॰)] સંયોજનં યેન સંયોજનેન સંયુત્તો અરિયસાવકો પુન ઇમં [પુનયિમં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] લોકં આગચ્છેય્યા''તિ. તતિયં.

૪. પરિસાસુત્તં

૯૬. ''તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, પરિસા. કતમા તિસ્સો? અગ્ગવતી પરિસા, વગ્ગા પરિસા, સમગ્ગા પરિસા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, અગ્ગવતી પરિસા? ઇધ, ભિક્ખવે, યસ્સં પરિસાયં થેરા ભિક્ખૂ ન બાહુલિકા હોન્તિ ન સાથલિકા, ઓક્કમને નિક્ખિત્તધુરા પવિવેકે પુબ્બઙ્ગમા, વીરિયં આરભન્તિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાય, તેસં પચ્છિમા જનતા દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જતિ. સાપિ હોતિ ન બાહુલિકા ન સાથલિકા ઓક્કમને નિક્ખિત્તધુરા પવિવેકે પુબ્બઙ્ગમા, વીરિયં આરભતિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાય. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અગ્ગવતી પરિસા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, વગ્ગા પરિસા? ઇધ, ભિક્ખવે, યસ્સં પરિસાયં ભિક્ખૂ ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, વગ્ગા પરિસા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, સમગ્ગા પરિસા? ઇધ, ભિક્ખવે, યસ્સં પરિસાયં ભિક્ખૂ સમગ્ગા સમ્મોદમાના અવિવદમાના ખીરોદકીભૂતા અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયચક્ખૂહિ સમ્પસ્સન્તા વિહરન્તિ, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સમગ્ગા પરિસા.

''યસ્મિં , ભિક્ખવે, સમયે ભિક્ખૂ સમગ્ગા સમ્મોદમાના અવિવદમાના ખીરોદકીભૂતા અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયચક્ખૂહિ સમ્પસ્સન્તા વિહરન્તિ, બહું, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ તસ્મિં સમયે પુઞ્ઞં પસવન્તિ. બ્રહ્મં, ભિક્ખવે, વિહારં તસ્મિં સમયે ભિક્ખૂ વિહરન્તિ, યદિદં મુદિતાય ચેતોવિમુત્તિયા. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ઉપરિપબ્બતે થુલ્લફુસિતકે દેવે વસ્સન્તે તં ઉદકં યથાનિન્નં પવત્તમાનં પબ્બતકન્દરપદરસાખા પરિપૂરેતિ, પબ્બતકન્દરપદરસાખા પરિપૂરા કુસોબ્ભે [કુસ્સુમ્ભે (સી॰ પી॰), કુસુમ્ભે (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] પરિપૂરેન્તિ, કુસોબ્ભા પરિપૂરા મહાસોબ્ભે પરિપૂરેન્તિ, મહાસોબ્ભા પરિપૂરા કુન્નદિયો પરિપૂરેન્તિ, કુન્નદિયો પરિપૂરા મહાનદિયો પરિપૂરેન્તિ, મહાનદિયો પરિપૂરા સમુદ્દં [સમુદ્દસાગરે (ક॰)] પરિપૂરેન્તિ.

''એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, યસ્મિં સમયે ભિક્ખૂ સમગ્ગા સમ્મોદમાના અવિવદમાના ખીરોદકીભૂતા અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયચક્ખૂહિ સમ્પસ્સન્તા વિહરન્તિ, બહું, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ તસ્મિં સમયે પુઞ્ઞં પસવન્તિ. બ્રહ્મં, ભિક્ખવે, વિહારં તસ્મિં સમયે ભિક્ખૂ વિહરન્તિ, યદિદં મુદિતાય ચેતોવિમુત્તિયા. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો પરિસા''તિ. ચતુત્થં.

૫. પઠમઆજાનીયસુત્તં

૯૭. ''તીહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો [ભદ્દો (ક॰)] અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખ્યં [સઙ્ખં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ગચ્છતિ. કતમેહિ તીહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો ભદ્રો

અસ્સાજાનીયો વણ્ણસમ્પન્નો ચ હોતિ બલસમ્પન્નો ચ જવસમ્પન્નો ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ તીહિ ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણ્ણસમ્પન્નો ચ હોતિ બલસમ્પન્નો ચ જવસમ્પન્નો ચ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણ્ણસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણ્ણસમ્પન્નો હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બલસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બલસમ્પન્નો હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જવસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; 'અયં દુક્ખસમુદયો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; 'અયં દુક્ખનિરોધો'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જવસમ્પન્નો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા''તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયઆજાનીયસુત્તં

૯૮. ''તીહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. કતમેહિ તીહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો વણ્ણસમ્પન્નો ચ હોતિ બલસમ્પન્નો ચ જવસમ્પન્નો ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ તીહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણ્ણસમ્પન્નો ચ હોતિ બલસમ્પન્નો ચ જવસમ્પન્નો ચ.

''કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણ્ણસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ...પે॰... સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણ્ણસમ્પન્નો હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બલસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બલસમ્પન્નો હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જવસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ

જવસમ્પન્નો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા''તિ. છટ્ઠં.

૭. તતિયઆજાનીયસુત્તં

૯૯. ''તીહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. કતમેહિ તીહિ? ઇધ , ભિક્ખવે, રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો વણ્ણસમ્પન્નો ચ હોતિ બલસમ્પન્નો ચ જવસમ્પન્નો ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ તીહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણ્ણસમ્પન્નો ચ હોતિ બલસમ્પન્નો ચ જવસમ્પન્નો ચ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણ્ણસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ , પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણ્ણસમ્પન્નો હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બલસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બલસમ્પન્નો હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જવસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જવસમ્પન્નો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા''તિ. સત્તમં.

૮. પોત્થકસુત્તં

૧૦૦. ''નવોપિ , ભિક્ખવે, પોત્થકો દુબ્બણ્ણો ચ હોતિ દુક્ખસમ્ફસ્સો ચ અપ્પગ્ઘો ચ; મજ્ઝિમોપિ, ભિક્ખવે, પોત્થકો દુબ્બણ્ણો ચ હોતિ દુક્ખસમ્ફસ્સો ચ અપ્પગ્ઘો ચ; જિણ્ણોપિ, ભિક્ખવે, પોત્થકો દુબ્બણ્ણો ચ હોતિ દુક્ખસમ્ફસ્સો ચ અપ્પગ્ઘો ચ. જિણ્ણમ્પિ, ભિક્ખવે, પોત્થકં ઉક્ખલિપરિમજ્જનં વા કરોન્તિ સઙ્કારકૂટે વા નં [તં (સી॰), ઠાને (ક॰)] છડ્ડેન્તિ.

''એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, નવો ચેપિ ભિક્ખુ હોતિ દુસ્સીલો પાપધમ્મો. ઇદમસ્સ દુબ્બણ્ણતાય વદામિ. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, પોત્થકો દુબ્બણ્ણો તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. યે ખો પનસ્સ સેવન્તિ ભજન્તિ પયિરુપાસન્તિ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જન્તિ, તેસં તં હોતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય. ઇદમસ્સ દુક્ખસમ્ફસ્સતાય વદામિ. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, પોત્થકો દુક્ખસમ્ફસ્સો તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. યેસં ખો પન સો [યેસં ખો પન (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), યેસં સો (ક॰) પુ॰ પ॰ ૧૧૬ પસ્સિતબ્બં] પટિગ્ગણ્હાતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં, તેસં તં ન મહપ્ફલં હોતિ ન મહાનિસંસં.

ઇદમસ્સ અપ્પગ્ઘતાય વદામિ . સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, પોત્થકો અપ્પગ્ઘો તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. મજ્ઝિમો ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ હોતિ…પે॰… થેરો ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ હોતિ દુસ્સીલો પાપધમ્મો, ઇદમસ્સ દુબ્બણ્ણતાય વદામિ. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, પોત્થકો દુબ્બણ્ણો તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. યે ખો પનસ્સ સેવન્તિ ભજન્તિ પયિરુપાસન્તિ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જન્તિ, તેસં તં હોતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય. ઇદમસ્સ દુક્ખસમ્ફસ્સતાય વદામિ. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, પોત્થકો દુક્ખસમ્ફસ્સો તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. યેસં ખો પન સો પટિગ્ગણ્હાતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં, તેસં તં ન મહપ્ફલં હોતિ ન મહાનિસંસં. ઇદમસ્સ અપ્પગ્ઘતાય વદામિ. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, પોત્થકો અપ્પગ્ઘો તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

''એવરૂપો ચાયં, ભિક્ખવે, થેરો ભિક્ખુ સઙ્ઘમજ્ઝે ભણતિ. તમેનં ભિક્ખૂ એવમાહંસુ – 'કિં નુ ખો તુય્હં બાલસ્સ અબ્યત્તસ્સ ભણિતેન, ત્વમ્પિ નામ ભણિતબ્બં મઞ્ઞસી'તિ! સો કુપિતો અનત્તમનો તથારૂપિં વાચં નિચ્છારેતિ યથારૂપાય વાચાય સઙ્ઘો તં ઉક્ખિપતિ, સઙ્કારકૂટેવ નં પોત્થકં.

''નવમ્પિ, ભિક્ખવે, કાસિકં વત્થં વણ્ણવન્તઞ્ચેવ હોતિ સુખસમ્ફસ્સઞ્ચ મહગ્ઘઞ્ચ; મજ્ઝિમમ્પિ, ભિક્ખવે , કાસિકં વત્થં વણ્ણવન્તઞ્ચેવ હોતિ સુખસમ્ફસ્સઞ્ચ મહગ્ઘઞ્ચ; જિણ્ણમ્પિ, ભિક્ખવે, કાસિકં વત્થં વણ્ણવન્તઞ્ચેવ હોતિ સુખસમ્ફસ્સઞ્ચ મહગ્ઘઞ્ચ. જિણ્ણમ્પિ, ભિક્ખવે, કાસિકં વત્થં રતનપલિવેઠનં વા કરોતિ ગન્ધકરણ્ડકે વા નં પક્ખિપન્તિ.

''એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, નવો ચેપિ ભિક્ખુ હોતિ સીલવા કલ્યાણધમ્મો, ઇદમસ્સ સુવણ્ણતાય વદામિ. સેય્યથાપિ તં, ભિક્ખવે, કાસિકં વત્થં વણ્ણવન્તં તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. યે ખો પનસ્સ સેવન્તિ ભજન્તિ પયિરુપાસન્તિ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જન્તિ, તેસં તં હોતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. ઇદમસ્સ સુખસમ્ફસ્સતાય વદામિ. સેય્યથાપિ તં, ભિક્ખવે, કાસિકં વત્થં સુખસમ્ફસ્સં તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. યેસં ખો પન સો પટિગ્ગણ્હાતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં , તેસં તં મહપ્ફલં હોતિ મહાનિસંસં. ઇદમસ્સ મહગ્ઘતાય વદામિ. સેય્યથાપિ તં, ભિક્ખવે, કાસિકં વત્થં મહગ્ઘં તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. મજ્ઝિમો ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ હોતિ…પે॰… થેરો ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ હોતિ…પે॰… પુગ્ગલં વદામિ.

''એવરૂપો ચાયં, ભિક્ખવે, થેરો ભિક્ખુ સઙ્ઘમજ્ઝે ભણતિ . તમેનં ભિક્ખૂ એવમાહંસુ – 'અપ્પસદ્દા આયસ્મન્તો હોથ, થેરો ભિક્ખુ ધમ્મઞ્ચ વિનયઞ્ચ ભણતી'તિ. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'કાસિકવત્થૂપમા ભવિસ્સામ, ન પોત્થકૂપમા'તિ [કાસિકં વત્થં તથૂપમાહં ભવિસ્સામિ, ન પોત્થકૂપમાહન્તિ (ક॰)]. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. લોણકપલ્લસુત્તં

૧૦૧. ''યો [યો ખો (સ્યા॰ કં॰), યો ચ ખો (ક॰)], ભિક્ખવે, એવં વદેય્ય – 'યથા યથાયં પુરિસો કમ્મં કરોતિ તથા તથા તં પટિસંવેદિયતી'તિ, એવં સન્તં, ભિક્ખવે, બ્રહ્મચરિયવાસો ન હોતિ, ઓકાસો ન પઞ્ઞાયતિ સમ્મા દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયાય . યો ચ ખો, ભિક્ખવે, એવં વદેય્ય – 'યથા યથા વેદનીયં અયં પુરિસો કમ્મં કરોતિ તથા તથાસ્સ વિપાકં પટિસંવેદિયતી'તિ, એવં સન્તં, ભિક્ખવે, બ્રહ્મચરિયવાસો હોતિ, ઓકાસો પઞ્ઞાયતિ સમ્મા દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયાય. ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ અપ્પમત્તકમ્પિ પાપકમ્મં [પાપં કમ્મં (સી॰

પી॰)] કતં તમેનં નિરયં ઉપનેતિ. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ તાદિસંયેવ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં હોતિ, ના'ણુપિ ખાયતિ, કિં બહુદેવ.

''કથંરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ અપ્પમત્તકમ્પિ પાપકમ્મં કતં તમેનં નિરયં ઉપનેતિ? ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અભાવિતકાયો હોતિ અભાવિતસીલો અભાવિતચિત્તો અભાવિતપઞ્ઞો પરિત્તો અપ્પાતુમો અપ્પદુક્ખવિહારી. એવરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ અપ્પમત્તકમ્પિ પાપકમ્મં કતં તમેનં નિરયં ઉપનેતિ.

''કથંરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ તાદિસંયેવ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં હોતિ, ના'ણુપિ ખાયતિ, કિં બહુદેવ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ભાવિતકાયો હોતિ ભાવિતસીલો ભાવિતચિત્તો ભાવિતપઞ્ઞો અપરિત્તો મહત્તો [મહત્તા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અપ્પમાણવિહારી. એવરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ તાદિસંયેવ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં હોતિ, નાણુપિ ખાયતિ, કિં બહુદેવ.

''સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, પુરિસો લોણકપલ્લં [લોણફલં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પરિત્તે ઉદકમલ્લકે [ઉદકકપલ્લકે (ક॰)] પક્ખિપેય્ય. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ તં પરિત્તં ઉદકં [ઉદકમલ્લકે ઉદકં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અમુના લોણકપલ્લેન લોણં અસ્સ અપેય્ય''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''તં કિસ્સ હેતુ''? ''અદુઞ્હિ, ભન્તે, પરિત્તં ઉદકકપલ્લકે ઉદકં, તં અમુના લોણકપલ્લેન લોણં અસ્સ અપેય્ય''ન્તિ. ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો લોણકપલ્લકં ગઙ્ગાય નદિયા પક્ખિપેય્ય. તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ સા ગઙ્ગા નદી અમુના લોણકપલ્લેન લોણં અસ્સ અપેય્યા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''તં કિસ્સ હેતુ''? ''અસુ હિ, ભન્તે, ગઙ્ગાય નદિયા મહા ઉદકક્ખન્ધો સો અમુના લોણકપલ્લેન લોણો ન અસ્સ અપેય્યો''તિ [લોણં નેવસ્સ અપેય્યન્તિ (સી॰), ન લોણો અસ્સ અપેય્યોતિ (પી॰)].

''એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ અપ્પમત્તકમ્પિ પાપકમ્મં કતં તમેનં નિરયં ઉપનેતિ. ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ તાદિસંયેવ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં હોતિ, નાણુપિ ખાયતિ, કિં બહુદેવ.

''કથંરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ અપ્પમત્તકમ્પિ પાપકમ્મં કતં તમેનં નિરયં ઉપનેતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અભાવિતકાયો હોતિ અભાવિતસીલો અભાવિતચિત્તો અભાવિતપઞ્ઞો પરિત્તો અપ્પાતુમો અપ્પદુક્ખવિહારી. એવરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ અપ્પમત્તકમ્પિ પાપકમ્મં કતં તમેનં નિરયં ઉપનેતિ.

''કથંરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ તાદિસંયેવ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં હોતિ, નાણુપિ ખાયતિ, કિં બહુદેવ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ભાવિતકાયો હોતિ ભાવિતસીલો ભાવિતચિત્તો ભાવિતપઞ્ઞો અપરિત્તો મહત્તો અપ્પમાણવિહારી. એવરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ તાદિસંયેવ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં હોતિ, નાણુપિ ખાયતિ, કિં બહુદેવ.

''ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો અડ્ઢકહાપણેનપિ બન્ધનં નિગચ્છતિ, કહાપણેનપિ બન્ધનં નિગચ્છતિ, કહાપણસતેનપિ બન્ધનં નિગચ્છતિ. ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અડ્ઢકહાપણેનપિ ન બન્ધનં નિગચ્છતિ, કહાપણેનપિ ન બન્ધનં નિગચ્છતિ, કહાપણસતેનપિ ન બન્ધનં નિગચ્છતિ.

“કથંરૂપો, ભિક્ખવે, અડ્ઢકહાપણેનપિ બન્ધનં નિગચ્છતિ, કહાપણેનપિ બન્ધનં નિગચ્છતિ, કહાપણસતેનપિ બન્ધનં નિગચ્છતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો દલિદ્દો હોતિ અપ્પસ્સકો અપ્પભોગો. એવરૂપો, ભિક્ખવે, અડ્ઢકહાપણેનપિ બન્ધનં નિગચ્છતિ, કહાપણેનપિ બન્ધનં નિગચ્છતિ, કહાપણસતેનપિ બન્ધનં નિગચ્છતિ.

“કથંરૂપો, ભિક્ખવે, અડ્ઢકહાપણેનપિ ન બન્ધનં નિગચ્છતિ, કહાપણેનપિ ન બન્ધનં નિગચ્છતિ, કહાપણસતેનપિ ન બન્ધનં નિગચ્છતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અડ્ઢો હોતિ મહદ્ધનો મહાભોગો. એવરૂપો, ભિક્ખવે, અડ્ઢકહાપણેનપિ ન બન્ધનં નિગચ્છતિ, કહાપણેનપિ ન બન્ધનં નિગચ્છતિ, કહાપણસતેનપિ ન બન્ધનં નિગચ્છતિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં. તમેનં નિરયં ઉપનેતિ. ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ તાદિસંયેવ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં હોતિ, નાણુપિ ખાયતિ, કિં બહુદેવ.

“કથંરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં, તમેનં નિરયં ઉપનેતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અભાવિતકાયો હોતિ અભાવિતસીલો અભાવિતચિત્તો અભાવિતપઞ્ઞો પરિત્તો અપ્પાતુમો અપ્પદુક્ખવિહારી. એવરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ તાદિસંયેવ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં તમેનં નિરયં ઉપનેતિ.

“કથંરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ તાદિસંયેવ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં હોતિ, નાણુપિ ખાયતિ, કિં બહુદેવ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ભાવિતકાયો હોતિ ભાવિતસીલો ભાવિતચિત્તો ભાવિતપઞ્ઞો અપરિત્તો મહત્તો અપ્પમાણવિહારી. એવરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ તાદિસંયેવ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં હોતિ, નાણુપિ ખાયતિ, કિં બહુદેવ.

“ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ભાવિતકાયો હોતિ ભાવિતસીલો ભાવિતચિત્તો ભાવિતપઞ્ઞો અપરિત્તો મહત્તો અપ્પમાણવિહારી. એવરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ તાદિસંયેવ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં હોતિ, નાણુપિ ખાયતિ, કિં બહુદેવ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ઓરબ્ભિકો વા ઉરબ્ભઘાતકો વા અપ્પેકચ્ચં ઉરબ્ભં અદિન્નં આદિયમાનં પહોતિ હન્તું વા બન્ધિતું વા જાપેતું વા યથાપચ્ચયં વા કાતું, અપ્પેકચ્ચં ઉરબ્ભં અદિન્નં આદિયમાનં નપ્પહોતિ હન્તું વા બન્ધિતું વા જાપેતું વા યથાપચ્ચયં વા કાતું.

“કથંરૂપં, ભિક્ખવે, ઓરબ્ભિકો વા ઉરબ્ભઘાતકો વા ઉરબ્ભં અદિન્નં આદિયમાનં પહોતિ હન્તું વા બન્ધિતું વા જાપેતું વા યથાપચ્ચયં વા કાતું? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો દલિદ્દો હોતિ અપ્પસ્સકો અપ્પભોગો. એવરૂપં , ભિક્ખવે, ઓરબ્ભિકો વા ઉરબ્ભઘાતકો વા ઉરબ્ભં અદિન્નં આદિયમાનં પહોતિ હન્તું વા બન્ધિતું વા જાપેતું વા યથાપચ્ચયં વા કાતું.

“કથંરૂપં, ભિક્ખવે, ઓરબ્ભિકો વા ઉરબ્ભઘાતકો વા ઉરબ્ભં અદિન્નં આદિયમાનં નપ્પહોતિ હન્તું વા બન્ધિતું વા જાપેતું વા યથાપચ્ચયં વા કાતું . ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અડ્ઢો હોતિ મહદ્ધનો મહાભોગો રાજા વા રાજમહામત્તો વા. એવરૂપં, ભિક્ખવે, ઓરબ્ભિકો વા ઉરબ્ભઘાતકો વા ઉરબ્ભં અદિન્નં આદિયમાનં નપ્પહોતિ હન્તું વા બન્ધિતું વા જાપેતું વા યથાપચ્ચયં વા કાતું. અઞ્ઞદત્થુ પઞ્જલિકોવ [પઞ્જલિકો (ક॰)] નં [પરં (ક॰)] યાચતિ – ‘દેહિ મે, મારિસ, ઉરબ્ભં વા ઉરબ્ભધનં વા’તિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ તાદિસંયેવ અપ્પમત્તકમ્પિ પાપકમ્મં કતં તમેનં નિરયં ઉપનેતિ. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ તાદિસંયેવ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં હોતિ, નાણુપિ ખાયતિ, કિં બહુદેવ.

‘‘કથંરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ અપ્પમત્તકમ્પિ પાપકમ્મં કતં તમેનં નિરયં ઉપનેતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અભાવિતકાયો હોતિ અભાવિતસીલો અભાવિતચિત્તો અભાવિતપઞ્ઞો પરિત્તો અપ્પાતુમો અપ્પદુક્ખવિહારી. એવરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ અપ્પમત્તકમ્પિ પાપકમ્મં કતં તમેનં નિરયં ઉપનેતિ.

‘‘કથંરૂપસ્સ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ તાદિસંયેવ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં હોતિ, નાણુપિ ખાયતિ, કિં બહુદેવ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ભાવિતકાયો હોતિ ભાવિતસીલો ભાવિતચિત્તો ભાવિતપઞ્ઞો અપરિત્તો મહત્તો અપ્પમાણવિહારી. એવરૂપસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ તાદિસંયેવ અપ્પમત્તકં પાપકમ્મં કતં દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં હોતિ, નાણુપિ ખાયતિ, કિં બહુદેવ.

‘‘યો, ભિક્ખવે, એવં વદેય્ય – ‘યથા યથાયં પુરિસો કમ્મં કરોતિ તથા તથા તં પટિસંવેદેતી’તિ, એવં સન્તં, ભિક્ખવે, બ્રહ્મચરિયવાસો ન હોતિ, ઓકાસો ન પઞ્ઞાયતિ સમ્મા દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયાય. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, એવં વદેય્ય – ‘યથા યથા વેદનીયં અયં પુરિસો કમ્મં કરોતિ તથા તથા તસ્સ વિપાકં પટિસંવેદેતી’તિ, એવં સન્તં, ભિક્ખવે, બ્રહ્મચરિયવાસો હોતિ, ઓકાસો પઞ્ઞાયતિ સમ્મા દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયાયા’’તિ. નવમં.

૧૦. પંસુધોવકસુત્તં

૧૦૨. ‘‘સન્તિ , ભિક્ખવે, જાતરૂપસ્સ ઓળારિકા ઉપક્કિલેસા પંસુવાલુકા [પંસુવાલિકા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સક્ખરકઠલા. તમેનં પંસુધોવકો વા પંસુધોવકન્તેવાસી વા દોણિયં આકિરિત્વા ધોવતિ સન્ધોવતિ નિદ્ધોવતિ. તસ્મિં પહીને તસ્મિં બ્યન્તીકતે સન્તિ જાતરૂપસ્સ મજ્ઝિમસહગતા ઉપક્કિલેસા સુખુમસક્ખરા થૂલવાલુકા [થૂલવાલિકા (સી॰ પી॰), થુલ્લવાલિકા (સ્યા॰ કં॰)]. તમેનં પંસુધોવકો વા પંસુધોવકન્તેવાસી વા ધોવતિ સન્ધોવતિ નિદ્ધોવતિ. તસ્મિં પહીને તસ્મિં બ્યન્તીકતે સન્તિ જાતરૂપસ્સ સુખુમસહગતા ઉપક્કિલેસા સુખુમવાલુકા કાળજલ્લિકા. તમેનં પંસુધોવકો વા પંસુધોવકન્તેવાસી વા ધોવતિ સન્ધોવતિ નિદ્ધોવતિ. તસ્મિં પહીને તસ્મિં બ્યન્તીકતે અથાપરં સુવણ્ણસિકતાવસિસ્સન્તિ [સુવણ્ણજાતરૂપકાવસિસ્સન્તિ (ક॰)]. તમેનં સુવણ્ણકારો વા સુવણ્ણકારન્તેવાસી વા જાતરૂપં મૂસાયં પક્ખિપિત્વા ધમતિ સન્ધમતિ નિદ્ધમતિ . તં હોતિ જાતરૂપં ધન્તં સન્ધન્તં [અધન્તં અસન્ધન્તં (સ્યા॰ કં॰)] નિદ્ધન્તં અનિદ્ધન્તકસાવં [અનિદ્ધન્તં અનિહિતં અનિન્નીતકસાવં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], ન ચેવ મુદુ હોતિ ન ચ કમ્મનિયં, ન ચ પભસ્સરં પભઙ્ગુ ચ, ન ચ સમ્મા ઉપેતિ કમ્માય. હોતિ સો, ભિક્ખવે, સમયો યં સુવણ્ણકારો વા સુવણ્ણકારન્તેવાસી વા તં જાતરૂપં ધમતિ સન્ધમતિ નિદ્ધમતિ. તં હોતિ જાતરૂપં ધન્તં સન્ધન્તં નિદ્ધન્તં નિદ્ધન્તકસાવં [નિહિતં નિન્નીતકસાવં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], મુદુ ચ હોતિ કમ્મનિયઞ્ચ પભસ્સરઞ્ચ, ન ચ પભઙ્ગુ, સમ્મા ઉપેતિ કમ્માય. યસ્સા યસ્સા ચ પિલન્ધનવિકતિયા આકઙ્ખતિ – યદિ પટ્ટિકાય [મુદ્દિકાય (અ॰ નિ॰ ૫.૨૩)], યદિ કુણ્ડલાય, યદિ ગીવેય્યકે [ગીવેય્યકેન (ક॰), ગીવેય્યકાય (?)], યદિ સુવણ્ણમાલાય – તઞ્ચસ્સ અત્થં અનુભોતિ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, સન્તિ અધિચિત્તમનુયુત્તસ્સ ભિક્ખુનો ઓળારિકા ઉપક્કિલેસા કાયદુચ્ચરિતં વચીદુચ્ચરિતં મનોદુચ્ચરિતં, તમેનં સચેતસો ભિક્ખુ દબ્બજાતિકો પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ. તસ્મિં પહીને તસ્મિં બ્યન્તીકતે સન્તિ અધિચિત્તમનુયુત્તસ્સ ભિક્ખુનો મજ્ઝિમસહગતા ઉપક્કિલેસા કામવિતક્કો બ્યાપાદવિતક્કો વિહિંસાવિતક્કો, તમેનં સચેતસો ભિક્ખુ દબ્બજાતિકો પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ. તસ્મિં પહીને તસ્મિં બ્યન્તીકતે સન્તિ અધિચિત્તમનુયુત્તસ્સ ભિક્ખુનો

સુખુમસહગતા ઉપક્કિલેસા ઞાતિવિતક્કો જનપદવિતક્કો અનવઞ્ઞત્તિપટિસંયુત્તો વિતક્કો, તમેનં સચેતસો ભિક્ખુ દબ્બજાતિકો પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ. તસ્મિં પહીને તસ્મિં બ્યન્તીકતે અથાપરં ધમ્મવિતક્કાવસિસ્સતિ [ધમ્મવિતક્કોવસિસ્સતિ (ક॰)]. સો હોતિ સમાધિ ન ચેવ સન્તો ન ચ પણીતો નપ્પટિપ્પસ્સદ્ધલદ્ધો ન એકોદિભાવાધિગતો સસઙ્ખારનિગ્ગય્હવારિતગતો [સસઙ્ખારનિગ્ગય્હવારિતવતો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), સસઙ્ખારનિગ્ગય્હવારિવાવતો (ક॰), સસઙ્ખારનિગ્ગય્હવારિયાધિગતો (?) અ॰ નિ॰ ૯.૩૭; દી॰ નિ॰ ૩.૩૫૫] હોતિ. સો, ભિક્ખવે, સમયો યં તં ચિત્તં અજ્ઝત્તંયેવ સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ [એકોદિભાવં ગચ્છતિ (સી॰), એકોદિભાવો હોતિ (સ્યા॰ કં॰ ક॰), એકોદિહોતિ (પી॰)] સમાધિયતિ. સો હોતિ સમાધિ સન્તો પણીતો પટિપ્પસ્સદ્ધિલદ્ધો એકોદિભાવાધિગતો ન સસઙ્ખારનિગ્ગય્હવારિતગતો. યસ્સ યસ્સ ચ અભિઞ્ઞા સચ્છિકરણીયસ્સ ધમ્મસ્સ ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ અભિઞ્ઞા સચ્છિકિરિયાય તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણાતિ સતિ સતિઆયતને.

‘‘સો સચે આકઙ્ખતિ – ‘અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભવેય્યં – એકોપિ હુત્વા બહુધા અસ્સં, બહુધાપિ હુત્વા એકો અસ્સં; આવિભાવં, તિરોભાવં; તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છેય્યં, સેય્યથાપિ આકાસે; પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરેય્યં, સેય્યથાપિ ઉદકે; ઉદકેપિ અભિજ્જમાને [અભિજ્જમાનો (સી॰ પી॰ ક॰)] ગચ્છેય્યં, સેય્યથાપિ પથવિયં; આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમેય્યં , સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો; ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરિમસેય્યં પરિમજ્જેય્યં; યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેય્ય’ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણાતિ સતિ સતિઆયતને.

‘‘સો સચે આકઙ્ખતિ – ‘દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણેય્યં દિબ્બે ચ માનુસે ચ યે દૂરે સન્તિકે ચા’તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણાતિ સતિ સતિઆયતને.

‘‘સો સચે આકઙ્ખતિ – ‘પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનેય્યં – સરાગં વા ચિત્તં સરાગં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, વીતરાગં વા ચિત્તં વીતરાગં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; સદોસં વા ચિત્તં સદોસં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, વીતદોસં વા ચિત્તં વીતદોસં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; સમોહં વા ચિત્તં સમોહં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, વીતમોહં વા ચિત્તં વીતમોહં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; સંખિત્તં વા ચિત્તં સંખિત્તં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, વિક્ખિત્તં વા ચિત્તં વિક્ખિત્તં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; મહગ્ગતં વા ચિત્તં મહગ્ગતં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, અમહગ્ગતં વા ચિત્તં અમહગ્ગતં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; સઉત્તરં વા ચિત્તં સઉત્તરં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, અનુત્તરં વા ચિત્તં અનુત્તરં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; સમાહિતં વા ચિત્તં સમાહિતં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, અસમાહિતં વા ચિત્તં અસમાહિતં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં; વિમુત્તં વા ચિત્તં વિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનેય્યં, અવિમુત્તં વા ચિત્તં અવિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનેય્ય’ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણાતિ સતિ સતિઆયતને.

‘‘સો સચે આકઙ્ખતિ – ‘અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરેય્યં, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો તિસ્સોપિ જાતિયો ચતસ્સોપિ જાતિયો પઞ્ચપિ જાતિયો દસપિ જાતિયો વીસમ્પિ જાતિયો તિંસમ્પિ જાતિયો ચત્તાલીસમ્પિ જાતિયો પઞ્ઞાસમ્પિ જાતિયો જાતિસતમ્પિ જાતિસહસ્સમ્પિ જાતિસતસહસ્સમ્પિ અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે – અમુત્રાસિં એવંનામો એવંગોત્તો એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો અમુત્ર ઉદપાદિં; તત્રાપાસિં એવંનામો એવંગોત્તો

એવંવણ્ણો એવમાહારો એવંસુખદુક્ખપ્પટિસંવેદી એવમાયુપરિયન્તો, સો તતો ચુતો ઇધૂપપન્નોતિ, ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરેય્ય'ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણાતિ સતિ સતિઆયતને.

''સો સચે આકઙ્ખતિ – 'દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સેય્યં ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનેય્યં – ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના , તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના; ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્નાતિ, ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સેય્યં ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનેય્ય'ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણાતિ સતિ સતિઆયતને.

''સો સચે આકઙ્ખતિ – 'આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય'ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણાતિ સતિ સતિઆયતને''તિ. દસમં.

૧૧. નિમિત્તસુત્તં

૧૦૩. ''અધિચિત્તમનુયુત્તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના તીણિ નિમિત્તાનિ કાલેન કાલં મનસિ કાતબ્બાનિ – કાલેન કાલં સમાધિનિમિત્તં મનસિ કાતબ્બં, કાલેન કાલં પગ્ગહનિમિત્તં મનસિ કાતબ્બં, કાલેન કાલં ઉપેક્ખાનિમિત્તં મનસિ કાતબ્બં. સચે, ભિક્ખવે, અધિચિત્તમનુયુત્તો ભિક્ખુ એકન્તં સમાધિનિમિત્તંયેવ મનસિ કરેય્ય, ઠાનં તં ચિત્તં કોસજ્જાય સંવત્તેય્ય. સચે, ભિક્ખવે, અધિચિત્તમનુયુત્તો ભિક્ખુ એકન્તં પગ્ગહનિમિત્તંયેવ મનસિ કરેય્ય, ઠાનં તં ચિત્તં ઉદ્ધચ્ચાય સંવત્તેય્ય. સચે, ભિક્ખવે , અધિચિત્તમનુયુત્તો ભિક્ખુ એકન્તં ઉપેક્ખાનિમિત્તંયેવ મનસિ કરેય્ય, ઠાનં તં ચિત્તં ન સમ્મા સમાધિયેય્ય આસવાનં ખયાય. યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, અધિચિત્તમનુયુત્તો ભિક્ખુ કાલેન કાલં સમાધિનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, કાલેન કાલં પગ્ગહનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, કાલેન કાલં ઉપેક્ખાનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, તં હોતિ ચિત્તં મુદુઞ્ચ કમ્મનિયઞ્ચ પભસ્સરઞ્ચ, ન ચ પભઙ્ગુ, સમ્મા સમાધિયતિ આસવાનં ખયાય.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, સુવણ્ણકારો વા સુવણ્ણકારન્તેવાસી વા ઉક્કં બન્ધેય્ય [બન્ધતિ… આલિમ્પતિ (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૮૧ તંટીકાયં ચ) મ॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૭૬; મ॰ નિ॰ ૩.૩૬૦ તંઅટ્ઠકથાટીકાસુ ચ પસ્સિતબ્બં], ઉક્કં બન્ધિત્વા ઉક્કામુખં આલિમ્પેય્ય, ઉક્કામુખં આલિમ્પેત્વા સણ્ડાસેન જાતરૂપં ગહેત્વા ઉક્કામુખે પક્ખિપેય્ય [પક્ખિપતિ (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૮૧)], ઉક્કામુખે પક્ખિપિત્વા કાલેન કાલં અભિધમતિ, કાલેન કાલં ઉદકેન પરિપ્ફોસેતિ, કાલેન કાલં અજ્ઝુપેક્ખતિ. સચે, ભિક્ખવે, સુવણ્ણકારો વા સુવણ્ણકારન્તેવાસી વા તં જાતરૂપં એકન્તં અભિધમેય્ય, ઠાનં તં જાતરૂપં ડહેય્ય. સચે, ભિક્ખવે, સુવણ્ણકારો વા સુવણ્ણકારન્તેવાસી વા તં જાતરૂપં એકન્તં ઉદકેન પરિપ્ફોસેય્ય, ઠાનં તં જાતરૂપં નિબ્બાપેય્ય [નિબ્બાયેય્ય (સી॰)]. સચે, ભિક્ખવે, સુવણ્ણકારો વા સુવણ્ણકારન્તેવાસી વા તં જાતરૂપં એકન્તં અજ્ઝુપેક્ખેય્ય, ઠાનં તં જાતરૂપં ન સમ્મા પરિપાકં ગચ્છેય્ય. યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, સુવણ્ણકારો વા સુવણ્ણકારન્તેવાસી વા તં જાતરૂપં કાલેન કાલં અભિધમતિ, કાલેન કાલં ઉદકેન પરિપ્ફોસેતિ, કાલેન કાલં અજ્ઝુપેક્ખતિ, તં હોતિ જાતરૂપં મુદુઞ્ચ કમ્મનિયઞ્ચ પભસ્સરઞ્ચ, ન ચ પભઙ્ગુ, સમ્મા

ઉપેતિ કમ્માય. યસ્સા યસ્સા ચ પિલન્ધનવિકતિયા આકઙ્ખતિ – યદિ પટ્ટિકાય, યદિ કુણ્ડલાય, યદિ ગીવેય્યકે, યદિ સુવણ્ણમાલાય – તઞ્ચસ્સ અત્થં અનુભોતિ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, અધિચિત્તમનુયુત્તેન ભિક્ખુના તીણિ નિમિત્તાનિ કાલેન કાલં મનસિ કાતબ્બાનિ – કાલેન કાલં સમાધિનિમિત્તં મનસિ કાતબ્બં, કાલેન કાલં પગ્ગહનિમિત્તં મનસિ કાતબ્બં, કાલેન કાલં ઉપેક્ખાનિમિત્તં મનસિ કાતબ્બં. સચે, ભિક્ખવે, અધિચિત્તમનુયુત્તો ભિક્ખુ એકન્તં સમાધિનિમિત્તંયેવ મનસિ કરેય્ય , ઠાનં તં ચિત્તં કોસજ્જાય સંવત્તેય્ય. સચે, ભિક્ખવે, અધિચિત્તમનુયુત્તો ભિક્ખુ એકન્તં પગ્ગહનિમિત્તંયેવ મનસિ કરેય્ય, ઠાનં તં ચિત્તં ઉદ્ધચ્ચાય સંવત્તેય્ય. સચે, ભિક્ખવે, અધિચિત્તમનુયુત્તો ભિક્ખુ એકન્તં ઉપેક્ખાનિમિત્તંયેવ મનસિ કરેય્ય, ઠાનં તં ચિત્તં ન સમ્મા સમાધિયેય્ય આસવાનં ખયાય. યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, અધિચિત્તમનુયુત્તો ભિક્ખુ કાલેન કાલં સમાધિનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, કાલેન કાલં પગ્ગહનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, કાલેન કાલં ઉપેક્ખાનિમિત્તં મનસિ કરોતિ, તં હોતિ ચિત્તં મુદુઞ્ચ કમ્મનિયઞ્ચ પભસ્સરઞ્ચ, ન ચ પભઙ્ગુ, સમ્મા સમાધિયતિ આસવાનં ખયાય. યસ્સ યસ્સ ચ અભિઞ્ઞાસચ્છિકરણીયસ્સ ધમ્મસ્સ ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ અભિઞ્ઞાસચ્છિકિરિયાય, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણાતિ સતિ સતિઆયતને.

‘‘સો સચે આકઙ્ખતિ – ‘અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભવેય્યં...પે॰... (છ અભિઞ્ઞા વિત્થારેતબ્બા) આસવાનં ખયા...પે॰... સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્ય’ન્તિ, તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણાતિ સતિ સતિઆયતને’’તિ. એકાદસમં.

લોણકપલ્લવગ્ગો [લોણફલવગ્ગો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

અચ્ચાયિકં પવિવેકં, સરદો પરિસા તયો;
આજાનીયા પોત્થકો ચ, લોણં ધોવતિ નિમિત્તાનીતિ.

દુતિયો પણ્ણાસકો સમત્તો.

3. તતિયપણ્ણાસકં

(૧૧) ૧. સમ્બોધવગ્ગો

૧. પુબ્બેવસમ્બોધસુત્તં

૧૦૪. ‘‘પુબ્બેવ મે, ભિક્ખવે, સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો એતદહોસિ – ‘કો નુ ખો લોકે અસ્સાદો, કો આદીનવો, કિં નિસ્સરણ’ન્તિ? તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – ‘યં ખો લોકં [લોકે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પટિચ્ચ ઉપ્પજ્જતિ સુખં સોમનસ્સં, અયં લોકે અસ્સાદો. યં લોકો [લોકે (પી॰ ક॰)] અનિચ્ચો દુક્ખો વિપરિણામધમ્મો, અયં લોકે આદીનવો. યો લોકે છન્દરાગવિનયો છન્દરાગપ્પહાનં, ઇદં લોકે નિસ્સરણ’ન્તિ [લોકનિસ્સરણં (અટ્ઠ॰) ‘‘લોકે નિસ્સરણ’’ન્તિ પદેન સંસન્દિતબ્બં]. યાવકીવઞ્ચાહં, ભિક્ખવે, એવં લોકસ્સ અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નાબ્ભઞ્ઞાસિં, નેવ તાવાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય ‘અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો’તિ [અભિસમ્બુદ્ધો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ ક॰)] પચ્ચઞ્ઞાસિં. યતો ચ ખ્વાહં [ખો અહં (સી॰ પી॰), ખોહં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], ભિક્ખવે, એવં લોકસ્સ અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, અથાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય ‘અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો’તિ પચ્ચઞ્ઞાસિં. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – ‘અકુપ્પા મે વિમુત્તિ [ચેતોવિમુત્તિ (સી॰ પી॰ ક॰)], અયમન્તિમા જાતિ, નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો’’’તિ. પઠમં.

૨. પઠમઅસ્સાદસુત્તં

૧૦૫. ‘‘લોકસ્સાહં , ભિક્ખવે, અસ્સાદપરિયેસનં અચરિં. યો લોકે અસ્સાદો તદજ્ઝગમં. યાવતકો લોકે અસ્સાદો, પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. લોકસ્સાહં, ભિક્ખવે, આદીનવપરિયેસનં અચરિં . યો લોકે આદીનવો તદજ્ઝગમં. યાવતકો લોકે આદીનવો, પઞ્ઞાય મે સો સુદિટ્ઠો. લોકસ્સાહં, ભિક્ખવે, નિસ્સરણપરિયેસનં અચરિં. યં લોકે નિસ્સરણં તદજ્ઝગમં. યાવતકં લોકે નિસ્સરણં, પઞ્ઞાય મે તં સુદિટ્ઠં. યાવકીવઞ્ચાહં, ભિક્ખવે, લોકસ્સ અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નાબ્ભઞ્ઞાસિં, નેવ તાવાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય ‘અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો’તિ પચ્ચઞ્ઞાસિં. યતો ચ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, લોકસ્સ અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞાસિં, અથાહં, ભિક્ખવે, સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય ‘અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો’તિ પચ્ચઞ્ઞાસિં. ઞાણઞ્ચ પન મે દસ્સનં ઉદપાદિ – ‘અકુપ્પા મે વિમુત્તિ, અયમન્તિમા જાતિ, નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો’’’તિ. દુતિયં.

૩. દુતિયઅસ્સાદસુત્તં

૧૦૬. ‘‘નો ચેદં [નો ચેતં (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰) સં॰ નિ॰ ૩.૨૮ પસ્સિતબ્બં], ભિક્ખવે, લોકે અસ્સાદો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા લોકે સારજ્જેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ લોકે અસ્સાદો, તસ્મા સત્તા લોકે સારજ્જન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, લોકે આદીનવો અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા લોકે નિબ્બિન્દેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ લોકે આદીનવો, તસ્મા સત્તા લોકે નિબ્બિન્દન્તિ. નો ચેદં, ભિક્ખવે, લોકે નિસ્સરણં અભવિસ્સ, નયિદં સત્તા લોકમ્હા [લોકે (ક॰)] નિસ્સરેય્યું. યસ્મા ચ ખો, ભિક્ખવે, અત્થિ લોકે નિસ્સરણં, તસ્મા સત્તા લોકમ્હા

નિસ્સરન્તિ. યાવકીવઞ્ચ, ભિક્ખવે, સત્તા લોકસ્સ અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નાબ્ભઞ્ઞંસુ [નાબ્ભઞ્ઞંસુ (સં॰ નિ॰ ૩.૨૮)], નેવ તાવ, ભિક્ખવે, સત્તા સદેવકા લોકા સમારકા સબ્રહ્મકા સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય નિસ્સટા વિસંયુત્તા વિપ્પમુત્તા [વિપ્પયુત્તા (ક॰)] વિમરિયાદીકતેન [વિમરિયાદિકતેન (સી॰ પી॰ ક॰)] ચેતસા વિહરિંસુ. યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, સત્તા લોકસ્સ અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં અબ્ભઞ્ઞંસુ, અથ, ભિક્ખવે, સત્તા સદેવકા લોકા સમારકા સબ્રહ્મકા સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય નિસ્સટા વિસંયુત્તા વિપ્પમુત્તા વિમરિયાદીકતેન ચેતસા વિહરન્તી''તિ. તતિયં.

૪. સમણબ્રાહ્મણસુત્તં

૧૦૭. ''યે કેચિ, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા લોકસ્સ અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ, ન મે તે [ન તે (ક॰)], ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ વા સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ વા બ્રાહ્મણસમ્મતા, ન ચ પન તે આયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થં વા બ્રહ્મઞ્ઞત્થં વા દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ. યે ચ ખો કેચિ , ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા લોકસ્સ અસ્સાદઞ્ચ અસ્સાદતો આદીનવઞ્ચ આદીનવતો નિસ્સરણઞ્ચ નિસ્સરણતો યથાભૂતં પજાનન્તિ, તે ખો, ભિક્ખવે, સમણા વા બ્રાહ્મણા વા સમણેસુ વા સમણસમ્મતા બ્રાહ્મણેસુ વા બ્રાહ્મણસમ્મતા, તે ચ પનાયસ્મન્તો સામઞ્ઞત્થઞ્ચ બ્રહ્મઞ્ઞત્થઞ્ચ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તી''તિ [વિહરિસ્સન્તિ (સી॰ પી॰)]. ચતુત્થં.

૫. રુણ્ણસુત્તં

૧૦૮. ''રુણ્ણમિદં , ભિક્ખવે, અરિયસ્સ વિનયે યદિદં ગીતં. ઉમ્મત્તકમિદં, ભિક્ખવે, અરિયસ્સ વિનયે યદિદં નચ્ચં. કોમારકમિદં, ભિક્ખવે, અરિયસ્સ વિનયે યદિદં અતિવેલં દન્તવિદંસકહસિતં [દન્તવિદંસકં હસિતં (સી॰ પી॰)]. તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, સેતુઘાતો ગીતે, સેતુઘાતો નચ્ચે, અલં વો ધમ્મપ્પમોદિતાનં સતં સિતં સિતમત્તાયા''તિ. પઞ્ચમં.

૬. અતિત્તિસુત્તં

૧૦૯. ''તિણ્ણં, ભિક્ખવે, પટિસેવનાય નત્થિ તિત્તિ. કતમેસં તિણ્ણં? સોપ્પસ્સ, ભિક્ખવે, પટિસેવનાય નત્થિ તિત્તિ. સુરામેરયપાનસ્સ, ભિક્ખવે, પટિસેવનાય નત્થિ તિત્તિ. મેથુનધમ્મસમાપત્તિયા, ભિક્ખવે, પટિસેવનાય નત્થિ તિત્તિ. ઇમેસં, ભિક્ખવે, તિણ્ણં પટિસેવનાય નત્થિ તિત્તી''તિ. છટ્ઠં.

૭. અરક્ખિતસુત્તં

૧૧૦. અથ ખો અનાથપિણ્ડિકો ગહપતિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અનાથપિણ્ડિકં ગહપતિં ભગવા એતદવોચ – ''ચિત્તે, ગહપતિ, અરક્ખિતે કાયકમ્મમ્પિ અરક્ખિતં હોતિ, વચીકમ્મમ્પિ અરક્ખિતં હોતિ , મનોકમ્મમ્પિ અરક્ખિતં હોતિ. તસ્સ અરક્ખિતકાયકમ્મન્તસ્સ અરક્ખિતવચીકમ્મન્તસ્સ અરક્ખિતમનોકમ્મન્તસ્સ કાયકમ્મમ્પિ અવસ્સુતં હોતિ,

વચીકમ્મમ્પિ અવસ્સુતં હોતિ, મનોકમ્મમ્પિ અવસ્સુતં હોતિ. તસ્સ અવસ્સુતકાયકમ્મન્તસ્સ અવસ્સુતવચીકમ્મન્તસ્સ અવસ્સુતમનોકમ્મન્તસ્સ કાયકમ્મમ્પિ પૂતિકં હોતિ, વચીકમ્મમ્પિ પૂતિકં હોતિ, મનોકમ્મમ્પિ પૂતિકં હોતિ. તસ્સ પૂતિકાયકમ્મન્તસ્સ પૂતિવચીકમ્મન્તસ્સ પૂતિમનોકમ્મન્તસ્સ ન ભદ્દકં મરણં હોતિ, ન ભદ્દિકા કાલઙ્કિરિયા.

''સેય્યથાપિ, ગહપતિ, કૂટાગારે દુચ્છન્ને કૂટમ્પિ અરક્ખિતં હોતિ, ગોપાનસિયોપિ અરક્ખિતા હોન્તિ, ભિત્તિપિ અરક્ખિતા હોતિ; કૂટમ્પિ અવસ્સુતં હોતિ, ગોપાનસિયોપિ અવસ્સુતા હોન્તિ, ભિત્તિપિ અવસ્સુતા હોતિ; કૂટમ્પિ પૂતિકં હોતિ, ગોપાનસિયોપિ પૂતિકા હોન્તિ, ભિત્તિપિ પૂતિકા હોતિ.

''એવમેવં ખો, ગહપતિ, ચિત્તે અરક્ખિતે કાયકમ્મમ્પિ અરક્ખિતં હોતિ, વચીકમ્મમ્પિ અરક્ખિતં હોતિ, મનોકમ્મમ્પિ અરક્ખિતં હોતિ. તસ્સ અરક્ખિતકાયકમ્મન્તસ્સ અરક્ખિતવચીકમ્મન્તસ્સ અરક્ખિતમનોકમ્મન્તસ્સ કાયકમ્મમ્પિ અવસ્સુતં હોતિ, વચીકમ્મમ્પિ અવસ્સુતં હોતિ, મનોકમ્મમ્પિ અવસ્સુતં હોતિ. તસ્સ અવસ્સુતકાયકમ્મન્તસ્સ અવસ્સુતવચીકમ્મન્તસ્સ અવસ્સુતમનોકમ્મન્તસ્સ કાયકમ્મમ્પિ પૂતિકં હોતિ, વચીકમ્મમ્પિ પૂતિકં હોતિ, મનોકમ્મમ્પિ પૂતિકં હોતિ. તસ્સ પૂતિકાયકમ્મન્તસ્સ પૂતિવચીકમ્મન્તસ્સ પૂતિમનોકમ્મન્તસ્સ ન ભદ્દકં મરણં હોતિ, ન ભદ્દિકા કાલઙ્કિરિયા.

''ચિત્તે , ગહપતિ, રક્ખિતે કાયકમ્મમ્પિ રક્ખિતં હોતિ, વચીકમ્મમ્પિ રક્ખિતં હોતિ, મનોકમ્મમ્પિ રક્ખિતં હોતિ. તસ્સ રક્ખિતકાયકમ્મન્તસ્સ રક્ખિતવચીકમ્મન્તસ્સ રક્ખિતમનોકમ્મન્તસ્સ કાયકમ્મમ્પિ અનવસ્સુતં હોતિ, વચીકમ્મમ્પિ અનવસ્સુતં હોતિ, મનોકમ્મમ્પિ અનવસ્સુતં હોતિ. તસ્સ અનવસ્સુતકાયકમ્મન્તસ્સ અનવસ્સુતવચીકમ્મન્તસ્સ અનવસ્સુતમનોકમ્મન્તસ્સ કાયકમ્મમ્પિ અપૂતિકં હોતિ, વચીકમ્મમ્પિ અપૂતિકં હોતિ, મનોકમ્મમ્પિ અપૂતિકં હોતિ. તસ્સ અપૂતિકાયકમ્મન્તસ્સ અપૂતિવચીકમ્મન્તસ્સ અપૂતિમનોકમ્મન્તસ્સ ભદ્દકં મરણં હોતિ, ભદ્દિકા કાલઙ્કિરિયા.

''સેય્યથાપિ, ગહપતિ , કૂટાગારે સુચ્છન્ને કૂટમ્પિ રક્ખિતં હોતિ, ગોપાનસિયોપિ રક્ખિતા હોન્તિ, ભિત્તિપિ રક્ખિતા હોતિ; કૂટમ્પિ અનવસ્સુતં હોતિ, ગોપાનસિયોપિ અનવસ્સુતા હોન્તિ, ભિત્તિપિ અનવસ્સુતા હોતિ; કૂટમ્પિ અપૂતિકં હોતિ, ગોપાનસિયોપિ અપૂતિકા હોન્તિ, ભિત્તિપિ અપૂતિકા હોતિ.

એવમેવં ખો, ગહપતિ, ચિત્તે રક્ખિતે કાયકમ્મમ્પિ રક્ખિતં હોતિ, વચીકમ્મમ્પિ રક્ખિતં હોતિ, મનોકમ્મમ્પિ રક્ખિતં હોતિ. તસ્સ રક્ખિતકાયકમ્મન્તસ્સ રક્ખિતવચીકમ્મન્તસ્સ રક્ખિતમનોકમ્મન્તસ્સ કાયકમ્મમ્પિ અનવસ્સુતં હોતિ, વચીકમ્મમ્પિ અનવસ્સુતં હોતિ, મનોકમ્મમ્પિ અનવસ્સુતં હોતિ. તસ્સ અનવસ્સુતકાયકમ્મન્તસ્સ અનવસ્સુતવચીકમ્મન્તસ્સ અનવસ્સુતમનોકમ્મન્તસ્સ કાયકમ્મમ્પિ અપૂતિકં હોતિ, વચીકમ્મમ્પિ અપૂતિકં હોતિ, મનોકમ્મમ્પિ અપૂતિકં હોતિ. તસ્સ અપૂતિકાયકમ્મન્તસ્સ અપૂતિવચીકમ્મન્તસ્સ અપૂતિમનોકમ્મન્તસ્સ ભદ્દકં મરણં હોતિ, ભદ્દિકા કાલઙ્કિરિયા''તિ. સત્તમં.

૮. બ્યાપન્નસુત્તં

૧૧૧. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અનાથપિણ્ડિકં ગહપતિં ભગવા એતદવોચ – ''ચિત્તે, ગહપતિ, બ્યાપન્ને કાયકમ્મમ્પિ બ્યાપન્નં હોતિ, વચીકમ્મમ્પિ બ્યાપન્નં હોતિ, મનોકમ્મમ્પિ બ્યાપન્નં હોતિ. તસ્સ

બ્યાપન્નકાયકમ્મન્તસ્સ બ્યાપન્નવચીકમ્મન્તસ્સ બ્યાપન્નમનોકમ્મન્તસ્સ ન ભદ્દકં મરણં હોતિ, ન ભદ્દિકા કાલઙ્કિરિયા. સેય્યથાપિ, ગહપતિ, કૂટાગારે દુચ્છન્ને કૂટમ્પિ બ્યાપન્નં હોતિ, ગોપાનસિયોપિ બ્યાપન્ના હોન્તિ, ભિત્તિપિ બ્યાપન્ના હોતિ; એવમેવં ખો, ગહપતિ, ચિત્તે બ્યાપન્ને કાયકમ્મમ્પિ બ્યાપન્નં હોતિ, વચીકમ્મમ્પિ બ્યાપન્નં હોતિ, મનોકમ્મમ્પિ બ્યાપન્નં હોતિ. તસ્સ બ્યાપન્નકાયકમ્મન્તસ્સ બ્યાપન્નવચીકમ્મન્તસ્સ બ્યાપન્નમનોકમ્મન્તસ્સ ન ભદ્દકં મરણં હોતિ, ન ભદ્દિકા કાલઙ્કિરિયા.

''ચિત્તે , ગહપતિ, અબ્યાપન્ને કાયકમ્મમ્પિ અબ્યાપન્નં હોતિ, વચીકમ્મમ્પિ અબ્યાપન્નં હોતિ, મનોકમ્મમ્પિ અબ્યાપન્નં હોતિ. તસ્સ અબ્યાપન્નકાયકમ્મન્તસ્સ અબ્યાપન્નવચીકમ્મન્તસ્સ અબ્યાપન્નમનોકમ્મન્તસ્સ ભદ્દકં મરણં હોતિ, ભદ્દિકા કાલઙ્કિરિયા. સેય્યથાપિ, ગહપતિ, કૂટાગારે સુચ્છન્ને કૂટમ્પિ અબ્યાપન્નં હોતિ, ગોપાનસિયોપિ અબ્યાપન્ના હોન્તિ, ભિત્તિપિ અબ્યાપન્ના હોતિ; એવમેવં ખો, ગહપતિ, ચિત્તે અબ્યાપન્ને કાયકમ્મમ્પિ અબ્યાપન્નં હોતિ, વચીકમ્મમ્પિ અબ્યાપન્નં હોતિ, મનોકમ્મમ્પિ અબ્યાપન્નં હોતિ. તસ્સ અબ્યાપન્નકાયકમ્મન્તસ્સ...પે॰... અબ્યાપન્નમનોકમ્મન્તસ્સ ભદ્દકં મરણં હોતિ, ભદ્દિકા કાલઙ્કિરિયા''તિ. અટ્ઠમં.

૯. પઠમનિદાનસુત્તં

૧૧૨. ''તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાય. કતમાનિ તીણિ? લોભો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય, દોસો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય, મોહો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય. યં, ભિક્ખવે, લોભપકતં કમ્મં લોભજં લોભનિદાનં લોભસમુદયં, તં કમ્મં અકુસલં તં કમ્મં સાવજ્જં તં કમ્મં દુક્ખવિપાકં, તં કમ્મં કમ્મસમુદયાય સંવત્તતિ, ન તં કમ્મં કમ્મનિરોધાય સંવત્તતિ. યં, ભિક્ખવે, દોસપકતં કમ્મં દોસજં દોસનિદાનં દોસસમુદયં, તં કમ્મં અકુસલં તં કમ્મં સાવજ્જં તં કમ્મં દુક્ખવિપાકં, તં કમ્મં કમ્મસમુદયાય સંવત્તતિ, ન તં કમ્મં કમ્મનિરોધાય સંવત્તતિ. યં, ભિક્ખવે, મોહપકતં કમ્મં મોહજં મોહનિદાનં મોહસમુદયં, તં કમ્મં અકુસલં તં કમ્મં સાવજ્જં તં કમ્મં દુક્ખવિપાકં, તં કમ્મં કમ્મસમુદયાય સંવત્તતિ, ન તં કમ્મં કમ્મનિરોધાય સંવત્તતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાય.

''તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાય. કતમાનિ તીણિ? અલોભો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય, અદોસો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય, અમોહો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય. યં, ભિક્ખવે, અલોભપકતં કમ્મં અલોભજં અલોભનિદાનં અલોભસમુદયં, તં કમ્મં કુસલં તં કમ્મં અનવજ્જં તં કમ્મં સુખવિપાકં, તં કમ્મં કમ્મનિરોધાય સંવત્તતિ, ન તં કમ્મં કમ્મસમુદયાય સંવત્તતિ. યં, ભિક્ખવે, અદોસપકતં કમ્મં અદોસજં અદોસનિદાનં અદોસસમુદયં, તં કમ્મં કુસલં તં કમ્મં અનવજ્જં તં કમ્મં સુખવિપાકં, તં કમ્મં કમ્મનિરોધાય સંવત્તતિ, ન તં કમ્મં કમ્મસમુદયાય સંવત્તતિ. યં, ભિક્ખવે, અમોહપકતં કમ્મં અમોહજં અમોહનિદાનં અમોહસમુદયં, તં કમ્મં કુસલં તં કમ્મં અનવજ્જં તં કમ્મં સુખવિપાકં, તં કમ્મં કમ્મનિરોધાય સંવત્તતિ, ન તં કમ્મં કમ્મસમુદયાય સંવત્તતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાયા''તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયનિદાનસુત્તં

૧૧૩. ''તીણિમાનિ , ભિક્ખવે, નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાય. કતમાનિ તીણિ? અતીતે, ભિક્ખવે, છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો જાયતિ; અનાગતે, ભિક્ખવે, છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો જાયતિ; પચ્ચુપ્પન્ને, ભિક્ખવે, છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો જાયતિ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, અતીતે છન્દરાગટ્ઠાનિયે

ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો જાયતિ? અતીતે, ભિક્ખવે, છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ ચેતસા અનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ. તસ્સ અતીતે છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ ચેતસા અનુવિતક્કયતો અનુવિચારયતો છન્દો જાયતિ. છન્દજાતો તેહિ ધમ્મેહિ સંયુત્તો હોતિ. એતમહં, ભિક્ખવે, સંયોજનં વદામિ યો ચેતસો સારાગો. એવં ખો, ભિક્ખવે, અતીતે છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો જાયતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનાગતે છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો જાયતિ? અનાગતે, ભિક્ખવે, છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ ચેતસા અનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ. તસ્સ અનાગતે છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ ચેતસા અનુવિતક્કયતો અનુવિચારયતો છન્દો જાયતિ. છન્દજાતો તેહિ ધમ્મેહિ સંયુત્તો હોતિ. એતમહં, ભિક્ખવે, સંયોજનં વદામિ યો ચેતસો સારાગો. એવં ખો, ભિક્ખવે, અનાગતે છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો જાયતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પચ્ચુપ્પન્ને છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો જાયતિ? પચ્ચુપ્પન્ને, ભિક્ખવે, છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ ચેતસા અનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ. તસ્સ પચ્ચુપ્પન્ને છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ ચેતસા અનુવિતક્કયતો અનુવિચારયતો છન્દો જાયતિ. છન્દજાતો તેહિ ધમ્મેહિ સંયુત્તો હોતિ. એતમહં, ભિક્ખવે, સંયોજનં વદામિ યો ચેતસો સારાગો. એવં ખો, ભિક્ખવે, પચ્ચુપ્પન્ને છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો જાયતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાય.

''તીણિમાનિ , ભિક્ખવે, નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાય. કતમાનિ તીણિ? અતીતે, ભિક્ખવે, છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો ન જાયતિ; અનાગતે ભિક્ખવે, છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો ન જાયતિ; પચ્ચુપ્પન્ને, ભિક્ખવે, છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો ન જાયતિ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, અતીતે છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો ન જાયતિ? અતીતાનં, ભિક્ખવે, છન્દરાગટ્ઠાનિયાનં ધમ્માનં આયતિં વિપાકં પજાનાતિ. આયતિં વિપાકં વિદિત્વા તદભિનિવત્તેતિ. તદભિનિવત્તેત્વા [તદભિનિવજ્જેતિ, તદભિનિવજ્જેત્વા (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] ચેતસા અભિનિવિજ્ઝિત્વા [અભિવિરાજેત્વા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પઞ્ઞાય અતિવિજ્ઝ [અભિનિવિજ્ઝ (ક॰)] પસ્સતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, અતીતે છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો ન જાયતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનાગતે છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો ન જાયતિ? અનાગતાનં, ભિક્ખવે, છન્દરાગટ્ઠાનિયાનં ધમ્માનં આયતિં વિપાકં પજાનાતિ. આયતિં વિપાકં વિદિત્વા તદભિનિવત્તેતિ. તદભિનિવત્તેત્વા ચેતસા અભિનિવિજ્ઝિત્વા પઞ્ઞાય અતિવિજ્ઝ પસ્સતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, અનાગતે છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો ન જાયતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પચ્ચુપ્પન્ને છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો ન જાયતિ? પચ્ચુપ્પન્નાનં, ભિક્ખવે, છન્દરાગટ્ઠાનિયાનં ધમ્માનં આયતિં વિપાકં પજાનાતિ, આયતિં વિપાકં વિદિત્વા તદભિનિવત્તેતિ, તદભિનિવત્તેત્વા ચેતસા અભિનિવિજ્ઝિત્વા પઞ્ઞાય અતિવિજ્ઝ પસ્સતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પચ્ચુપ્પન્ને છન્દરાગટ્ઠાનિયે ધમ્મે આરબ્ભ છન્દો ન જાયતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાયા''તિ. દસમં.

સમ્બોધવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

પુબ્બેવ દ્વે અસ્સાદા, સમણો રુણ્ણપઞ્ચમં;
અતિત્તિ દ્વે ચ વુત્તાનિ, નિદાનાનિ અપરે દ્વેતિ.

(૧૨) ૨. આપાયિકવગ્ગો

૧. આપાયિકસુત્તં

૧૧૪. ''તયોમે , ભિક્ખવે, આપાયિકા નેરયિકા ઇદમપ્પહાય. કતમે તયો? યો ચ અબ્રહ્મચારી બ્રહ્મચારિપટિઞ્ઞો, યો ચ સુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં ચરન્તં અમૂલકેન [અભૂતેન (ક॰)] અબ્રહ્મચરિયેન અનુદ્ધંસેતિ, યો ચાયં એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – 'નત્થિ કામેસુ દોસો'તિ, સો તાય કામેસુ પાતબ્યતં આપજ્જતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો આપાયિકા નેરયિકા ઇદમપ્પહાયા''તિ. પઠમં.

૨. દુલ્લભસુત્તં

૧૧૫. ''તિણ્ણં, ભિક્ખવે, પાતુભાવો દુલ્લભો લોકસ્મિં. કતમેસં તિણ્ણં? તથાગતસ્સ, ભિક્ખવે, અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાતુભાવો દુલ્લભો લોકસ્મિં, તથાગતપ્પવેદિતસ્સ ધમ્મવિનયસ્સ દેસેતા પુગ્ગલો દુલ્લભો લોકસ્મિં, કતઞ્ઞૂ કતવેદી પુગ્ગલો દુલ્લભો લોકસ્મિં. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં પાતુભાવો દુલ્લભો લોકસ્મિ''ન્તિ. દુતિયં.

૩. અપ્પમેય્યસુત્તં

૧૧૬. ''તયોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? સુપ્પમેય્યો, દુપ્પમેય્યો, અપ્પમેય્યો. કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સુપ્પમેય્યો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ઉદ્ધતો હોતિ ઉન્નળો ચપલો મુખરો વિકિણ્ણવાચો મુટ્ઠસ્સતિ અસમ્પજાનો અસમાહિતો વિબ્ભન્તચિત્તો પાકતિન્દ્રિયો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સુપ્પમેય્યો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો દુપ્પમેય્યો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અનુદ્ધતો હોતિ અનુન્નળો અચપલો અમુખરો અવિકિણ્ણવાચો ઉપટ્ઠિતસ્સતિ સમ્પજાનો સમાહિતો એકગ્ગચિત્તો સંવુતિન્દ્રિયો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો દુપ્પમેય્યો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અપ્પમેય્યો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરહં હોતિ ખીણાસવો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અપ્પમેય્યો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. તતિયં.

૪. આનેઞ્જસુત્તં

૧૧૭. ''તયોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા 'અનન્તો આકાસો'તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તદસ્સાદેતિ તં નિકામેતિ તેન ચ વિત્તિં આપજ્જતિ, તત્ર ઠિતો તદધિમુત્તો તબ્બહુલવિહારી અપરિહીનો કાલં કુરુમાનો આકાસાનઞ્ચાયતનૂપગાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. આકાસાનઞ્ચાયતનૂપગાનં, ભિક્ખવે, દેવાનં વીસતિ કપ્પસહસ્સાનિ આયુપ્પમાણં. તત્થ પુથુજ્જનો યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા નિરયમ્પિ ગચ્છતિ તિરચ્છાનયોનિમ્પિ

ગચ્છતિ પેત્તિવિસયમ્પિ ગચ્છતિ. ભગવતો પન સાવકો તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા તસ્મિંયેવ ભવે પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, વિસેસો અયં અધિપ્પયાસો ઇદં નાનાકરણં સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અસ્સુતવતા પુથુજ્જનેન, યદિદં ગતિયા ઉપપત્તિયા.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'અનન્તં વિઞ્ઞાણ'ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તદસ્સાદેતિ તં નિકામેતિ તેન ચ વિત્તિં આપજ્જતિ, તત્ર ઠિતો તદધિમુત્તો તબ્બહુલવિહારી અપરિહીનો કાલં કુરુમાનો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનૂપગાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનૂપગાનં, ભિક્ખવે, દેવાનં ચત્તારીસં કપ્પસહસ્સાનિ આયુપ્પમાણં. તત્થ પુથુજ્જનો યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા નિરયમ્પિ ગચ્છતિ તિરચ્છાનયોનિમ્પિ ગચ્છતિ પેત્તિવિસયમ્પિ ગચ્છતિ. ભગવતો પન સાવકો તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા તસ્મિંયેવ ભવે પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, વિસેસો અયં અધિપ્પયાસો ઇદં નાનાકરણં સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અસ્સુતવતા પુથુજ્જનેન, યદિદં ગતિયા ઉપપત્તિયા.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ 'નત્થિ કિઞ્ચી'તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તદસ્સાદેતિ તં નિકામેતિ તેન ચ વિત્તિં આપજ્જતિ, તત્ર ઠિતો તદધિમુત્તો તબ્બહુલવિહારી અપરિહીનો કાલં કુરુમાનો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનૂપગાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનૂપગાનં, ભિક્ખવે, દેવાનં સટ્ઠિ કપ્પસહસ્સાનિ આયુપ્પમાણં. તત્થ પુથુજ્જનો યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા નિરયમ્પિ ગચ્છતિ તિરચ્છાનયોનિમ્પિ ગચ્છતિ પેત્તિવિસયમ્પિ ગચ્છતિ. ભગવતો પન સાવકો તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા તસ્મિંયેવ ભવે પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, વિસેસો , અયં અધિપ્પયાસો ઇદં નાનાકરણં સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અસ્સુતવતા પુથુજ્જનેન, યદિદં ગતિયા ઉપપત્તિયા. 'ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ'''ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. વિપત્તિસમ્પદાસુત્તં

૧૧૮. ''તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વિપત્તિયો. કતમા તિસ્સો? સીલવિપત્તિ, ચિત્તવિપત્તિ, દિટ્ઠિવિપત્તિ. કતમા ચ, ભિક્ખવે, સીલવિપત્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ, અદિન્નાદાયી હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, મુસાવાદી હોતિ, પિસુણવાચો હોતિ, ફરુસવાચો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપી હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સીલવિપત્તિ.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, ચિત્તવિપત્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અભિજ્ઝાલુ હોતિ બ્યાપન્નચિત્તો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ચિત્તવિપત્તિ.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિવિપત્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ વિપરીતદસ્સનો – 'નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં, નત્થિ હુતં, નત્થિ સુકતદુક્કટાનં , કમ્માનં ફલં વિપાકો, નત્થિ અયં લોકો, નત્થિ પરો લોકો, નત્થિ માતા, નત્થિ પિતા, નત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા, નત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા સમ્માપટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી'તિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિવિપત્તિ. સીલવિપત્તિહેતુ વા, ભિક્ખવે, સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ; ચિત્તવિપત્તિહેતુ વા, ભિક્ખવે, સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ;

દિટ્ઠિવિપત્તિહેતુ વા, ભિક્ખવે, સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો વિપત્તિયોતિ.

''તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, સમ્પદા. કતમા તિસ્સો? સીલસમ્પદા, ચિત્તસમ્પદા, દિટ્ઠિસમ્પદા. કતમા ચ, ભિક્ખવે, સીલસમ્પદા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સીલસમ્પદા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, ચિત્તસમ્પદા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અનભિજ્ઝાલુ હોતિ અબ્યાપન્નચિત્તો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ચિત્તસમ્પદા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિસમ્પદા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ અવિપરીતદસ્સનો – 'અત્થિ દિન્નં, અત્થિ યિટ્ઠં, અત્થિ હુતં, અત્થિ સુકતદુક્કટાનં કમ્માનં ફલં વિપાકો, અત્થિ અયં લોકો, અત્થિ પરો લોકો, અત્થિ માતા, અત્થિ પિતા, અત્થિ સત્તા ઓપપાતિકા, અત્થિ લોકે સમણબ્રાહ્મણા સમ્મગ્ગતા સમ્માપટિપન્ના યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી'તિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિસમ્પદા. સીલસમ્પદાહેતુ વા, ભિક્ખવે, સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ; ચિત્તસમ્પદાહેતુ વા, ભિક્ખવે, સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ ; દિટ્ઠિસમ્પદાહેતુ વા, ભિક્ખવે, સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો સમ્પદા''તિ. પઞ્ચમં.

૬. અપણ્ણકસુત્તં

૧૧૯. ''તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વિપત્તિયો. કતમા તિસ્સો? સીલવિપત્તિ, ચિત્તવિપત્તિ, દિટ્ઠિવિપત્તિ. કતમા ચ, ભિક્ખવે, સીલવિપત્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ...પે॰... સમ્ફપ્પલાપી હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સીલવિપત્તિ.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, ચિત્તવિપત્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અભિજ્ઝાલુ હોતિ બ્યાપન્નચિત્તો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ચિત્તવિપત્તિ.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિવિપત્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ વિપરીતદસ્સનો – 'નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં...પે॰... યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી'તિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિવિપત્તિ. સીલવિપત્તિહેતુ વા, ભિક્ખવે...પે॰... દિટ્ઠિવિપત્તિહેતુ વા, ભિક્ખવે, સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જન્તિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, અપણ્ણકો મણિ ઉદ્ધં ખિત્તો યેન યેનેવ પતિટ્ઠાતિ સુપ્પતિટ્ઠિતંયેવ પતિટ્ઠાતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, સીલવિપત્તિહેતુ વા સત્તા...પે॰... ઉપપજ્જન્તિ. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો વિપત્તિયોતિ.

''તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, સમ્પદા. કતમા તિસ્સો? સીલસમ્પદા, ચિત્તસમ્પદા, દિટ્ઠિસમ્પદા . કતમા ચ, ભિક્ખવે, સીલસમ્પદા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ...પે॰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સીલસમ્પદા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, ચિત્તસમ્પદા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અનભિજ્ઝાલુ હોતિ અબ્યાપન્નચિત્તો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ચિત્તસમ્પદા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિસમ્પદા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ અવિપરીતદસ્સનો – ‘અત્થિ દિન્નં, અત્થિ યિટ્ઠં...પે॰... યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’તિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિસમ્પદા. સીલસમ્પદાહેતુ વા , ભિક્ખવે, સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. ચિત્તસમ્પદાહેતુ વા...પે॰... દિટ્ઠિસમ્પદાહેતુ વા, ભિક્ખવે, સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, અપણ્ણકો મણિ ઉદ્ધં ખિત્તો યેન યેનેવ પતિટ્ઠાતિ સુપ્પતિટ્ઠિતંયેવ પતિટ્ઠાતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, સીલસમ્પદાહેતુ વા સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ, ચિત્તસમ્પદાહેતુ વા સત્તા...પે॰... દિટ્ઠિસમ્પદાહેતુ વા સત્તા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જન્તિ. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો સમ્પદા’’તિ. છટ્ઠં.

૭. કમ્મન્તસુત્તં

૧૨૦. ‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વિપત્તિયો. કતમા તિસ્સો? કમ્મન્તવિપત્તિ, આજીવવિપત્તિ, દિટ્ઠિવિપત્તિ. કતમા ચ, ભિક્ખવે, કમ્મન્તવિપત્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ...પે॰... સમ્ફપ્પલાપી હોતિ . અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મન્તવિપત્તિ.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, આજીવવિપત્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો મિચ્છાઆજીવો હોતિ, મિચ્છાઆજીવેન જીવિકં [જીવિતં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] કપ્પેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, આજીવવિપત્તિ.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિવિપત્તિ? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ વિપરીતદસ્સનો – ‘નત્થિ દિન્નં, નત્થિ યિટ્ઠં...પે॰... યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’તિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિવિપત્તિ. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો વિપત્તિયોતિ.

‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, સમ્પદા. કતમા તિસ્સો? કમ્મન્તસમ્પદા, આજીવસમ્પદા, દિટ્ઠિસમ્પદા. કતમા ચ, ભિક્ખવે, કમ્મન્તસમ્પદા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ...પે॰... સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મન્તસમ્પદા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, આજીવસમ્પદા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમ્માઆજીવો હોતિ, સમ્માઆજીવેન જીવિકં કપ્પેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, આજીવસમ્પદા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિસમ્પદા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ અવિપરીતદસ્સનો – ‘અત્થિ દિન્નં, અત્થિ યિટ્ઠં...પે॰... યે ઇમઞ્ચ લોકં પરઞ્ચ લોકં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેન્તી’તિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિસમ્પદા. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો સમ્પદા’’તિ. સત્તમં.

૮. પઠમસોચેય્યસુત્તં

૧૨૧. ‘‘તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, સોચેય્યાનિ. કતમાનિ તીણિ? કાયસોચેય્યં, વચીસોચેય્યં, મનોસોચેય્યં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કાયસોચેય્યં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કાયસોચેય્યં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, વચીસોચેય્યં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ. ઇદં વુચ્ચતિ ભિક્ખવે, વચીસોચેય્યં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, મનોસોચેય્યં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અનભિજ્ઝાલુ હોતિ અબ્યાપન્નચિત્તો સમ્માદિટ્ઠિકો. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, મનોસોચેય્યં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ સોચેય્યાની’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. દુતિયસોચેય્યસુત્તં

૧૨૨. ‘‘તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, સોચેય્યાનિ. કતમાનિ તીણિ? કાયસોચેય્યં, વચીસોચેય્યં, મનોસોચેય્યં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કાયસોચેય્યં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, અબ્રહ્મચરિયા પટિવિરતો હોતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કાયસોચેય્યં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, વચીસોચેય્યં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, વચીસોચેય્યં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, મનોસોચેય્યં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સન્તં વા અજ્ઝત્તં કામચ્છન્દં – ‘અત્થિ મે અજ્ઝત્તં કામચ્છન્દો’તિ પજાનાતિ; અસન્તં વા અજ્ઝત્તં કામચ્છન્દં – ‘નત્થિ મે અજ્ઝત્તં કામચ્છન્દો’તિ પજાનાતિ; યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ કામચ્છન્દસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ, તઞ્ચ પજાનાતિ; યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ કામચ્છન્દસ્સ પહાનં હોતિ , તઞ્ચ પજાનાતિ; યથા ચ પહીનસ્સ કામચ્છન્દસ્સ આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ, તઞ્ચ પજાનાતિ; સન્તં વા અજ્ઝત્તં બ્યાપાદં – ‘અત્થિ મે અજ્ઝત્તં બ્યાપાદો’તિ પજાનાતિ; અસન્તં વા અજ્ઝત્તં બ્યાપાદં – ‘નત્થિ મે અજ્ઝત્તં બ્યાપાદો’તિ પજાનાતિ; યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ બ્યાપાદસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ, તઞ્ચ પજાનાતિ; યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ બ્યાપાદસ્સ પહાનં હોતિ, તઞ્ચ પજાનાતિ; યથા ચ પહીનસ્સ બ્યાપાદસ્સ આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ, તઞ્ચ પજાનાતિ; સન્તં વા અજ્ઝત્તં થિનમિદ્ધં – ‘અત્થિ મે અજ્ઝત્તં થિનમિદ્ધ’ન્તિ પજાનાતિ; અસન્તં વા અજ્ઝત્તં થિનમિદ્ધં – ‘નત્થિ મે અજ્ઝત્તં થિનમિદ્ધ’ન્તિ પજાનાતિ; યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ થિનમિદ્ધસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ, તઞ્ચ પજાનાતિ; યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ થિનમિદ્ધસ્સ પહાનં હોતિ, તઞ્ચ પજાનાતિ; યથા ચ પહીનસ્સ થિનમિદ્ધસ્સ આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ, તઞ્ચ પજાનાતિ; સન્તં વા અજ્ઝત્તં ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં – ‘અત્થિ મે અજ્ઝત્તં ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચ’ન્તિ પજાનાતિ; અસન્તં વા અજ્ઝત્તં ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં – ‘નત્થિ મે અજ્ઝત્તં ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચ’ન્તિ પજાનાતિ; યથા ચ અનુપ્પન્નસ્સ ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચસ્સ ઉપ્પાદો હોતિ, તઞ્ચ પજાનાતિ; યથા ચ ઉપ્પન્નસ્સ ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચસ્સ પહાનં હોતિ, તઞ્ચ પજાનાતિ; યથા ચ પહીનસ્સ ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચસ્સ આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ, તઞ્ચ પજાનાતિ; સન્તં વા અજ્ઝત્તં વિચિકિચ્છં – ‘અત્થિ મે અજ્ઝત્તં વિચિકિચ્છા’તિ પજાનાતિ; અસન્તં વા અજ્ઝત્તં વિચિકિચ્છં – ‘નત્થિ મે અજ્ઝત્તં વિચિકિચ્છા’તિ પજાનાતિ; યથા ચ અનુપ્પન્નાય વિચિકિચ્છાય ઉપ્પાદો હોતિ, તઞ્ચ પજાનાતિ; યથા ચ

ઉપ્પન્નાય વિચિકિચ્છાય પહાનં હોતિ, તઞ્ચ પજાનાતિ; યથા ચ પહીનાય વિચિકિચ્છાય આયતિં અનુપ્પાદો હોતિ, તઞ્ચ પજાનાતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, મનોસોચેય્યં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ સોચેય્યાનીતિ.

[ઇતિવુ॰ ૬૬] ‘‘કાયસુચિં વચીસુચિં, ચેતોસુચિં અનાસવં;
સુચિં સોચેય્યસમ્પન્નં, આહુ નિન્હાતપાપક’’ન્તિ. નવમં;

૧૦. મોનેય્યસુત્તં

૧૨૩. ‘‘તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, મોનેય્યાનિ. કતમાનિ તીણિ? કાયમોનેય્યં, વચીમોનેય્યં, મનોમોનેય્યં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કાયમોનેય્યં ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, અબ્રહ્મચરિયા પટિવિરતો હોતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કાયમોનેય્યં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, વચીમોનેય્યં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, વચીમોનેય્યં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, મનોમોનેય્યં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, મનોમોનેય્યં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ મોનેય્યાની’’તિ.

‘‘કાયમુનિં વચીમુનિં, ચેતોમુનિં અનાસવં;
મુનિં મોનેય્યસમ્પન્નં, આહુ સબ્બપ્પહાયિન’’ન્તિ. દસમં;

આપાયિકવગ્ગો દ્વાદસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

આપાયિકો દુલ્લભો અપ્પમેય્યં, આનેઞ્જવિપત્તિસમ્પદા;
અપણ્ણકો ચ કમ્મન્તો, દ્વે સોચેય્યાનિ મોનેય્યન્તિ.

(૧૩) ૩. કુસિનારવગ્ગો

૧. કુસિનારસુત્તં

૧૨૪. એકં સમયં ભગવા કુસિનારાયં વિહરતિ બલિહરણે વનસણ્ડે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં ગામં વા નિગમં વા ઉપનિસ્સાય વિહરતિ. તમેનં ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા ઉપસઙ્કમિત્વા સ્વાતનાય ભત્તેન નિમન્તેતિ . આકઙ્ખમાનો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અધિવાસેતિ. સો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન તસ્સ ગહપતિસ્સ વા ગહપતિપુત્તસ્સ વા નિવેસનં તેનુપસઙ્કમતિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદતિ. તમેનં સો ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેતિ સમ્પવારેતિ.

‘‘તસ્સ એવં હોતિ – ‘સાધુ વત મ્યાયં ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેતિ સમ્પવારેતી’તિ. એવમ્પિસ્સ હોતિ – ‘અહો વત માયં ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા આયતિમ્પિ એવરૂપેન પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેય્ય સમ્પવારેય્યા’તિ! સો તં પિણ્ડપાતં ગથિતો [ગધિતો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] મુચ્છિતો અજ્ઝોસન્નો [અજ્ઝાપન્નો (સી॰ ક॰) અજ્ઝોપન્નો (ટીકા)] અનાદીનવદસ્સાવી અનિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ. સો તત્થ કામવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ, બ્યાપાદવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ, વિહિંસાવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ. એવરૂપસ્સાહં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો દિન્નં ન મહપ્ફલન્તિ વદામિ. તં કિસ્સ હેતુ? પમત્તો હિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિહરતિ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં ગામં વા નિગમં વા ઉપનિસ્સાય વિહરતિ. તમેનં ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા ઉપસઙ્કમિત્વા સ્વાતનાય ભત્તેન નિમન્તેતિ. આકઙ્ખમાનો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અધિવાસેતિ. સો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન તસ્સ ગહપતિસ્સ વા ગહપતિપુત્તસ્સ વા નિવેસનં તેનુપસઙ્કમતિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદતિ. તમેનં સો ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેતિ સમ્પવારેતિ.

‘‘તસ્સ ન એવં હોતિ – ‘સાધુ વત મ્યાયં ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેતિ સમ્પવારેતી’તિ. એવમ્પિસ્સ ન હોતિ – ‘અહો વત માયં ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા આયતિમ્પિ એવરૂપેન પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેય્ય સમ્પવારેય્યા’તિ! સો તં પિણ્ડપાતં અગથિતો અમુચ્છિતો અનજ્ઝોસન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ. સો તત્થ નેક્ખમ્મવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ, અબ્યાપાદવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ, અવિહિંસાવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ. એવરૂપસ્સાહં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો દિન્નં મહપ્ફલન્તિ વદામિ. તં કિસ્સ હેતુ? અપ્પમત્તો હિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિહરતી’’તિ. પઠમં.

૨. ભણ્ડનસુત્તં

૧૨૫. ‘‘યસ્સં, ભિક્ખવે, દિસાયં ભિક્ખૂ ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ, મનસિ કાતુમ્પિ મે એસા, ભિક્ખવે, દિસા ન ફાસુ હોતિ, પગેવ ગન્તું! નિટ્ઠમેત્થ ગચ્છામિ –

‘અદ્ધા તે આયસ્મન્તો તયો ધમ્મે પજહિંસુ, તયો ધમ્મે બહુલમકંસુ [બહુલીમકંસુ (સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. કતમે તયો ધમ્મે પજહિંસુ? નેક્ખમ્મવિતક્કં, અબ્યાપાદવિતક્કં, અવિહિંસાવિતક્કં – ઇમે તયો ધમ્મે પજહિંસુ. કતમે તયો ધમ્મે બહુલમકંસુ? કામવિતક્કં, બ્યાપાદવિતક્કં, વિહિંસાવિતક્કં – ઇમે તયો ધમ્મે બહુલમકંસુ’. યસ્સં, ભિક્ખવે, દિસાયં ભિક્ખૂ ભણ્ડનજાતા કલહજાતા વિવાદાપન્ના અઞ્ઞમઞ્ઞં મુખસત્તીહિ વિતુદન્તા વિહરન્તિ, મનસિ કાતુમ્પિ મે એસા, ભિક્ખવે, દિસા ન ફાસુ હોતિ, પગેવ ગન્તું! નિટ્ઠમેત્થ ગચ્છામિ – ‘અદ્ધા તે આયસ્મન્તો ઇમે તયો ધમ્મે પજહિંસુ, ઇમે તયો ધમ્મે બહુલમકંસુ’’’.

‘‘યસ્સં પન, ભિક્ખવે, દિસાયં ભિક્ખૂ સમગ્ગા સમ્મોદમાના અવિવદમાના ખીરોદકીભૂતા અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયચક્ખૂહિ સમ્પસ્સન્તા વિહરન્તિ, ગન્તુમ્પિ મે એસા, ભિક્ખવે, દિસા ફાસુ હોતિ, પગેવ મનસિ કાતું! નિટ્ઠમેત્થ ગચ્છામિ – ‘અદ્ધા તે આયસ્મન્તો તયો ધમ્મે પજહિંસુ, તયો ધમ્મે બહુલમકંસુ. કતમે તયો ધમ્મે પજહિંસુ? કામવિતક્કં , બ્યાપાદવિતક્કં, વિહિંસાવિતક્કં – ઇમે તયો ધમ્મે પજહિંસુ. કતમે તયો ધમ્મે બહુલમકંસુ? નેક્ખમ્મવિતક્કં, અબ્યાપાદવિતક્કં, અવિહિંસાવિતક્કં – ઇમે તયો ધમ્મે બહુલમકંસુ’. યસ્સં , ભિક્ખવે, દિસાયં ભિક્ખૂ સમગ્ગા સમ્મોદમાના અવિવદમાના ખીરોદકીભૂતા અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયચક્ખૂહિ સમ્પસ્સન્તા વિહરન્તિ, ગન્તુમ્પિ મે એસા, ભિક્ખવે, દિસા ફાસુ હોતિ, પગેવ મનસિ કાતું! નિટ્ઠમેત્થ ગચ્છામિ – ‘અદ્ધા તે આયસ્મન્તો ઇમે તયો ધમ્મે પજહિંસુ, ઇમે તયો ધમ્મે બહુલમકંસૂ’’’તિ. દુતિયં.

૩. ગોતમકચેતિયસુત્તં

૧૨૬. એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ ગોતમકે ચેતિયે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘અભિઞ્ઞાયાહં, ભિક્ખવે, ધમ્મં દેસેમિ, નો અનભિઞ્ઞાય. સનિદાનાહં, ભિક્ખવે, ધમ્મં દેસેમિ, નો અનિદાનં. સપ્પાટિહારિયાહં, ભિક્ખવે, ધમ્મં દેસેમિ, નો અપ્પાટિહારિયં. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય ધમ્મં દેસયતો નો અનભિઞ્ઞાય, સનિદાનં ધમ્મં દેસયતો નો અનિદાનં, સપ્પાટિહારિયં ધમ્મં દેસયતો નો અપ્પાટિહારિયં, કરણીયો ઓવાદો, કરણીયા અનુસાસની. અલઞ્ચ પન વો, ભિક્ખવે, તુટ્ઠિયા, અલં અત્તમનતાય, અલં સોમનસ્સાય – ‘સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો સઙ્ઘો’’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ. ઇમસ્મિઞ્ચ પન વેય્યાકરણસ્મિં ભઞ્ઞમાને સહસ્સી લોકધાતુ અકમ્પિત્થાતિ. તતિયં.

૪. ભરણ્ડુકાલામસુત્તં

૧૨૭. એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો યેન કપિલવત્થુ તદવસરિ. અસ્સોસિ ખો મહાનામો સક્કો – ‘‘ભગવા કિર કપિલવત્થું અનુપ્પત્તો’’તિ. અથ ખો મહાનામો સક્કો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતં ખો મહાનામં સક્કં ભગવા એતદવોચ –

‘‘ગચ્છ, મહાનામ, કપિલવત્થુસ્મિં, તથારૂપં આવસથં જાન યત્થજ્જ મયં એકરત્તિં વિહરેય્યામા’’તિ. ‘‘એવં , ભન્તે’’તિ ખો મહાનામો સક્કો ભગવતો પટિસ્સુત્વા કપિલવત્થું પવિસિત્વા કેવલકપ્પં કપિલવત્થું અન્વાહિણ્ડન્તો

[આહિણ્ડન્તો (સ્યા॰ કં॰)] નાદ્દસ કપિલવત્થુસ્મિં તથારૂપં આવસથં યત્થજ્જ ભગવા એકરત્તિં વિહરેય્ય.

અથ ખો મહાનામો સક્કો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘નત્થિ, ભન્તે, કપિલવત્થુસ્મિં તથારૂપો આવસથો યત્થજ્જ ભગવા એકરત્તિં વિહરેય્ય. અયં, ભન્તે, ભરણ્ડુ કાલામો ભગવતો પુરાણસબ્રહ્મચારી. તસ્સજ્જ ભગવા અસ્સમે એકરત્તિં વિહરતૂ’’તિ. ‘‘ગચ્છ, મહાનામ, સન્થરં પઞ્ઞપેહી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો મહાનામો સક્કો ભગવતો પટિસ્સુત્વા યેન ભરણ્ડુસ્સ કાલામસ્સ અસ્સમો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા સન્થરં પઞ્ઞાપેત્વા ઉદકં ઠપેત્વા પાદાનં ધોવનાય યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સન્થતો, ભન્તે, સન્થારો, ઉદકં ઠપિતં પાદાનં ધોવનાય. યસ્સદાનિ, ભન્તે, ભગવા કાલં મઞ્ઞતી’’તિ.

અથ ખો ભગવા યેન ભરણ્ડુસ્સ કાલામસ્સ અસ્સમો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા પાદે પક્ખાલેસિ. અથ ખો મહાનામસ્સ સક્કસ્સ એતદહોસિ – ‘‘અકાલો ખો અજ્જ ભગવન્તં પયિરુપાસિતું. કિલન્તો ભગવા. સ્વે દાનાહં ભગવન્તં પયિરુપાસિસ્સામી’’તિ ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ.

અથ ખો મહાનામો સક્કો તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો મહાનામં સક્કં ભગવા એતદવોચ – ‘‘તયો ખોમે, મહાનામ, સત્થારો સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? ઇધ, મહાનામ, એકચ્ચો સત્થા કામાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞાપેતિ; ન રૂપાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞાપેતિ, ન વેદનાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞાપેતિ. ઇધ પન, મહાનામ, એકચ્ચો સત્થા કામાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞાપેતિ , રૂપાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞાપેતિ; ન વેદનાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞાપેતિ. ઇધ પન, મહાનામ, એકચ્ચો સત્થા કામાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞાપેતિ, રૂપાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞાપેતિ, વેદનાનં પરિઞ્ઞં પઞ્ઞાપેતિ. ઇમે ખો, મહાનામ, તયો સત્થારો સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. ‘ઇમેસં, મહાનામ, તિણ્ણં સત્થારાનં એકા નિટ્ઠા ઉદાહુ પુથુ નિટ્ઠા’’’તિ?

એવં વુત્તે ભરણ્ડુ કાલામો મહાનામં સક્કં એતદવોચ – ‘‘એકાતિ, મહાનામ, વદેહી’’તિ. એવં વુત્તે ભગવા મહાનામં સક્કં એતદવોચ – ‘‘નાનાતિ, મહાનામ, વદેહી’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો ભરણ્ડુ કાલામો મહાનામં સક્કં એતદવોચ – ‘‘એકાતિ, મહાનામ, વદેહી’’તિ. દુતિયમ્પિ ખો ભગવા મહાનામં સક્કં એતદવોચ – ‘‘નાનાતિ, મહાનામ, વદેહી’’તિ. તતિયમ્પિ ખો ભરણ્ડુ કાલામો મહાનામં સક્કં એતદવોચ – ‘‘એકાતિ, મહાનામ , વદેહી’’તિ. તતિયમ્પિ ખો ભગવા મહાનામં સક્કં એતદવોચ – ‘‘નાનાતિ, મહાનામ, વદેહી’’તિ.

અથ ખો ભરણ્ડુ કાલામસ્સ એતદહોસિ – ‘‘મહેસક્ખસ્સ વતમ્હિ મહાનામસ્સ સક્કસ્સ સમ્મુખા સમણેન ગોતમેન યાવતતિયં અપસાદિતો. યંનૂનાહં કપિલવત્થુમ્હા પક્કમેય્ય’’ન્તિ. અથ ખો ભરણ્ડુ કાલામો કપિલવત્થુમ્હા પક્કામિ. યં કપિલવત્થુમ્હા પક્કામિ તથા પક્કન્તોવ અહોસિ ન પુન પચ્ચાગચ્છીતિ. ચતુત્થં.

૫. હત્થકસુત્તં

૧૨૮. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો હત્થકો દેવપુત્તો અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણો કેવલકપ્પં જેતવનં ઓભાસેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા – ‘‘ભગવતો પુરતો ઠસ્સામી’’તિ ઓસીદતિમેવ સંસીદતિમેવ [ઓસીદતિ ચેવ સંસીદતિ ચ (સી॰ પી॰), ઓસીદતિ

સંસીદતિ (સ્યા॰ કં॰)], ન સક્કોતિ સણ્ઠાતું. સેય્યથાપિ નામ સપ્પિ વા તેલં વા વાલુકાય આસિત્તં ઓસીદતિમેવ સંસીદતિમેવ, ન સણ્ઠાતિ; એવમેવં હત્થકો દેવપુત્તો – ''ભગવતો પુરતો ઠસ્સામી''તિ ઓસીદતિમેવ સંસીદતિમેવ, ન સક્કોતિ સણ્ઠાતું.

અથ ખો ભગવા હત્થકં દેવપુત્તં એતદવોચ – ''ઓળારિકં, હત્થક, અત્તભાવં અભિનિમ્મિનાહી''તિ . ''એવં, ભન્તે''તિ, ખો હત્થકો દેવપુત્તો ભગવતો પટિસ્સુત્વા ઓળારિકં અત્તભાવં અભિનિમ્મિનિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતં ખો હત્થકં દેવપુત્તં ભગવા એતદવોચ –

''યે તે, હત્થક, ધમ્મા પુબ્બે મનુસ્સભૂતસ્સ પવત્તિનો અહેસું, અપિ નુ તે તે ધમ્મા એતરહિ પવત્તિનો''તિ? ''યે ચ મે, ભન્તે, ધમ્મા પુબ્બે મનુસ્સભૂતસ્સ પવત્તિનો અહેસું, તે ચ મે ધમ્મા એતરહિ પવત્તિનો; યે ચ મે, ભન્તે, ધમ્મા પુબ્બે મનુસ્સભૂતસ્સ નપ્પવત્તિનો અહેસું, તે ચ મે ધમ્મા એતરહિ પવત્તિનો. સેય્યથાપિ, ભન્તે, ભગવા એતરહિ આકિણ્ણો વિહરતિ ભિક્ખૂહિ ભિક્ખુનીહિ ઉપાસકેહિ ઉપાસિકાહિ રાજૂહિ રાજમહામત્તેહિ તિત્થિયેહિ તિત્થિયસાવકેહિ; એવમેવં ખો અહં, ભન્તે, આકિણ્ણો વિહરામિ દેવપુત્તેહિ. દૂરતોપિ, ભન્તે, દેવપુત્તા આગચ્છન્તિ હત્થકસ્સ દેવપુત્તસ્સ સન્તિકે 'ધમ્મં સોસ્સામા'તિ. તિણ્ણાહં, ભન્તે, ધમ્માનં અતિત્તો અપ્પટિવાનો કાલઙ્કતો. કતમેસં તિણ્ણં? ભગવતો અહં, ભન્તે, દસ્સનસ્સ અતિત્તો અપ્પટિવાનો કાલઙ્કતો; સદ્ધમ્મસવનસ્સાહં, ભન્તે, અતિત્તો અપ્પટિવાનો કાલઙ્કતો; સઙ્ઘસ્સાહં, ભન્તે, ઉપટ્ઠાનસ્સ અતિત્તો અપ્પટિવાનો કાલઙ્કતો. ઇમેસં ખો અહં, ભન્તે, તિણ્ણં ધમ્માનં અતિત્તો અપ્પટિવાનો કાલઙ્કતો''તિ.

''નાહં ભગવતો દસ્સનસ્સ, તિત્તિમજ્ઝગા [તિત્તિ તિત્તિસમ્ભવં (ક॰)] કુદાચનં;
સઙ્ઘસ્સ ઉપટ્ઠાનસ્સ, સદ્ધમ્મસવનસ્સ ચ.

''અધિસીલં સિક્ખમાનો, સદ્ધમ્મસવને રતો;
તિણ્ણં ધમ્માનં અતિત્તો, હત્થકો અવિહં ગતો''તિ. પઞ્ચમં;

૬. કટુવિયસુત્તં

૧૨૯. એકં સમયં ભગવા બારાણસિયં વિહરતિ ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય બારાણસિં પિણ્ડાય પાવિસિ. અદ્દસા ખો ભગવા ગોયોગપિલક્ખસ્મિં [ગોયોગમિલક્ખસ્મિં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] પિણ્ડાય ચરમાનો [ચરમાનં (ક॰)] અઞ્ઞતરં ભિક્ખું રિત્તસ્સાદં બાહિરસ્સાદં મુટ્ઠસ્સતિં અસમ્પજાનં અસમાહિતં વિબ્ભન્તચિત્તં પાકતિન્દ્રિયં. દિસ્વા તં ભિક્ખું એતદવોચ –

''મા ખો ત્વં, ભિક્ખુ, અત્તાનં કટુવિયમકાસિ. તં વત ભિક્ખુ કટુવિયકતં અત્તાનં આમગન્ધેન [આમગન્ધે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અવસ્સુતં મક્ખિકા નાનુપતિસ્સન્તિ નાન્વાસ્સવિસ્સન્તીતિ [નાનુબન્ધિસ્સન્તિ (ક॰)], નેતં ઠાનં વિજ્જતી''તિ. અથ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતા ઇમિના ઓવાદેન ઓવદિતો સંવેગમાપાદિ. અથ ખો ભગવા બારાણસિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ –

''ઇધાહં, ભિક્ખવે, પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય બારાણસિં પિણ્ડાય પાવિસિં. અદ્દસં ખો અહં, ભિક્ખવે, ગોયોગપિલક્ખસ્મિં પિણ્ડાય ચરમાનો અઞ્ઞતરં ભિક્ખું રિત્તસ્સાદં બાહિરસ્સાદં મુટ્ઠસ્સતિં અસમ્પજાનં

અસમાહિતં વિબ્ભન્તચિત્તં પાકતિન્દ્રિયં. દિસ્વા તં ભિક્ખું એતદવોચં –

'''મા ખો ત્વં, ભિક્ખુ, અત્તાનં કટુવિયમકાસિ. તં વત ભિક્ખુ કટુવિયકતં અત્તાનં આમગન્ધેન અવસ્સુતં મક્ખિકા નાનુપતિસ્સન્તિ નાન્વાસ્સવિસ્સન્તીતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતી'તિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, સો ભિક્ખુ મયા ઇમિના ઓવાદેન ઓવદિતો સંવેગમાપાદી''તિ. એવં વુત્તે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કિં નુ ખો, ભન્તે, કટુવિયં? કો આમગન્ધો? કા મક્ખિકા''તિ?

''અભિજ્ઝા ખો, ભિક્ખુ, કટુવિયં; બ્યાપાદો આમગન્ધો; પાપકા અકુસલા વિતક્કા મક્ખિકા. તં વત, ભિક્ખુ, કટુવિયકતં અત્તાનં આમગન્ધેન અવસ્સુતં મક્ખિકા નાનુપતિસ્સન્તિ નાન્વાસ્સવિસ્સન્તીતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતી''તિ.

''અગુત્તં ચક્ખુસોતસ્મિં, ઇન્દ્રિયેસુ અસંવુતં;
મક્ખિકાનુપતિસ્સન્તિ , સઙ્કપ્પા રાગનિસ્સિતા.

''કટુવિયકતો ભિક્ખુ, આમગન્ધે અવસ્સુતો;
આરકા હોતિ નિબ્બાના, વિઘાતસ્સેવ ભાગવા.

''ગામે વા યદિ વારઞ્ઞે, અલદ્ધા સમથમત્તનો [સમમત્તનો (સી॰ સ્યા॰ કં॰), સમ્મમત્તનો (પી॰)];
પરેતિ [ચરેતિ (સ્યા॰ ક॰)] બાલો દુમ્મેધો, મક્ખિકાહિ પુરક્ખતો.

''યે ચ સીલેન સમ્પન્ના, પઞ્ઞાયૂપસમેરતા;
ઉપસન્તા સુખં સેન્તિ, નાસયિત્વાન મક્ખિકા''તિ. છટ્ઠં;

૭. પઠમઅનુરુદ્ધસુત્તં

૧૩૦. અથ ખો આયસ્મા અનુરુદ્ધો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા અનુરુદ્ધો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઇધાહં, ભન્તે, દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન યેભુય્યેન પસ્સામિ માતુગામં કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જમાનં. કતિહિ નુ ખો, ભન્તે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતી''તિ?

''તીહિ ખો, અનુરુદ્ધ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. કતમેહિ તીહિ? ઇધ, અનુરુદ્ધ, માતુગામો પુબ્બણ્હસમયં મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ, મજ્ઝન્હિકસમયં ઇસ્સાપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ, સાયન્હસમયં કામરાગપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ . ઇમેહિ ખો, અનુરુદ્ધ, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો માતુગામો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતી''તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયઅનુરુદ્ધસુત્તં

૧૩૧. અથ ખો આયસ્મા અનુરુદ્ધો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા અનુરુદ્ધો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ''ઇધાહં, આવુસો સારિપુત્ત, દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સહસ્સં લોકં ઓલોકેમિ. આરદ્ધં ખો પન મે વીરિયં અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા [અપમ્મુટ્ઠા (સી॰), અપમુટ્ઠા (સ્યા॰ કં॰)], પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગં. અથ ચ પન મે નાનુપાદાય [ન અનુપાદાય (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચતી''તિ.

''યં ખો તે, આવુસો અનુરુદ્ધ, એવં હોતિ – 'અહં દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સહસ્સં લોકં વોલોકેમી'તિ, ઇદં તે માનસ્મિં. યમ્પિ તે, આવુસો અનુરુદ્ધ, એવં હોતિ – 'આરદ્ધં ખો પન મે વીરિયં અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગ'ન્તિ, ઇદં તે ઉદ્ધચ્ચસ્મિં. યમ્પિ તે, આવુસો અનુરુદ્ધ, એવં હોતિ – 'અથ ચ પન મે નાનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચતી'તિ, ઇદં તે કુક્કુચ્ચસ્મિં. સાધુ વતાયસ્મા અનુરુદ્ધો ઇમે તયો ધમ્મે પહાય, ઇમે તયો ધમ્મે અમનસિકરિત્વા અમતાય ધાતુયા ચિત્તં ઉપસંહરતૂ''તિ.

અથ ખો આયસ્મા અનુરુદ્ધો અપરેન સમયેન ઇમે તયો ધમ્મે પહાય, ઇમે તયો ધમ્મે અમનસિકરિત્વા અમતાય ધાતુયા ચિત્તં ઉપસંહરિ [ઉપસંહાસિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰), ઉપસંહરતિ (ક॰)]. અથ ખો આયસ્મા અનુરુદ્ધો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ, તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. ''ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા''તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ચ પનાયસ્મા અનુરુદ્ધો અરહતં અહોસીતિ. અટ્ઠમં.

૯. પટિચ્છન્નસુત્તં

૧૩૨. ''તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, પટિચ્છન્નાનિ આવહન્તિ [વહન્તિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], નો વિવટાનિ. કતમાનિ તીણિ? માતુગામો, ભિક્ખવે, પટિચ્છન્નો આવહતિ, નો વિવટો; બ્રાહ્મણાનં, ભિક્ખવે, મન્તા પટિચ્છન્ના આવહન્તિ, નો વિવટા ; મિચ્છાદિટ્ઠિ, ભિક્ખવે, પટિચ્છન્ના આવહતિ, નો વિવટા. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ પટિચ્છન્નાનિ આવહન્તિ, નો વિવટાનિ.

''તીણિમાનિ , ભિક્ખવે, વિવટાનિ વિરોચન્તિ, નો પટિચ્છન્નાનિ. કતમાનિ તીણિ? ચન્દમણ્ડલં, ભિક્ખવે, વિવટં વિરોચતિ, નો પટિચ્છન્નં; સૂરિયમણ્ડલં, ભિક્ખવે, વિવટં વિરોચતિ, નો પટિચ્છન્નં; તથાગતપ્પવેદિતો ધમ્મવિનયો, ભિક્ખવે, વિવટો વિરોચતિ, નો પટિચ્છન્નો. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ વિવટાનિ વિરોચન્તિ, નો પટિચ્છન્નાની''તિ. નવમં.

૧૦. લેખસુત્તં

૧૩૩. ''તયોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે તયો? પાસાણલેખૂપમો પુગ્ગલો, પથવિલેખૂપમો પુગ્ગલો, ઉદકલેખૂપમો પુગ્ગલો. કતમો ચ, ભિક્ખવે, પાસાણલેખૂપમો પુગ્ગલો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અભિણ્હં કુજ્ઝતિ. સો ચ ખ્વસ્સ કોધો દીઘરત્તં અનુસેતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પાસાણે લેખા ન

ખિપ્પં લુજ્જતિ વાતેન વા ઉદકેન વા, ચિરટ્ઠિતિકા હોતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો અભિણ્હં કુજ્ઝતિ. સો ચ ખ્વસ્સ કોધો દીઘરત્તં અનુસેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પાસાણલેખૂપમો પુગ્ગલો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પથવિલેખૂપમો પુગ્ગલો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અભિણ્હં કુજ્ઝતિ. સો ચ ખ્વસ્સ કોધો ન દીઘરત્તં અનુસેતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પથવિયા લેખા ખિપ્પં લુજ્જતિ વાતેન વા ઉદકેન વા, ન ચિરટ્ઠિતિકા હોતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો અભિણ્હં કુજ્ઝતિ. સો ચ ખ્વસ્સ કોધો ન દીઘરત્તં અનુસેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પથવિલેખૂપમો પુગ્ગલો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, ઉદકલેખૂપમો પુગ્ગલો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો આગાળ્હેનપિ વુચ્ચમાનો ફરુસેનપિ વુચ્ચમાનો અમનાપેનપિ વુચ્ચમાનો સન્ધિયતિમેવ [... ચેવ (સ્યા॰ કં॰) ... ચેવ (પી॰)] સંસન્દતિમેવ [... ચેવ (સ્યા॰ કં॰) ... ચેવ (પી॰)] સમ્મોદતિમેવ [... ચેવ (સ્યા॰ કં॰) ... ચેવ (પી॰)]. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ઉદકે લેખા ખિપ્પંયેવ પટિવિગચ્છતિ, ન ચિરટ્ઠિતિકા હોતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો આગાળ્હેનપિ વુચ્ચમાનો ફરુસેનપિ વુચ્ચમાનો અમનાપેનપિ વુચ્ચમાનો સન્ધિયતિમેવ સંસન્દતિમેવ સમ્મોદતિમેવ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ઉદકલેખૂપમો પુગ્ગલો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ [પુ॰ પ॰ ૧૧૫]. દસમં.

કુસિનારવગ્ગો તેરસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

કુસિનારભણ્ડના ચેવ, ગોતમભરણ્ડુહત્થકો;
કટુવિયં દ્વે અનુરુદ્ધા, પટિચ્છન્નં લેખેન તે દસાતિ.

(૧૪) ૪. યોધાજીવવગ્ગો

૧. યોધાજીવસુત્તં

૧૩૪. ‘‘તીહિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો યોધાજીવો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. કતમેહિ તીહિ ? ઇધ, ભિક્ખવે, યોધાજીવો દૂરે પાતી ચ હોતિ અક્ખણવેધી ચ મહતો ચ કાયસ્સ પદાલેતા. ઇમેહિ, ખો, ભિક્ખવે, તીહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો યોધાજીવો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તીહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ તીહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ દૂરે પાતી ચ હોતિ અક્ખણવેધી ચ મહતો ચ કાયસ્સ પદાલેતા.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ દૂરે પાતી હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં – ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. યા કાચિ વેદના અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ના અજ્ઝત્તા વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકા વા સુખુમા વા હીના વા પણીતા વા યા દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વેદનં [સબ્બા વેદના (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] – ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિસ્મિ , ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. યા કાચિ સઞ્ઞા અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ના અજ્ઝત્તા વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકા વા સુખુમા વા હીના વા પણીતા વા યા દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં સઞ્ઞં [સબ્બા સઞ્ઞા (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] – ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. યે કેચિ સઙ્ખારા અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ના અજ્ઝત્તા વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકા વા સુખુમા વા હીના વા પણીતા વા યે દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બે સઙ્ખારે – ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં – ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ દૂરે પાતી હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અક્ખણવેધી હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; ‘અયં દુક્ખસમુદયો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ; ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અક્ખણવેધી હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મહતો કાયસ્સ પદાલેતા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મહન્તં અવિજ્જાક્ખન્ધં પદાલેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મહતો કાયસ્સ પદાલેતા હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’’તિ. પઠમં.

૨. પરિસાસુત્તં

૧૩૫. ‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, પરિસા. કતમા તિસ્સો? ઉક્કાચિતવિનીતા પરિસા, પટિપુચ્છાવિનીતા પરિસા, યાવતાવિનીતા [યાવતજ્ઝાવિનીતા (અટ્ઠકથાયં પાઠન્તરં)] પરિસા – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો પરિસા’’તિ.

દુતિયં.

૩. મિત્તસુત્તં

૧૩૬. ‘‘તીહિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો મિત્તો સેવિતબ્બો. કતમેહિ તીહિ? ( ) [(ઇધ ભિક્ખવે ભિક્ખુ) (પી॰ ક॰)] દુદ્દદં દદાતિ, દુક્કરં કરોતિ, દુક્ખમં ખમતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો મિત્તો સેવિતબ્બો’’તિ. તતિયં.

૪. ઉપ્પાદાસુત્તં

૧૩૭. ‘‘ઉપ્પાદા વા, ભિક્ખવે, તથાગતાનં અનુપ્પાદા વા તથાગતાનં, ઠિતાવ સા ધાતુ ધમ્મટ્ઠિતતા ધમ્મનિયામતા. સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચા. તં તથાગતો અભિસમ્બુજ્ઝતિ અભિસમેતિ. અભિસમ્બુજ્ઝિત્વા અભિસમેત્વા આચિક્ખતિ દેસેતિ પઞ્ઞાપેતિ પટ્ઠપેતિ વિવરતિ વિભજતિ ઉત્તાનીકરોતિ – ‘સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચા’તિ. ઉપ્પાદા વા, ભિક્ખવે, તથાગતાનં અનુપ્પાદા વા તથાગતાનં ઠિતાવ સા ધાતુ ધમ્મટ્ઠિતતા ધમ્મનિયામતા. સબ્બે સઙ્ખારા દુક્ખા. તં તથાગતો અભિસમ્બુજ્ઝતિ અભિસમેતિ. અભિસમ્બુજ્ઝિત્વા અભિસમેત્વા આચિક્ખતિ દેસેતિ પઞ્ઞાપેતિ પટ્ઠપેતિ વિવરતિ વિભજતિ ઉત્તાનીકરોતિ – ‘સબ્બે સઙ્ખારા દુક્ખા’તિ. ઉપ્પાદા વા, ભિક્ખવે, તથાગતાનં અનુપ્પાદા વા તથાગતાનં ઠિતાવ સા ધાતુ ધમ્મટ્ઠિતતા ધમ્મનિયામતા. સબ્બે ધમ્મા અનત્તા. તં તથાગતો અભિસમ્બુજ્ઝતિ અભિસમેતિ. અભિસમ્બુજ્ઝિત્વા અભિસમેત્વા આચિક્ખતિ દેસેતિ પઞ્ઞાપેતિ પટ્ઠપેતિ વિવરતિ વિભજતિ ઉત્તાનીકરોતિ – ‘સબ્બે ધમ્મા અનત્તા’’’તિ. ચતુત્થં.

૫. કેસકમ્બલસુત્તં

૧૩૮. ‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યાનિ કાનિચિ તન્તાવુતાનં વત્થાનં, કેસકમ્બલો તેસં પટિકિટ્ઠો અક્ખાયતિ. કેસકમ્બલો, ભિક્ખવે, સીતે સીતો, ઉણ્હે ઉણ્હો, દુબ્બણ્ણો, દુગ્ગન્ધો, દુક્ખસમ્ફસ્સો. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, યાનિ કાનિચિ પુથુસમણબ્રાહ્મણવાદાનં [સમણપ્પવાદાનં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મક્ખલિવાદો તેસં પટિકિટ્ઠો અક્ખાયતિ.

‘‘મક્ખલિ, ભિક્ખવે, મોઘપુરિસો એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – ‘નત્થિ કમ્મં, નત્થિ કિરિયં, નત્થિ વીરિય’ન્તિ. યેપિ તે, ભિક્ખવે, અહેસું અતીતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા, તેપિ ભગવન્તો કમ્મવાદા ચેવ અહેસું કિરિયવાદા ચ વીરિયવાદા ચ. તેપિ, ભિક્ખવે, મક્ખલિ મોઘપુરિસો પટિબાહતિ – ‘નત્થિ કમ્મં, નત્થિ કિરિયં, નત્થિ વીરિય’ન્તિ. યેપિ તે, ભિક્ખવે, ભવિસ્સન્તિ અનાગતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા, તેપિ ભગવન્તો કમ્મવાદા ચેવ ભવિસ્સન્તિ કિરિયવાદા ચ વીરિયવાદા ચ. તેપિ, ભિક્ખવે, મક્ખલિ મોઘપુરિસો પટિબાહતિ – ‘નત્થિ કમ્મં, નત્થિ કિરિયં, નત્થિ વીરિય’ન્તિ. અહમ્પિ, ભિક્ખવે, એતરહિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો કમ્મવાદો ચેવ કિરિયવાદો ચ વીરિયવાદો ચ. મમ્પિ, ભિક્ખવે, મક્ખલિ મોઘપુરિસો પટિબાહતિ – ‘નત્થિ કમ્મં, નત્થિ કિરિયં, નત્થિ વીરિય’’’ન્તિ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, નદીમુખે ખિપ્પં ઉડ્ડેય્ય [ઓડ્ડેય્ય (સી॰)] બહૂનં [બહુન્નં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મચ્છાનં અહિતાય દુક્ખાય અનયાય બ્યસનાય; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, મક્ખલિ મોઘપુરિસો મનુસ્સખિપ્પં મઞ્ઞે લોકે ઉપ્પન્નો બહૂનં સત્તાનં અહિતાય દુક્ખાય અનયાય બ્યસનાયા’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. સમ્પદાસુત્તં

૧૩૯. ‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, સમ્પદા. કતમા તિસ્સો? સદ્ધાસમ્પદા, સીલસમ્પદા, પઞ્ઞાસમ્પદા – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો સમ્પદા’’તિ. છટ્ઠં.

૭. વુદ્ધિસુત્તં

૧૪૦. ‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વુદ્ધિયો. કતમા તિસ્સો? સદ્ધાવુદ્ધિ, સીલવુદ્ધિ, પઞ્ઞાવુદ્ધિ – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો વુદ્ધિયો’’તિ. સત્તમં.

૮. અસ્સખળુઙ્કસુત્તં

૧૪૧. ‘‘તયો ચ, ભિક્ખવે, અસ્સખળુઙ્કે દેસેસ્સામિ તયો ચ પુરિસખળુઙ્કે. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, તયો અસ્સખળુઙ્કા? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો અસ્સખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો હોતિ; ન વણ્ણસમ્પન્નો, ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અસ્સખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ; ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અસ્સખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો અસ્સખળુઙ્કા.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, તયો પુરિસખળુઙ્કા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો હોતિ; ન વણ્ણસમ્પન્નો, ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ; ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો હોતિ; ન વણ્ણસમ્પન્નો ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ…પે॰… ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ઇદમસ્સ જવસ્મિં વદામિ. અભિધમ્મે ખો પન અભિવિનયે પઞ્હં પુટ્ઠો સંસાદેતિ [સંહીરેતિ (ક॰)], નો વિસ્સજ્જેતિ. ઇદમસ્સ ન વણ્ણસ્મિં વદામિ. ન ખો પન લાભી હોતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ઇદમસ્સ ન આરોહપરિણાહસ્મિં વદામિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો હોતિ; ન વણ્ણસમ્પન્નો, ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ; ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ…પે॰… ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ઇદમસ્સ જવસ્મિં વદામિ. અભિધમ્મે ખો પન અભિવિનયે પઞ્હં પુટ્ઠો વિસ્સજ્જેતિ, નો સંસાદેતિ. ઇદમસ્સ વણ્ણસ્મિં વદામિ. ન પન લાભી હોતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ઇદમસ્સ ન આરોહપરિણાહસ્મિં વદામિ. એવં ખો , ભિક્ખવે, પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ; ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ…પે॰… ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ઇદમસ્સ જવસ્મિં વદામિ. અભિધમ્મે ખો પન અભિવિનયે પઞ્હં પુટ્ઠો વિસ્સજ્જેતિ, નો સંસાદેતિ. ઇદમસ્સ વણ્ણસ્મિં વદામિ. લાભી ખો પન હોતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ઇદમસ્સ આરોહપરિણાહસ્મિં વદામિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુરિસખળુઙ્કો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુરિસખળુઙ્કા’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. અસ્સપરસ્સસુત્તં

૧૪૨. ‘‘તયો ચ, ભિક્ખવે, અસ્સપરસ્સે [અસ્સસદસ્સે (સી સ્યા॰ કં॰ પી॰)] દેસેસ્સામિ તયો ચ પુરિસપરસ્સે [પુરિસસદસ્સે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, તયો અસ્સપરસ્સા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અસ્સપરસ્સો જવસમ્પન્નો હોતિ; ન વણ્ણસમ્પન્નો ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અસ્સપરસ્સો જવસમ્પન્નો હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ; ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અસ્સપરસ્સો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો અસ્સપરસ્સા.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, તયો પુરિસપરસ્સા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુરિસપરસ્સો જવસમ્પન્નો હોતિ; ન વણ્ણસમ્પન્નો ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુરિસપરસ્સો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ; ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો. ઇધ પન, ભિક્ખવે , એકચ્ચો પુરિસપરસ્સો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુરિસપરસ્સો જવસમ્પન્નો હોતિ; ન વણ્ણસમ્પન્નો, ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. ઇદમસ્સ જવસ્મિં વદામિ. અભિધમ્મે ખો પન અભિવિનયે પઞ્હં પુટ્ઠો સંસાદેતિ, નો વિસ્સજ્જેતિ. ઇદમસ્સ ન વણ્ણસ્મિં વદામિ. ન ખો પન લાભી હોતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં . ઇદમસ્સ ન આરોહપરિણાહસ્મિં વદામિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુરિસપરસ્સો જવસમ્પન્નો હોતિ; ન વણ્ણસમ્પન્નો, ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુરિસપરસ્સો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ, ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. ઇદમસ્સ જવસ્મિં વદામિ. અભિધમ્મે ખો પન અભિવિનયે પઞ્હં પુટ્ઠો વિસ્સજ્જેતિ, નો સંસાદેતિ. ઇદમસ્સ વણ્ણસ્મિં વદામિ. ન ખો પન લાભી હોતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ઇદમસ્સ ન આરોહપરિણાહસ્મિં વદામિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુરિસપરસ્સો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ; વણ્ણસમ્પન્નો ચ, ન આરોહપરિણાહસમ્પન્નો.

''કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુરિસપરસ્સો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ? ઇધ, ભિક્ખવે , ભિક્ખુ પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. ઇદમસ્સ જવસ્મિં વદામિ. અભિધમ્મે ખો પન અભિવિનયે પઞ્હં પુટ્ઠો વિસ્સજ્જેતિ, નો સંસાદેતિ. ઇદમસ્સ વણ્ણસ્મિં વદામિ. લાભી ખો પન હોતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ઇદમસ્સ આરોહપરિણાહસ્મિં વદામિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુરિસપરસ્સો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પુરિસપરસ્સા''તિ. નવમં.

૧૦. અસ્સાજાનીયસુત્તં

૧૪૩. ''તયો ચ, ભિક્ખવે, ભદ્રે અસ્સાજાનીયે દેસેસ્સામિ તયો ચ ભદ્રે પુરિસાજાનીયે. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''કતમે ચ, ભિક્ખવે, તયો ભદ્રા અસ્સાજાનીયા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો ...પે॰... જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ભદ્રા અસ્સાજાનીયા.

''કતમે ચ ભિક્ખવે, તયો ભદ્રા પુરિસાજાનીયા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ભદ્રો પુરિસાજાનીયો...પે॰... જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભદ્રો પુરિસાજાનીયો...પે॰... જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદમસ્સ જવસ્મિં વદામિ. અભિધમ્મે ખો પન અભિવિનયે પઞ્હં પુટ્ઠો વિસ્સજ્જેતિ, નો સંસાદેતિ. ઇદમસ્સ વણ્ણસ્મિં વદામિ. લાભી ખો પન હોતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ઇદમસ્સ આરોહપરિણાહસ્મિં વદામિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભદ્રો પુરિસાજાનીયો જવસમ્પન્નો ચ હોતિ વણ્ણસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ભદ્રા પુરિસાજાનીયા''તિ. દસમં.

૧૧. પઠમમોરનિવાપસુત્તં

૧૪૪. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ મોરનિવાપે પરિબ્બાજકારામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અચ્ચન્તનિટ્ઠો હોતિ અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાનં. કતમેહિ તીહિ? અસેક્ખેન સીલક્ખન્ધેન, અસેક્ખેન સમાધિક્ખન્ધેન, અસેક્ખેન પઞ્ઞાક્ખન્ધેન. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અચ્ચન્તનિટ્ઠો હોતિ અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાન''ન્તિ. એકાદસમં.

૧૨. દુતિયમોરનિવાપસુત્તં

૧૪૫. ''તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અચ્ચન્તનિટ્ઠો હોતિ અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાનં. કતમેહિ તીહિ? ઇદ્ધિપાટિહારિયેન , આદેસનાપાટિહારિયેન, અનુસાસનીપાટિહારિયેન – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અચ્ચન્તનિટ્ઠો હોતિ અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાન''ન્તિ. દ્વાદસમં.

૧૩. તતિયમોરનિવાપસુત્તં

૧૪૬. ''તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અચ્ચન્તનિટ્ઠો હોતિ અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાનં. કતમેહિ તીહિ? સમ્માદિટ્ઠિયા, સમ્માઞાણેન, સમ્માવિમુત્તિયા – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અચ્ચન્તનિટ્ઠો હોતિ અચ્ચન્તયોગક્ખેમી અચ્ચન્તબ્રહ્મચારી અચ્ચન્તપરિયોસાનો સેટ્ઠો દેવમનુસ્સાન''ન્તિ. તેરસમં.

યોધાજીવવગ્ગો ચુદ્દસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

યોધો પરિસમિત્તઞ્ચ, ઉપ્પાદા કેસકમ્બલો;
સમ્પદા વુદ્ધિ તયો, અસ્સા તયો મોરનિવાપિનોતિ.

(૧૫) ૫. મઙ્ગલવગ્ગો

૧. અકુસલસુત્તં

૧૪૭. ‘‘તીહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ તીહિ? અકુસલેન કાયકમ્મેન, અકુસલેન વચીકમ્મેન, અકુસલેન મનોકમ્મેન – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ તીહિ? કુસલેન કાયકમ્મેન, કુસલેન વચીકમ્મેન, કુસલેન મનોકમ્મેન – ઇમેહિ ખો , ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે’’તિ. પઠમં.

૨. સાવજ્જસુત્તં

૧૪૮. ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ તીહિ? સાવજ્જેન કાયકમ્મેન, સાવજ્જેન વચીકમ્મેન, સાવજ્જેન મનોકમ્મેન – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ તીહિ? અનવજ્જેન કાયકમ્મેન, અનવજ્જેન વચીકમ્મેન, અનવજ્જેન મનોકમ્મેન – ઇમેહિ ખો...પે॰... એવં સગ્ગે’’તિ. દુતિયં.

૩. વિસમસુત્તં

૧૪૯. ‘‘તીહિ , ભિક્ખવે...પે॰... વિસમેન કાયકમ્મેન, વિસમેન વચીકમ્મેન, વિસમેન મનોકમ્મેન – ઇમેહિ ખો...પે॰... એવં નિરયે.

‘‘તીહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ...પે॰... સમેન કાયકમ્મેન, સમેન વચીકમ્મેન, સમેન મનોકમ્મેન – ઇમેહિ ખો...પે॰... એવં સગ્ગે’’તિ. તતિયં.

૪. અસુચિસુત્તં

૧૫૦. ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે...પે॰... અસુચિના કાયકમ્મેન, અસુચિના વચીકમ્મેન, અસુચિના મનોકમ્મેન – ઇમેહિ ખો...પે॰... એવં નિરયે.

‘‘તીહિ, ભિક્ખવે...પે॰... સુચિના કાયકમ્મેન, સુચિના વચીકમ્મેન, સુચિના મનોકમ્મેન – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે’’તિ. ચતુત્થં.

૫. પઠમખતસુત્તં

૧૫૧. ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો અબ્યત્તો અસપ્પુરિસો ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ. કતમેહિ તીહિ? અકુસલેન કાયકમ્મેન, અકુસલેન વચીકમ્મેન, અકુસલેન મનોકમ્મેન – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો અબ્યત્તો અસપ્પુરિસો ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ.

‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વિયત્તો સપ્પુરિસો અક્ખતં અનુપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, અનવજ્જો ચ હોતિ અનનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ પુઞ્ઞં પસવતિ. કતમેહિ તીહિ? કુસલેન કાયકમ્મેન, કુસલેન વચીકમ્મેન, કુસલેન મનોકમ્મેન...પે॰.... પઞ્ચમં.

૬. દુતિયખતસુત્તં

૧૫૨. ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે...પે॰... સાવજ્જેન કાયકમ્મેન, સાવજ્જેન વચીકમ્મેન, સાવજ્જેન મનોકમ્મેન... પે॰....

‘‘તીહિ , ભિક્ખવે...પે॰... અનવજ્જેન કાયકમ્મેન, અનવજ્જેન વચીકમ્મેન, અનવજ્જેન મનોકમ્મેન...પે॰.... છટ્ઠં.

૭. તતિયખતસુત્તં

૧૫૩. ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે...પે॰... વિસમેન કાયકમ્મેન, વિસમેન વચીકમ્મેન, વિસમેન મનોકમ્મેન...પે॰....

‘‘તીહિ , ભિક્ખવે...પે॰... સમેન કાયકમ્મેન, સમેન વચીકમ્મેન, સમેન મનોકમ્મેન...પે॰.... સત્તમં.

૮. ચતુત્થખતસુત્તં

૧૫૪. ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે...પે॰... અસુચિના કાયકમ્મેન, અસુચિના વચીકમ્મેન, અસુચિના મનોકમ્મેન...પે॰....

‘‘તીહિ, ભિક્ખવે...પે॰... સુચિના કાયકમ્મેન, સુચિના વચીકમ્મેન, સુચિના મનોકમ્મેન – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વિયત્તો સપ્પુરિસો અક્ખતં અનુપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, અનવજ્જો ચ હોતિ અનનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ પુઞ્ઞં પસવતી’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. વન્દનાસુત્તં

૧૫૫. ‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વન્દના. કતમા તિસ્સો? કાયેન, વાચાય, મનસા – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો વન્દના’’તિ. નવમં.

૧૦. પુબ્બણ્હસુત્તં

૧૫૬. ‘‘યે , ભિક્ખવે, સત્તા પુબ્બણ્હસમયં કાયેન સુચરિતં ચરન્તિ , વાચાય સુચરિતં ચરન્તિ, મનસા સુચરિતં ચરન્તિ, સુપુબ્બણ્હો, ભિક્ખવે, તેસં સત્તાનં.

‘‘યે, ભિક્ખવે, સત્તા મજ્ઝન્હિકસમયં કાયેન સુચરિતં ચરન્તિ, વાચાય સુચરિતં ચરન્તિ, મનસા સુચરિતં ચરન્તિ, સુમજ્ઝન્હિકો, ભિક્ખવે, તેસં સત્તાનં.

‘‘યે , ભિક્ખવે, સત્તા સાયન્હસમયં કાયેન સુચરિતં ચરન્તિ, વાચાય સુચરિતં ચરન્તિ, મનસા સુચરિતં ચરન્તિ, સુસાયન્હો, ભિક્ખવે, તેસં સત્તાન’’ન્તિ.

‘‘સુનક્ખત્તં સુમઙ્ગલં, સુપ્પભાતં સુહુટ્ઠિતં [સુવુટ્ઠિતં (સી॰ પી॰)];
સુખણો સુમુહુત્તો ચ, સુયિટ્ઠં બ્રહ્મચારિસુ.

‘‘પદક્ખિણં કાયકમ્મં, વાચાકમ્મં પદક્ખિણં;
પદક્ખિણં મનોકમ્મં, પણીધિ તે પદક્ખિણે [પણિધિયો પદક્ખિણા (સી॰ પી॰), પણિધિ તે પદક્ખિણા (સ્યા॰ કં॰)];
પદક્ખિણાનિ કત્વાન, લભન્તત્થે [લભતત્થે (સી॰ પી॰)] પદક્ખિણે.

‘‘તે અત્થલદ્ધા સુખિતા, વિરુળ્હા બુદ્ધસાસને;
અરોગા સુખિતા હોથ, સહ સબ્બેહિ ઞાતિભી’’તિ. દસમં;

મઙ્ગલવગ્ગો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

અકુસલઞ્ચ સાવજ્જં, વિસમાસુચિના સહ;
ચતુરો ખતા વન્દના, પુબ્બણ્હેન ચ તે દસાતિ.

તતિયો પણ્ણાસકો સમત્તો.

(૧૬) ૬. અચેલકવગ્ગો

૧૫૭-૧૬૩. ‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, પટિપદા. કતમા તિસ્સો? આગાળ્હા પટિપદા, નિજ્ઝામા પટિપદા, મજ્ઝિમા પટિપદા. કતમા ચ, ભિક્ખવે, આગાળ્હા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો એવંવાદી હોતિ એવંદિટ્ઠિ – ‘નત્થિ કામેસુ દોસો’તિ. સો કામેસુ પાતબ્યતં આપજ્જતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, આગાળ્હા પટિપદા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, નિજ્ઝામા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અચેલકો હોતિ મુત્તાચારો, હત્થાપલેખનો [હત્થાવલેખનો (સ્યા॰ કં॰) દી॰ નિ॰ ૧.૩૯૪; મ॰ નિ॰ ૧.૧૫૫ પસ્સિતબ્બં], ન એહિભદન્તિકો, ન તિટ્ઠભદન્તિકો, નાભિહટં ન ઉદ્દિસ્સકતં ન નિમન્તનં સાદિયતિ. સો ન કુમ્ભિમુખા પટિગ્ગણ્હાતિ, ન કળોપિમુખા [ખળોપિમુખા (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] પટિગ્ગણ્હાતિ ન એળકમન્તરં ન દણ્ડમન્તરં ન મુસલમન્તરં ન દ્વિન્નં ભુઞ્જમાનાનં ન ગબ્ભિનિયા ન પાયમાનાય ન પુરિસન્તરગતાય ન સઙ્કિત્તીસુ ન યત્થ સા ઉપટ્ઠિતો હોતિ ન યત્થ મક્ખિકા સણ્ડસણ્ડચારિની ન મચ્છં ન મંસં ન સુરં ન મેરયં, ન થુસોદકં પિવતિ. સો એકાગારિકો વા હોતિ એકાલોપિકો, દ્વાગારિકો વા હોતિ દ્વાલોપિકો... સત્તાગારિકો વા હોતિ સત્તાલોપિકો; એકિસ્સાપિ દત્તિયા યાપેતિ, દ્વીહિપિ દત્તીહિ યાપેતિ... સત્તહિપિ દત્તીહિ યાપેતિ; એકાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ, દ્વાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ... સત્તાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ – ઇતિ એવરૂપં અદ્ધમાસિકમ્પિ પરિયાયભત્તભોજનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ.

સો સાકભક્ખોપિ હોતિ, સામાકભક્ખોપિ હોતિ, નીવારભક્ખોપિ હોતિ, દદ્દુલભક્ખોપિ હોતિ, હટભક્ખોપિ હોતિ , કણ્ડભક્ખોપિ હોતિ, આચામભક્ખોપિ હોતિ, પિઞ્ઞાકભક્ખોપિ હોતિ, તિણભક્ખોપિ હોતિ, ગોમયભક્ખોપિ હોતિ, વનમૂલફલાહારો યાપેતિ પવત્તફલભોજી.

સો સાણાનિપિ ધારેતિ, મસાણાનિપિ ધારેતિ, છવદુસ્સાનિપિ ધારેતિ, પંસુકૂલાનિપિ ધારેતિ, તિરીટાનિપિ ધારેતિ, અજિનમ્પિ ધારેતિ, અજિનક્ખિપમ્પિ ધારેતિ, કુસચીરમ્પિ ધારેતિ , વાકચીરમ્પિ ધારેતિ, ફલકચીરમ્પિ ધારેતિ, કેસકમ્બલમ્પિ ધારેતિ, વાળકમ્બલમ્પિ ધારેતિ, ઉલૂકપક્ખિકમ્પિ ધારેતિ, કેસમસ્સુલોચકોપિ હોતિ કેસમસ્સુલોચનાનુયોગમનુયુત્તો, ઉબ્ભટ્ઠકોપિ હોતિ આસનપટિક્ખિત્તો, ઉક્કુટિકોપિ હોતિ ઉક્કુટિકપ્પધાનમનુયુત્તો, કણ્ટકાપસ્સયિકોપિ હોતિ કણ્ટકાપસ્સયે સેય્યં કપ્પેતિ, સાયતતિયકમ્પિ ઉદકોરોહનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ – ઇતિ એવરૂપં અનેકવિહિતં કાયસ્સ આતાપનપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, નિજ્ઝામા પટિપદા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, મજ્ઝિમા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; વેદનાસુ...પે॰... ચિત્તે...પે॰... ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, મજ્ઝિમા પટિપદા. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો પટિપદા’’તિ.

‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, પટિપદા. કતમા તિસ્સો? આગાળ્હા પટિપદા, નિજ્ઝામા પટિપદા, મજ્ઝિમા પટિપદા. કતમા ચ, ભિક્ખવે, આગાળ્હા પટિપદા...પે॰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, આગાળ્હા પટિપદા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, નિજ્ઝામા પટિપદા...પે॰... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, નિજ્ઝામા પટિપદા.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, મજ્ઝિમા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ....

‘‘છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ વીરિયસમાધિ...પે॰... ચિત્તસમાધિ...પે॰... વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ...પે॰....

‘‘સદ્ધિન્દ્રિયં ભાવેતિ... વીરિયિન્દ્રિયં ભાવેતિ... સતિન્દ્રિયં ભાવેતિ... સમાધિન્દ્રિયં ભાવેતિ... પઞ્ઞિન્દ્રિયં ભાવેતિ....

‘‘સદ્ધાબલં ભાવેતિ... વીરિયબલં ભાવેતિ... સતિબલં ભાવેતિ... સમાધિબલં ભાવેતિ... પઞ્ઞાબલં ભાવેતિ....

‘‘સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ....

‘‘સમ્માદિટ્ઠિં ભાવેતિ... સમ્માસઙ્કપ્પં ભાવેતિ... સમ્માવાચં ભાવેતિ... સમ્માકમ્મન્તં ભાવેતિ ... સમ્માઆજીવં ભાવેતિ... સમ્માવાયામં ભાવેતિ... સમ્માસતિં ભાવેતિ... સમ્માસમાધિં ભાવેતિ.... અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, મજ્ઝિમા પટિપદા. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, તિસ્સો પટિપદા’’તિ.

અચેલકવગ્ગો છટ્ઠો.

તસ્સુદ્દાનં –

> સતિપટ્ઠાનં સમ્મપ્પધાનં, ઇદ્ધિપાદિન્દ્રિયેન ચ;
> બલં બોજ્ઝઙ્ગો મગ્ગો ચ, પટિપદાય યોજયેતિ.

(૧૭) ૭. કમ્મપથપેય્યાલં

૧૬૪-૧૮૩. ‘‘તીહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ તીહિ? અત્તના ચ પાણાતિપાતી હોતિ, પરઞ્ચ પાણાતિપાતે સમાદપેતિ, પાણાતિપાતે ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ તીહિ? અત્તના ચ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ પાણાતિપાતા વેરમણિયા સમાદપેતિ, પાણાતિપાતા વેરમણિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ અદિન્નાદાયી હોતિ, પરઞ્ચ અદિન્નાદાને સમાદપેતિ, અદિન્નાદાને ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ અદિન્નાદાના વેરમણિયા સમાદપેતિ, અદિન્નાદાના વેરમણિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, પરઞ્ચ કામેસુમિચ્છાચારે સમાદપેતિ, કામેસુમિચ્છાચારે ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણિયા સમાદપેતિ, કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ મુસાવાદી હોતિ, પરઞ્ચ મુસાવાદે સમાદપેતિ, મુસાવાદે ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ મુસાવાદા વેરમણિયા સમાદપેતિ, મુસાવાદા વેરમણિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ પિસુણવાચો હોતિ, પરઞ્ચ પિસુણાય વાચાય સમાદપેતિ, પિસુણાય વાચાય ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ પિસુણાય વાચાય વેરમણિયા સમાદપેતિ, પિસુણાય વાચાય વેરમણિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ ફરુસવાચો હોતિ, પરઞ્ચ ફરુસાય વાચાય સમાદપેતિ, ફરુસાય વાચાય ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ ફરુસાય વાચાય વેરમણિયા સમાદપેતિ, ફરુસાય વાચાય વેરમણિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ સમ્ફપ્પલાપી હોતિ, પરઞ્ચ સમ્ફપ્પલાપે સમાદપેતિ, સમ્ફપ્પલાપે ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્ફપ્પલાપા વેરમણિયા સમાદપેતિ, સમ્ફપ્પલાપા વેરમણિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ અભિજ્ઝાલુ હોતિ, પરઞ્ચ અભિજ્ઝાય સમાદપેતિ, અભિજ્ઝાય ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ અનભિજ્ઝાલુ હોતિ, પરઞ્ચ અનભિજ્ઝાય સમાદપેતિ, અનભિજ્ઝાય ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ બ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, પરઞ્ચ બ્યાપાદે સમાદપેતિ, બ્યાપાદે ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ અબ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, પરઞ્ચ અબ્યાપાદે સમાદપેતિ, અબ્યાપાદે ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ....

‘‘અત્તના ચ મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ, મિચ્છાદિટ્ઠિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ ....

‘‘અત્તના ચ સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ, સમ્માદિટ્ઠિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, તીહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે’’તિ.

કમ્મપથપેય્યાલં નિટ્ઠિતં.

તસ્સુદ્દાનં –

પાણં અદિન્નમિચ્છા ચ, મુસાવાદી ચ પિસુણા;
ફરુસા સમ્ફપ્પલાપો ચ, અભિજ્ઝા બ્યાપાદદિટ્ઠિ ચ;
કમ્મપથેસુ પેય્યાલં, તિકકેન નિયોજયેતિ.

(૧૮) ૮. રાગપેય્યાલં

૧૮૪. ‘‘રાગસ્સ , ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે તયો? સુઞ્ઞતો સમાધિ, અનિમિત્તો સમાધિ, અપ્પણિહિતો સમાધિ – રાગસ્સ, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય ઇમે તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. ( ) [(રાગસ્સ ભિક્ખવે અભિઞ્ઞાય તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે તયો? સવિતક્કસવિચારો સમાધિ, અવિતક્કવિચારમત્તો સમાધિ, અવિતક્કઅવિચારો સમાધિ. રાગસ્સ ભિક્ખવે અભિઞ્ઞાય ઇમે તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા.) એત્થન્તરે પાઠો કત્થચિ દિસ્સતિ, અટ્ઠકથાયં પસ્સિતબ્બો]

‘‘રાગસ્સ , ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞાય...પે॰... પરિક્ખયાય... પહાનાય... ખયાય... વયાય... વિરાગાય... નિરોધાય... ચાગાય... પટિનિસ્સગ્ગાય ઇમે તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા.

‘‘દોસસ્સ... મોહસ્સ... કોધસ્સ... ઉપનાહસ્સ... મક્ખસ્સ... પલાસસ્સ... ઇસ્સાય... મચ્છરિયસ્સ... માયાય... સાઠેય્યસ્સ... થમ્ભસ્સ... સારમ્ભસ્સ... માનસ્સ... અતિમાનસ્સ... મદસ્સ... પમાદસ્સ અભિઞ્ઞાય... પરિઞ્ઞાય... પરિક્ખયાય... પહાનાય... ખયાય... વયાય... વિરાગાય... નિરોધાય... ચાગાય... પટિનિસ્સગ્ગાય ઇમે તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ.

(ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.) [( ) એત્થન્તરે પાઠો સ્યા॰ કં॰ ક॰ પોત્થકેસુ ન દિસ્સતિ]

રાગપેય્યાલં નિટ્ઠિતં.

તસ્સુદ્દાનં –

[ઇમા ઉદ્દાનગાથાયો સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ પોત્થકેસુ ન દિસ્સન્તિ] રાગં દોસઞ્ચ મોહઞ્ચ, કોધૂપનાહપઞ્ચમં;
મક્ખપળાસઇસ્સા ચ, મચ્છરિમાયાસાઠેય્યા.

થમ્ભસારમ્ભમાનઞ્ચ, અતિમાનમદસ્સ ચ;
પમાદા સત્તરસ વુત્તા, રાગપેય્યાલનિસ્સિતા.

એતે ઓપમ્મયુત્તેન, આપાદેન અભિઞ્ઞાય;
પરિઞ્ઞાય પરિક્ખયા, પહાનક્ખયબ્બયેન;
વિરાગનિરોધચાગં, પટિનિસ્સગ્ગો ઇમે દસ.

સુઞ્ઞતો અનિમિત્તો ચ, અપ્પણિહિતો ચ તયો;
સમાધિમૂલકા પેય્યાલેસુપિ વવત્થિતા ચાતિ.

તિકનિપાતપાળિ નિટ્ઠિતા.